

Białystok

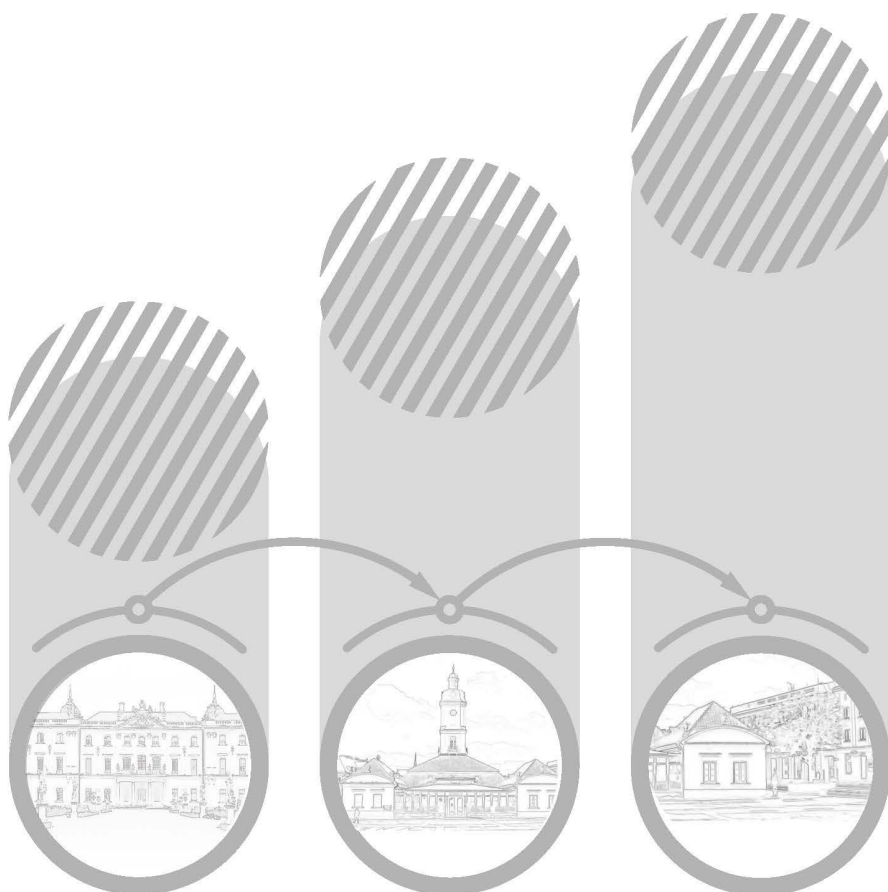
Białystok
STRATEGIA 2030

Urząd Statystyczny
w Białymstoku

Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej Miasta Białystok z uwzględnieniem Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego za lata 2020-2024

Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej Miasta Białystok z uwzględnieniem Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego za lata 2020-2024

Urząd Miejski w Białymstoku
Urząd Statystyczny w Białymstoku

Białystok 2026

Opracowanie merytoryczne

Urząd Miejski w Białymstoku
Urząd Statystyczny w Białymstoku

Zespół autorski

Urząd Miejski w Białymstoku – Katarzyna Górską, Joanna Makarczuk
Urząd Statystyczny w Białymstoku – Anna Godlewska, Natalia Jurylik, Renata Łapińska, Anna Rogalewska,
Urszula Słucka, Izabella Szpaczko, dr hab. Dorota Wyszowska

Diagnozę opracowano na podstawie materiałów źródłowych departamentów i biur Urzędu Miejskiego w Białymstoku i miejskich jednostek organizacyjnych oraz danych z zasobów statystyki publicznej.

Publikacja dostępna na stronie

www.bialystok.pl
bialystok.stat.gov.pl

Przy publikowaniu danych statystycznych prosimy o podanie źródła

Przedmowa

Opracowanie „Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej Miasta Białystok z uwzględnieniem Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego za lata 2020-2024” jest efektem współpracy Urzędu Miejskiego w Białymstoku z Urzędem Statystycznym w Białymstoku. Stanowi ono źródło głównych informacji dla osób i instytucji zainteresowanych dynamiką rozwoju Miasta i jego obszaru funkcjonalnego.

W diagnozie zaprezentowano obszerny materiał statystyczny oraz informacje opisowe dotyczące przestrzeni miejskiej, warunków życia mieszkańców oraz stanu gospodarki stolicy Podlasia w 2024 r. Osobną część opracowania poświęcono obszarowi funkcjonalnemu, czyli sąsiadującym gminom pozostającym w strefie oddziaływania Miasta. Tam, gdzie było to możliwe, dane zaprezentowano w zestawieniu z informacjami z 2020 r. w celu zobrazowania przemian i tendencji, jakie zaszły w mieście w ostatnich latach.

Diagnoza stanowi materiał wyjściowy do aktualizacji „Strategii Rozwoju Miasta Białegostoku do 2030 roku”, która zostanie dostosowana do zmian określonych w ustawie z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 1688 ze zm.). Przedmiotową ustawą wprowadzone zostały nowe wymagania, określające strukturę strategii rozwoju gmin, w szczególności w zakresie polityki przestrzennej.

Dopełnieniem informacji zawartych w publikacji jest dołączony zestaw danych za lata 2020-2024 stanowiący załącznik w formie pliku Excel.

Wyjaśnienia metodyczne dotyczące podstawowych pojęć i metod opracowania danych pochodzących ze statystyki publicznej oraz bardziej szczegółowe informacje z poszczególnych dziedzin statystyki można odnaleźć w publikacjach tematycznych oraz w serii „Metodologia badań statystycznych” na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego.

Prezydent
Miasta Białegostoku

p.o. Dyrektora
Urzędu Statystycznego w Białymstoku

Spis treści

Przedmowa	4
Spis treści	5
Spis tablic	8
Spis wykresów	9
Spis map	11
Objaśnienia znaków umownych	12
Ważniejsze skróty	12
Wprowadzenie	14
SFERA SPOŁECZNA	16
1. Demografia	16
1.1 Struktura wiekowa mieszkańców	16
1.2 Ruch naturalny i migracje	19
1.3 Prognoza demograficzna	21
2. Szkolnictwo wyższe, edukacja oraz opieka nad dziećmi do lat 3	22
2.1 Opieka nad dziećmi do lat 3	22
2.2 Wychowanie przedszkolne i szkolnictwo podstawowe	23
2.3 Szkolnictwo ponadpodstawowe	26
2.4 Szkolnictwo wyższe	31
3. Kultura i dziedzictwo kulturowe	35
3.1 Instytucje kultury i uczestnictwo w kulturze	35
3.2 Zabytki	39
3.3 Lokalne dziedzictwo niematerialne	41
3.4 Znani twórcy i inne postaci świata kultury związane z Miastem	42
4. Sport, rekreacja i turystyka	44
4.1 Kluby sportowe, uprawiający sport, tradycje i specjalizacje sportowe	44
4.2 Infrastruktura sportowo-rekreacyjna	45
4.3 Wybrane imprezy sportowe	46
4.4 Wiodące kluby, postaci świata sportu związane z Miastem	48
4.5 Turystyka	50
5. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	53
5.1 Opieka zdrowotna	53
5.2 Pomoc społeczna	54
5.3 Białostoccy seniorzy	55

6. Kapitał społeczny	57
6.1 Aktywność obywatelska	57
6.2 Współpraca międzysektorowa	59
6.3 Frekwencja wyborcza	64
7. Bezpieczeństwo publiczne	68
7.1 Instytucje realizujące zadania z zakresu bezpieczeństwa	68
7.2 Przestępczość	71
7.3 Bezpieczeństwo w ruchu drogowym	71
SFERA GOSPODARCZA	72
8. Gospodarka i rynek pracy	72
8.1 Podmioty gospodarcze	72
8.2 Dominujące branże gospodarki	75
8.3 Tereny inwestycyjne, powierzchnie biurowe i wielkopowierzchniowe obiekty handlowe	77
8.4 Rozwój przedsiębiorczości, w tym start-upy	80
8.5 Rynek pracy i bezrobocie	82
9. Finanse samorządowe	88
9.1 Budżet Miasta	88
9.2 Poziom zadłużenia	88
9.3 Nakłady inwestycyjne	89
9.4 Bezzwrotne środki finansowe pozyskane z funduszy Unii Europejskiej	90
SFERA PRZESTRZENNA	91
10. Położenie geograficzne, infrastruktura i gospodarka odpadami	91
10.1 Położenie geograficzne	91
10.2 Dostępność komunikacyjna	93
10.3 Mobilność, transport zbiorowy	101
10.4 Infrastruktura techniczna	103
10.5 Gospodarka odpadami	108
11. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	113
11.1 Struktura funkcjonalno-przestrzenna	113
11.2 Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	115
12. Gospodarka mieszkaniowa, inwestycje celu publicznego, rewitalizacja	118
12.1 Gospodarka mieszkaniowa	118
12.2 Pozwolenia na budowę i inwestycje celu publicznego	119
12.3 Rewitalizacja	121

SFERA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWA	124
13. Walory przyrodnicze	124
13.1 Tereny zieleni	124
13.2 Struktura użytkowania gruntów. Ukształtowanie terenu	129
13.3 Warunki klimatyczne i zagrożenia naturalne wynikające ze zmian klimatu	131
13.4 Zasoby wodne	132
14. Ochrona środowiska	135
14.1 Formy ochrony przyrody	135
14.2 Ochrona środowiska	137
14.3 Elektromobilność i efektywność energetyczna. Odnawialne źródła energii.	141
POWIĄZANIA Z OBSZAREM FUNKCJONALNYM	146
15. Białostocki Obszar Funkcjonalny	146
15.1 Sfera społeczna	148
15.2 Sfera gospodarcza	155
15.3 Sfera przestrzenna	156
15.4 Sfera klimatyczno-środowiskowa	167

Spis tablic

Tablica 1. Wychowanie przedszkolne.....	23
Tablica 2. Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych i szkół dla dorosłych) ^a	24
Tablica 3. Licea ogólnokształcące dla młodzieży (bez liceów specjalnych i dla dorosłych).....	26
Tablica 4. Szkoły kształcące w zawodach (bez szkół specjalnych).....	26
Tablica 5. Działalność statutowa miejskich instytucji kultury w 2024 r.	36
Tablica 6. Działalność decyzyjna Miejskiego Konserwatora Zabytków	40
Tablica 7. Sport ^a . Stan w dniu 31 grudnia.....	44
Tablica 8. Obiekty świadczące usługi hotelarskie, niebędące obiektami hotelarskimi	51
Tablica 9. Liczba turystów z Polski korzystających z usług Centrum Informacji Turystycznej w 2024 r.....	51
Tablica 10. Liczba turystów zagranicznych korzystających z usług Centrum Informacji Turystycznej w 2024 r.....	52
Tablica 11. Centrum Monitoringu Wizyjnego Miasta Białystok	70
Tablica 12. Wypadki drogowe ^a	71
Tablica 13. Przedsiębiorstwa działające w Białostockim Parku Naukowo-Technologicznym	81
Tablica 14. Liczba bezrobotnych według miesięcy w 2024 r.....	84
Tablica 15. Stopa bezrobocia rejestrowanego. Stan w dniu 31 grudnia	84
Tablica 16. Drogi krajowe przebiegające przez Miasto Białystok.....	94
Tablica 17. System ciepłowniczy w 2022 r.	106
Tablica 18. Powierzchnia Miasta objęta obowiązującymi m.p.z.p.	115
Tablica 19. Odbiorcy decyzji podatkowych	119

Spis wykresów

Wykres 1. Ludność. Stan w dniu 31 grudnia.....	16
Wykres 2. Ludność według płci w 2024 r. (w %). Stan w dniu 31 grudnia	17
Wykres 3. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku (w %). Stan w dniu 31 grudnia.....	18
Wykres 4. Osoby zameldowane na pobyt stały na osiedlach w 2024 r. Stan w dniu 31 grudnia	19
Wykres 5. Przyrost naturalny na 1000 ludności	20
Wykres 6. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności.....	20
Wykres 7. Prognoza ludności według ekonomicznych grup wieku ^a (w %). Stan w dniu 31 grudnia.....	21
Wykres 8. Miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych	22
Wykres 9. Studenci ^a na 1000 ludności. Stan w dniu 31 grudnia	31
Wykres 10. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. ludności. Stan w dniu 31 grudnia.....	50
Wykres 11. Liczba porad ^a udzielonych w placówkach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca .	54
Wykres 12. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności. Stan w dniu 31 grudnia	57
Wykres 13. Frekwencja wyborcza w pierwszej turze wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w miastach powyżej 250 tys. mieszkańców w 2020 r. (w %)	64
Wykres 14. Frekwencja wyborcza w drugiej turze wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w miastach powyżej 250 tys. mieszkańców w 2020 r. (w %)......	65
Wykres 15. Frekwencja wyborcza podczas wyborów do Sejmu w miastach powyżej 250 tys. mieszkańców w 2023 r. (w %)	65
Wykres 16. Frekwencja wyborcza podczas wyborów do Senatu w miastach powyżej 250 tys. mieszkańców w 2023 r. (w %)......	66
Wykres 17. Frekwencja wyborcza podczas wyborów samorządowych w miastach wojewódzkich w 2024 r. (w %)	66
Wykres 18. Frekwencja wyborcza podczas wyborów do Parlamentu Europejskiego w miastach powyżej 250 tys. mieszkańców w 2024 r. (w %).....	67
Wykres 19. Liczba interwencji podjętych przez Straż Miejską	69
Wykres 20. Pożary na terenie Białegostoku	70
Wykres 21. Przesłpstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. ludności	71
Wykres 22. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON. Stan w dniu 31 grudnia.....	72
Wykres 23. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w 2024 r. Stan w dniu 31 grudnia	73
Wykres 24. Struktura podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON według sekcji (w %). Stan w dniu 31 grudnia.....	75
Wykres 25. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw ^a	76
Wykres 26. Odchylenia przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w wybranych sekcjach względem średniego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw ^a (w %)	76
Wykres 27. Stopa bezrobocia według miesięcy w 2024 r. (w %)	83
Wykres 28. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych według wieku (w %). Stan w dniu 31 grudnia.....	85
Wykres 29. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych według wykształcenia (w %). Stan w dniu 31 grudnia.....	85
Wykres 30. Liczba zgłaszanych i niewykorzystanych ofert pracy na koniec danego miesiąca w 2024 r.....	86
Wykres 31. Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy w 2024 r.....	87
Wykres 32. Dług (w mln zł) i wskaźnik zadłużenia ^a (w %).....	89

Wykres 33. Nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)	89
Wykres 34. Środki unijne pozyskane przez Miasto w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł).....	90
Wykres 35. Liczba zarejestrowanych pojazdów (w tys.) Stan w dniu 31 grudnia	97
Wykres 36. Długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej*, kanalizacyjnej i gazowej (w km). Stan w dniu 31 grudnia	103
Wykres 37. Sieć kanalizacji deszczowej (w km). Stan w dniu 31 grudnia.....	104
Wykres 38. Długość nowozainstalowanych światłowodów w ciągu roku (w m)	107
Wykres 39. Stawki opłaty za odbiór odpadów komunalnych dla mieszkańców obowiązujące w 2024 r. (w zł)	110
Wykres 40. Struktura odpadów komunalnych odebranych z nieruchomości w 2024 r. (w %).....	112
Wykres 41. Mieszkania w zasobach mieszkaniowych ^a na 1000 ludności. Stan w dniu 31 grudnia.....	118
Wykres 42. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	119
Wykres 43. Mieszkania, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym.....	120
Wykres 44. Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego	121
Wykres 45. Tereny zieleni w 2024 r. (w %). Stan w dniu 31 grudnia.....	124
Wykres 46. Struktura powierzchni lasów według form własności w 2024 r. (w %). Stan w dniu 31 grudnia	126
Wykres 47. Struktura użytkowania gruntów w 2024 r. (w %) Stan w dniu 1 stycznia	129
Wykres 48. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Choroszcz.....	157
Wykres 49. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Czarna Białostocka	157
Wykres 50. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Dobrzyniewo Duże	158
Wykres 51. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Juchnowiec Kościelny	158
Wykres 52. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Łąpy	159
Wykres 53. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Supraśl	159
Wykres 54. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Wasilków	160
Wykres 55. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Turośl Kościelna	160
Wykres 56. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Zabłudów.....	161

Spis map

Mapa 1. Publiczne placówki oświatowe (przedszkola, szkoły podstawowe i ponadpodstawowe).....	23
Mapa 2. Uczelnie wyższe.....	33
Mapa 3. Podmioty prowadzące działalność kulturalną.....	35
Mapa 4. Placówki opieki zdrowotnej.....	53
Mapa 5. Tereny z możliwością lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży pow. 2000 m ²	79
Mapa 6. Położenie Białegostoku na tle Europy oraz Polski z uwzględnieniem najważniejszych szlaków komunikacyjnych.....	91
Mapa 7. Białystok na tle województwa podlaskiego i Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.....	92
Mapa 8. Podział Białegostoku na osiedla.....	92
Mapa 9. Układ drogowy.....	93
Mapa 10. Istniejący przebieg dróg krajowych i wojewódzkich.....	95
Mapa 11. Istniejący przebieg dróg powiatowych.....	96
Mapa 12. Mapa dróg rowerowych.....	98
Mapa 13. Lotnisko Białystok Krywlany.....	99
Mapa 14. Podział Miasta na sektory.....	109
Mapa 15. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej na podstawie <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Białegostoku</i>	114
Mapa 16. Pokrycie planami zagospodarowania przestrzennego obszaru Białegostoku.....	116
Mapa 17. Granice obszaru rewitalizacji w Białymstoku.....	122
Mapa 18. Obszar systemu przyrodniczego miasta.....	125
Mapa 19. Ukształtowanie terenu.....	130
Mapa 20. Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Białegostoku.....	147

Objaśnienia znaków umownych

Symbol	Opis
Kreska (–)	oznacza, że zjawisko nie wystąpiło
Zero: (0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05
Kropka (.)	oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe
Znak Δ	oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji
„w tym”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy

Ważniejsze skróty

Skrót	Znaczenie
PKB	Produkt Krajowy Brutto
Dz. U.	Dziennik Ustaw
zł	złoty
szt.	sztuka
tys.	tysiąc
mln	milion
kg	kilogram
t	tona
km	kilometr
m ²	metr kwadratowy
km ²	kilometr kwadratowy
m ³	metr sześcienny
r.	rok
cd.	ciąg dalszy
dok.	dokończenie
itp.	i tym podobne
m.in.	między innymi
np.	na przykład
Nr	Numer
p. proc.	punkt procentowy
poz.	pozycja
tj.	to jest
tw.	tak zwany

Skrót wybranych sekcji PKD	Pełna nazwa sekcji
POLSKA KLASYFIKACJA DZIAŁALNOŚCI – PKD 2007	
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Zakwaterowanie i gastronomia	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Obsługa rynku nieruchomości	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Administrowanie i działalność wspierająca	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

Wprowadzenie¹

Białystok jest stolicą województwa podlaskiego i największym miastem północno-wschodniej Polski. Zajmuje obszar 102,13 km², co stanowi 0,5% powierzchni województwa podlaskiego. W końcu 2024 r. liczba ludności Białegostoku wynosiła 290 386 osób. W badanym okresie liczba ta systematycznie malała, co wynikało z ujemnego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały. Średnia gęstość zaludnienia wynosiła 2 843 osób na 1 km². W gronie miast wojewódzkich, Białystok jest 2. miastem (za Warszawą) o największej gęstości zaludnienia w Polsce, 10. pod względem liczby ludności i 16. pod względem powierzchni.

Według danych rejestru REGON, 31.12.2024 r. na terenie Miasta zarejestrowanych było 43 123 podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu ze stanem z 31.12.2020 r. ich liczba wzrosła o 15,1%. Sektor publiczny obejmował 540 podmiotów, zaś prywatny – 41 321 jednostek. W 2024 r. w Białymstoku na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym przypadało 2 546 podmiotów.

W strukturze podmiotów gospodarczych według klas wielkości przeważały jednostki małe, o przewidywanej liczbie pracujących do 9 osób. Ich udział w ogólnej liczbie podmiotów w Białymstoku ukształtował się na poziomie 97,0%. Jednostki w klasie wielkości 10-49 osób stanowiły jedynie 2,3% ogółu podmiotów, a podmioty o przewidywanej liczbie pracujących powyżej 50 osób – 0,7%. W końcu 2024 r. zdecydowana większość podmiotów należała do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – 70,1% ogólnej liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON.

Ze względu na rodzaj wykonywanej działalności gospodarczej (PKD), według stanu na 31.12.2024 r., w Białymstoku dominowały podmioty prowadzące działalność w sekcjach: handel, naprawa pojazdów samochodowych – 18,5%, działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – 12,4%, budownictwo – 12,1%, opieka zdrowotna i pomoc społeczna – 9,5% oraz informacja i komunikacja – 8,7%.

W 2024 r. wyniki finansowe badanych przedsiębiorstw² mających siedzibę na terenie Białegostoku były lepsze od uzyskanych w 2020 r. Poprawiła się wartość wyniku finansowego brutto (wzrost o 37,4%) oraz wyniku finansowego netto (wzrost o 34,6%). Koszty uzyskania przychodu rosły szybciej niż przychody z całokształtu działalności, co znalazło odzwierciedlenie we wzroście wskaźnika poziomu kosztów. W odniesieniu do 2020 r. zmalał wskaźnik rentowności obrotu netto o 0,7 p. proc.

Przedsiębiorstwa o liczbie pracujących przekraczającej 9 osób, mające siedzibę na terenie Miasta, w 2024 r. dokonały sprzedaży produkcji o wartości 17 122,5 mln zł (w cenach bieżących), tj. o 76,6% wyższej niż w 2020 r. W strukturze produkcji sprzedanej w sektorze przedsiębiorstw dominowały 4 sekcje PKD, z których pochodziło 70,9% wartości produkcji sprzedanej. Należały do nich: przetwórstwo przemysłowe (24,1%), budownictwo (19,4%), transport i gospodarka magazynowa (14,9%) oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (12,5%).

Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw (w jednostkach o liczbie pracujących powyżej 9 osób), mających siedzibę na terenie Białegostoku w 2024 r. ukształtowało się na poziomie 39,2 tys. osób, czyli o 1,5% wyższym niż w 2020 r. Najwyższe przeciętne zatrudnienie stwierdzono w sekcji handel, naprawa pojazdów samochodowych, w którym koncentrowało się 32,4% ogólnego przeciętnego zatrudnienia

¹ Na podstawie danych GUS.

² Niefinansowych, o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

w sektorze przedsiębiorstw oraz w przemyśle³, gdzie odnotowano 28,5% udziału. Najniższe przeciętne zatrudnienie zanotowano natomiast w zakwaterowaniu i gastronomii oraz w obsłudze rynku nieruchomości – odpowiednio 2,8% i 3,0% ogólnego przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw (w jednostkach średnich i dużych, mających siedzibę na terenie Białegostoku) wyniosło 6 779 zł i było o 51,3% wyższe niż w 2020 r. Wynagrodzenie zdecydowanie wyższe od przeciętnego w sektorze przedsiębiorstw otrzymali zatrudnieni w sekcjach: informacja i komunikacja (o 20,7%) oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (o 11,1%), z kolei znacznie niższe od średniego uzyskali przede wszystkim zatrudnieni w jednostkach zajmujących się administrowaniem i działalnością wspierającą (o 26,6%) oraz zakwaterowaniem i gastronomią (o 22,9%).

W końcu grudnia 2024 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Białymstoku wynosiła 6,7 tys. osób i zmniejszyła się o 26,4% w stosunku do stanu zanotowanego w 2020 r. Stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu 2024 r. ukształtowała się na poziomie 5,0% i była o 1,9 p. proc. niższa w porównaniu z zanotowaną w 2020 r.

Według stanu w końcu 2024 r. na terenie Białegostoku w zasobach mieszkaniowych znajdowało się 145,8 tys. mieszkań, tj. o 6,3% więcej w porównaniu z 2020 r. Oznacza to, że w zasobach mieszkaniowych w przeliczeniu na 1000 ludności przypadało 501,9 mieszkań. W 2024 r. w Białymstoku oddano do użytkowania 2,5 tys. mieszkań, tj. o 11,6% mniej niż w 2020 r., a wartość wskaźnika mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności ukształtowała się na poziomie 8,6.

Stolica województwa podlaskiego charakteryzuje się korzystnymi wskaźnikami w zakresie ludności korzystającej z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej, które w 2024 r. wyniosły odpowiednio: 97,7%, 96,6% oraz 87,5%.

Białystok jest miastem o dużym udziale terenów zieleni, które zajmują łącznie 25,9% ogólnej jego powierzchni. Wśród terenów zieleni dominują lasy (18,1% powierzchni Miasta). Sukcesywnie powstają nowe tereny zieleni urządzonej. Stosunkowo nową inicjatywą są łąki kwietne, pola słonecznikowe oraz łąki jednoroczne dla motyli zakładane w pasach drogowych i na działkach gminnych. Na terenie Miasta w 2024 r. funkcjonowały dwa rezerваты przyrody: „Antoniuk” i „Las Zwierzyniecki” oraz znajdowało się 16 pomników przyrody.

W 2024 r. na terenie Białegostoku działalność prowadziło 27 turystycznych obiektów noclegowych⁴, dysponujących 2 877 miejscami noclegowymi. Wskaźnik miejsc noclegowych na 10 tys. ludności kształtował się na poziomie 99. Muzea i wystawy zwiedziło 90,5 tys. osób, tj. 4,5-krotnie więcej niż w pandemicznym roku 2020. W bibliotekach w 2024 r. zanotowano 46,8 tys. czytelników, a ich liczba w stosunku do 2020 r. zwiększyła się o 17,9%.

Według danych Komendy Głównej Policji, w 2024 r. w zakończonych postępowaniach przygotowawczych stwierdzono 5,0 tys. przestępstw na terenie Białegostoku, tj. o 16,1% mniej niż cztery lata wcześniej. Wskaźnik wykrywalności sprawców wyniósł 62,4%.

³ Przemysł obejmuje sekcje: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”.

⁴ Dane dotyczą obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

SFERA SPOŁECZNA

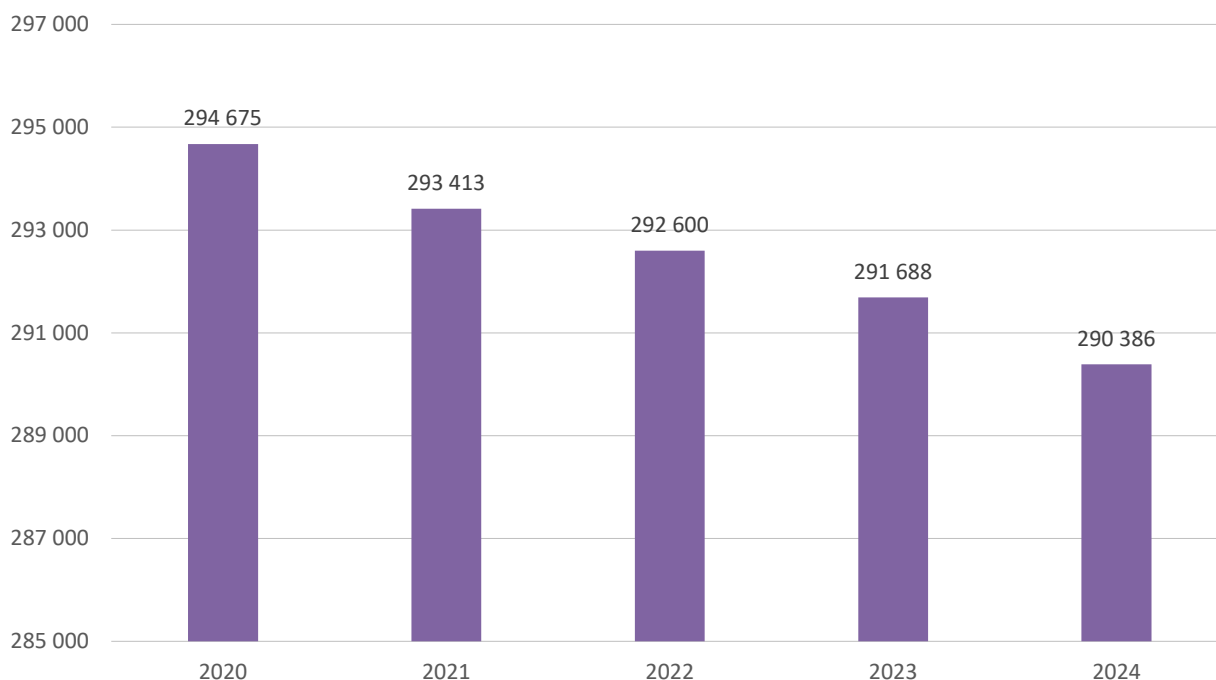
1. Demografia

1.1 Struktura wiekowa mieszkańców

Stan i struktura ludności⁵

W końcu 2024 r. w Białymstoku mieszkało 290 386 osób, tj. o 4 289 osób mniej niż w końcu 2020 r.

Wykres 1. Ludność. Stan w dniu 31 grudnia⁶

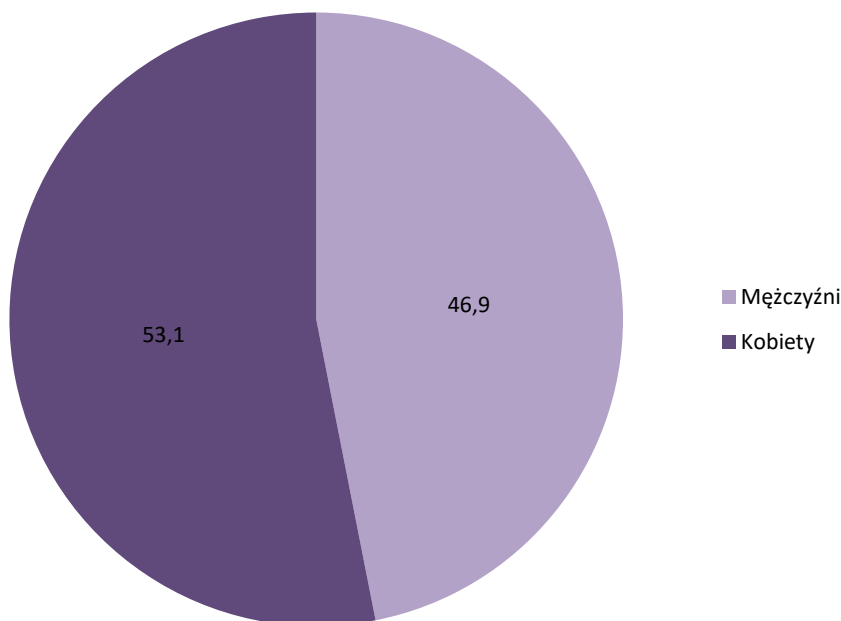
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Kobiety stanowiły 53,1% populacji, a współczynnik feminizacji wyniósł 113 kobiet na 100 mężczyzn i nie zmienił się w analizowanym okresie.

⁵ W przypadku danych pochodzących z GUS, bilanse liczby i struktury ludności w gminach są opracowane w oparciu o wyniki Narodowych Spisów Powszechnych z uwzględnieniem zmian spowodowanych ruchem naturalnym (urodzenia i zgony), migracjami ludności (na pobyt stały i czasowy) oraz przemieszczeniami związanymi ze zmianami administracyjnymi. Od roku 2020 bazą wyjściową bilansu stanu i struktury ludności są wyniki NSP 2021. W związku z tym, dane jak i wskaźniki odnoszące się do liczby i struktury ludności (płeć, grupy wieku) od 2020 r. zostały przeliczone zgodnie z bilansem przygotowanym w oparciu o wyniki NSP 2021. Dane o ludności w miejscowościach opracowane są na podstawie rejestru PESEL. Dane o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach pochodzą ze sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego. Dane o orzeczonych rozwodach i separacjach pochodzą ze sprawozdawczości sądów. Dane o migracjach wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały pochodzą z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Prognozę ludności opracowano na podstawie badania GUS. Dane o liczbie i strukturze ludności dla okresów międzyspisowych są sporządzane poprzez przyjęcie wyników spisu powszechnego za bazę wyjściową dla gminy, a następnie naliczane metodą bilansową według następującego schematu: stan ludności na początek okresu (roku, kwartału) w gminie + urodzenia żywe – zgony + zameldowania na pobyt stały (z innych gmin i z zagranicy) – wymeldowania z pobytu stałego do innych gmin i za granicę +(-) przesunięcia ludności z tytułu zmian administracyjnych = stan ludności na końcu okresu (roku, kwartału) w gminie. Dane prezentowane za 2020 r. zostały zmienione w stosunku do opublikowanych w poprzedniej edycji publikacji.

⁶ Na zmniejszenie się liczby ludności, poza zachodzącymi procesami demograficznymi, znaczny wpływ miała trwająca w latach 2020-2022 epidemia COVID-19, która była przyczyną wielu nadmiarowych zgonów.

Wykres 2. Ludność według płci w 2024 r. (w %). Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Średnia gęstość zaludnienia, tj. liczba osób przypadająca na 1 km² powierzchni ogólnej, w 2024 r. wyniosła 2 843 i była o 42 osoby mniejsza niż 4 lata wcześniej.

Ludność według ekonomicznych grup wieku⁷

Analizując strukturę ludności według ekonomicznych grup wieku, można zauważyć, iż w latach 2020-2024 zmniejszył się udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej populacji mieszkańców Białegostoku, a zwiększył się odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz poprodukcyjnym. Udział dzieci i młodzieży w wieku 0-17 lat w ogólnej liczbie ludności miasta w końcu 2024 r. ukształtował się na poziomie 17,8% i wzrósł w stosunku do zanotowanego w końcu 2020 r. o 0,4 p. proc. Odsetek ludności w wieku produkcyjnym (kobiety w wieku 18-59 lat, mężczyźni w wieku 18-64 lata) wyniósł 58,3% i zmniejszył się o 2,2 p. proc. w porównaniu z zanotowanym w końcu 2020 r. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym (kobiety – 60 lat i więcej, mężczyźni – 65 lat i więcej) w ogólnej populacji mieszkańców Białegostoku ukształtował się na poziomie 23,9% i zwiększył się o 1,8 p. proc. w odniesieniu do stanu w końcu 2020 r.

⁷ Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18-64 lata, dla kobiet – 18-59 lat. Przez ludność w wieku nieprodukcyjnym rozumie się ludność w wieku przedprodukcyjnym, tj. do 17 lat oraz ludność w wieku poprodukcyjnym, tj. mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej.

Wykres 3. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku (w %). Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

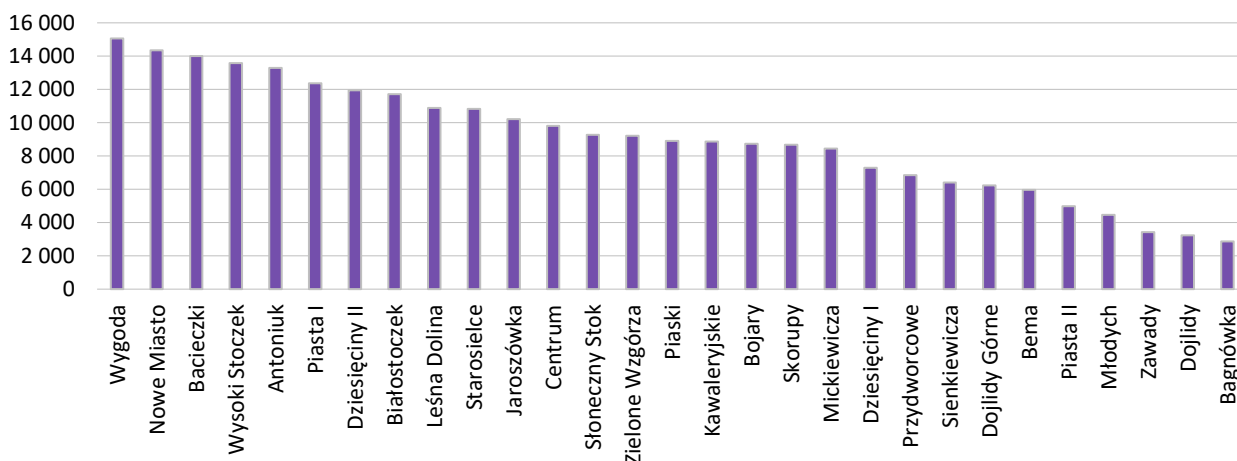
W końcu 2024 r. w Białymstoku współczynnik obciążenia demograficznego ukształtował się na poziomie 71,4, tj. 30,4 – dla wieku przedprodukcyjnego i 41,0 – dla wieku poprodukcyjnego. W końcu 2020 r. omawiany wskaźnik osiągnął wartość 65,3, przy czym w przypadku osób w wieku poniżej 18 roku życia wynosił 28,7, podczas gdy dla osób w wieku poprodukcyjnym przyjął wartość 36,6.

Rozbieżności między teoretyczną a faktyczną liczbą ludności

Ewidencja ludności polega na rejestracji podstawowych danych identyfikujących tożsamość oraz status administracyjnoprawny osób fizycznych, określonych w ustawie z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (Dz. U. z 2026 r. poz. 384 ze zm.). Ewidencja ludności prowadzona jest w Powszechnym Elektronicznym Systemie Ewidencji Ludności, który stanowi rejestr PESEL oraz w rejestrze mieszkańców prowadzonym w systemie teleinformatycznym. W rejestrze mieszkańców gromadzone są dane osób, które wykonały obowiązek meldunkowy na terenie danej gminy.

Według danych z rejestru mieszkańców Miasta Białegostoku, w 2024 r. liczba zameldowanych na pobyt stały w porównaniu z 2020 r. zmniejszyła się o 9 518 osób, a zameldowanych na pobyt czasowy zmniejszyła się o 349 osób. Największe osiedla pod względem liczby osób zameldowanych na pobyt stały w 2024 r. to: Wygoda (15 060 osób) i Nowe Miasto (14 341 osób). Najmniej osób zameldowanych było na osiedlach Bagnówka (2 865 osób) i Dojlidy (3 237 osoby).

Wykres 4. Osoby zameldowane na pobyt stały na osiedlach w 2024 r. Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: Departament Obsługi Mieszkańców na podstawie prowadzonego rejestru mieszkańców, Urząd Miejski w Białymstoku.

Cudzoziemcy

W latach 2020-2024 w województwie podlaskim liczba cudzoziemców wzrosła ponad 3,5-krotnie (w 2024 r. – 21 558 osób). Charakterystyka cudzoziemców według tytułu pobytu wskazuje, że w 2024 r. osoby posiadające zezwolenie na pobyt stały stanowiły 60,8% ogółu (13 105 osób), drugą najliczniejszą grupą były osoby posiadające zezwolenie na pobyt czasowy – 34,9% (7 521 osób). Liczba wydanych zezwoleń na pobyt stały i czasowy w latach 2020-2024 wzrosła ponad 4-krotnie. Najliczniejszą grupę narodowościową wśród cudzoziemców stanowili obywatele Białorusi (62,2%) oraz Ukrainy (20,9%). Liczba obywateli tych dwóch krajów w latach 2020-2024 wzrosła ponad 4-krotnie, przy czym największy przyrost nastąpił po wybuchu wojny w Ukrainie w 2022 r. W strukturze cudzoziemców według płci i wieku przeważają mężczyźni (64,1%), a najliczniejszą grupą są osoby w wieku 20-39 lat (51,3% ogółu), 40-59 lat (31,7%) oraz poniżej 20 lat (13,5%).

1.2 Ruch naturalny i migracje

W ciągu 2024 r. zawarto 988 małżeństw, tj. o 87 (o 8,1%) mniej niż w 2020 r. Niższy był również współczynnik małżeństw (liczba nowo zawartych małżeństw w przeliczeniu na 1000 ludności), który w omawianym roku przyjął wartość 3,4 (wobec 3,6 w 2020 r.). W tym samym czasie orzeczonych prawomocnie zostało 514 rozwodów, czyli o 103 (o 25,1%) więcej niż w 2020 r.

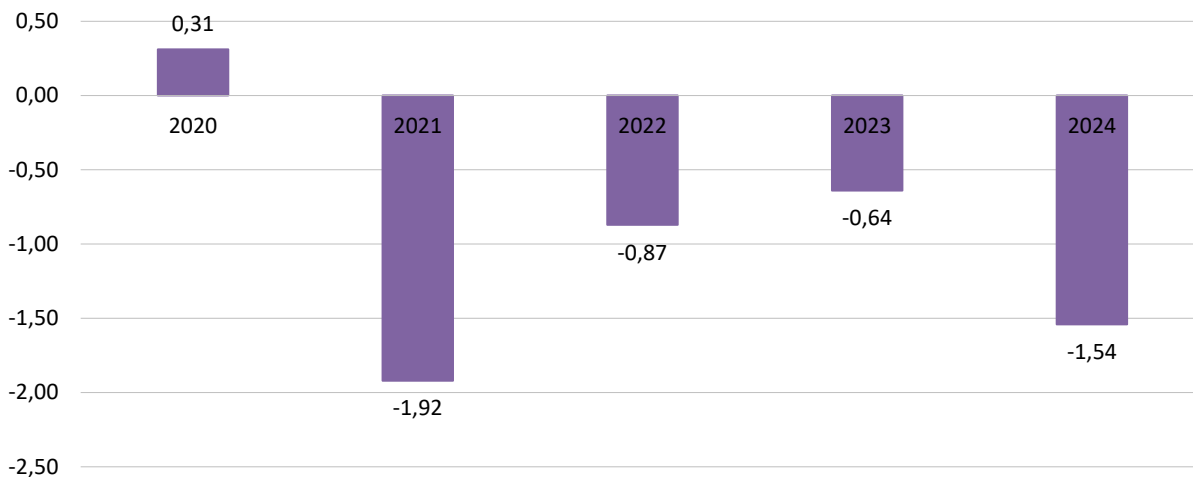
W 2024 r. urodziło się 2 166 dzieci, tj. 1 142 chłopców i 1 024 dziewczynki. W stosunku do 2020 r. liczba urodzeń żywych zmniejszyła się o 1 038, tj. o 32,4%. Współczynnik urodzeń (liczba urodzeń w przeliczeniu na 1000 ludności) wyniósł 7,45, podczas gdy w 2020 r. kształtował się na poziomie 10,85.

Współczynnik dzietności, oznaczający liczbę dzieci, które przeciętnie kobieta urodziłaby w ciągu całego okresu rozrodczego (15-49 lat), wyniósł w omawianym roku 1,0784 wobec 1,4243 w 2020 r. Najbardziej korzystna sytuacja demograficzna występuje, gdy współczynnik dzietności gwarantujący prostą zastępowalność pokoleń kształtuje się na poziomie 2,1–2,15 – jest to wartość optymalna, określana jako korzystna dla stabilnego rozwoju demograficznego.

W 2024 r. zmarło 2 614 osób, z tego 1 279 mężczyzn i 1 335 kobiet. W porównaniu z 2020 r. zanotowano spadek liczby zgonów (o 499, tj. o 16,0%). Współczynnik zgonów (liczba zgonów na 1000 ludności) w analizowanym roku osiągnął poziom 8,99, podczas gdy w 2020 r. – 10,54. Odsetek zgonów wśród osób poniżej 60. roku życia zmalał z 12,9 w 2020 r. do 12,7 w 2024 r.

Na sytuację demograficzną istotny wpływ ma przyrost naturalny. W Białymstoku w latach 2021-2024 liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń. Jedynie w 2020 r. przyrost naturalny był dodatni i wyniósł 91 osób. Współczynnik przyrostu naturalnego (przyrost naturalny na 1000 ludności) osiągnął wartość minus 1,54, podczas gdy przed 4 lata ukształtował się na poziomie 0,31.

Wykres 5. Przyrost naturalny na 1000 ludności

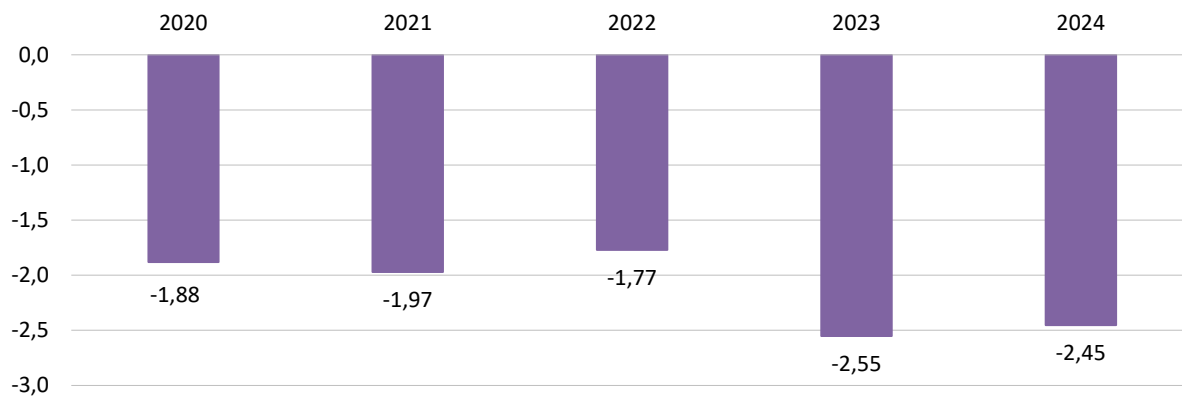

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W latach 2020-2024 w Białymstoku odnotowano ujemne saldo migracji wewnętrznych ludności na pobyt stały. W 2024 r. osiągnęło ono wartość -1 047 (w 2020 r. – minus 725 osób). W przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniosło minus 3,6, podczas gdy w 2020 r. ukształtowało się na poziomie minus 2,46. Z kolei saldo migracji zagranicznych na pobyt stały każdego analizowanego roku było dodatnie, co odzwierciedla krajowy trend obserwowany już od 2016 r. W 2020 r. osiągnęło wartość 169, a w 2024 r. już 335, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosiło odpowiednio 0,57 i 1,15.

W przypadku salda migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały było ono ujemne w całym analizowanym okresie. Oznacza to, że liczba osób wymeldowanych z pobytu stałego w poszczególnych latach przekraczała liczbę osób zameldowanych na pobyt stały w tym czasie (w 2024 r. – o 712, podczas gdy w 2020 r. – o 556). W przeliczeniu na 1000 ludności saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w 2024 r. wyniosło minus 2,45, podczas gdy 4 lata wcześniej ukształtowało się na poziomie minus 1,88.

Wykres 6. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności

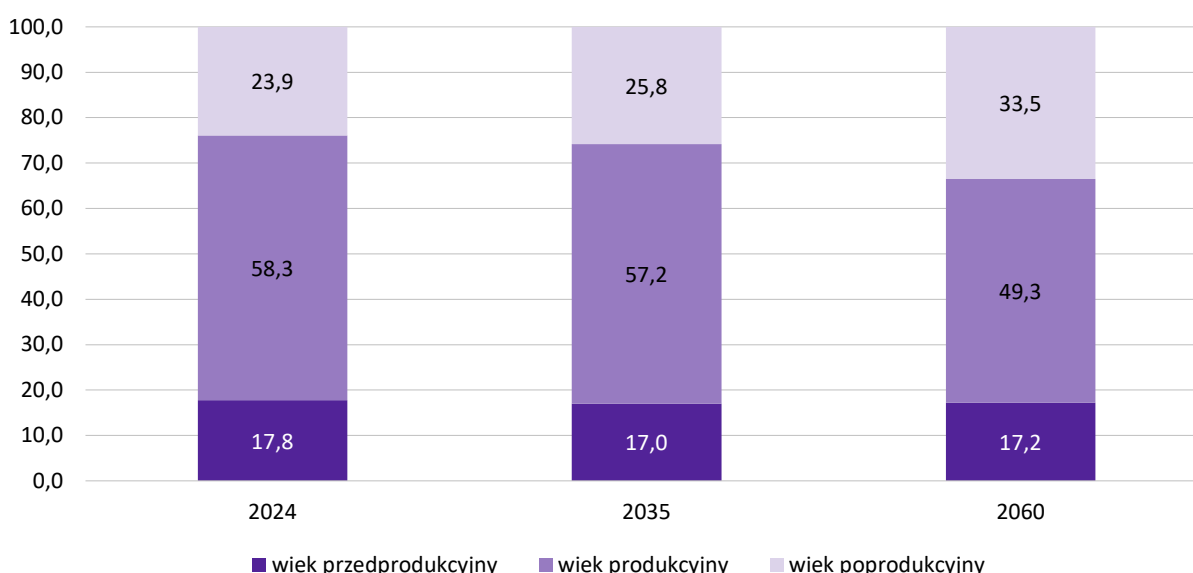
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

1.3 Prognoza demograficzna

Główny Urząd Statystyczny opracował *Prognozę ludności na lata 2023-2060*⁸, opartą na wynikach Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021, której punktem wyjścia jest stan ludności na 31.12.2022 r. Opiera się na przyjętych założeniach dotyczących: płodności, umieralności, migracji na pobyt stały (wewnętrznej i zagranicznej), migracji czasowej wewnętrznej (powyżej 3 miesięcy), z pominięciem migracji czasowych zagranicznych. Prognoza nie odzwierciedla w pełni wpływu pandemii COVID-19 i skutków migracji wynikających z wojny w Ukrainie.

Wyniki prognozy wskazują, że względem stanu z 2024 r. liczba ludności Białegostoku zmniejszy się o 11,7 tys., tj. o 4,0% do 2035 r. Analizując ludność według ekonomicznych grup wieku, przewiduje się, iż w latach 2024-2060 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w Białymstoku zmniejszy się, odpowiednio o 9,7 tys. (o 18,8%) i 49,5 tys. (o 29,2%). Zwiększeniu ulegnie natomiast liczebność populacji osób w wieku poprodukcyjnym o 12,0 tys. (o 17,3%). Oznacza to, że udział dzieci i młodzieży w wieku 0-17 lat w ogólnej liczbie ludności Miasta w końcu 2060 r. ukształtuje się na poziomie 17,2% (w 2024 r. wyniósł 17,8%), odsetek ludności w wieku produkcyjnym – 49,3% (w 2024 r. – 58,3%), a udział ludności w wieku poprodukcyjnym – 33,5% (w 2024 r. – 23,9%).

Wykres 7. Prognoza ludności według ekonomicznych grup wieku^a (w %). Stan w dniu 31 grudnia

^a W 2024 r. dane rzeczywiste.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Prognozy ludności na lata 2023–2060 (GUS).

Według prognozy ludności wskaźnik obciążenia demograficznego w 2060 r. w Białymstoku ukształtuje się na poziomie 102,9, tj. 34,9 – dla wieku przedprodukcyjnego i 68,0 – dla wieku poprodukcyjnego.

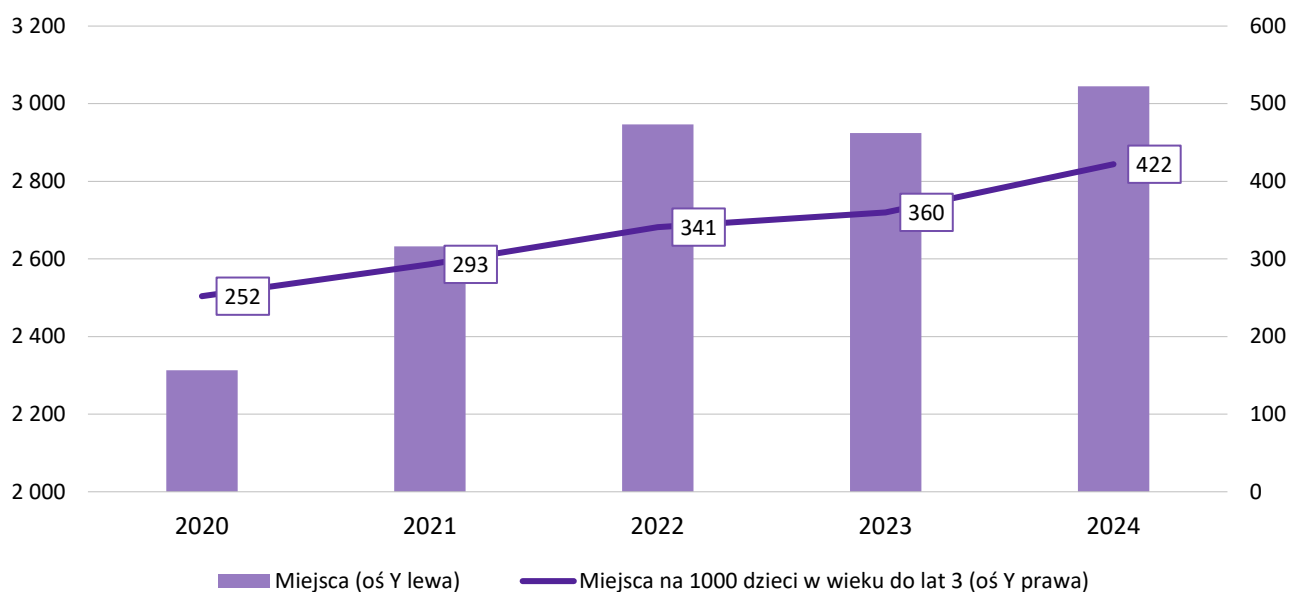
⁸ *Prognoza ludności na lata 2023-2060*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023.

2. Szkolnictwo wyższe, edukacja oraz opieka nad dziećmi do lat 3

2.1 Opieka nad dziećmi do lat 3

Na koniec 2024 r. w rejestrze żłobków i klubów dziecięcych, prowadzonym przez Prezydenta Miasta Białegostoku zarejestrowanych było 9 żłobków samorządowych, dysponujących 1 265 miejscami dla dzieci w wieku do lat 3. W Białymstoku funkcjonowały 54 niepubliczne żłobki i kluby dziecięce, dysponujące 1 741 miejscami oraz 6 dziennych opiekunów z dostępnymi 39 miejscami. Oznacza to, że w 2024 r. na 1000 dzieci w wieku do lat 3 (0-2 lata włącznie) przypadają 422 miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych (w 2020 r. – 252 miejsca).

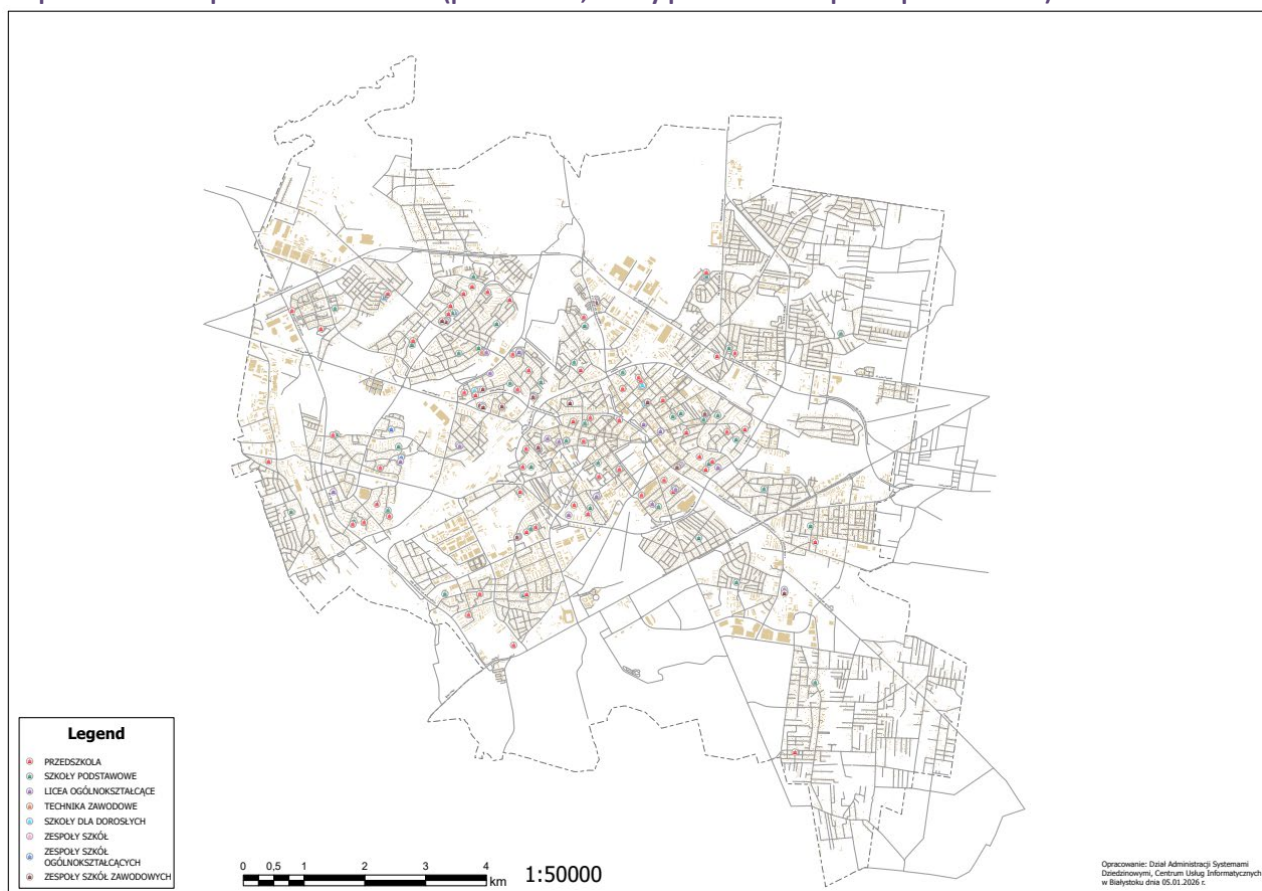
Wykres 8. Miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych

Źródło: Departament Spraw Społecznych, Urząd Miejski w Białymstoku i GUS (w zakresie danych o liczbie dzieci w wieku do lat 3).

2.2 Wychowanie przedszkolne i szkolnictwo podstawowe

Mapa 1. Publiczne placówki oświatowe (przedszkola, szkoły podstawowe i ponadpodstawowe)

Źródło: Centrum Usług Informatycznych, Urząd Miejski w Białymstoku.

Wychowanie przedszkolne

W roku szkolnym 2024/2025, według stanu na dzień 30 września 2024 r. do 165 jednostek wychowania przedszkolnego w Białymstoku uczęszczało 13 791 dzieci, w tym do jednostek samorządowych – 8 387 dzieci, co stanowiło 71,7% ogółu. W porównaniu do roku szkolnego 2020/2021, wychowaniem przedszkolnym objęto 161 dzieci więcej.

Tablica 1. Wychowanie przedszkolne

Wyszczególnienie	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024	2024/2025
Placówki					
OGÓŁEM	151	157	163	163	165
Przedszkola samorządowe	60	60	60	60	60
Przedszkola niesamorządowe	63	64	70	73	75
Oddziały przedszkolne samorządowe w szkołach podstawowych	16	2	20	21	21

Wyszczególnienie	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024	2024/2025
Oddziały przedszkolne niesamorządowe w szkołach podstawowych	4	5	4	3	3
Punkty przedszkolne niesamorządowe	8	8	9	6	6
Dzieci					
OGÓŁEM	13 630	14 248	14 732	14 553	13 791
Przedszkola samorządowe	8 513	8 492	8 728	8 591	8 387
Przedszkola niesamorządowe	3 793	4 133	4 293	4 237	3 733
Oddziały przedszkolne samorządowe w szkołach podstawowych	1 118	1 354	1 499	1 565	1 500
Oddziały przedszkolne niesamorządowe w szkołach podstawowych	55	71	63	58	61
Punkty przedszkolne niesamorządowe	151	198	149	102	110

Źródło: Departament Edukacji na podstawie danych Systemu Informacji Oświatowej, Urząd Miejski w Białymstoku.

Celem realizacji ustawowego obowiązku zapewnienia możliwości wychowania przedszkolnego wszystkim dzieciom w wieku przedszkolnym zamieszkałym na terenie gminy, Miasto Białystok zawarło umowy z 10 przedszkolami niepublicznymi w sprawie powierzenia realizacji zadania publicznego z zakresu wychowania przedszkolnego na okres od 1 września 2021 r. do 31 sierpnia 2025 r. W 2024 r. do przedszkoli tych uczęszczało 684 dzieci.

Szkolnictwo podstawowe

W roku szkolnym 2024/2025, według stanu na dzień 30 września 2024 r. do 66 szkół podstawowych w Białymstoku uczęszczało 27 510 uczniów, w tym do 40 jednostek samorządowych – 23 238, co stanowiło 84,5% ogółu uczniów szkół podstawowych. W roku szkolnym 2024/2025, w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego, w szkołach podstawowych uczyło się o 2 300 uczniów więcej.

Tablica 2. Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych i szkół dla dorosłych)^a

Wyszczególnienie	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024	2024/2025
Placówki					
OGÓŁEM	66	65	66	65	66
Szkoły samorządowe	40	40	40	40	40
Szkoły niesamorządowe	26	25	26	25	26
Uczniowie					
OGÓŁEM	24 963	25 625	26 068	25 210	27 510

Wyszczególnienie	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024	2024/2025
Szkół samorządowych	21 503	21 981	22 088	21 463	23 238
Szkół niesamorządowych	3 460	3 644	3 980	3 747	4 272

^a Łącznie ze szkołą podstawową prowadzoną przez jednostki administracji rządowej.

Źródło: GUS.

W 2024 r. współczynnik skolaryzacji brutto⁹ w szkołach podstawowych w Białymstoku wyniósł 121,67, a w 2020 r. kształtował się na poziomie 113,07. Wartość wskaźnika powyżej 100 oznacza, że do szkół uczęszcza więcej uczniów niż wynosi populacja w wieku szkolnym, np. z powodu uczniów spoza Białegostoku lub z obecności uczniów młodszych, starszych.

Należy zauważyć, iż w Białymstoku już na poziomie szkoły podstawowej istnieje możliwość kształcenia w systemie dwujęzycznym. Ofertę taką posiada Szkoła Podstawowa Nr 24 z Oddziałami Dwujęzycznymi im. 2 Korpusu Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w Białymstoku oraz Szkoła Podstawowa Nr 53 z Oddziałami Dwujęzycznymi w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 2 w Białymstoku. Obie placówki prowadzą nauczanie dwujęzyczne w języku angielskim.

W szkołach podstawowych funkcjonuje bogata oferta szkolenia sportowego, które realizowane było w 98 oddziałach sportowych oraz 4 oddziałach mistrzostwa sportowego z udziałem 2 389 uczniów. Obejmuje ono następujące dyscypliny sportowe: piłka nożna, piłka siatkowa, tenis stołowy, pływanie, badminton, narciarstwo biegowe, koszykówka, lekkoatletyka, piłka ręczna, short-track, kajakarstwo, triathlon, rugby.

Białostockie szkoły prowadziły różnorodne działania w zakresie wielokulturowości. Podjęto m.in. działania na rzecz zwiększenia dostępności uczniów do lekcji religii mniejszościowej, zorganizowano nauczanie języka ukraińskiego w Szkole Podstawowej Nr 9 im. 42 Pułku Piechoty w Białymstoku, zaś w Szkole Podstawowej Nr 4 im. Sybiraków w Białymstoku naukę języka białoruskiego. Ponadto, w 6 szkołach podstawowych zatrudniono asystentów międzykulturowych.

Egzamin ósmoklasisty

W przeprowadzonym w 2024 r. egzaminie ósmioklasisty z języka polskiego wzięło udział 1 291 uczniów białostockich szkół podstawowych. Średni wynik białostockich ósmioklasistów z języka polskiego wynosił 63% i był wyższy od średniego wyniku w województwie podlaskim o 5,6% i od średniego wyniku w kraju o 2%.

W egzaminie ósmioklasisty z matematyki wzięło udział 1 291 uczniów białostockich szkół podstawowych. Średni wynik białostockich ósmioklasistów z matematyki wynosił 60% i był wyższy od średniego wyniku w województwie podlaskim o 10,4% i od średniego wyniku w kraju o 8%.

W egzaminie ósmioklasisty z języka angielskiego wzięło udział 1 348 uczniów białostockich szkół podstawowych. Średni wynik białostockich ósmioklasistów z języka angielskiego wynosił 75% i był wyższy od średniego wyniku w województwie podlaskim o 11,5% i o 9% od średniego wyniku w kraju.

⁹ Współczynnik skolaryzacji brutto, jako miernik powszechności nauczania, obrazuje relację liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 grudnia) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

2.3 Szkolnictwo ponadpodstawowe

Szkolnictwo ponadpodstawowe ogólnodostępne dla młodzieży

W roku szkolnym 2024/2025, według stanu na dzień 30 września 2024 r. do 30 liceów ogólnokształcących w Białymstoku uczęszczało 11 215 uczniów, w tym do 16 jednostek samorządowych – 9 744, co stanowiło 86,9% ogółu licealistów. W roku szkolnym 2024/2025, w porównaniu do roku szkolnego 2020/2021, w liceach ogólnokształcących uczyło się o 1 109 uczniów więcej.

Tablica 3. Licea ogólnokształcące dla młodzieży (bez liceów specjalnych i dla dorosłych)

Wyszczególnienie	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024	2024/2025
Szkoły					
OGÓŁEM	26	26	28	29	30
Szkoły samorządowe	16	16	16	16	16
Szkoły niesamorządowe	10	10	12	13	14
Uczniowie					
OGÓŁEM	10 106	10 133	11 161	12 043	11 215
Szkół samorządowych	8 900	8 956	9 802	10 554	9 744
Szkół niesamorządowych	1 206	1 177	1 359	1 489	1 471

Źródło: GUS.

W roku szkolnym 2024/2025, według stanu na dzień 30 września 2024 r. do 31 szkół kształcących w zawodach w Białymstoku uczęszczało 9 603 uczniów, w tym do 22 jednostek samorządowych – 8 536, co stanowiło 88,9% ogółu uczniów szkół kształcących w zawodach. W roku szkolnym 2024/2025, w porównaniu do roku szkolnego 2020/2021, w szkołach kształcących w zawodach uczyło się o 1 005 uczniów więcej.

Tablica 4. Szkoły kształcące w zawodach (bez szkół specjalnych)

Wyszczególnienie	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024	2024/2025
Szkoły					
OGÓŁEM	27	27	30	31	31
Szkoły samorządowe	20	19	21	22	22
Technika	10	10	10	11	11
branżowe szkoły I stopnia ^a	7	7	7	7	7
branżowe szkoły II stopnia	2	2	4	4	4

Wyszczególnienie	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024	2024/2025
ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe	1	0	0	0	0
Szkoły niesamorządowe	7	8	9	9	9
technika	4	4	4	4	4
branżowe szkoły I stopnia ^a	3	3	3	3	3
branżowe szkoły II stopnia	0	0	1	1	1
ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe	0	1	1	1	1

Uczniowie

OGÓŁEM	8 598	8 758	9 398	10 351	9 603
Uczniowie szkół samorządowych	7 911	7 883	8 348	9 228	8 536
techników	6 635	6 679	7 160	7 804	7 180
branżowych szkół I stopnia	1 152	1 138	978	1 183	1 153
branżowych szkół II stopnia	48	66	210	241	203
ogólnokształcących szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe	76	0	0	0	0
Uczniowie szkół niesamorządowych	687	875	1 050	1 123	1 067
techników	527	600	730	781	708
branżowych szkół I stopnia ^a	160	197	220	239	270
branżowych szkół II stopnia	0	0	28	40	32
ogólnokształcących szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe	0	78	72	63	57

^a Łącznie ze szkołą branżową prowadzoną przez jednostki administracji rządowej.

Źródło: GUS.

Na dzień 30 września 2024 r. białostockie szkoły ponadpodstawowe kształciły uczniów w 78 zawodach, w tym w:

- 43 zawodach technicznych,
- 32 zawodach na poziomie szkoły branżowej (I stopnia – 26 i II stopnia – 6), w tym 3 zawody realizowano w zakładach rzemieślniczych,
- 3 zawodach na poziomie szkoły policealnej.

Bogata oferta kształcenia w zawodach obejmuje 21 branż: audiowizualną, budowlaną, chemiczną, drzewno-meblarską, ekonomiczno-administracyjną, elektroenergetyczną, elektroniczno-mechatroniczną, fryzjersko-kosmetyczną, handlową, hotelarsko-gastronomiczno-turystyczną, mechaniczną, motoryzacyjną, ogrodniczą, poligraficzną, przemysłu mody, rolno-hodowlaną, spedycyjno-logistyczną, spożywczą, teleinformatyczną, transportu drogowego oraz transportu kolejowego.

W roku szkolnym 2024/2025 w 11 jednostkach zrealizowano 37 kwalifikacyjnych kursów zawodowych, w których uczestniczyło 489 słuchaczy, w tym w 3 szkołach zawodowych, prowadzonych przez organ inny niż jednostka samorządu terytorialnego przeprowadzono 3 kwalifikacyjne kursy zawodowe, w których uczestniczyło 150 słuchaczy.

Centra Kształcenia Zawodowego

W Białymstoku funkcjonuje 7 Centrów Kształcenia Zawodowego (CKZ):

1. Centrum Kształcenia Zawodowego Nr 1 w Białymstoku przy Zespole Szkół Elektrycznych im. prof. Janusza Groszkowskiego;
2. Centrum Kształcenia Praktycznego Nr 2 przy Zespole Szkół Mechanicznych im. Św. Józefa;
3. Centrum Kształcenia Zawodowego Nr 3 w Białymstoku przy Zespole Szkół Gastronomicznych;
4. Centrum Kształcenia Zawodowego Nr 4 w Białymstoku przy Zespole Szkół Budowlano-Geodezyjnych im. Władysława Bryły;
5. Centrum Kształcenia Zawodowego Nr 5 w Białymstoku przy Zespole Szkół Rolniczych;
6. Centrum Kształcenia Zawodowego Nr 6 w Białymstoku przy Zespole Szkół Technicznych im. gen. Władysława Andersa;
7. Integracyjne Centrum Kształcenia Zawodowego Przy Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Staszica.

Do głównych zadań CKZ-ów należą:

1. organizacja praktycznej nauki zawodu w formie warsztatów korzystając z nowoczesnej i dobrze wyposażonej bazy dydaktycznej, odpowiadającej potrzebom rynku pracy;
2. organizowanie nauki teorii dla młodocianych pracowników;
3. kreowanie współpracy z pracodawcami w celu dostosowania umiejętności uczniów i słuchaczy do rynku pracy;
4. przeprowadzanie egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie;
5. organizowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych umożliwiających zdobycie nowych umiejętności.

Białystok, jako jedyne miasto w regionie ma w swojej ofercie nauczania również Integracyjne Centrum Kształcenia Zawodowego, którego celem jest zachęcanie uczniów z niepełnosprawnościami do podjęcia pracy w zawodach przystosowanych do ich niepełnosprawności.

Kształcenie dorosłych

W roku szkolnym 2024/2025 osoby dorosłe miały możliwość podjęcia nauki na poziomach:

- szkoły podstawowej (1 placówka samorządowa);
- liceum ogólnokształcącego (1 placówka samorządowa i 3 niesamorządowe);
- szkoły policealnej (3 placówki samorządowe i 15 placówek niesamorządowych).

Według stanu na dzień 30 września 2024 r. do 23 szkół dla dorosłych w Białymstoku uczęszczało 7 531 słuchaczy, w tym do jednostek samorządowych – 1 078, co stanowiło ok. 14,3% ogółu słuchaczy.

W porównaniu do roku szkolnego 2020/2021, w szkołach dla dorosłych uczyło się 2 029 słuchaczy więcej (wzrost o 36,9%). Większość słuchaczy uczęszczała do szkół niesamorządowych (6 453 osoby).

Kształcenie specjalne

Miasto Białystok dba o to, aby dzieci z różnymi dysfunkcjami miały zapewnioną opiekę, a przy tym mogły realizować obowiązek szkolny. W każdej z placówek kształcenia specjalnego podejmowane są działania edukacyjne, wychowawcze i opiekuńcze. Organizowane są również inne zajęcia, mające na celu zagospodarowanie uczniom wolnego czasu: kółka zainteresowań, zajęcia pozalekcyjne, imprezy szkolne, konkursy. Mimo ograniczeń spowodowanych niepełnosprawnością, podobnie jak ich sprawni rówieśnicy, uczniowie uczestniczą w spektaklach teatralnych, koncertach i innych wydarzeniach kulturalnych. Biorąc udział w zawodach i olimpiadach sportowych, osiągają bardzo dobre wyniki i sukcesy na miarę swoich możliwości. Placówki kształcenia specjalnego funkcjonują na wszystkich etapach edukacyjnych.

Kształcenie integracyjne

Kształcenie integracyjne polega na organizacji wspólnego kształcenia dzieci i młodzieży zdrowych z dziećmi i młodzieżą o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Dzięki nauce w klasie integracyjnej zanika podział uczniów na tych w pełni sprawnych i tych z niepełnosprawnością, dostrzega się w każdym dziecku zdolności, rozwija się tolerancję i akceptację drugiego człowieka, zanika także niezdrowa rywalizacja oraz następuje rozwój pozytywnych postaw i więzi społecznych. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami mają zapewnione wsparcie nauczycieli specjalistów zatrudnionych w szkole, biorą udział w zajęciach z pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zajęciach rewalidacyjnych, a także korzystają z indywidualnych metod pracy.

W roku szkolnym 2024/2025, wg stanu na dzień 30 września 2024 r., funkcjonowały 33 jednostki oświatowe prowadzące kształcenie integracyjne. Do 226 oddziałów integracyjnych uczęszczało 979 dzieci i uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Cudzoziemcy

W roku szkolnym 2025/2026 uczniowie-cudzoziemcy objęci wychowaniem przedszkolnym oraz uczęszczający do białostockich szkół podstawowych i ponadpodstawowych pochodzili w większości z 3 krajów: Białorusi, Ukrainy i Rosji. Do białostockich przedszkoli uczęszczało 590 dzieci (5,1% ogółu), do szkół podstawowych – 2 132 (7,1% ogółu), zaś naukę w białostockich szkołach ponadpodstawowych pobierało 1 530 uczniów –cudzoziemców (5,4% ogółu)¹⁰.

Oddziały dwujęzyczne i międzynarodowe

Białostocka oferta edukacyjna dawała możliwość zdawania międzynarodowej matury w II Liceum Ogólnokształcącym im. Księżnej Anny z Sapiehów Jabłonowskiej Zespołu Szkół Ogólnokształcących Nr 2 w Białymstoku, w którym w roku szkolnym 2023/2024 w 4 oddziałach z międzynarodową maturą kształciło się 124 uczniów, a do egzaminu dojrzałości w 2024 r. przystąpiło 30 osób. W roku szkolnym 2024/2025 w ww. oddziałach kształciło się 123 uczniów.

¹⁰ Opracowanie na podstawie danych Departamentu Edukacji z Systemu Informacji Oświatowej, raport dotyczący liczby uczniów – cudzoziemców wg kraju pochodzenia w roku szkolnym 2025/2026 wygenerowany został 16.12.2025 r.

Oddziały sportowe i mistrzostwa sportowego

W celu wspierania i rozwijania zainteresowań sportowych uczniów w roku szkolnym 2024/2025 w szkołach ponadpodstawowych, prowadzonych przez Miasto Białystok funkcjonowało 6 oddziałów sportowych, w których 153 uczniów uczyło się i doskonaliło w 5 dyscyplinach sportowych. Ponadto w 21 oddziałach mistrzostwa sportowego, obejmujących 9 dyscyplin, z kształcenia sportowego korzystało 262 uczniów.

Szkolny Budżet Partycypacyjny

Szkolny Budżet Partycypacyjny (SBP) to środki z budżetu Miasta Białystok, przeznaczone na sfinansowanie projektów zgłoszonych przez uczniów białostockich publicznych szkół ponadpodstawowych, dla których organem prowadzącym jest Miasto Białystok. Jego celem jest promowanie postawy obywatelskiej młodzieży, aktywizowanie uczniowskiego środowiska szkolnego oraz rozwijanie poczucia wpływu na otoczenie. Proces SBP w szkole polega na zorganizowaniu następujących etapów: akcja promocyjno-informacyjna, zgłaszanie projektów, weryfikacja zgłoszonych projektów, głosowanie, realizacja zwycięskich projektów. Za realizację poszczególnych działań odpowiada szkolny zespół koordynacyjny wyznaczony przez dyrektora szkoły.

W 2024 r. uruchomiona została pierwsza edycja Szkolnego Budżetu Partycypacyjnego. Z budżetu Miasta Białystok sfinansowano projekty w 21 publicznych szkołach ponadpodstawowych. Realizacja projektów w placówkach kosztowała łącznie 83 395,81 zł. Każda zgłoszona szkoła miała do dyspozycji środki w maksymalnej kwocie 4 tys. zł.

Egzamin maturalny

W 2024 r. egzamin maturalny w Białymstoku zdawało 3 391 uczniów, z których 86,4% zakończyło egzamin z wynikiem pozytywnym. Zdawalność matury w Białymstoku jest porównywalna do zdawalności w województwie podlaskim oraz w kraju.

Licea ogólnokształcące dla młodzieży oraz technika, które uzyskały najwyższy wynik (100%) to: I Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza w Białymstoku, II Liceum Ogólnokształcące im. Księżnej Anny z Sapiehów Jabłonowskiej w Białymstoku Zespołu Szkół Ogólnokształcących Nr 2 w Białymstoku, III Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Białymstoku, XI Liceum Ogólnokształcące im. Rotmistrza Witolda Pileckiego w Białymstoku oraz Technikum Elektryczne w Białymstoku Zespołu Szkół Elektrycznych im. prof. Janusza Groszkowskiego w Białymstoku.

Egzamin zawodowy

Egzamin zawodowy jest formą oceny poziomu opanowania przez osoby wiadomości i umiejętności z zakresu jednej kwalifikacji, wyodrębnionej w zawodzie szkolnictwa branżowego. Składa się z części pisemnej i praktycznej. Część pisemna jest przeprowadzana w formie testu elektronicznego. Część praktyczna polega na wykonaniu na stanowisku egzaminacyjnym zadania lub zadań zawartych w arkuszu, których rezultatem jest wyrób, usługa lub dokumentacja. Egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie (formuła 2019) był przeprowadzany w sesji – lato, zima 2024 r.

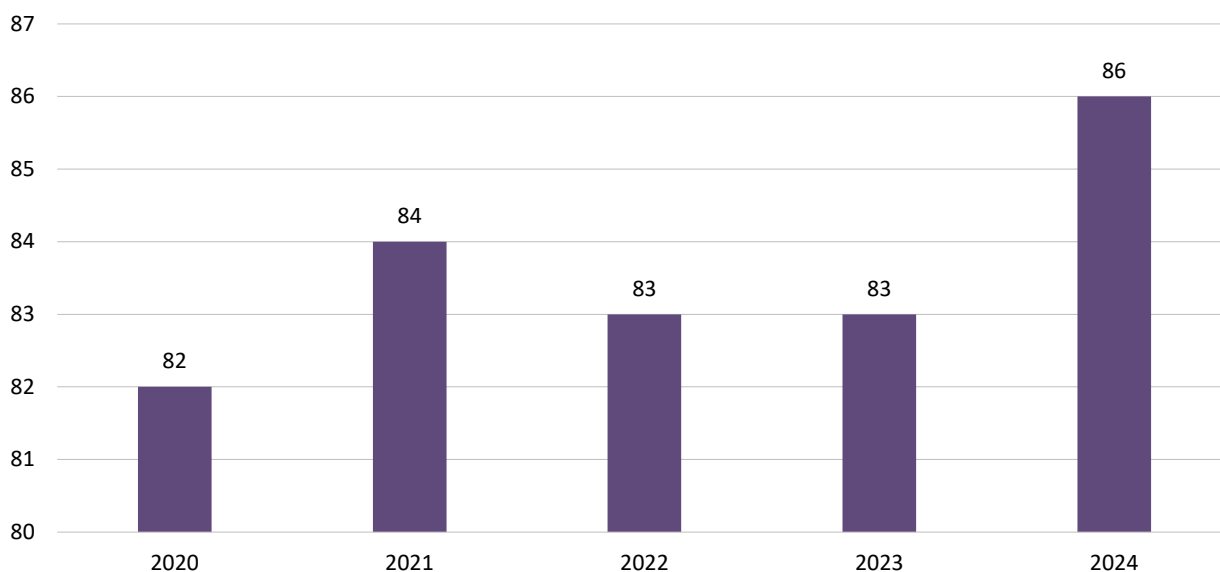
W województwie podlaskim egzamin przeprowadzono w 26 branżach kształcenia zawodowego – dla uczniów szkół zawodowych, absolwentów, eksternów oraz osób, które ukończyły kwalifikacyjne kursy zawodowe (kursanci), do którego przystąpiło 4 527 zdających (sesja zima) – świadectwa potwierdzające kwalifikacje otrzymało 74,9% zdających. Z kolei w samym Białymstoku do obu części egzaminu

potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie przystąpiło 2 165 zdających, w tym 1 603 uczestników otrzymało certyfikat kwalifikacji (74%).

2.4 Szkolnictwo wyższe

W roku akademickim 2024/25 na uczelniach w Białymstoku kształciło się 25,0 tys. studentów, tj. o 3,3% więcej niż w roku akademickim 2020/21. Oznacza to, że w końcu 2024 r. w przeliczeniu na 1000 ludności przypadało 86 studentów, podczas gdy w 2020 r. – 82 studentów. Wśród najczęściej wybieranych grup kierunków były: zdrowie i opieka społeczna, biznes, administracja i prawo, technika, przemysł i budownictwo, nauki społeczne, dziennikarstwo i informacja. Od stycznia do grudnia 2024 dyplom ukończenia studiów uzyskało 5,9 tys. absolwentów.

Wykres 9. Studenci^a na 1000 ludności. Stan w dniu 31 grudnia

^a Bez jednostek zamiejscowych polskich uczelni za granicą, łącznie z cudzoziemcami.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Liczba nauczycieli akademickich utrzymuje się na zbliżonym poziomie. W 2024 r. kształciło ogółem 2 346 nauczycieli akademickich (w tym: 570 profesorów, 1 088 adiunktów i 541 asystentów).

Miasto dysponuje rozwiniętym zapleczem naukowo-badawczym i bogatą ofertą edukacyjną, co sprzyja wysokiej jakości oraz dostępności wykwalifikowanych kadr. W Białymstoku funkcjonują 3 publiczne uczelnie wyższe: Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, Politechnika Białostocka oraz Uniwersytet w Białymstoku i 2 filie: Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza w Warszawie oraz Uniwersytetu Muzycznego F. Chopina.

Na uwagę zasługuje kompleks uczelniany, funkcjonujący w ramach Kampusu Uniwersytetu w Białymstoku (z terenem o pow. 30 ha, z czego zagospodarowano ponad 7 ha; pow. całkowita budynków – 38,5 tys. m²; 840 pomieszczeń). Kampus tworzą inteligentne budynki, sterowane w pełni automatycznie (w zakresie zasilania, ogrzewania i klimatyzacji). Działają tu Wydziały: Biologii, Chemii, Fizyki, Matematyki oraz Instytut Informatyki. W ramach Kampusu działalność prowadzi: Uniwersyteckie Centrum Przyrodnicze im. prof. A. Myrchy; Uniwersyteckie Centrum Kultury i Nauki z salą koncertową i kawiarnią; Uniwersyteckie Centrum Obliczeniowe oraz Planetarium i Obserwatorium Uniwersytetu w Białymstoku.

Uniwersyteckie Centrum Przyrodnicze im. Profesora Andrzeja Myrchy jest ogólnouczelnianą jednostką organizacyjną, której celem jest prowadzenie działalności ekspozycyjnej, a także edukacyjnej o tematyce przyrodniczej. Centrum działa od 1999 r. i szczyci się unikatowymi w światowej skali kolekcjami. W Centrum Przyrodniczym dostępne są także wystawy stałe oraz czasowe.

Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne UwB stanowi unikalny badawczo-edukacyjny kompleks astronomiczny. Obserwatorium posiada status Laboratorium. Pełni funkcję dydaktyczną, umożliwiając studentom wykonywanie praktycznych zadań obserwacyjnych. Ponadto obserwatorium, jako jedyna tego rodzaju placówka w regionie, jest dostępna dla uczniów szkół ponadpodstawowych, szczególnie zainteresowanych astronomią. Obserwatorium wyposażone jest w jeden z największych polskich teleskopów optycznych. Merytoryczną opiekę nad Obserwatorium sprawują pracownicy Wydziału Fizyki UwB. Z kolei Planetarium (32-miejscowe) umożliwia wyświetlanie filmów sferycznych i prezentacji w technologii 2D i 3D, z wykorzystaniem systemu cyfrowej projekcji typu "fulldome". Oferta Planetarium umożliwia seanse indywidualne oraz grupowe.

Uniwersytet Medyczny w Białymstoku (UMB) to nowoczesna, prężnie rozwijająca się uczelnia o randze międzynarodowej. Realizuje nowatorskie kształcenie profesjonalnej kadry medycznej oraz prowadzi badania naukowe, prace rozwojowe i wdrożeniowe na najwyższym międzynarodowym poziomie. Uczelnia angażuje się w rozwój działalności klinicznej, zgodnie z postępem wiedzy medycznej i innowacyjnymi rozwiązaniami. Uniwersytet Medyczny w Białymstoku jest ponadto prekursorem i liderem w prowadzeniu prac nad sztuczną inteligencją w medycynie. W ciągu ostatnich lat UMB zainwestował w unikatową infrastrukturę badawczą, stworzył multidyscyplinarne zespoły naukowców i wyszkolił najlepszych ekspertów w badaniach innowacyjnych. Uczelnia współpracuje z kilkudziesięcioma ośrodkami naukowymi na całym świecie. Według stanu na 31.12.2024 r. na 18 kierunkach medycznych studiuje 6 080 studentów (w tym ponad 400 w języku angielskim). Studenci zagraniczni pochodzą m.in. z Norwegii, Szwecji, USA, Kanady, Niemiec, Hiszpanii, Arabii Saudyjskiej.

Politechnika Białostocka (PB) jest największą uczelnią techniczną północno-wschodniej Polski. W ramach współpracy z otoczeniem gospodarczym PB wdraża innowacyjne rozwiązania techniczne, które wpływają na innowacyjność gospodarki. Politechnika Białostocka jest regionalnym liderem w obszarze badawczo-rozwojowym oraz dydaktyki. Według stanu na koniec 2024 r. na 6 wydziałach Politechniki Białostockiej uczyło się 7 224 studentów. Kadre dydaktyczną stanowią praktycy i eksperci o wysokich kompetencjach w swoich dziedzinach. Absolwenci Politechniki Białostockiej są poszukiwani na rynkach pracy w kraju i za granicą.

Mapa 2. Uczelnie wyższe

Publiczne uczelnie wyższe

- Uniwersytet w Białymstoku wraz z Wydziałami
- Uniwersytet Medyczny w Białymstoku
- Politechnika Białostocka wraz z Wydziałami
- Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina Filia w Białymstoku
- Akademia Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie Filia w Białymstoku

Niepubliczne uczelnie wyższe

- Wyższa Szkoła Medyczna w Białymstoku
- Akademia Podlaska w Białymstoku
- Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku
- Wschodnioeuropejska Akademia Nauk Stosowanych w Białymstoku

Źródło: Departament Strategii i Rozwoju, Urząd Miejski w Białymstoku.

Stypendia dla szczególnie uzdolnionych studentów

Od 2022 r. studenci studiujący w Białymstoku mogą ubiegać się o stypendia przyznawane przez Prezydenta Miasta. Podstawę przyznania stypendium stanowi uchwała Nr LXXI/971/23 Rady Miasta Białystok z dnia 29 maja 2023 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zasad udzielania pomocy materialnej w formie stypendiów dla szczególnie uzdolnionych studentów.

Stypendia przeznaczone są dla osób studiujących na studiach I lub II stopnia albo jednolitych studiach magisterskich uczelni wyższych mających siedzibę lub filię w Białymstoku. Przyznawane są studentom, którzy nie ukończyli 26 lat, za szczególne dokonania w działalności naukowej, artystycznej, sportowej, społecznej czy wolontariacie. W budżecie Miasta Białegostoku w latach 2022-2024 na ten cel co roku przeznaczano 300 000 zł. Oceny merytorycznej wniosków dokonuje powołana zarządzeniem Prezydenta Miasta Białegostoku Komisja Stypendialna, w skład której wchodzi: przedstawiciele białostockich uczelni wyższych, Rady Miasta Białystok oraz Urzędu Miejskiego w Białymstoku.

W trzech edycjach w latach 2022-2024 stypendium przyznano łącznie 150 osobom (po 50 w każdym roku) w kwocie 6 000 zł brutto. W ramach kolejnych edycji corocznie wpływa większa liczba wniosków: za rok akademicki 2021/2022 – 114 wniosków, za rok 2022/2023 – 125 wniosków, za rok 2023/2024 – 148 wniosków.

Program skierowany jest do najlepszych studentów oraz absolwentów uczelni wyższych i realizowany jest w celu wsparcia młodych ludzi w pozyskaniu pierwszego samodzielnego mieszkania. Program ma zachęcić wykwalifikowanych pracowników do angażowania się w lokalny biznes i rynek pracy oraz zahamować trend odpływu młodych ludzi na zewnętrzne rynki pracy. Realizacja programu odbywa się z wykorzystaniem lokali gminnych na osiedlu Bema, zarządzanych przez Zarząd Mienia Komunalnego w Białymstoku.

Oferta wsparcia mieszkaniowego skierowana jest do:

- studentów ostatniego roku studiów, posiadających średnią ocen z ostatniego roku akademickiego co najmniej 4,5 – rekomendowanych przez rektora uczelni lub osobę przez niego upoważnioną;
- absolwentów, którzy ukończyli studia ze średnią co najmniej 4,5.

Warunki skorzystania z Programu:

- nieposiadanie własności lub współwłasności, spółdzielczego prawa do lokalu lub budynku mieszkalnego, prawa do lokalu wchodzącego w skład zasobów TBS, bądź najmu lokalu wchodzącego w skład mieszkaniowego zasobu Miasta Białystok;
- zamieszkiwanie na terenie Miasta Białystok;
- zatrudnienie na podstawie umowy o pracę, a miejscem świadczenia pracy jest Miasto Białystok;
- nieukończenie w dacie złożenia wniosku 35 roku życia.

Program obejmuje lokale w nowopowstałych budynkach, zlokalizowanych przy ul. Absolwentów 4 w Białymstoku. Powierzchnia lokalu wynajmowanego w przeliczeniu na członka gospodarstwa domowego wynosi:

- w gospodarstwach wieloosobowych – od 7 m² do 20 m²;
- w gospodarstwach jednoosobowych – od 10 m² do 30 m².

Pozostałe informacje o Programie:

- lokale wynajmowane są wyłącznie na czas trwania stosunku pracy na terenie Miasta Białystok;
- w przypadku, gdy okres najmu trwa nieprzerwanie 10 lat umowa najmu zawarta na czas trwania stosunku pracy przedłuża się na czas nieoznaczony;
- najemcy zobowiązani będą do dostarczenia aktualnego zaświadczenia o pozostawaniu w stosunku pracy na terenie Miasta Białystok w terminie do dnia 31 maja każdego roku.

W trakcie pierwszego naboru (termin upłynął 15 marca 2024 r.) wpłynęło 131 wniosków, w wyniku czego na liście ujęto 120 osób. Do dnia 31 grudnia 2024 r. podpisano 110 umów z absolwentami z listy na rok 2024, pozostałe 10 osób nie potwierdziło posiadania umowy o pracę bądź z przyczyn osobistych zrezygnowało z najmu.

W trakcie drugiego naboru (termin na składanie wniosków upłynął 15 grudnia 2024 r.) wpłynęły łącznie 74 nowe wnioski, z czego 69 rozpatrzono pozytywnie.

¹¹ Uchwała Nr LXXIV/1010/23 Rady Miasta Białystok z dnia 18 września 2023 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Białystok (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2023 r. poz. 4865).

3. Kultura i dziedzictwo kulturowe

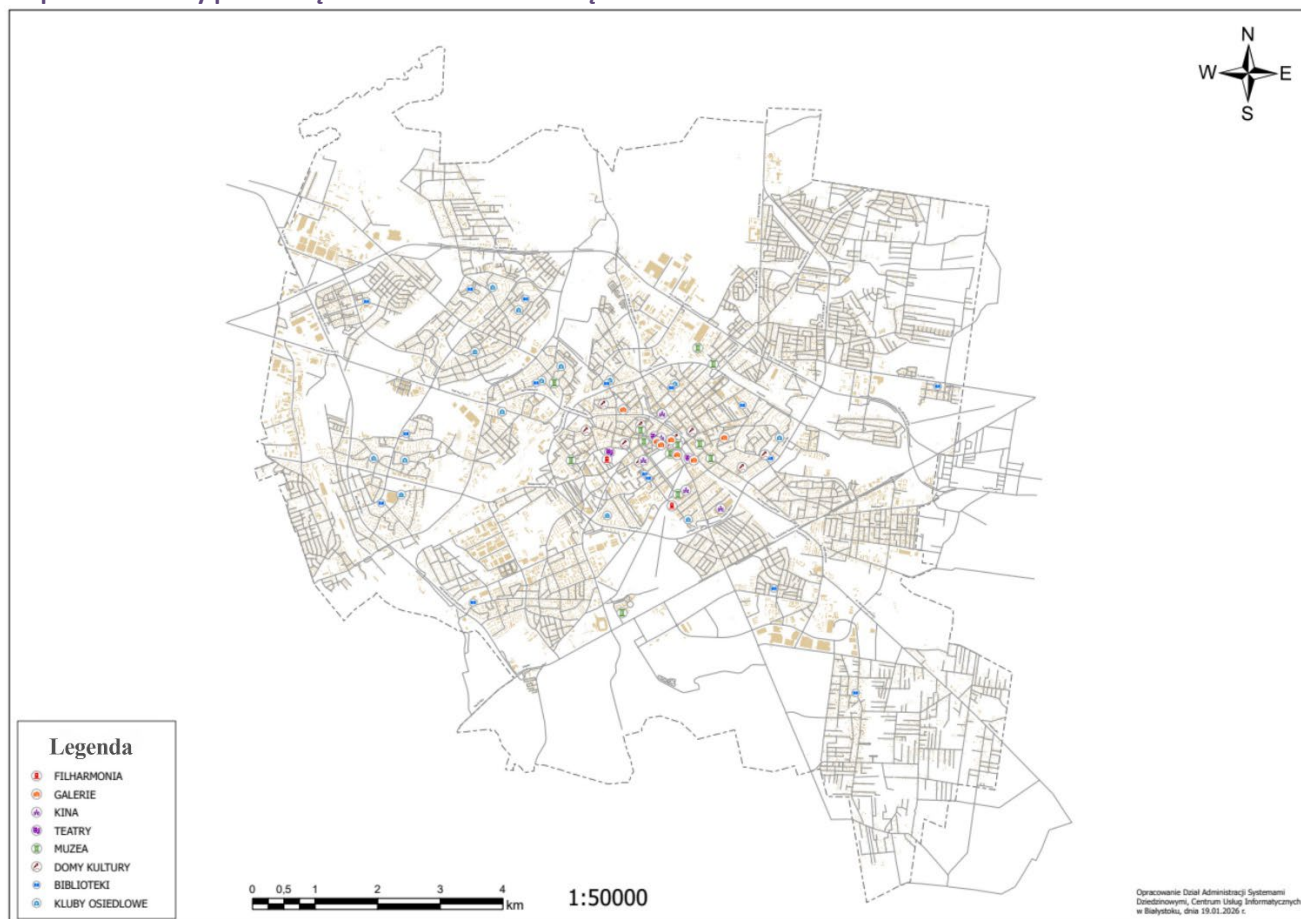
3.1 Instytucje kultury i uczestnictwo w kulturze

Miasto Białystok jest obecnie organem prowadzącym 7 miejskich instytucji kultury – 1 instytucji artystycznej – Białostockiego Teatru Lalek oraz 6 pozostałych instytucji: Białostockiego Ośrodka Kultury, Domu Kultury „Śródmieście” w Białymstoku, Galerii Arsenał w Białymstoku, Galerii im. Sleńdzińskich, Muzeum Wojska w Białymstoku, Muzeum Pamięci Sybiru.

Zadanie własne Miasta w zakresie prowadzenia biblioteki publicznej zostało powierzone Książnicy Podlaskiej im. Ł. Górnickiego, na podstawie porozumienia zawartego z samorządem wojewódzkim w 1999 r. (Miasto finansuje działalność 16 filii bibliotecznych).

Na terenie Białegostoku działalność prowadzą również wojewódzkie instytucje kultury, dla których organem prowadzącym jest samorząd województwa podlaskiego: Podlaski Instytut Kultury, Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki, Teatr Dramatyczny im. A. Węgierki, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego wraz z 16 filiami bibliotecznymi, Centrum Kultury Białoruskiej, Muzeum Podlaskie wraz z oddziałami: Muzeum Historycznym, Muzeum Rzeźby Alfonsa Karnego.

Mapa 3. Podmioty prowadzące działalność kulturalną

Źródło: Centrum Usług Informatycznych, Urząd Miejski w Białymstoku.

Życie kulturalne na terenie Białegostoku koncentruje się również w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach. W końcu 2024 r. na obszarze Miasta znajdowało się 14 placówek tego rodzaju (w 2020 r. – 17). W analizowanym roku w stolicy województwa działały 4 kina stałe. Ich liczba nie zmieniła się w odniesieniu do 2020 r.

Tablica 5. Działalność statutowa miejskich instytucji kultury w 2024 r.

Dotacja podmiotowa (w zł)	Liczba i rodzaj działań	Liczba odbiorców	Powiększenie zasobów – dotacje celowe na wydatki majątkowe (zł)/ Zakres	Powiększenie zasobów i remonty ze środków instytucji (zł)/ Zakres
Białostocki Ośrodek Kultury				
9 485 900	2 256, w tym: 292 działania: 6 festiwali, 47 koncertów, 19 wystaw (w tym 2 stałe), 204 działań edukacyjnych (143 warsztatów edukacyjnych, 1 warsztat filmowy, 60 innych działań edukacyjnych), 10 wydawnictw, 6 działań związanych z mediateką oraz 1 964 seansów filmowych	91 165 w tym: 8 407 (odbiorcy edukacji)	525 000 zakup cyfrowego sprzętu projektowego do kina Forum	255 162 zakup elektrycznych wycinarek łańcuchowych, cyfrowego sprzętu projektowego do kina Forum oraz samochodu służbowego
Białostocki Teatr Lalek				
8 809 000 i 300 000 dotacja celowa bieżąca – Festiwal Szkół Lalkarskich LALKANIELALKA – Nurt Profesjonalny	581: 5 premier, 489 spektakli, 84 działania edukacyjne (7 wystaw, 8 warsztatów plastycznych, 27 lekcji i warsztatów teatralnych, 9 czytań sztuk teatralnych, 22 inne działania edukacyjne w Kawiarni Lalek i Piwnicy Lalek oraz 10 działań w ramach realizowanych projektów), 1 festiwal, 2 wydawnictwa	108 512 w tym: 52 147 (odbiorcy edukacji)	0	72 575 wymiana pompy ciepłej, zakup komputera i zestawu słuchawkowego na scenę kameralną
Dom Kultury „Śródmieście” w Białymstoku				
1 737 186	55: 15 działań edukacyjnych (pracownia muzyczna: 161 słuchaczy; pracownia baletowo-taneczna: 35 słuchaczy; pracownia plastyczna: 140 słuchaczy; pracownia graficzna: 29 słuchaczy; 7 zespołów artystycznych, 4 działania dla dorosłych); 40 innych działań: 1 festiwal, 3 koncerty, 9 wystaw, 27 spotkań/innych	13 365 w tym: 459 (odbiorcy edukacji)	0	0

Dotacja podmiotowa (w zł)	Liczba i rodzaj działań	Liczba odbiorców	Powiększenie zasobów – dotacje celowe na wydatki majątkowe (zł)/ Zakres	Powiększenie zasobów i remonty ze środków instytucji (zł)/ Zakres
	działań/prezentacji /święto ulicy			
Galeria Arsenał w Białymstoku				
5 115 000	362: 15 wystaw (10 w siedzibie, 5 poza siedzibą), 159 działań edukacyjnych, 46 oprowadzań kuratorskich, 129 wydarzeń i imprez specjalnych/spotkań /wykładów/pogadarek, 8 rezydencji artystycznych, 5 publikacji	21 339 w tym: 2 626 (odbiorcy edukacji)	216 220 zakup 3 dzieł sztuki, serwera, projektora, rzutnika projekcyjnego oraz wykonanie strony internetowej	95 484 zakup 3 dzieł sztuki
Galeria im. Sleńdzińskich				
5 631 840	1 210: 2 wystawy stałe i 26 wystaw czasowych, 999 działań edukacyjnych, 1 festiwal, 23 koncerty, 140 spotkań/wykładów/pogadarek, 19 publikacji	42 940 w tym: 17 934 (odbiorcy edukacji)	619 404 zakup urządzeń i wyposażenia, zakup dzieł sztuki, zakup praw autorskich do dzieł Ludomira Sleńdzińskiego	18 459 zakup dzieł sztuki
Muzeum Pamięci Sybiru				
9 200 000	573: 1 wystawa stała, 18 wystaw czasowych, 525 działań edukacyjnych (504 warsztaty dla dzieci i 20 działań dla dorosłych, inne formy 1), 21 innych działań, 8 wydawnictw	59 762 w tym: 6 036 (odbiorcy edukacji)	0	171 427 w tym: zakup muzealiów, serwerów, systemu rezerwacji sprzedaży biletów, remont podłogi
Muzeum Wojska w Białymstoku				
5 193 100	685: 2 wystawy stałe (w Parku Militarnym i w siedzibie stałej), 10 wystaw czasowych (w tym: 4 plenerowe i 1 za granicą), 667 działań edukacyjnych, 6 wydawnictw	44 506 w tym: 28 543 (odbiorcy edukacji)	301 900 w tym: zakup muzealiów, fotoplastykonu, kamery 360 stopni	5 902 w tym: zakup fotoplastykonu, kamery 360 stopni

Źródło: Departament Kultury, Promocji i Sportu, Urząd Miejski w Białymstoku.

W Mieście funkcjonuje program stypendiów dla młodych twórców i twórców profesjonalnych, przyjęty uchwałą Nr XXVIII/285/12 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 28 maja 2012 r. w sprawie ustanowienia stypendiów artystycznych osobom zajmującym się twórczością artystyczną, upowszechnianiem kultury i opieką nad zabytkami, szczegółowych warunków i trybu ich przyznawania oraz wysokości tych stypendiów. Od 2024 r. stypendia dla twórców przyznawane są na podstawie uchwały Nr LXXIII/1008/23 Rady Miasta Białystok z dnia 31 lipca 2023 r. w sprawie ustanowienia stypendiów artystycznych osobom zajmującym się twórczością artystyczną, upowszechnianiem kultury i opieką nad zabytkami, szczegółowych warunków i trybu ich przyznawania oraz wysokości tych stypendiów. Mając na uwadze wspieranie młodych i profesjonalnych twórców w 2020 r., przyznano 21 stypendiów na kwotę 300 000 zł (na 89 złożonych wniosków), a w 2024 r. – 25 na kwotę 375 000 zł (na 107 złożonych wniosków).

Corocznie przyznawane są również nagrody w zakresie kultury: Nagroda Artystyczna Prezydenta Miasta Białegostoku, Nagroda Literacka Prezydenta Miasta Białegostoku im. Wiesława Kazaneckiego oraz Nagroda Przewodniczącego Rady Miasta Białystok dla Nauczycieli – Animatorów Kultury, w kilku ustanowionych kategoriach. Jest to sposób docenienia działań twórców i animatorów życia kulturalnego, których działalność przyczynia się do wzbogacenia życia kulturalnego Białegostoku, poszerzenia oferty kulturalnej, ochrony dziedzictwa kulturowego, edukacji kulturalnej oraz do promocji kulturalnej miasta w kraju i za granicą. Laureatami Nagrody Artystycznej w latach 2020-2024 w kategoriach: artystycznej – za dokonania twórcze; organizatorskiej – za pomysły i organizację wydarzeń kulturalnych w mieście; ochrony dziedzictwa – za działania na rzecz ochrony, popularyzacji i dokumentowania zabytków miasta oraz upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym; upowszechniania kultury i edukacji kulturalnej – za działania na rzecz upowszechniania kultury i edukacji kulturalnej w mieście są: Katarzyna Magda Rooijens (pseud. Kayah) (muzyka), Bartosz Bielenia (film, teatr), Marta Guśniowska (teatr), Adam Zieleniecki (teatr), Karolina Czarnecka (muzyka), Paweł Małaszyński (film, muzyka), Jarosław Perszko (plastyka), Stanisław Leszek Ostaszewski (plastyka), Monika Dryl (film, muzyka, teatr), Agnieszka Sadowska-Mazurek (fotografia), Izabela Dąbrowska (teatr), Michał Jarmoszuk (teatr), Marta Sawicka-Danielak (ochrona dziedzictwa), Mariusz Maciej Sokołowski (ochrona dziedzictwa), Anna Olszewska (muzyka), Marcin Nagnajewicz (muzyka), Wiktor Dominik Szczygieł (muzyka), Elżbieta Iwona Kozłowska-Świątkowska (ochrona dziedzictwa).

Istotną rolę w tworzeniu oferty kulturalnej, prowadzeniu edukacji kulturowej obok instytucji kultury pełnią organizacje pozarządowe działające w obszarze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego. Ich działania m.in. przyczyniają się do podnoszenia kompetencji kulturowych mieszkańców, wzbogacają ofertę kulturalną białostockich osiedli, wspierają lokalne środowiska twórcze oraz lokalnych twórców, służą upowszechnianiu wiedzy z zakresu tożsamości kulturowej miasta, prezentują kultury mniejszości narodowych i etnicznych. W 2020 r. z budżetu Miasta wsparto realizację 46 projektów (na kwotę 1 622 065 zł), w których uczestniczyło 15 359 odbiorców stacjonarnych (oraz 96 840 wyświetleń/odbiorców online – ze względu na pandemię). W 2024 r. było to 71 projektów (na kwotę 2 958 853 zł), które miały 66 516 uczestników.

W 2018 r. opracowano „Program Polityki Kulturalnej Miasta Białystok na lata 2018-2022 plus” (PPK2018), który następnie przyjęto uchwałą Nr LI/795/18 Rady Miasta Białystok z dnia 18 czerwca 2018 r. Program powstał w procesie współpracy wielu podmiotów prowadzących działalność w zakresie kultury na terenie Miasta: organizacji pozarządowych, instytucji kultury oraz twórców i animatorów kultury. Program był odpowiedzią na zapotrzebowanie środowiska kulturalnego w zakresie dokumentów strategicznych. Jego realizację zakończono podsumowaniem – raportem końcowym z 2023 r. Nie wszystkie z 3 zadań strategicznych (Program Wydarzeń Kluczowych, Program Edukacji Kulturalnej, Fundusz Współpracy) i 3 uzupełniających zostały zrealizowane. Wdrażanie PPK2018 zbiegło się z okresem wybuchu pandemii

COVID-19, dlatego wykonanie Programu Edukacji Kulturalnej przełożono na inny okres. Według autorów raportu, Program zakończył się częściowym sukcesem. Spośród zakładanych zadań strategicznych, w odniesieniu do 3 z nich udało się wypełnić większość wskaźników. Największym niepowodzeniem PPK okazał się Program Wydarzeń Kluczowych. Wypełnienie wskaźników zakładanych w Programie z pewnością miałyby pozytywny wpływ na strukturę lokalnego pola kultury, jego klarowność i podstawy funkcjonowania.

W 2024 r. przystąpiono do prac nad wspomnianym już miejskim Programem Edukacji Kulturalnej (PEK). Przeprowadzono badania i opracowano dokument pn. „Diagnoza stanu edukacji kulturalnej Białegostoku”. W 2025 r. opracowano „Program Edukacji Kulturowej – Białystok z kulturą”.

Trwająca w latach 2020-2022 pandemia COVID-19 i wprowadzenie różnego typu obostrzeń mających na celu redukcję transmisji koronawirusa poprzez ograniczenie kontaktów międzyludzkich, utrudniały realizację działań kulturalnych przez podmioty działające w obszarze kultury. Miało to znaczny wpływ na dane statystyczne w tym obszarze, powodując nieporównywalne zmiany wskaźników względem 2020 r. W 2024 r. muzea i wystawy odwiedziło 90,5 tys. osób, tj. 4,5-krotnie więcej niż w 2020 r. W odniesieniu do bibliotek w 2024 r. zanotowano 46,8 tys. czytelników, a ich liczba w stosunku do 2020 r. zwiększyła się o 17,9%. W przedstawieniach i koncertach teatrów i instytucji muzycznych w analizowanym roku uczestniczyło 234,0 tys. widzów i słuchaczy, co oznacza że ich liczba w porównaniu z 2020 r. wzrosła niemal 2,5-krotnie. W przypadku kin w 2024 r. zgromadziły one 738,8 tys. widzów – niemal 2,5-krotnie więcej niż w 2020 r.

3.2 Zabytki

Gminny program opieki nad zabytkami

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami¹² Miasto opracowuje 4-letnie programy opieki nad zabytkami. Na lata 2022-2025 został opracowany Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Białegostoku, przyjęty uchwałą nr LIV/764/22 Rady Miasta Białystok z dnia 23 maja 2022 r., który określa kierunki działań inicjowanych i podejmowanych przez władze Białegostoku w zakresie ochrony zabytków oraz dziedzictwa kulturowego miasta. Celem działań ujętych w Gminnym Programie jest zachowanie dziedzictwa kulturowego miasta oraz upowszechnianie wiedzy w tym zakresie wśród mieszkańców i turystów. Zasadnicze znaczenie ma w tym zakresie edukacja społeczeństwa, prowadząca do budowania w społeczeństwie świadomości istnienia zabytków i potrzeby ich rewitalizacji oraz odpowiedzialności właścicieli czy użytkowników obiektów zabytkowych za ich stan, a także zwrócenie uwagi na istniejącą wspólnotę kulturową. Dokument obejmuje trzy podstawowe priorytety: Priorytet I – Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta, Priorytet II – Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego, Priorytet III – Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja, służące budowaniu tożsamości Miasta i mieszkańców.

W ramach odpowiedzialności za stan miejskich zabytków Miasto Białystok i jego jednostki corocznie wykonują prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach stanowiących mienie Miasta. Łączna kwota wydatków z budżetu Miasta w 2024 r. wyniosła 15 142 712 zł, przy 11 038 653 zł w 2020 r. Środki przeznaczono na poprawę stanu technicznego 30 zabytków nieruchomości, 18 ruchomych i 36 elementów dekoracji rzeźbiarskiej. Dodatkowo, na przeprowadzenie prac przy 4 zabytkach nieruchomości (2 parkach i 2 cmentarzach) miasto pozyskało środki zewnętrzne, z których w 2024 r. wydatkowało kwotę 8 496 496 zł.

¹² Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 ze zm.).

Miasto Białystok przyznaje również dotacje na prace przy zabytkach, które nie są jego własnością, dzięki czemu sukcesywnie poprawia się stan zachowania lokalnego dziedzictwa kulturowego, a wielu najcenniejszym historycznym obiektom udało się przywrócić dawną świetność. W latach 2020-2024 Miasto udzieliło 14 dotacji celowych z budżetu na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach w kwocie 643 051 zł.

Działania z zakresu ochrony zabytków

Od 1 grudnia 2014 r., na podstawie porozumienia zawartego z Wojewodą Podlaskim, funkcjonuje Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków.

Tablica 6. Działalność decyzyjna Miejskiego Konserwatora Zabytków

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Pozwolenia	131	204	158	178	199
Zmiany pozwoleń	6	5	6	8	14
Decyzje o umorzeniu postępowania	3	9	11	3	24
Decyzje wygaszające	–	2	1	1	4
Zezwolenia na wycinkę	60	42	55	35	66
Postanowienia	6	2	7	6	16
Zmiany decyzji	–	6	1	8	19
Inne decyzje	–	–	1	–	2

Źródło: Departament Kultury, Promocji i Sportu, Urząd Miejski w Białymstoku.

W 2024 r. założenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Białegostoku na lata 2022-2025 realizowano poprzez 4 kluczowe działania. Mając na uwadze zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy ich stanu zachowania wydano właścicielom zabytków 20 zaleceń konserwatorskich, a także 199 decyzji na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz 66 zezwoleń na wycinkę drzew, prowadzoną w ramach tych prac w celu wyeliminowania zagrożenia bezpieczeństwa. Wykonując zadania z zakresu ochrony i świadomego kształtowania krajobrazu kulturowego zaopiniowano pod względem konserwatorskim 13 projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W ramach badania i dokumentowania dziedzictwa kulturowego wykonano 15 kart adresowych białostockich zabytków.

Na dzień 31.12.2024 r. gminna ewidencja zabytków Miasta Białystok obejmowała 618 zabytków nieruchomości, w tym ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków objętych było 276 obiektów. Na terenie Białegostoku znajduje się jeden Pomnik historii – zespół kościoła pw. Chrystusa Króla i św. Rocha, stanowiący Pomnik wdzięczności Bogu za odzyskaną przez Polskę niepodległość. Wśród zabytków ruchomych na terenie miasta zarejestrowanych było m.in. 489 pojazdów zabytkowych.

3.3 Lokalne dziedzictwo niematerialne

Niematerialne dziedzictwo kulturowe jest jedną z podstaw kształtowania tożsamości społeczeństwa, społeczności regionalnych i lokalnych oraz jednostek. Przetrawianie dziedzictwa niematerialnego jest warunkiem zachowania zróżnicowania kulturowego, szczególnie we współczesnym, globalizującym się społeczeństwie.

Głównym składnikiem niematerialnego dziedzictwa kulturowego¹³ są przekazane przez przeszłe pokolenia nieuchwytnie przejawy tego, co tworzy grupową, narodową, etniczną bądź religijną tożsamość. Niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Jego przejawem są tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego; sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne; zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne; wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata.

Przez prawie 250 lat, od XVIII do połowy XX w. Białystok był miastem zróżnicowanym kulturowo, tworzonym przez mieszkańców o wielu wyznaniach i narodowościach. Mieszkali tu obok siebie Polacy, Rosjanie, Niemcy, Żydzi, Białorusini, Litwini, Tatarzy i inne mniej liczebne grupy narodowościowe. Każda z tych grup wносиła do życia Miasta własne cechy dziedzictwa niematerialnego, takie jak zwyczaje, obrzędy religijne, język, nazewnictwo. Po zakończeniu II wojny światowej obraz społeczny Białegostoku uległ radykalnej zmianie. Zabrakło przedwojennej inteligencji, twórców, urzędników, wojskowych, przedstawicieli przemysłowców czy fabrykantów. Zmienił się także obraz narodowościowy i religijny Miasta z powodu eksterminacji ludności żydowskiej oraz opuszczenia Białegostoku przez osadników niemieckich. Do Miasta przybywali przez kilka powojennych dziesięcioleci nowi osadnicy, głównie mieszkańcy okolicznych wsi. W ten sposób zerwana została ciągłość kulturowa między przed- i powojennym Białymstokiem. Nowi Białostoczanie przynosili własne dziedzictwo niematerialne, które adaptowali do warunków miejskich tworząc charakterystyczny obraz Miasta na wschodnich kresach obecnej Polski. Kilkadziesiąt powojennych lat i szybko postępujące procesy modernizacyjne, także w sferze niematerialnej, w znacznym stopniu zatępiły w Białymstoku zjawiska charakterystyczne dla wiejskiego dziedzictwa kulturowego. Obecnie, obserwuje się renesans zainteresowania białostockim dziedzictwem niematerialnym. Białostockie dziedzictwo niematerialne nie doczekało się jak dotąd całościowego opracowania.

Do elementów, z którymi na co dzień stykają się mieszkańcy Miasta i które są nośnikami pamięci o przeszłości Białegostoku należą nazwy dzielnic, ulic i placów miejskich. Nazwy historycznych dzielnic i dawnych wsi włączanych stopniowo w granice miasta zachowały się niemal w całości. Wyjątek stanowi nazwa dawnej wsi Słoboda, zastąpiona w latach 30. XX w. nazwą Nowe Miasto. Nazewnictwo ulic i placów Białegostoku zmieniało się i nadal podlega zmianom wynikającym z bieżącej sytuacji politycznej. Tylko niewiele ulic, takich jak Lipowa, Warszawska czy Pałacowa posiada historyczną, osiemnastowieczną metrykę. Po radykalnych zmianach nazw ulic w okresie PRL-owskim, po 1990 r. nastąpiła fala powrotów do nazewnictwa z czasów II Rzeczypospolitej, np. ulica Nowotki wróciła do dawnej nazwy – Świętojańska, Kostki-Napierskiego zmieniono na Wołyńską, Marchlewskiego na Pałacową, Dzierżyńskiego na Legionową.

¹³ Według definicji UNESCO niematerialne dziedzictwo kulturowe oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego (zob. art. 2 ust. 1 Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r. – Dz. U. z 2011 r. Nr 172, poz. 1018).

Niematerialne dziedzictwo kulturowe tworzone jest również współcześnie, poprzez kreowanie zjawisk bazujących na przeszłości, których celem jest kształtowanie i utrwalanie spójności społeczności miejskiej. Należą do nich m.in. organizowane corocznie Dni Miasta Białegostoku, których termin ustalony został na dzień imienin Jana Klemensa Branickiego, założyciela Miasta, obejmujące m.in. koncerty, spotkania, wystawy. Towarzyszy im od kilku lat Festiwal Barokowe Ogrody Sztuki, popularyzujący barokowe dziedzictwo miasta. Częścią tego dziedzictwa stały się już organizowane corocznie we wrześniu (od 2016 r.) Dni Patronalne Miasta Białegostoku, przywołujące pamięć o Patronie Miasta – bł. ks. Michale Sopońce. W programie Dni są m.in. msze, procesja z relikwiami, wykłady, koncerty, wręczenie nagród „Michały”, promujące kult miłosierdzia i postać błogosławionego. Także styczniowy Orszak Trzech Króli, organizowany przez władze miasta i Archidiecezję Białostocką, z udziałem harcerzy, szkół i Białostoczan staje się lokalną tradycją. Orszakowi towarzyszy konkurs na szopkę bożonarodzeniową skierowany do mieszkańców Miasta.

Podtrzymywaniu zjawisk dziedzictwa niematerialnego, a jednocześnie kreowaniu marki Białegostoku służą działania związane z upowszechnianiem wiedzy o Białostoczaninie Ludwiku Zamenhofie (twórca esperanto), podejmowane przez instytucje miejskie i organizacje pozarządowe, w tym m.in. utworzone w 2009 r. Centrum im. Ludwika Zamenhofa. Instytucja, zmieniająca na przestrzeni lat formę prawną, zgodnie z założeniami ma na celu popularyzowanie postaci i dzieła Ludwika Zamenhofa, upowszechnianie dorobku kulturowego i historycznego związanego z wielokulturowością miasta, idei tolerancji oraz budowanie płaszczyzny dialogu kulturowego. Współpracuje z Białostockim Towarzystwem Esperantystów oraz mieszcząca się w budynku Centrum Filii biblioteczną ze zbiorami w języku esperanto.

Z inicjatywy Urzędu Miejskiego w Białymstoku powstały następujące miejskie szlaki turystyczne: Szlak esperanto i wielu kultur; Szlak rodu Branickich; Szlak białostockich świątyń; Szlak białostockich fabrykantów; Szlak architektury drewnianej; Szlak Bojar; Szlak białostockich murali; Szlak nowożytnych świątyń prawosławnych; Kulinaryny szlak dawnego Białegostoku; Szlak Białystok WidziMisie. W przestrzeni miejskiej wyróżnić można jeszcze kilka dodatkowych szlaków tematycznych powstałych z inicjatywy środowisk naukowych i organizacji pozarządowych: Szlak dziedzictwa żydowskiego; Białostocka architektura modernizmu; Ładniej? PRL w przestrzeni miasta; Śladami Marszałka po Białymstoku; Białoruskie ślady w Białymstoku; Szlak bł. ks. Michała Sopoćki.

3.4 Znani twórcy i inne postaci świata kultury związane z Miastem

W 2022 r. zostało ustanowione Honorowe Wyróżnienie Prezydenta Miasta Białegostoku „Urbi Meritus – Zasłużony Miastu”. Przyznawane jest osobom, instytucjom, organizacjom w szczególności sposób zasłużonym Miastu Białystok i jest wyrazem podziękowania za działalność na rzecz miasta i jego mieszkańców, w tym w obszarze kultury. Osoby wyróżnione otrzymują specjalnie wybite na tę okazję pamiątkowe medale, a coroczne uroczyste ich wręczenie odbywa się podczas Dni Miasta. Laureatami medalu w zakresie kultury i dziedzictwa Miasta są:

1. Ryszard Doliński – za nieprzeciętny talent, sztukę i dorobek artystyczny, który stanowi o sile białostockiego teatru i kultury oraz w wyjątkowy sposób promuje Białystok.
2. Adam Czesław Dobroński – za wyjątkową znajomość i niestrudzoną popularyzację historii Białegostoku i regionu.
3. Lucy Lisowska – za przywracanie i pielęgnowanie pamięci wśród mieszkańców Białegostoku o historii Żydów białostockich, którzy przez wieki budowali nasze miasto.
4. Jędrzej Dondziło – za działalność na rzecz upowszechniania muzyki, rozwoju kultury i promowania Białegostoku.
5. Fundacja Tutaka – za promocję kultury białoruskiej także w wydaniu regionalnym oraz działania na rzecz uchodźców z reżimu Łukaszenki.

6. Joanna Szymańska-Kok – za artystyczny mecenat i ufundowanie rzeźby, która ubogaciła przestrzeń miejską Białegostoku.
7. Krzysztof Dzierma – za nieprzeciętny talent, kunszt i dorobek artystyczny, który stanowi o sile białostockiego teatru i kultury oraz w wyjątkowy sposób promuje Białystok.
8. Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów „Klanza” – za ogromne zaangażowanie na rzecz wzbogacenia i uatrakcyjnienia procesu edukacji i wychowania oraz aktywizację Białostoczan bez względu na wiek.
9. Janusz Laskowski – za talent muzyczny połączony z wyjątkową umiejętnością zdobywania serc słuchaczy oraz piosenki, które znają wszystkie pokolenia Polaków.
10. Jerzy Maksymiuk – za kunszt i ogromny dorobek artystyczny oraz za pamięć o Białymstoku mieście swojego dzieciństwa i sławienie go w świecie.
11. Przemysław Wierzbowski – za przypomnienie, że Białystok to miasto Ludwika Zamenhofa – twórcy języka esperanto łączącego ludzi na całym świecie oraz o dbanie o to dziedzictwo.
12. Wiesław Wróbel – za niestrudzone popularyzowanie wiedzy o historii Białegostoku oraz pasję do odkrywania jej kolejnych kart.
13. Stanisław Dobrowolski – za niestrudzone propagowanie idei esperanta i jego stolicy – Białegostoku na całym świecie.
14. Krzysztof Koniczek – za znakomite malarstwo, za wpływ na kształtowanie życia kulturalnego Białegostoku, za pszczołę Jagielloni i inne niezapomniane realizacje.
15. Mira Łuksza – za całą pracę artystyczną, za pisanie po polsku i po białorusku, za twórcze eksplorowanie pogranicza kultur i narodów, w którym żyjemy.

4. Sport, rekreacja i turystyka

4.1 Kluby sportowe, uprawiający sport, tradycje i specjalizacje sportowe

W końcu 2024 r. na terenie Białegostoku działało 127 klubów sportowych. Ich liczba w porównaniu do 2020 r. wzrosła o 17. W analizowanym okresie w klubach sportowych ćwiczyło 14,2 tys. osób, tj. o 39,1% więcej niż cztery lata wcześniej. Na przestrzeni lat 2020-2024 wzrosła również liczba trenerów i instruktorów prowadzących zajęcia sportowe odpowiednio o 81 i 28.

Tablica 7. Sport^a. Stan w dniu 31 grudnia

Wyszczególnienie	2020	2022	2024
Liczba klubów sportowych ^b	110	121	127
Liczba osób ćwiczących w klubach sportowych ^b	10 230	11 885	14 227
Liczba trenerów prowadzących zajęcia sportowe	360	400	441
Liczba instruktorów sportowych prowadzących zajęcia sportowe	239	250	267
Inne osoby prowadzące zajęcia sportowe	44	34	58
Liczba obiektów sportowych	76 ^c	76	–

^a Dane na podstawie badania cyklicznego przeprowadzanego co dwa lata, za wyjątkiem danych z zakresu obiektów sportowych opracowanych na podstawie badania cyklicznego przeprowadzanego co cztery lata. ^b W ramach statystyki publicznej uwzględniane są kluby sportowe (w tym ćwiczący) działające zgodnie z ustawą o sporcie, zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym lub w starostwach powiatowych, tj. posiadające osobowość prawną. Nie uwzględnia się w badaniu z zakresu sportu m.in. Szkolnych Klubów Sportowych, Towarzystw Krzewienia Kultury Fizycznej.

^c Dane dotyczą 2018 r.

Źródło: GUS.

Kluby sportowe figurujące w ewidencji stowarzyszeń Prezydenta Miasta Białegostoku wg stanu na dzień 31.12.2024 r.:

1. Uczniowskie Kluby Sportowe – 46,
2. Stowarzyszenia kultury fizycznej nieprowadzące działalności gospodarczej – 65,
3. Stowarzyszenia figurujące w ewidencji stowarzyszeń Krajowego Rejestru Sądowego z siedzibą w Białymstoku o profilu działania „sport” – 122.

Z danych ze sprawozdań klubów sportowych realizujących zadania publiczne w zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej, dotowanych ze środków budżetu Miasta wynika, że w 2024 r. liczba uprawiających sport w sposób sformalizowany to 60 727 osób¹⁴ – ponad 2-krotnie więcej niż w 2020 r.

¹⁴ W tym: 8 037 zawodników licencjonowanych reprezentujących kluby sportowe w rozgrywkach ligowych, 3 053 uczestników zorganizowanych otwartych wydarzeń sportowych: imprez, turniejów, w ramach tzw. małych grantów, 49 637 osób uczestniczących w zorganizowanych przez kluby sportowe, fundacje i stowarzyszenia zajęciach sportowych, imprezach, turniejach w ramach zadań z zakresu upowszechniania kultury fizycznej połączonych z realizacją programu profilaktyki przeciwalkoholowej (bez wymogu przynależności klubowej, otwarte dla mieszkańców). Osoby uczestniczące w poszczególnych zadaniach mogą się powtarzać.

Wiodące dyscypliny sportowe, uzyskujące sukcesy na szczeblu ogólnopolskim i międzynarodowym oraz popularne w naszym Mieście to:

- lekkoatletyka, short-track, tenis stołowy, badminton, strzelectwo sportowe, kajakerstwo,
- gry zespołowe: piłka nożna, piłka siatkowa, koszykówka, futsal, futbol amerykański, rugby.

4.2 Infrastruktura sportowo-rekreacyjna

Według danych GUS z 2022 r., w ramach infrastruktury sportowej w Białymstoku funkcjonują 3 stadiony, 2 hale sportowe o wymiarach od 36x19 m, 9 sal gimnastycznych o wymiarach poniżej 36x19 m i sal pomocniczych, 2 korty tenisowe oraz 6 pływalni krytych.

Obiekty sportowo-rekreacyjne zlokalizowane w Białymstoku zarządzane są przez następujące jednostki organizacyjne:

1. Białostocki Ośrodek Sportu i Rekreacji z siedzibą przy ul. Włókienniczej 4, który świadczy usługi w zakresie sportu i rekreacji, w tym wynajmu sprzętu sportowego oraz organizuje imprezy sportowe, w tym rozgrywki amatorów – Białostocka Liga Sportu w czterech dyscyplinach: piłka nożna, piłka siatkowa, koszykówka, tenis stołowy. Ośrodek zajmuje się administrowaniem następujących obiektów sportowo-rekreacyjnych:
 - Zespół Obiektów Sportowych Zwierzyniec przy ul. 11 listopada 28, w skład którego wchodzi:
 - stadion lekkoatletyczny (z tartanową, 8-torową bieżnią o długości 400 m oraz urządzeniami zapewniającymi możliwość rozegrania wszystkich konkurencji lekkoatletycznych, trawiasta płyta główna, boisko boczne treningowe z rzutnią do dysku i młota oraz tartanową 4-torową bieżnią 60 m, ze skocznią w dal i do trójskoku, trybuny na 750 miejsc (wraz z krytą, tartanową, 2 torową bieżnią 60 m, skocznią w dal, zapleczem szatniowo-sanitarnym oraz siłownią umożliwiającą całoroczne treningi));
 - lodowisko o wymiarach 30 x 60 m z trybunami na 685 miejsc siedzących;
 - korty tenisowe (dzierżawa Centrum Tenisowe Zwierzyniec);
 - Ośrodek Sportów Wodnych „Dojlidy” przy ul. Plażowej 1, najdłuższe w regionie 200-metrowe kąpielisko z ratownikami, tereny spacerowe, wodny plac zabaw - Waterfun Dojlidy, wyciąg do sportów wodnych - WakeStok, strefa gastronomiczna, możliwość organizacji ogniska i grilla, place zabaw na piasku, park wspinaczkowy, parking kamperów, boisko do plażowej piłki nożnej i siatkowej, wypożyczalnia rowerów i sprzętu wodnego, saunarium, narciarskie trasy biegowe, wypożyczalnia sprzętu narciarstwa biegowego i kijów nordic walking;
 - Pływalnia „Sportowa” przy ul. Włókienniczej 4 – składa się z czterech stref: Sportu, Wypoczynku, Relaksu oraz Brodzika szkoleniowego. Strefa Sportu: basen pływakki o długości 25 m i głębokości od 1,1 m do 3,8 m, trampolina, trybuny na około 300 miejsc, zjeżdżalnia. Strefa Wypoczynku to m.in.: jacuzzi, sauny, hydromasaż. Strefa Relaksu: basen rekreacyjny, 2 brodziki dla najmłodszych, grotła śnieżna;
 - Pływalnia „Rodzinna” przy ul. Stromej 1A – basen pływakki o długości 25 m z sześcioma torami i słupkami startowymi. Basen z dnem ruchomym o głębokości do 3,5 m, wyposażony w trzy tory i słupki startowe oraz trampolinę. Wodny plac zabaw dla dzieci, wodne SPA wraz z atrakcjami dedykowanymi najmłodszym; część rekreacyjna wyposażona w atrakcje wodne dla dorosłych, dwie wanny jacuzzi. Zjeżdżalnia jednoosobowa o długości około 63 m (plus wanna hamowna) i wysokości startu około 7,5 m. Jedyna w regionie zjeżdżalnia pontonowa o długości około 113 m (plus wanna hamowna) z miejscem startowym znajdującym się na wysokości 9,80 m, z której można zjeżdżać na jedno- lub dwuosobowych pontonach. Strefa wypoczynku: grotła solna, sauny, deszczownice, wiadro bosmana, słoneczna łąka;

- Pływalnia „Kameralna” przy ul. Mazowieckiej 39 C – basen rekreacyjny o długości 16,5 m i głębokości od 0,9 m do 1,5 m oraz sauna sucha, kabina wrażeń, deszczownice, jacuzzi, bicze i masaże wodne;
 - Tor Białystok przy ul. Ciołkowskiego jest jedynym takim obiektem szkoleniowym w województwie podlaskim. Składa się z nitki asfaltowej o długości około 930 m i szerokości 10-12 m. Przeznaczony jest w głównej mierze do amatorskiej jazdy w celach szkoleniowych oraz doskonalenia technik jazdy, a także jest doskonałym miejscem do organizacji wszelkiego rodzaju wydarzeń;
 - Ośrodek Sportowy Zawady przy ul. Dolnej 97 zajmuje teren o powierzchni ponad 4,5 ha, składający się z: budynku z częścią szatniową, techniczną i administracyjną, boiska piłkarskiego ze sztuczną nawierzchnią i terenem rozgrzewkowym oraz czterema kortami do padła.
2. Międzyszkolny Ośrodek Sportowy – jednostka budżetowa zajmująca się nauką pływania dzieci i młodzieży oraz prowadząca rekreacyjne zajęcia pływackie na administrowanej przez siebie pływalni przy ulicy Zwycięstwa 28. Promuje zdrowie i zdrowy styl życia poprzez rozwijanie i kształtowanie umiejętności aktywnego wypoczynku. Corocznie nauką pływania obejmuje ponad 2500 dzieci z terenu Miasta Białegostoku;
 3. „Chorten Arena” Stadion Miejski Sp. z o.o., ul. Słoneczna 1 – Spółka zajmuje się udostępnianiem, utrzymaniem i obsługą obiektów oraz pomieszczeń stadionu piłkarskiego, boiska treningowego, jak również organizacją lub współorganizacją imprez sportowych. Widownia na 22 386 widzów, pełnowymiarowe boisko piłkarskie (105x68 m) o nawierzchni z trawy naturalnej podgrzewane oraz boisko treningowe (105x68 m) ze sztuczną nawierzchnią z oświetleniem, parking na 950 miejsc dla aut osobowych i 80 miejsc dla autokarów i wozów transmisyjnych. Jest to jedyny taki obiekt w północno-wschodniej Polsce, zapewniający możliwość przygotowywania różnorodnych wydarzeń, konferencji, szkoleń, targów, festiwali czy koncertów. Dzięki różnego typu przestrzeniom o zróżnicowanej powierzchni możliwa jest organizacja niemal każdego, nie tylko sportowego wydarzenia;
 4. Zarząd Mienia Komunalnego – nadzoruje obiekty sportowo-rekreacyjne zlokalizowane w przestrzeni miejskiej, ogólnodostępne: boisko wielofunkcyjne przy ulicy Zachodniej (pow. 986 m², sztuczna trawa), boisko przy ulicy Barszczańskiej (pow. 2 244 m², sztuczna trawa), boisko przy ulicy Pieczurki (pow. 5 712 m², sztuczna trawa), Białostocki Ośrodek Wschodnich Sztuk Walki wraz z urządzeniami sportowo-rekreacyjnymi zlokalizowanymi na Węglowej.

4.3 Wybrane imprezy sportowe

Imprezy i wydarzenia sportowe o charakterze ogólnopolskim i międzynarodowym, organizowane cyklicznie w Białymstoku, które są kluczowe dla Miasta ze względów promocji i upowszechniania sportu:

- Białystok Półmaraton – biegi ulicami Miasta – dwudniowy festiwal biegowy z biegiem na dystansie półmaratonu 21,0975 km oraz nocnym biegiem na dystansie 5 km organizowanym przez Fundację Białystok Biega. Liczba uczestników największej imprezy biegowej wschodniej Polski to ponad 6 000 startujących dorosłych i dzieci. O randze białostockiej imprezy świadczy fakt przyznania certyfikatu pięciu gwiazdek przez Europejską Federację Lekkoatletyczną;
- Mityng Lekkoatletyczny na Rynku Kościuszki – rywalizacja utytułowanych zawodników z Polski i zagranicy w samym centrum Miasta, w konkurencjach lekkoatletycznych: pchnięcie kulą, skok wzwyż, skok o tyczce;
- Plaża Open – najlepsi w kraju siatkarze plażowi i siatkarki plażowe rywalizują w ramach mistrzostw Polski w pięciu miastach. Finałowy turniej cyklu organizowany jest w Białymstoku na Plaży Dojlidy. Impreza współorganizowana przez Białostocki Ośrodek Sportu i Rekreacji;
- Elemental Triathlon Series – cykliczna impreza triathlonowa odbywająca się w Ośrodku Sportów Wodnych „Dojlidy”, rywalizacja odbywa się na kilku dystansach oraz w ramach różnych zawodów

takich jak: Mistrzostwa Polski Age-Group, Puchar Polski Elity i U23, Turniej Nadziei Olimpijskich oraz Mistrzostwa Polski w Paratriathlonie – zawody triathlonowe (sierpień) – na dystansie supersprinterskim (0,4 km–10 km–2,5 km) zawodnicy rywalizują w ramach Turnieju Nadziei Olimpijskich i Pucharu Polski w Triathlonie w kategoriach: Młodzik (13-14 lat), Junior Młodszy (15-17 lat) i Junior (18-19 lat);

- Memoriał Ireneusza Skowrońskiego – Zawody Kajakowe i Piknik Kajakowy z udziałem Gwiazd Sportu i Olimpijczyków – impreza dla sportowców, dzieci i rodzin z gwiazdami sportu oraz Olimpijczykami. Podczas pikniku odbywają się zawody kajakowe – memoriał Ireneusza Skowrońskiego, założyciela sekcji kajakowej, wieloletniego trenera, współtwórcy konkurencji kanadyjek w Białymstoku;
- Białystok Biega – biegi ulicami Miasta organizowane we wrześniu przez Fundację Białystok Biega od 2011 r. – wydarzenie, w którym wystartowało już prawie 25 tys. zawodników. Bieg to dwa dystanse do wyboru: 5 km i 10 km, które posiadają atest Polskiego Związku Lekkiej Atletyki. W ramach wydarzenia rozgrywane są też biegi dla dzieci Moltani Kids Run na dystansach od 100m do 1 km;
- Międzynarodowy Turniej Judo im. Leszka Piekarskiego – organizowany przez Akademickie Centrum Sportu Politechniki Białostockiej – międzynarodowe zawody sportowe dla dzieci i młodzieży w judo, w celu sprawdzenia poziomu wyszkolenia sportowców, a także konfrontacji z ekipami z kraju i z zagranicy. Patronem turnieju jest trener i prekursor podlaskiego judo Leszek Piekarski, który w 1960 r. założył pierwszą w regionie sekcję judo;
- Polish Open Kaliber – międzynarodowe zawody w strzelectwie sportowym z udziałem medalistów olimpijskich oraz europejskiej i światowej czołówki zawodników organizowane przez Klub Sportowy KALIBER Białystok. Zawody rozgrywane są z użyciem Elektronicznego Systemu Tarcz SIUS, który zapewnia dokładny pomiar wyników i sprawiedliwą ocenę. Obecnie zawody odbywają się na 2 halach Zespołu Szkół Rolniczych, które dysponują łącznie 68 stanowiskami;
- zawody łyżwiarstwa szybkiego w ramach programu „Złota Łyżwa” Polskiego Związku Łyżwiarstwa Szybkiego i imprez takich jak „Białystok Cup” czy Ogólnopolskie Zawody Rankingowe w short-tracku;
- Biegnę dla Niepodległej – impreza biegowa, organizowana przez Fundację Białystok Biega od 2018 r., która wpisała się na stałe w kalendarz masowych imprez sportowych Białegostoku. Skupia ludzi, którzy chcą uczcić na sportowo Święto Odzyskania Niepodległości. Bieg odbywa się 11 listopada na dystansach: 10 km, bieg na symbolicznym dystansie 1918 m, marsz na dystansie około 4,5 km, biegi dla dzieci już od 2 roku życia od 100 m do 600 m;
- Bieg Pamięci Sybiru – bieg organizowany przez Muzeum Pamięci Sybiru oraz Fundację Białystok Biega od 2019 r. Odbywa się zawsze zimą porą na terenach leśnych na dystansie 5 i 10 km w Białymstoku ku uczczeniu i pielęgnowaniu pamięci ofiar wydarzeń sprzed ponad 80 lat – masowych deportacji przeprowadzonych przez władze sowieckie, podczas których wywieziono na Sybir setki tysięcy obywateli polskich;
- Sztafeta Plum Ekiden – organizowana jest przez Fundację Białystok Biega nieprzerwanie od 2015 r. Część z opłat startowych za udział w biegu wspiera cele charytatywne. Bieg oferuje 2 rodzaje sztafet: tradycyjną sztafetę maratońską, w której 6-osobowa drużyna musi pokonać łącznie dystans maratonu (42,195 km) oraz sztafetę 4x5 – czyli sztafetę 4- osobową, w której każdy z zawodników ma do przebiegnięcia 5 km, czyli łącznie 20 km. Odbywa się na stadionie lekkoatletycznym Białostockiego Ośrodka Sportu i Rekreacji, który jest od pierwszej edycji współorganizatorem tego wydarzenia.

4.4 Wiodące kluby, postaci świata sportu związane z Miastem

Dyscypliny zespołowe

Drużyny białostockich klubów sportowych występujące w rozgrywkach ligowych w najwyższej i pierwszej po najwyższej klasie rozgrywkowej w sezonie 2024/2025:

1. Ekstraklasa – najwyższa klasa rozgrywkowa w Polsce
 - PIŁKA NOŻNA – Jagiellonia Białystok SSA – Ekstraklasa piłki nożnej,
 - BADMINTON – Uczniowski Klub Sportowy „HUBAL” Białystok – Ekstraliga badmintonu,
 - TENIS STOŁOWY – Uczniowski Klub Sportowy „DOJLIDY” Białystok – Superliga tenisa stołowego mężczyzn,
 - FUTBOL AMERYKAŃSKI – Lowlanders Białystok – Polska Futbol Liga (PFL),
 - RUGBY – Rugby Białystok – Ekstraliga RUGBY.
2. I liga – pierwsza z rzędu po najwyższej klasie rozgrywkowej
 - PIŁKA SIATKOWA KOBIET – Klub Sportowy Białostocka Akademia Siatkówki – 1. Liga Kobiet,
 - PIŁKA SIATKOWA MĘŻCZYŹN – Białostocka Akademia Siatkówki – 1. Liga Mężczyzn,
 - FUTSAL MĘŻCZYŹN – Stowarzyszenie BS Futsal (Jagiellonia Białystok), Akademia Futsal Białystok (Futbalo Białystok) – 1. Liga Futsal mężczyzn gr. północna,
 - FUTSAL KOBIET – Dzielnicowe Towarzystwo Sportowe "HELIOS" Białystok, Włóknierz Białystok – 1. Liga Futsal kobiet – makroregion I,
 - BADMINTON – Ośrodek Szkolenia Sportowego Młodzieży Szkoły Mistrzostwa Sportowego (OSSM - SMS BIAŁYSTOK) – 1. Liga badmintonu,
 - TENIS STOŁOWY – Uczniowski Klub Sportowy „DOJLIDY” Białystok – 1. Liga Kobiet.

Dyscypliny indywidualne

Najbardziej utytułowani zawodnicy Miasta Białegostoku, laureaci nagród sportowych za wysokie wyniki uzyskane we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym w 2024 r.:

1. W kategorii „Najlepszy Sportowiec 2024 roku”:
 - a. Wojciech Nowicki – zawodnik Klubu Sportowego Podlasie, lekkoatletyka:
 - 1. miejsce na 26. Mistrzostwach Europy (09.06.2024 r. Rzym, Włochy),
 - 7. miejsce w konkurencji rzutu młotem na 23. Igrzyskach Olimpijskich (26.07-11.08.2024 r. Paryż, Francja).
 - b. Sylwia Szczerbińska – zawodniczka Spółdzielczego Klubu Sportowego Cresovia, kanadyjka:
 - 2. miejsce w konkurencji C2 500 m na Mistrzostwach Europy Seniorów (13-16.06.2024 r. Szeged, Węgry),
 - 5. miejsce w konkurencji C2 na 500m na 23. Igrzyskach Olimpijskich (26.07-11.08.2024 r. Paryż, Francja).
 - c. Aleksandra Pietruk – zawodniczka Klubu Sportowego Kaliber Białystok, strzelectwo sportowe, karabin:
 - 2x 3. miejsce drużynowo na Mistrzostwach Europy Seniorów (20.05-08.06.2024 r. Osijek, Chorwacja),
 - 20. miejsce na 23. Igrzyskach Olimpijskich (26.07-11.08.2024 r. Paryż, Francja).
 - d. Aleksander Kitewski – zawodnik Spółdzielczego Klubu Sportowego Cresovia, kajakarstwo:
 - 2. miejsce w konkurencji C2 200 m na Mistrzostwach Europy Seniorów (13-16.06.2024 r. Szeged, Węgry);

- 1. miejsce w konkurencji C2 mix 200 m na Mistrzostwach Polski Seniorów (25-30.06.2024 r. Wrocław).
 - e. Anna Raniewicz – zawodniczka Amp futbolu:
 - 3. miejsce na Mistrzostwach Świata AMP futbolu (04-11.11.2024 r. Barranquilla, Kolumbia).
 - f. Marek Czajkowski – strongman:
 - 3. miejsce na Mistrzostwach Europy Official Strongman Games (17-18.08.2024 r. York, Anglia),
 - 1. miejsce na Viking European Strongman Cup! (02.06.2024 r. Hawa).
 - g. Karolina Domaszuk – zawodniczka Klubu Sportowego Metalowiec Białystok, zapasy:
 - 3. miejsce na Mistrzostwach Świata Juniorów (02-08.08.2024 r. Pontevedra, Hiszpania),
 - 5. miejsce na Mistrzostwach Europy Juniorów (24.06-07.07.2024 r. Novi Sad, Chorwacja).
2. W kategorii „Najlepszy Młody Sportowiec 2024 roku”:
- a. Dominika Zimnoch – zawodniczka Dojlidy Białystok Canoe&Kajak Team, kajakarstwo:
 - 2x 3. miejsce indywidualnie (K1 – 200 m) i w parze (K2 – 500 m) oraz 4. miejsce w konkurencji K4 na 500 m na Mistrzostwach Świata Juniorów i U23 (17-21.07.2024 r. Plovdiv, Bułgaria),
 - 1. miejsce (K1 na 200m) i 2. miejsce (K2 na 500 m) na Mistrzostwach Europy Juniorów (27-30.06.2024 r. Bratysława, Słowacja).
 - b. Paweł Kiryluk – zawodnik Białostockiego Klubu Karate, karate:
 - 3. miejsce na Mistrzostwach Europy U21 (09-11.02.2024 r. Tbilisi, Gruzja),
 - 7. miejsce na Mistrzostwach Świata U21 (09-13.10.2024 r. Wenecja, Włochy).
 - c. Anna Falkowska – zawodniczka Łyżwiarskiego Klubu Sportowego Juwenia Białystok, short-track:
 - 1. miejsce na Zimowych Igrzyskach Olimpijskich Młodzieży na 500 m (19.01-01.02.2024 r. Gangwon, Korea Południowa),
 - 3. miejsce na Mistrzostwach Świata Juniorów w sztafecie 3 km (22-24.02.2024 r. Gdańsk).

Warto również wspomnieć o Natalii Bukowieckiej – zawodnicze KS Podlasie Białystok, specjalizującej się w biegu na 400 m. Rok 2024 był jednym z najważniejszych w jej karierze – sięgnęła po medale na dwóch najważniejszych imprezach międzynarodowych, tj. Mistrzostwach Europy oraz Igrzyskach Olimpijskich. W tym samym sezonie ustanowiła oraz dwukrotnie poprawiła rekord Polski, potwierdzając swoją znakomitą formę. Jej osiągnięcia zostały docenione poprzez przyznanie tytułu najlepszej lekkoatletki roku w prestiżowym plebiscytcie „Złote Kolce”. Dzięki konsekwentnym występom na najwyższym poziomie Natalia Bukowiecka ugruntowała swoją pozycję jako jedna z czołowych biegaczek świata na dystansie 400 metrów.

Stypendia Sportowe i Stypendia Sportowe Mistrzów w 2024 r.

Stypendia Sportowe i Stypendia Sportowe Mistrzów przyznano na cały rok i II półrocze 2024 r. Ogółem przyznanych zostało 125 stypendiów (w tym 17 Stypendiów Sportowych Mistrzów) dla 125 zawodników. Najniższa kwota stypendium wyniosła 240 zł/miesięcznie, a najwyższa, w przypadku stypendium Mistrzów – 5 000 zł/miesięcznie. Stypendium jest wyrazem uznania dla prezentowanego przez zawodnika poziomu sportowego i jednocześnie motywacją do utrzymania wysokiego poziomu startowego. Na stypendia sportowe i stypendia Mistrzów z budżetu Miasta Białegostoku wydatkowano łącznie 949 920 zł. W 2024 r. Stypendia Sportowe Mistrzów otrzymało 17 zawodników białostockich klubów sportowych, w następujących dyscyplinach: 5 – w lekkoatletyce, 4 – w short tracku, 3 – w kajakarstwie, 1 – w karate, 1 – w kolarstwie, 1 – w tenisie stołowym oraz 2 – w strzelectwie. Stypendia zostały przyznane na okres 12 miesięcy, w wysokości od 800 zł do 5 000 zł miesięcznie.

Nagrody za wybitne i wysokie wyniki sportowe

Doroczne nagrody sportowe – za wysokie wyniki sportowe otrzymują zawodnicy i trenerzy w kategoriach: Najlepszy Sportowiec, Najlepszy Trener, Najlepszy Młody Sportowiec. W 2024 r. nagrody otrzymało 9 osób (w tym 6 zawodników i 3 trenerów) – w łącznej wysokości 85 000 zł. Za wysokie i wybitne wyniki sportowe w 2024 r. nagrodę otrzymało 60 osób w łącznej wysokości 1,16 mln zł.

Konkurs na przyznanie tytułu „Ambasadora Sportu Białostockiego”

Konkurs ma na celu budowanie pozytywnego wizerunku Miasta Białostok w kraju i za granicą, poprzez nawiązanie współpracy z utytułowanymi białostockimi sportowcami. Założeniem konkursu jest wyłonienie i wytypowanie zawodników osiągających najwyższe wyniki sportowe, którzy zrealizują program promocji Miasta, bazując na swoich sukcesach sportowych, popularności dyscyplin i rozpoznawalności medialnej. Warunkiem przystąpienia do Konkursu jest przynależność do białostockiego klubu, uprawianie dyscypliny mieszczącej się w programie igrzysk olimpijskich, uzyskanie co najmniej 1 medalu w oficjalnych zawodach rangi mistrzowskiej: Igrzyska Olimpijskie, Mistrzostwa Świata i Mistrzostwa Europy. Efektem rozstrzygnięcia konkursu jest przyznanie tytułu „Ambasador Sportu Białostockiego” w danym roku kalendarzowym oraz otrzymanie środków finansowych za nawiązanie współpracy promocyjnej z Miastem.

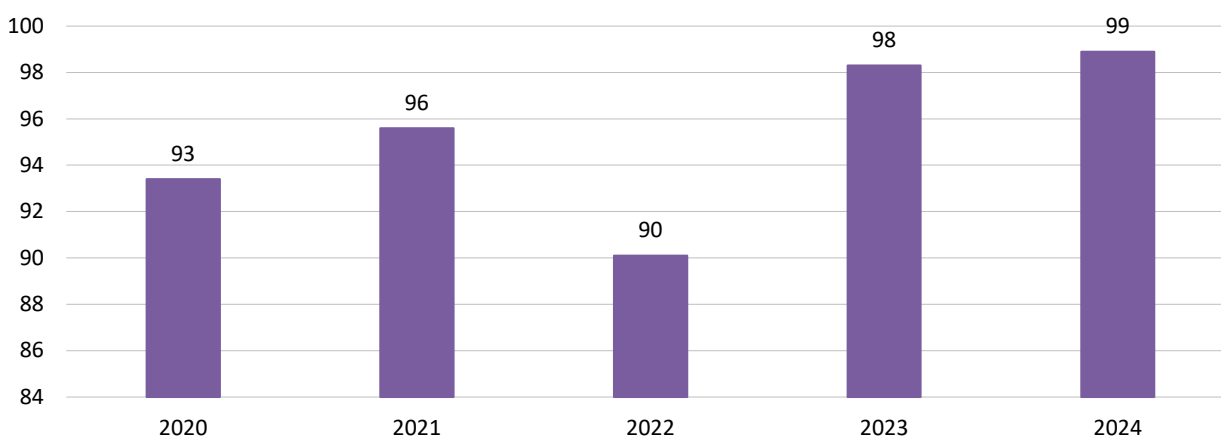
Ambasadorami Sportu Białostockiego w 2024 r. byli:

- Wojciech Nowicki, lekkoatletyka – rzut młotem;
- Natalia Bukowiecka, lekkoatletyka – biegi;
- Rafał Czuper – paratenis stołowy;
- Sylwia Szczerbińska – kajakerstwo;
- Paweł Arciszewski – parakolarstwo;
- Marlena Granaszewska – lekkoatletyka – biegi.

4.5 Turystyka

Według stanu na dzień 31.07.2024 r., na terenie Białegostoku działalność prowadziło 27 turystycznych obiektów noclegowych¹⁵. Obiekty te dysponowały 2 877 miejscami noclegowymi, podczas gdy w 2020 r. – 2 759. W 2024 r. na 10 tys. ludności przypadało 99 miejsc noclegowych.

Wykres 10. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. ludności. Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

¹⁵ Dane dotyczą obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

W 2024 r. w turystycznych obiektach noclegowych zatrzymało się 241,1 tys. turystów, tj. o 84,3% więcej w relacji do pandemicznego roku 2020. Turyści zagraniczni korzystający z bazy noclegowej stanowili 17,6% ogółu turystów na terenie Miasta Białystok. W odniesieniu do 2020 r. liczba turystów zagranicznych korzystających z bazy noclegowej zwiększyła się o 76,8%.

Ewidencja obiektów świadczących usługi hotelarskie nie będących obiektami hotelarskimi

Ewidencja prowadzona jest na podstawie art. 38 ust. 3, w związku z art. 35 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodników turystycznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1944). Według stanu na dzień 31 grudnia 2024 r. na terenie Białegostoku działalność prowadziło 98 obiektów świadczących usługi hotelarskie niebędących obiektami hotelarskimi.

Tablica 8. Obiekty świadczące usługi hotelarskie, niebędące obiektami hotelarskimi

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Obiekty świadczące usługi hotelarskie niebędące obiektami hotelarskimi	50	75	79	95	98

Źródło: Departament Kultury, Promocji i Sportu, Urząd Miejski w Białymstoku.

Centrum Informacji Turystycznej

Od dnia 01.10.2023 r. przy ul. Legionowej 2 w Białymstoku działa Centrum Informacji Turystycznej.

Tablica 9. Liczba turystów z Polski korzystających z usług Centrum Informacji Turystycznej w 2024 r.

Miesiąc	Turyści indywidualni	Grupy turystyczne		
		liczba grup	liczba osób w grupach	średnia liczebność grupy
Styczeń	220	7	-	-
Luty	375	1	23	23
Marzec	259	1	28	28
Kwiecień	500	3	128	42
Maj	1 500	27	893	33
Czerwiec	1 314	37	1 440	38
Lipiec	1 944	17	307	18
Sierpień	4 354	16	648	40
Wrzesień	1 936	18	535	29
Październik	962	16	638	39
Listopad	821	3	90	30
Grudzień	594	4	141	35

Źródło: Departament Kultury, Promocji i Sportu, Urząd Miejski w Białymstoku.

Tablica 10. Liczba turystów zagranicznych korzystających z usług Centrum Informacji Turystycznej w 2024 r.

Miesiąc	Turyści indywidualni	Grupy turystyczne		
		liczba grup	liczba osób w grupach	średnia liczebność grupy
Styczeń	6	-	-	-
Luty	27	-	-	-
Marzec	58	2	55	27
Kwiecień	22	3	77	25
Maj	130	5	167	33
Czerwiec	154	5	176	35
Lipiec	307	5	138	27
Sierpień	258	6	88	14
Wrzesień	142	3	61	20
Październik	74	1	15	15
Listopad	68	2	75	37
Grudzień	63	-	-	-

Źródło: Departament Kultury, Promocji i Sportu, Urząd Miejski w Białymstoku.

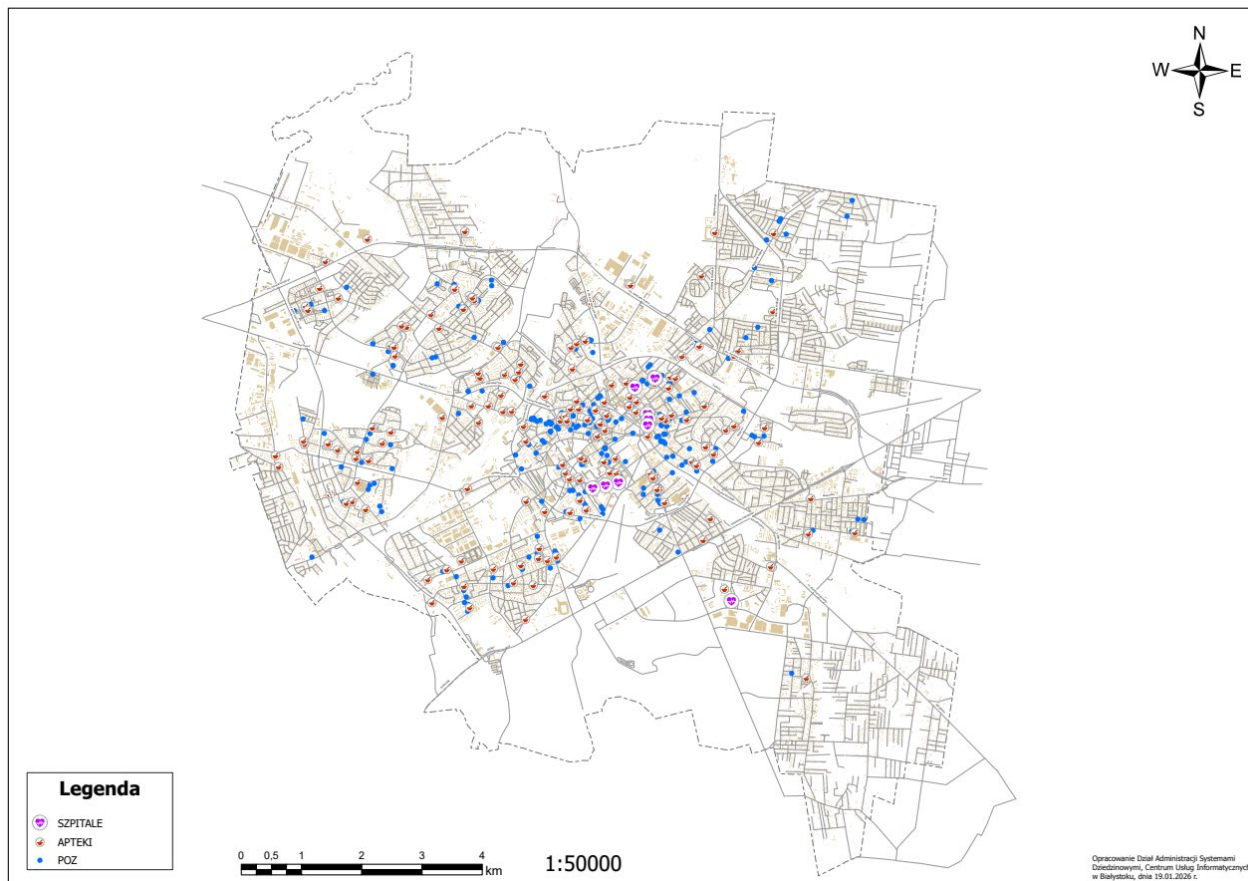
Od 2022 r. przeprowadzany jest konkurs ofert na realizację zadań publicznych w dziedzinie turystyki i krajoznawstwa, w formie wsparcia zadania, pn. „Promocja i prezentacja walorów turystycznych Miasta Białystok”, w ramach którego cyklicznie odbywają się przykładowo działania takie jak: Podlaskie Śniadanie Mistrzów, spacerzy tematyczne, przejazdy zabytkowymi autobusami, publikacje turystyczne.

5. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

5.1 Opieka zdrowotna

Zgodnie z danymi Ministerstwa Zdrowia oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Białymstoku w końcu 2024 r. funkcjonowało 16 szpitali, 79 placówek podstawowej opieki zdrowotnej i 114 aptek.

Mapa 4. Placówki opieki zdrowotnej

Źródło: Centrum Usług Informatycznych, Urząd Miejski w Białymstoku.

W końcu 2024 r. w Białymstoku prawo wykonywania zawodu posiadało 3,5 tys. lekarzy, 0,8 tys. lekarzy dentyistów, 5,4 tys. pielęgniarek i 0,7 tys. położnych. Liczba ta zwiększyła się w latach 2021-2024 odpowiednio o 3,9%, 3,5%, 35,7% i 29,9%. Z kolei liczba pracujących według podstawowego miejsca pracy kształtowała się następująco: 3,0 tys. lekarzy, 0,7 tys. lekarzy dentyistów, 3,3 tys. pielęgniarek i 0,5 tys. położnych. Z kolei liczba lekarzy, lekarzy dentyistów, pielęgniarek i położnych według podstawowego miejsca pracy zwiększyła się odpowiednio o 12,7%, 4,6%, 11,0% i 7,5%. W 2024 r. liczba kadry medycznej według podstawowego miejsca pracy, obejmująca lekarzy, lekarzy dentyistów, pielęgniarki i położne przypadająca na 10 tys. ludności wyniosła 258 (w 2021 r. – 231)¹⁶.

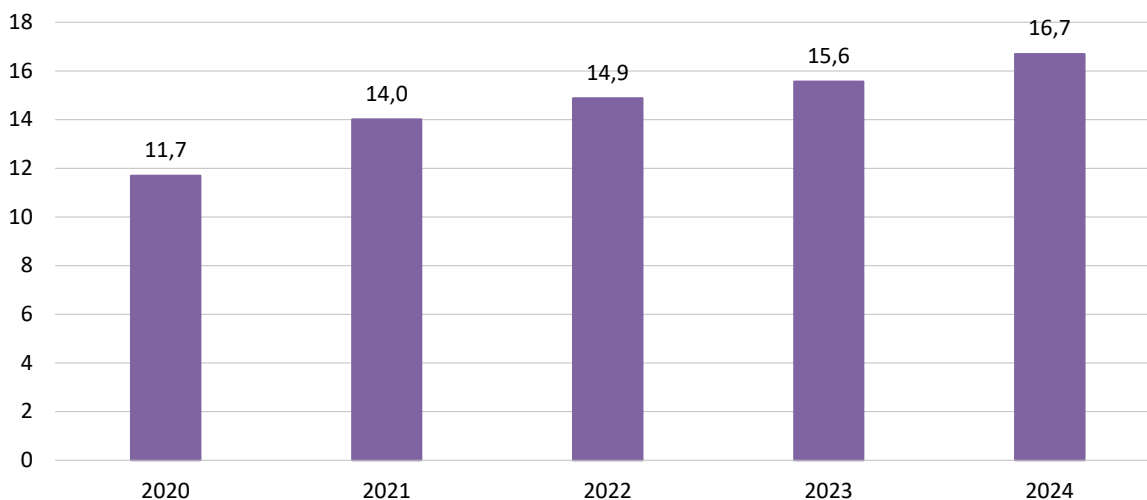
W końcu 2024 r. w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na terenie Miasta funkcjonowało 369 podmiotów ambulatoryjnych (357 przychodni i 12 praktyk lekarskich). W porównaniu z końcem 2020 r. zmniejszyła się liczba praktyk lekarskich (o 2), ale znacząco zwiększyła się liczba przychodni (o 69).

W 2024 r. w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej w Białymstoku udzielono 4,8 mln porad, z czego 4,3 mln lekarskich i 0,5 mln stomatologicznych. Oznacza to, że w 2024 r. liczba porad ambulatoryjnych

¹⁶ W związku ze zmianą źródła pozyskiwania danych od 2021 r., dane te nie są porównywalne do lat wcześniejszych.

w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 16,7 (w 2020 r. – 11,7). W stosunku do 2020 r. zwiększyła się zarówno liczba porad lekarskich, jak i stomatologicznych odpowiednio o 39,6% i 42,8%.

Wykres 11. Liczba porad^a udzielonych w placówkach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca

^a Lekarskich i stomatologicznych; porady lekarskie w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej dotyczą porad w podstawowej i specjalistycznej opiece zdrowotnej; bez porad udzielonych w ramach praktyk stomatologicznych świadczących usługi opłacane wyłącznie ze środków prywatnych; łącznie z poradami udzielonymi w przychodniach resortów obrony narodowej i spraw wewnętrznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W końcu grudnia 2024 r. na terenie stolicy województwa podlaskiego świadczeń medycznych w ramach ratownictwa medycznego udzielało 21 zespołów. Ich liczba w porównaniu ze stanem w końcu 2020 r. zwiększyła się o 1 jednostkę. W 2024 r. zespoły te wyjeżdżały na miejsce zdarzenia 34,6 tys. razy, tj. o 37,7% więcej niż w 2020 r.

5.2 Pomoc społeczna

Jednostką organizacyjną pomocy społecznej na terenie Białegostoku, która wykonuje zadania własne gminy i powiatu oraz zadania zlecone z zakresu administracji rządowej realizowane przez gminę i powiat, a także zadania z zakresu administracji rządowej jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku.

Okres 2020-2024 charakteryzował się zmniejszeniem liczby osób korzystających w Mieście Białymstok z pomocy społecznej. W diagnozowanym okresie widoczny jest znaczny spadek liczby korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu ubóstwa, bezrobocia, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, niepełnosprawności i długotrwałej lub ciężkiej choroby. Z kolei wzrost osób korzystających z takiej pomocy wynikał z problemów typu: alkoholizm, wielodzietność, narkomania, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy. Spadła również liczba przyznawanych zasiłków stałych, zasiłków okresowych, zasiłków celowych i zasiłków rodzinnych.

5.3 Białostoccy seniorzy

Program polityki senioralnej

Program polityki senioralnej miasta Białegostoku na lata 2023-2025 pn. Bezpieczni i szczęśliwi seniorzy („Incolumem ac beatum seniores”) stanowi dokument określający obszar działań służących rozbudowaniu sieci wsparcia białostockich seniorów w celu zwiększenia poczucia bezpieczeństwa, aktywizacji oraz zwiększenia dobrostanu fizycznego, psychicznego, poznawczego i społecznego poprzez efektywne wykorzystywanie posiadanych zasobów i potencjałów miejskich instytucji oraz otoczenia społecznego. Program jest również odpowiedzią na zachodzące zmiany demograficzne, prowadzące do starzenia się społeczeństwa, czyli systematycznego zwiększania się udziału osób starszych w strukturze społecznej, zarówno Polski, jak i Białegostoku oraz rozwoju tzw. srebrnej gospodarki, tj. usług skierowanych do tej grupy wiekowej.

Kluby seniora

Na terenie Miasta Białegostoku wg stanu na 31.12.2024 r. działały następujące Kluby Seniora:

1. Klub Seniora „Dobry czas” prowadzony przez Caritas Archidiecezji Białostockiej przy parafii św. Kazimierza Królewicza w Białymstoku;
2. Klub Seniora PCK w Białymstoku, prowadzony przez Polski Czerwony Krzyż; celem jest integracja, aktywizacja seniorów poprzez udział w wydarzeniach związanych z: kulturą, edukacją, aktywnością fizyczną, zdrowym stylem życia, organizacją czasu wolnego oraz aktywizacją seniorów poprzez udział w zajęciach otwartych seniorów, którzy nie są członkami Klubu Seniora. Zadanie realizowane jest przy ul. Warszawskiej 29 w Białymstoku;
3. Klub Aktywnego Seniora prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów Klanza Oddział Białostocki; działania skierowane do osób po 60. roku służą zaspokajaniu potrzeb aktywizacji społecznej białostockich seniorów, poprzez edukację, rozwój zainteresowań, integrację wewnątrz i międzypokoleniową. Zadanie realizowane jest przy ul. Wincentego Witosa 15 B lok. 12 w Białymstoku;
4. Klub „SENIOR+” prowadzony przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie jest ośrodkiem wsparcia w formie klubu samopomocy przeznaczonym dla mieszkańców Białegostoku w wieku 60 lat i więcej, nieaktywnych zawodowo, zagrożonych wykluczeniem społecznym, w dużej mierze ze względu na wiek. Klub realizuje następujące cele: zawieranie nowych znajomości i utrzymywanie więzi wśród uczestników Klubu, integracja międzypokoleniowa i aktywizacja seniorów z różnych środowisk; wypełnianie czasu wolnego osobom starszym, w sposób będący swoistą profilaktyką przeciw marginalizacji i wykluczeniu społecznemu; propagowanie kultury i sztuki; upowszechnianie zdrowego trybu życia – ochrona i promocja zdrowia; upowszechnianie kultury fizycznej i sportu; propagowanie różnych form działalności twórczej seniorów; wspieranie inicjatyw umożliwiających aktywny udział seniorów. Klub realizuje następujące zadania: organizowanie dla uczestników Klubu atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego, zajęć rozwijających zdolności i pasje; organizowanie zajęć w ramach terapii zajęciowej, m.in. z elementami rękodzielnictwa, muzykoterapii, ćwiczeń pamięci oraz aktywności fizycznej dostosowanych do potrzeb i możliwości uczestników; organizowanie wyjazdów m.in. do kina, teatru, innych instytucji kultury, imprez okolicznościowych; organizowanie spotkań z przedstawicielami m.in. służby zdrowia, policji; organizowanie spotkań i pogadarek tematycznych i wycieczek krajoznawczych; współpraca z innymi ośrodkami wsparcia, instytucjami i podmiotami działającymi na rzecz seniorów. Zadanie realizowane jest przy ul. Białej 13/33 w Białymstoku.

Karta Aktywnego Seniora

Program ma na celu aktywizację Seniorów przez zwiększenie ich uczestnictwa w życiu społecznym. Aby przystąpić do Programu należy być mieszkańcem Białegostoku oraz mieć ukończone 60 lat. Ideą Programu jest szereg ulg, preferencji i świadczeń skierowanych do białostockich seniorów. Działania prowadzone w ramach programu mają na celu m.in.: ułatwienie dostępu do badań profilaktycznych; propagowanie prozdrowotnego stylu życia; aktywizację społeczną Seniorów; przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu Seniorów; kształtowanie pozytywnego wizerunku Seniorów; zachęcanie do uczestnictwa w wydarzeniach edukacyjnych, kulturalnych i sportowych; poprawę stanu zdrowia i związanej z nim jakości życia Seniorów. Według stanu na 31.12.2024 r. wydanych zostało 2 016 kart.

Uniwersytet Zdrowego Seniora

Uniwersytet Zdrowego Seniora i Uniwersytet Psychogeriatrici to wspólna inicjatywa Departamentu Spraw Społecznych oraz Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku Wydziału Nauk o Zdrowiu, skierowana do osób po 60. roku życia. Celem działań jest propagowanie zdrowego stylu życia i postaw prozdrowotnych, poszerzanie wiedzy w zakresie: opieki medycznej poprawiającej jakość życia ludzi w podeszłym wieku; wykorzystania nowoczesnych metod diagnostyki i leczenia; stosowania leków i suplementów diety oraz farmakoekonomii w chorobach u ludzi w podeszłym wieku; przeciwdziałanie samotności i aktywizacja społeczna osób starszych. Seniorzy biorą udział w wykładach specjalistów z różnych dziedzin nauk medycznych, zajęciach praktycznych z podstaw informatyki i obsługi Internetu, ćwiczeniach w pracowniach umiejętności i pracowniach specjalistycznych, zajęciach aktywizujących ruchowo oraz akcjach promujących zdrowy styl życia.

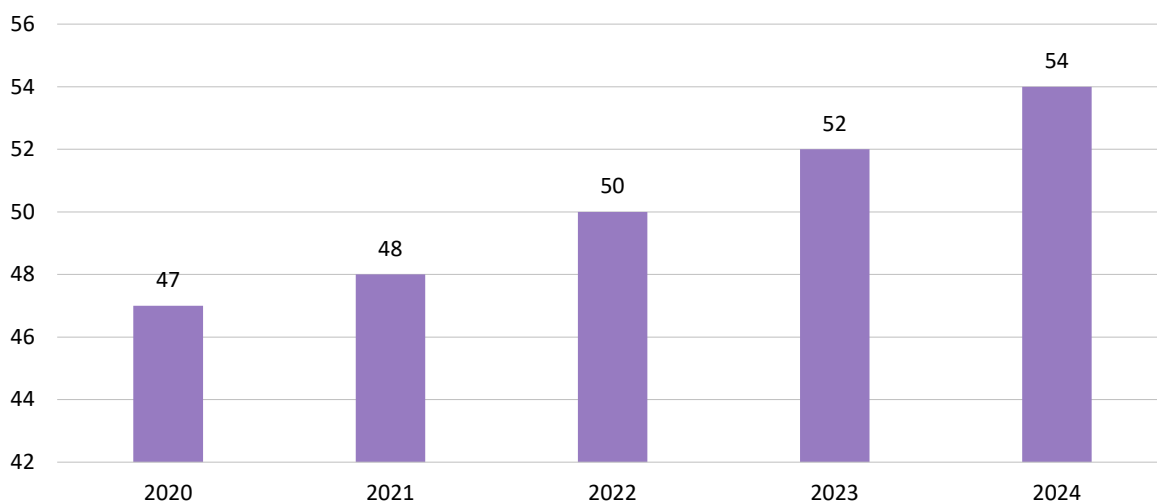
6. Kapitał społeczny

6.1 Aktywność obywatelska

Partycypacja społeczna mieszkańców

W końcu 2024 r. w Mieście Białystok do rejestru REGON wpisanych było 1 572 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych. Ich liczba w porównaniu ze stanem w końcu 2020 r. wzrosła o 182, tj. o 13,1%. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. ludności Białegostoku systematycznie wzrasta od 2020 r., kształtując się na poziomie 47 w 2020 r. i 54 w 2024 r.

Wykres 12. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności. Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zgodnie z ewidencją stowarzyszeń prowadzoną przez Urząd Miejski w Białymstoku, wg stanu na 31.12.2024 r. zarejestrowane były 1 472 organizacje pozarządowe, w tym w danym roku zarejestrowano 83 nowe podmioty. 120 organizacji miało status organizacji pożytku publicznego.

Zespoły i ciała doradcze

Rada Gospodarcza przy Prezydencie Miasta Białegostoku na lata 2019-2023

Jednym z priorytetów Miasta Białystok jest budowanie efektywnej współpracy z samorządem środowisk: przedsiębiorczości, naukowego i otoczenia biznesu. Realizacji tego celu służy działalność Rady Gospodarczej. Rada jest organem konsultacyjno-opiniotwórczym Prezydenta w zakresie spraw dotyczących sfery gospodarczej i rozwoju Miasta. Może ona przedstawiać stanowiska, opinie, uwagi oraz wnioski dotyczące gospodarki Białegostoku, wzmacniając tym samym proces podejmowania decyzji w tym obszarze.

W skład obecnej Rady Gospodarczej przy Prezydencie Miasta Białegostoku na lata 2024-2029¹⁷ powołano 47 przedstawicieli lokalnych przedsiębiorstw, przedstawicieli wiodących ośrodków naukowych oraz przedstawicieli organizacji zrzeszających podmioty gospodarcze. Podczas regularnie organizowanych

¹⁷ Zarządzenie Nr 1318/24 Prezydenta Miasta Białegostoku z dnia 05 grudnia 2024 r. w sprawie powołania Rady Gospodarczej przy Prezydencie Miasta Białegostoku na lata 2024-2029, zmienione zarządzeniem nr 409/25 z dnia 03 czerwca 2025 r.

posiedzeń Rady poruszane są tematy takie jak: główne inwestycje miejskie, budżet miasta Białegostoku, rozwój społeczno-gospodarczy, inicjatywy realizowane w celu zwiększenia atrakcyjności gospodarczej i funkcjonalności przestrzeni miejskiej oraz inne tematy związane z bieżącym funkcjonowaniem miasta.

Młodzieżowa Rada Miasta Białystok

Młodzieżowa Rada Miasta Białystok jest reprezentacją młodzieży zamieszkałej i uczącej się na terenie Miasta Białegostoku. Rada funkcjonuje na podstawie uchwały Nr VIII/128/19 Rady Miasta Białystok z dnia 25 marca 2019 r. w sprawie powołania Młodzieżowej Rady Miasta Białystok i nadania jej statutu.

Kadencja Rady trwa od 1 października w danym roku szkolnym do 30 września w kolejnym roku szkolnym. W skład Młodzieżowej Rady Miasta Białystok może wejść jeden przedstawiciel każdej szkoły mającej siedzibę na terenie Miasta Białegostoku.

Celem działania Młodzieżowej Rady Miasta Białystok jest kształtowanie postaw prospołecznych, obywatelskich, demokratycznych i patriotycznych poprzez m.in.:

- rozwijanie, wspieranie i upowszechnianie idei samorządności wśród młodzieży,
- promowanie idei społeczeństwa obywatelskiego,
- upowszechnianie zasad działania samorządu terytorialnego wśród młodzieży,
- inicjowanie, wspieranie i koordynowanie samorządowej działalności młodzieży,
- rozpoznawanie i reprezentowanie interesów młodzieży wobec instytucji publicznych i pozarządowych,
- organizację aktywnego uczestnictwa młodzieży w życiu publicznym,
- integrację i współpracę środowisk młodzieżowych na terenie Miasta Białegostoku.

Białostocka Rada Seniorów

Rada jest zespołem o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym, składającym się z 14 członków – 7 przedstawicieli z grupy Białostoczan, którzy ukończyli 60 rok życia oraz 7 przedstawicieli organizacji działających na rzecz osób starszych. Jej zadaniem jest wspieranie Miasta w realizacji polityki senioralnej. Rada jest „rzecznikiem” osób starszych wobec władz Miasta. Podstawowym celem jej działalności jest pobudzanie aktywności obywatelskiej osób starszych w społeczności lokalnej oraz wspieranie międzypokoleniowej solidarności, czyli wzajemnej odpowiedzialności wobec osób przynależących do różnych grup wiekowych.

Białostocka Rada Działalności Pożytku Publicznego

Rada stanowi kolegialny zespół konsultacyjny o 3 letniej kadencji i składa się z 5 przedstawicieli organizacji, 2 radnych i 3 przedstawicieli Prezydenta Miasta. Rada opiniuje projekty strategii rozwoju Miasta i uchwały w sferze zadań publicznych, współpracy z organizacjami pozarządowymi, realizacji zadań publicznych, pomaga w sporach między organami samorządu a organizacjami.

Białostocka Rada Kobiet

Białostocka Rada Kobiet jest zespołem doradczym Prezydenta Miasta Białegostoku. Radę tworzą 32 kobiety. Do ich zadań należy opiniowanie projektów uchwał obejmujących swoim zakresem potrzeby kobiet, a także m.in. przedstawianie rozwiązań wspierających kobiety oraz współpraca w tym zakresie z organizacjami pozarządowymi i instytucjami. Rada doradza Prezydentowi w sprawach związanych z równouprawnieniem kobiet i mężczyzn, a także w obszarach, takich jak: polityka rodzinna, dostępność opieki zdrowotnej czy ochrona przed przemocą. Rada Kobiet została powołana na okres odpowiadający

kadencji Prezydenta Miasta Białegostoku. Zorganizowała już szereg działań wsparcia kobietom, m.in. Żółta Kanapa i Białostocki Inkubator Przedsiębiorczości.

Miejska Komisja Urbanistyczno-Architektoniczna

Miejska Komisja Urbanistyczno-Architektoniczna jest organem doradczym Prezydenta Miasta Białegostoku w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego. Opiniuje, zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, projekty aktów planowania przestrzennego, w tym miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także projekty innych dokumentów, których obowiązek opiniowania wynika z przepisów prawnych.

6.2 Współpraca międzysektorowa

Współpraca Miasta Białystok z organizacjami pozarządowymi

Miasto Białystok współpracowało z organizacjami pozarządowymi w sposób finansowy i niefinansowy. W ramach współpracy finansowej¹⁸, w 2024 r. Miasto zleciło realizację 461 zadań na łączną kwotę niemal 48,7 mln zł.

Współpraca niefinansowa w 2024 r. była realizowana poprzez:

- przedsięwzięcia edukacyjne, w tym otwarte ogólnomiejskie Forum Inicjatyw Społecznych Miasta Białystok 2024 pn. „Wielowymiarowe organizacje”;
- nieodpłatne udostępnianie organizacjom pozarządowym pomieszczeń w miejskim budynku Centrum Aktywności Społecznej przy ul. św. Rocha 3 na realizację celów statutowych;
- udostępnianie 204 lokali i nieruchomości komunalnych na preferencyjnych warunkach 85 organizacjom;
- nadawanie patronatów honorowych Prezydenta Miasta (72);
- udział osób wskazanych przez organizacje pozarządowe w komisjach konkursowych opiniujących oferty w otwartych konkursach na realizację zadań publicznych;
- udział w pracach 10 społecznych rad inicjatywno-opiniodawczych;
- realizację wspólnych inicjatyw społecznych, w tym inicjatyw integracyjnych;
- 39 konsultacji społecznych;
- wymianę informacji i promocję działań trzeciego sektora;
- promocję aktywności społecznej i wolontariatu, w tym poprzez organizację białostockiej edycji Samorządowego Konkursu Nastolatków „8 Wspaniałych” oraz ogólnomiejską Galę Wolontariatu „Uskrzydleni wolontariatem”.

Wymienione aktywności były realizowane w ramach „Programu współpracy Miasta Białystok z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2024 rok”. Sprawozdanie z Programu jest przedkładane Radzie Miasta Białystok i udostępniane w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Białymstoku, w zakładce: Programy.

Centrum Aktywności Społecznej

Centrum Aktywności Społecznej (CAS), jako ośrodek rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, w 2024 r. realizowało następujące zadania na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego:

¹⁸ Zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2025 r. poz. 1338 ze zm.).

- Budżet Obywatelski;
- Konsultacje społeczne;
- Szkolny Budżet Partycypacyjny;
- Współpraca z organizacjami pozarządowymi i działalność pełnomocnika Prezydenta Miasta Białegostoku ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi;
- Promocja wolontariatu;
- Współpraca z UNICEF;
- Działania o charakterze integracyjnym;
- Prowadzenie Białostockiej Jadłodzielni;
- Udostępnianie pomieszczeń.

Budżet Obywatelski

Budżet Obywatelski to szczególna forma konsultacji społecznych, w której mieszkańcy decydują o przeznaczeniu części budżetu miasta: diagnozują potrzeby, zgłaszają pomysły, a następnie oddają na nie swoje głosy. Zwycięskie projekty realizuje Miasto. Celem Budżetu Obywatelskiego jest zwiększenie aktywności mieszkańców i ich partycypacji w podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju Miasta. W 2024 r. przeprowadzono XII edycję budżetu obywatelskiego w Białymstoku (Budżet Obywatelski 2025). Mieszkańcy Białegostoku zgłosili 121 propozycji projektów. W wyniku dokonanej weryfikacji ogólnej, szczegółowej i ostatecznej, do głosowania zakwalifikowanych zostało 81 projektów, w tym: 26 ogólnomiejskich i 55 osiedlowych. Do realizacji w drodze głosowania mieszkańcy wybrali 17 projektów: 7 ogólnomiejskich oraz 10 osiedlowych.

Konsultacje społeczne

Konsultacje społeczne¹⁹ są formą dialogu, którą Miasto prowadzi z mieszkańcami w celu poznania ich opinii w sprawach ważnych dla funkcjonowania Białegostoku. Służą włączeniu mieszkańców w procesy decyzyjne dotyczące spraw wpływających na jakość ich życia, pozyskiwaniu informacji odzwierciedlających zróżnicowane potrzeby społeczne, aktywizacji środowisk lokalnych, zwiększaniu zaangażowania w działania na rzecz Miasta oraz wzmacnianiu zaufania społecznego.

W 2024 r. przeprowadzono łącznie 49 konsultacji społecznych:

- 7 z mieszkańcami;
- 13 z organizacjami pozarządowymi;
- 29 z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi (w tym 26 dotyczących planów zagospodarowania przestrzennego).

Wybrane konsultacje społeczne dotyczyły:

- projektu uchwały w sprawie przyjęcia „Programu Pomocy Społecznej Miasta Białegostoku na lata 2025 - 2030”;

¹⁹ Uchwała nr XXXVI/590/17 Rady Miasta Białystok z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu konsultacji społecznych Miasta Białegostoku (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2017 r. poz. 2382) i Rozstrzygnięcie Nadzorcze Nr NK-II.4131.94.2017.ŁB Wojewody Podlaskiego z dnia 30 czerwca 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2017 r. poz. 2659) oraz uchwała nr LX/800/10 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 25 października 2010 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność w zakresie pożytku publicznego projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej organizacji pozarządowych (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2010 r. poz. 3597).

- realizacji projektu pn. „Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego w Białymstoku i miejskim obszarze funkcjonalnym”;
- projektu uchwały w sprawie przyjęcia Programu współpracy Miasta Białystok z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2025 r. (przeprowadzone z organizacjami pozarządowymi).

Wsparcie merytoryczne organizacji pozarządowych

W strukturze organizacyjnej Centrum Aktywności Społecznej działa pełnomocnik Prezydenta Miasta Białegostoku ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz Centrum Współpracy Organizacji Pozarządowych – jako ośrodek wsparcia białostockich organizacji pozarządowych. Podejmowane są działania o charakterze edukacyjnym i informacyjnym: szkolenia, spotkania robocze, indywidualne konsultacje dotyczące zarządzania organizacją pozarządową i współpracy z samorządem miejskim, pozyskiwania środków finansowych, partycypacji społecznej i rozwoju wolontariatu. W 2024 r. udzielono 86 indywidualnych konsultacji dotyczących zarządzania organizacją pozarządową i współpracy z samorządem miejskim, pozyskiwania środków finansowych i wolontariatu.

Zadania Centrum Współpracy Organizacji Pozarządowych:

- wsparcie merytoryczne organizacji pozarządowych działających na rzecz mieszkańców Białegostoku w zakresie zarządzania, współpracy z samorządem, rozwoju wolontariatu, realizacji zadań publicznych, źródeł finansowania;
- prowadzenie procedury zlecania zadań publicznych, w szczególności dotyczących działalności wspomagającej budowę wspólnot i społeczności lokalnych, promocji wolontariatu, upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, działań wspomagających rozwój demokracji, tak zwanych wkładów własnych i regrantingu;
- tworzenie płaszczyzny współpracy między jednostkami samorządowymi a organizacjami pozarządowymi;
- stworzenie miejsca pełniącego rolę centrum aktywności lokalnej i inkubatora inicjatyw obywatelskich;
- gromadzenie i udostępnianie publikacji dotyczących III sektora;
- koordynacja działań dotyczących konsultowania aktów prawa miejscowego z organizacjami pozarządowymi;
- koordynacja związana z przygotowaniem i realizacją Programu współpracy Miasta Białystok z organizacjami pozarządowymi na dany rok;
- promocja pozytywnych postaw społecznych, w tym poprzez organizację konkursów Miejsce Przyjazne Seniorom, Samorządowego Konkursu Nastolatków „Ósmiu Wspaniałych”;
- współpraca organizacyjna z ciałami doradczymi, takimi jak Białostocka Rada Działalności Pożytku Publicznego i Miejska Rada Seniorów w Białymstoku.

Pełnomocnik Prezydenta ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi reprezentuje Miasto Białystok w Komisji ds. Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego Unii Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza oraz w Podlaskim Forum Pełnomocników Ośrodka Wspierania Organizacji Pozarządowych.

Promocja wolontariatu

W 2024 r. przeprowadzono 29 białostocką edycję ogólnopolskiego Samorządowego Konkursu Nastolatków „8 Wspaniałych” (styczeń-czerwiec). Do nagrody zostały zgłoszone 43 indywidualne kandydatki i kandydaci oraz 13 grup obejmujących ponad 500 wolontariuszy. W 2 kategoriach wiekowych wyróżniono 4 wolontariuszy w kategorii „Ósemeczki” i 8 wolontariuszy w kategorii „Ósemki” oraz 2 zespoły wolontariuszy w kategorii „Grupa Ósemeczki” i „Grupa Ósemki”. Centrum Aktywności Społecznej w partnerstwie

z Federacją Organizacji Pozarządowych Miasta Białystok i Związkiem Harcerstwa Polskiego Komendą Hufca im. St. Moniuszki zorganizowało w dniu 9 grudnia 2024 r. ogólnomiejską Galę Wolontariatu pn. „Uskrzydleni Wolontariatem”. Prezydent Miasta Białegostoku uhonorował pamiątkowymi medalami i dyplomami za aktywność w 2024 r. 230 dorosłych wolontariuszy wskazanych przez 24 białostockie organizacje pozarządowe.

Pomoc Ukrainie

Białystok pomaga zarówno obywatelom Ukrainy walczącym o niepodległość ojczyzny, jak i uchodźcom z kraju objętego wojną. Najważniejsze działania podejmowane przez Miasto Białystok od momentu wybuchu wojny w Ukrainie (24.02.2022 r.) to m.in.: natychmiastowe powołanie zespołu i pełnomocnika prezydenta Białegostoku ds. pomocy Ukrainie, przyjmowanie darów od mieszkańców i lokalnych firm, organizowanie noclegów dla uchodźców, gorące posiłki, powstanie punktów informacyjnych i recepcyjnych, internetowego serwisu pomocy w języku polskim i ukraińskim (www.bialystokpomaga.pl), zapewnianie wsparcia w poszukiwaniu pracy, nauce języka polskiego, organizacji opieki nad dziećmi. W tym zakresie warto szerzej omówić następujące działania:

- Nadanie numeru PESEL uchodźcom z Ukrainy

Referat Ewidencji Ludności realizował zadania związane z nadawaniem numerów PESEL. Dodatkowo, nieodpłatnie wykonywano zdjęcia osobom ubiegającym się o nadanie numeru PESEL z powodu konfliktu zbrojnego w Ukrainie. W okresie od 14.03.2022 r. do 31.12.2024 r. nadano łącznie 5 959 numerów PESEL uchodźcom z Ukrainy, w tym w 2024 r. – 570. W okresie od 14.03.2022 r. do 30.06.2024 r. wykonano łącznie 5 799 fotografii, przy czym w 2024 r. wykonano 142 zdjęcia.

- Organizacja zbiorowego zakwaterowania ludności uchodźczej

Biuro Zarządzania Kryzysowego jest koordynatorem organizacji zbiorowego zakwaterowania ludności uchodźczej z terenu Ukrainy w Mieście. W ramach pomocy udzielane jest zakwaterowanie, jak i całodzienne wyżywienie. W 2024 r. prowadzono 3 obiekty: Hotel BOSiR, ul. Wołodyjowskiego 5, Dom Studenta GAMMA Politechniki Białostockiej, ul. Zwycięstwa 8, Dom Studenta nr 3 Uniwersytetu w Białymstoku, ul. Pogodna 65. Na dzień 31.12.2024 r. zakwaterowanych było 122 obywateli Ukrainy.

- Współpraca miasta Białystok z UNICEF

W dniu 28 grudnia 2023 r. Prezydent Miasta Białegostoku Tadeusz Truskolaski i koordynator UNICEF do spraw reagowania kryzysowego w Polsce dr Rashed Mustafa Sarwar podpisali porozumienie ustanawiające partnerstwo między UNICEF-em a Miastem Białystok w celu wzajemnej współpracy i realizacji działań na rzecz uchodźców z Ukrainy w sytuacjach kryzysowych. Na mocy porozumienia UNICEF przekazał środki finansowe w wysokości 1 454 475 zł oraz wyposażył placówki szkolne m.in. w sprzęt komputerowy o wartości 206 597 zł.

Białostocka Jadłodzielnia

W 2024 r. Miasto Białystok kontynuowało działalność uruchomionej w 2018 r. Białostockiej Jadłodzielnii, czyli punktu bezpłatnej wymiany żywności, mieszczącej się przy ul. Krakowskiej 1. Realizację zadania publicznego Miasto powierzyło Fundacji Spe Salvi, udzielając na ten cel dotację w kwocie 50 tys. zł. Głównym celem działania Białostockiej Jadłodzielnii jest uświadomienie mieszkańcom problematyki marnowania żywności i zapobieganie temu zjawisku. Ważnym aspektem działalności jest propagowanie idei

dzielenia się nadmiarem żywności z innymi. Fundacja opiekująca się Białostocką Jadłodzielnią, w ramach zawartej umowy, prowadziła także akcje informacyjno-edukacyjne w szkołach. Podczas organizowanych spotkań z mieszkańcami prowadziła zbiórki żywności oraz zapoznawała przybyłych ze skalą zjawiska marnowania żywności, zwłaszcza na poziomie gospodarstw domowych. Fundacja stale nawiązuje kontakty i podpisuje umowy ze sklepami wielkopowierzchniowymi, aby w ten sposób zapobiegać marnowaniu żywności i wspierać osoby potrzebujące. Działanie Jadłodzielnii na stałe wpisało się w społeczne działania miasta i z każdym rokiem wzrasta zainteresowanie tą formą wsparcia mieszkańców Białegostoku.

Nieodpłatne udostępnianie pomieszczeń na statutowe działania organizacji pozarządowych

Miasto Białystok udostępniało organizacjom pozarządowym oraz inicjatywnym grupom mieszkańców pomieszczenia CAS w budynku miejskim przy ul. św. Rocha 3 oraz składniki majątkowe na realizowane działania o charakterze społecznie użytecznym na rzecz mieszkańców miasta. Wszystkie pomieszczenia były dostępne przez 7 dni w tygodniu, od 8:00 do 20:00. Do dyspozycji były: pomieszczenia szkoleniowe, sala konferencyjna, pokoje konsultacji, hole wystawiennicze, kącik malucha, szatnia, sprzęt multimedialny, skrytki korespondencyjne i szafki magazynowe.

W 2024 r. wpłynęło 306 wniosków o udostępnianie pomieszczeń CAS, w tym: 218 wniosków jednorazowych, 63 wnioski cykliczne i 25 wniosków o udostępnienie szafki magazynowej. Wszystkie wnioski rozpatrzono pozytywnie. W budynku CAS odbyło się blisko 2 860 spotkań dla niemal 27 800 osób. W 2024 r. z pomieszczeń skorzystały 103 organizacje pozarządowe i 12 inicjatywnych grup mieszkańców Białegostoku.

Centrum Aktywności Społecznej zrealizowało w przestrzeni miejskiej wydarzenia integrujące mieszkańców Białegostoku, m.in. piknik rodzinny z okazji otwarcia skweru im. Pawła Adamowicza; festyn integracyjny z okazji 20-lecia Polski w UE; festyn integracyjny połączony z potańcówką; Białostocki Festyn Obywatelski.

Komisje konkursowe

Każda komisja konkursowa rozpatrująca oferty złożone w otwartym konkursie na realizację miejskich zadań publicznych składa się z przedstawicieli samorządu i osób wskazanych przez organizacje pozarządowe. W odpowiedzi na zaproszenie Prezydenta Miasta organizacje pozarządowe wskazują kandydatów na członków komisji konkursowych opiniujących oferty złożone w trybie konkursowym na realizację zadań publicznych. Spośród kandydatów formowane są poszczególne komisje konkursowe w obszarach tematycznych, takich jak polityka społeczna, kultura i dziedzictwo narodowe, sport, edukacja, ochrona środowiska i pomoc społeczna. Organizacje pozarządowe (w liczbie – 13) wskazały 15 kandydatów na członków komisji konkursowych opiniujących w 2024 r. oferty składane w otwartych konkursach ofert. Spośród nich jednostki organizacyjne Miasta formowały poszczególne komisje konkursowe w różnych sferach pożytku publicznego.

6.3 Frekwencja wyborcza

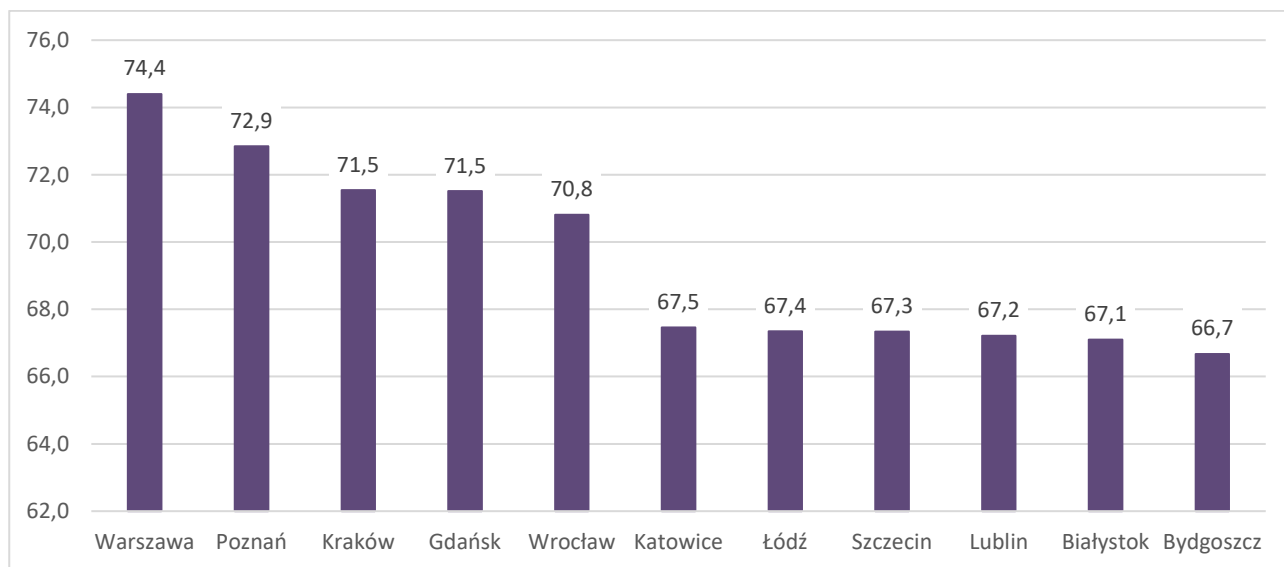
Aktywność społeczna przejawia się m.in. rozwiązywaniem ważnych spraw społecznych na szczeblu lokalnym i ponadlokalnym, dbaniem o realizację interesu grupowego swoich członków²⁰. Należy podkreślić, że aktywność obywatelska przekłada się na udział w życiu społeczności lokalnych, organizacji pozarządowych, a także na udział w wyborach, podczas których członkowie wspólnoty lokalnej najpełniej realizują się jako obywatele. Frekwencja wyborcza jest zatem istotnym wskaźnikiem poziomu udziału obywateli w demokratycznych procedurach i kolejnym miernikiem aktywności obywatelskiej wskazującej na zainteresowanie sprawami społeczności lokalnej.

Do pomiarów aktywności społecznej mieszkańców często wykorzystywany bywa wskaźnik poziomu uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim poprzez partycypację wyborczą. Poziom uczestnictwa w wyborach powszechnych ukazuje także skalę współodpowiedzialności mieszkańców za sytuację lokalną i ponadregionalną.

Wybory Prezydenta RP, 28.06.2020 r.

Wybory prezydenckie w 2020 r. cieszyły się w Białymstoku największym zainteresowaniem spośród wszystkich analizowanych wyborów. W pierwszej turze wzięło udział 67,1% uprawnionych. Jest to drugi najniższy wynik wśród analizowanych miast po Bydgoszczy, gdzie frekwencja wyniosła 66,7%. Największą frekwencję odnotowano w Warszawie - 74,4%.

Wykres 13. Frekwencja wyborcza w pierwszej turze wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w miastach powyżej 250 tys. mieszkańców w 2020 r. (w %)

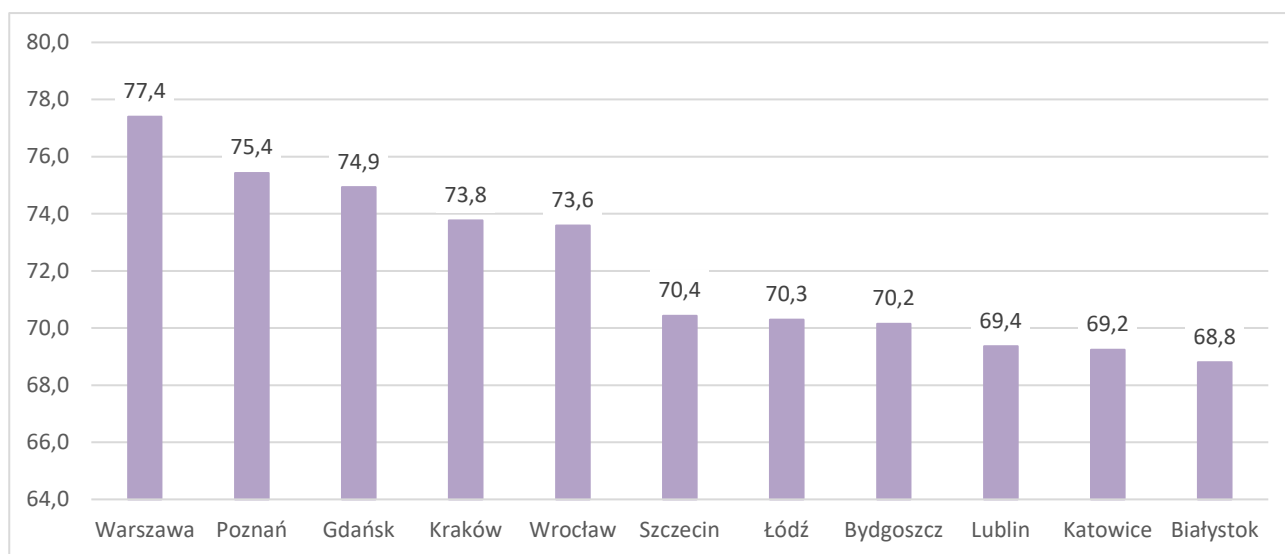

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Druga tura wyborów prezydenckich w 2020 r. zmobilizowała w Białymstoku więcej głosujących niż pierwsza. Oddano 148 461 głosów, co skutkowało frekwencją 68,8%. Pomimo to, była ona najniższa spośród wszystkich analizowanych miast. Najwięcej głosów, ponad milion, oddano w Warszawie, co skutkowało frekwencją 77,4%.

²⁰ Sikora J., *Instytucje społeczeństwa obywatelskiego*, [w:] Januszek H. (red.), *Kapitał społeczny – aspekty teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2004, s. 254.

Wykres 14. Frekwencja wyborcza w drugiej turze wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w miastach powyżej 250 tys. mieszkańców w 2020 r. (w %)

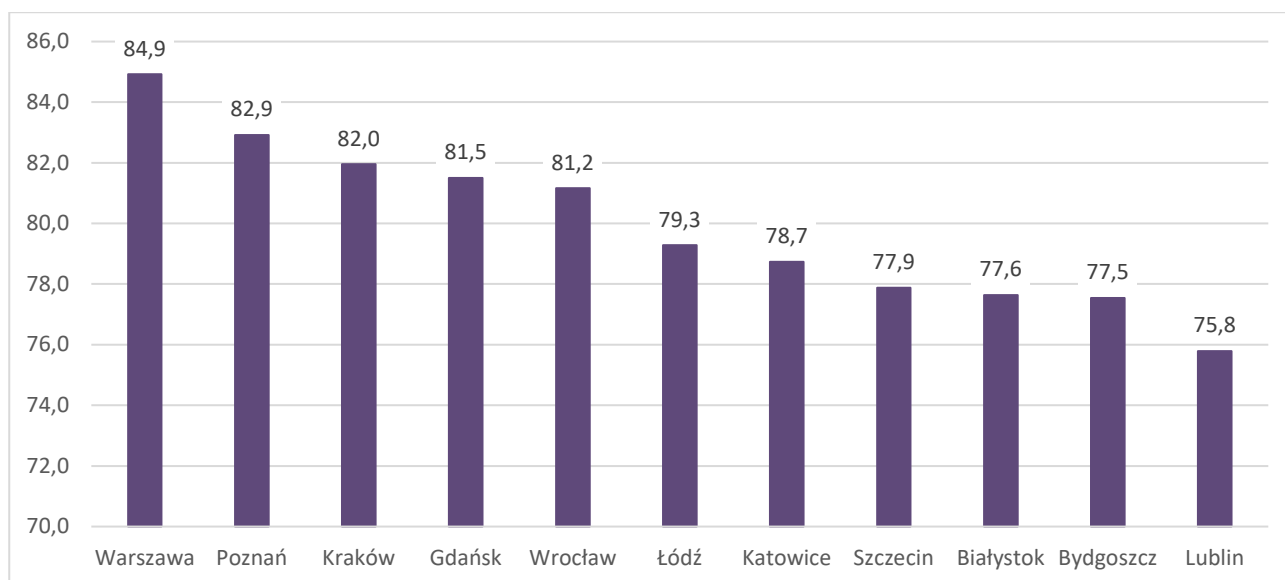

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Wybory do Sejmu i Senatu RP, 15.10.2023 r.

Podczas wyborów do Sejmu RP, Białystok na tle miast powyżej 250 tys. mieszkańców odnotował jedną z najniższych frekwencji – 77,6% uprawnionych. Można zauważyć, że najwyższą frekwencję, wynoszącą ponad 80%, odnotowano w największych miastach w Polsce – w Warszawie, Poznaniu, Krakowie, Gdańsku oraz Wrocławiu.

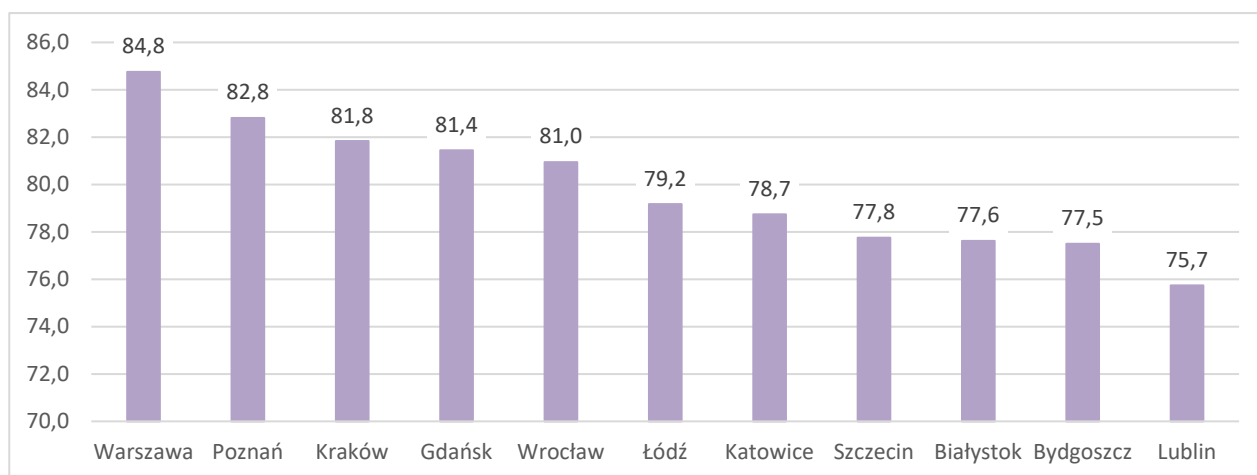
Wykres 15. Frekwencja wyborcza podczas wyborów do Sejmu w miastach powyżej 250 tys. mieszkańców w 2023 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Podczas wyborów do Senatu RP, Białystok na tle miast powyżej 250 tys. odnotował jedną z najniższych frekwencji – 77,6% uprawnionych. Najwyższą frekwencję, wynoszącą ponad 80%, odnotowano w Warszawie, Poznaniu, Gdańsku, Krakowie, Gdańsku oraz Wrocławiu.

Wykres 16. Frekwencja wyborcza podczas wyborów do Senatu w miastach powyżej 250 tys. mieszkańców w 2023 r. (w %)

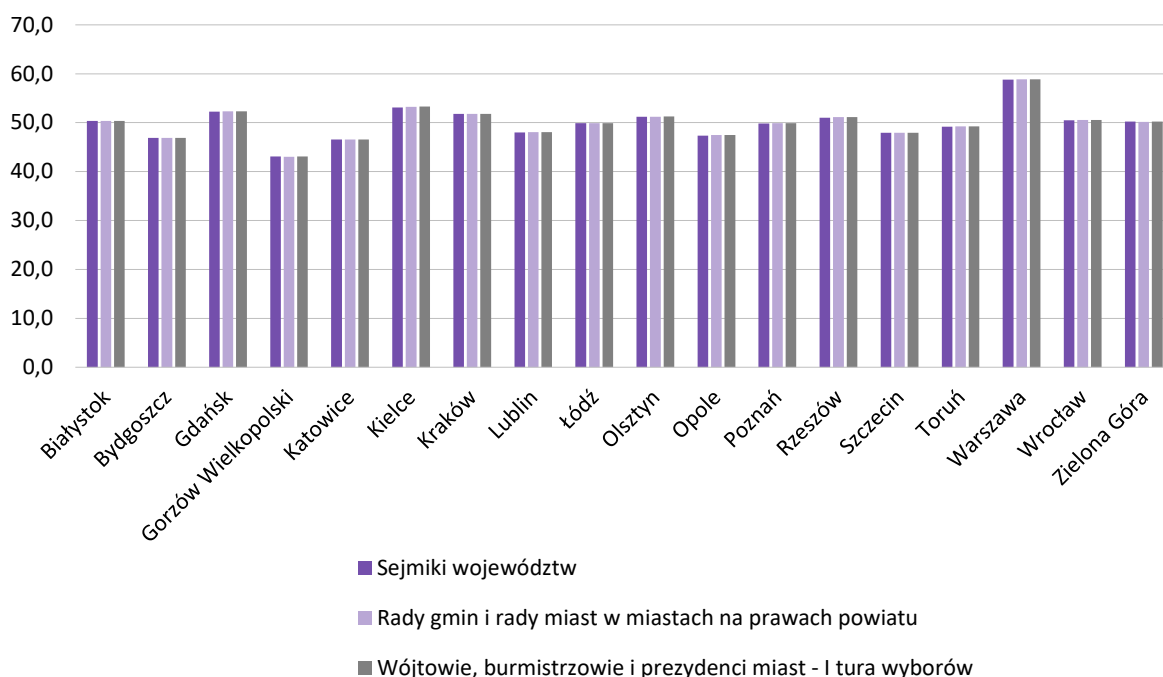

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Wybory Samorządowe, 07.04.2024 r.

Podczas wyborów samorządowych frekwencja w Białymstoku wyniosła: 50,34% w wyborach do sejmików województw, 50,35% w wyborach do rad gmin i rad miast w miastach na prawach powiatu oraz w wyborach prezydenta miasta. Jest to średni wynik w kraju, niższą frekwencję odnotowano w miastach wojewódzkich takich jak np. Katowice, Bydgoszcz czy Poznań, zaś porównywalną - we Wrocławiu i Zielonej Górze. Najwyższą frekwencję, odpowiednio: 58,83%, 58,86% oraz 58,88% odnotowano w Warszawie.

Wykres 17. Frekwencja wyborcza podczas wyborów samorządowych w miastach wojewódzkich w 2024 r. (w %)

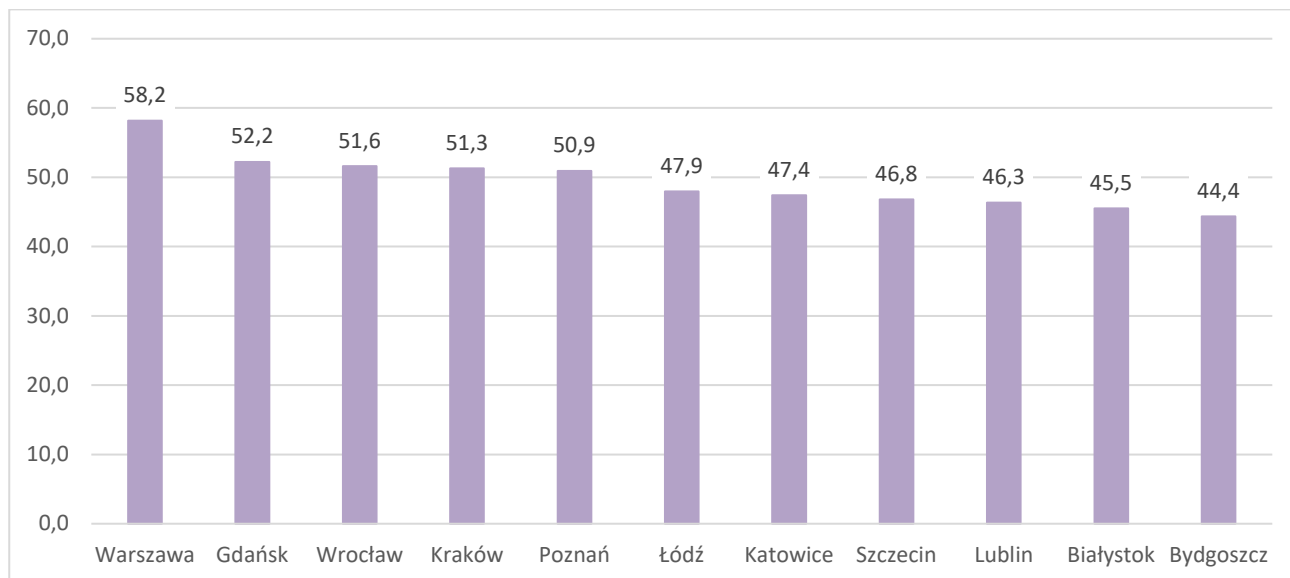

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Wybory do Parlamentu Europejskiego, 09.06.2024 r.

Podczas wyborów do Parlamentu Europejskiego Białystok odnotował jedną z najniższych frekwencji spośród analizowanych miast powyżej 250 tys. mieszkańców – zaledwie 45,5%. Największym zainteresowaniem wybory do PE cieszyły się w Warszawie, gdzie ważny głos oddało 768 583 osób, czyli 58,2% uprawnionych.

Wykres 18. Frekwencja wyborcza podczas wyborów do Parlamentu Europejskiego w miastach powyżej 250 tys. mieszkańców w 2024 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

7. Bezpieczeństwo publiczne

7.1 Instytucje realizujące zadania z zakresu bezpieczeństwa

1. Jednostki organizacyjne Komendy Miejskiej Policji:

- Komenda Miejska Policji w Białymstoku – ul. Bema 4,
- Komisariat Policji I w Białymstoku – ul. Waryńskiego 8,
- Komisariat Policji II w Białymstoku – ul. Ogrodowa 21,
- Komisariat Policji III w Białymstoku – ul. Wrocławska 51a,
- Komisariat Policji IV w Białymstoku – ul. Sławińskiego 14.

Na terenie Miasta funkcjonują 4 komisariaty oraz Komenda Miejska Policji, w której usytuowane jest Stanowisko Kierowania.

2. Jednostki organizacyjne Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej:

- Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Białymstoku – ul. Warszawska 3,
- Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 1 – ul. Warszawska 3,
- Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 2 – ul. Gen. W. Andersa 46,
- Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 3 – ul. Przędzalniana 6d,
- Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 4 – ul. Transportowa 6,

Na terenie Miasta są 4 jednostki ratowniczo-gaśnicze, posterunek przy ul. ul. Gen. W. Andersa 46 oraz Komenda Miejska PSP, w której usytuowane jest Stanowisko Kierowania.

3. Jednostki organizacyjne Straży Miejskiej:

- Komenda Straży Miejskiej w Białymstoku – ul. Składowa 11,
- Posterunek I Straży Miejskiej Centrum – ul. Nowy Świat 4,
- Posterunek II Straży Miejskiej TBS – ul. Pietkuna 1,
- Posterunek III Straży Miejskiej – ul. Barszczańska 2.

Na terenie Miasta są 3 posterunki oraz Komenda Straży Miejskiej, w której usytuowane jest Stanowisko Kierowania.

4. Jednostki organizacyjne Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego (dotyczy terenu Miasta Białystok):

- Zespoły ratownictwa medycznego: 5 zespołów podstawowych, 2 zespoły specjalistyczne, zespół wyjazdowy neonatologiczny, zespół transportu medycznego, zespoły transportowe – ul. Poleska 89; dodatkowo corocznie w okresie od 15 maja do 15 września stacjonuje motocyklowa jednostka ratunkowa – ul. Poleska 89,
- Zespoły ratownictwa medycznego: 2 zespoły podstawowe – ul. Pogodna 22,
- Zespoły ratownictwa medycznego: 2 zespoły podstawowe – ul. Wielkopolska 8,
- Zespół ratownictwa medycznego podstawowy – ul. Przędzalniana 29.

5. Dodatkowo na terenie Miasta działają:

- Lotnicze Pogotowie Ratunkowe Filia w Białymstoku Baza HEMS – ul. Ciołkowskiego 2, należąca do Lotniczego Pogotowia Ratunkowego w Warszawie, ul. Księżycowa 5,
- Dyspozytornia medyczna²¹ – ul. Warszawska 3 z telefonem alarmowym nr 999.

²¹ Od dnia 01.01.2021 r. dyspozytornia medyczna jest komórką organizacyjną Wydziału Zdrowia Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku.

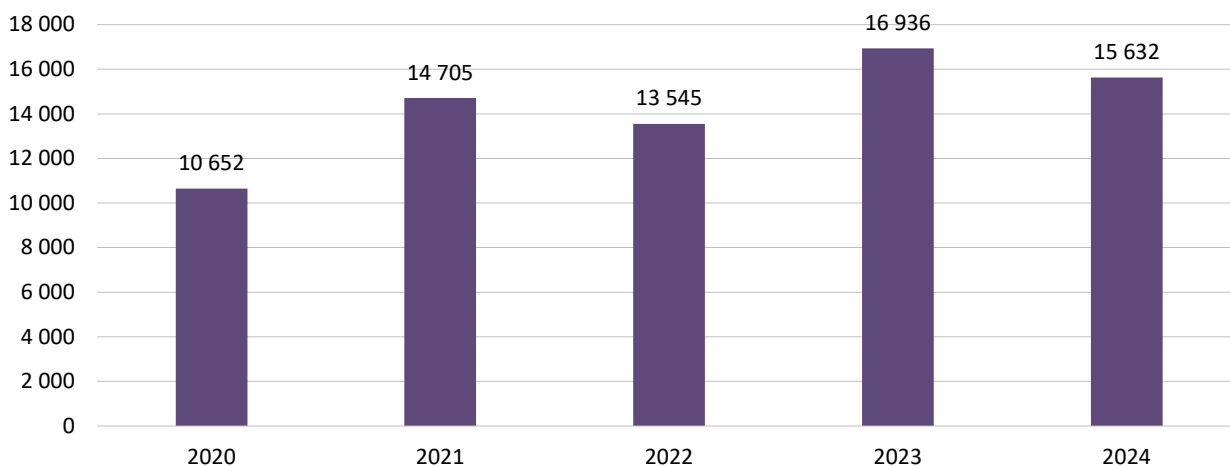
6. Jednostki pogotowia technicznego:
 - Pogotowie Energetyczne – ul. Elektryczna 13, nr alarmowy 991,
 - Pogotowie Gazowe – ul. Sosabowskiego 24, nr alarmowy 992,
 - Pogotowie Ciepłownicze – ul. Warszawska 27, nr alarmowy 993,
 - Pogotowie Wodociągowe – ul. Młynowa 52/1, nr alarmowy 994,
7. Miejskie Centrum Zarządzania Kryzysowego – ul. Warszawska 3,
8. Centrum Powiadamiania Ratunkowego – telefon alarmowy nr 112 – Szosa Baranowicka 35 (Zaścianki).

Straż Miejska

Straż Miejska w Białymstoku wykonuje zadania w zakresie ochrony porządku publicznego wynikające z ustaw i aktów prawa miejscowego. Szczegółowe zadania straży określone zostały w art. 11 ustawy o strażach gminnych²², w § 8 i § 9 Statutu Straży Miejskiej w Białymstoku²³ oraz w zarządzeniu Komendanta Straży Miejskiej w Białymstoku²⁴.

Jednym z priorytetowych działań białostockiej Straży Miejskiej w Białymstoku jest poprawa bezpieczeństwa i utrzymanie porządku w mieście. Strażnicy Miejscy w 2024 r. podjęli 15 632 interwencje, w wyniku których 6 075 osób pouczone lub ostrzeżone, 6 503 osoby ukarano grzywną nakładaną w drodze mandatu karnego, sporządzono 501 wniosków o ukaranie, 1 303 sprawy zakończono poprzez przekazanie innym organom, 1 218 osób doprowadzono do izby wytrzeźwień lub miejsca zamieszkania, 32 osoby ujęto i przekazano Policji. W 2024 r. dyżurni Straży Miejskiej przyjęli 27 714 zgłoszeń z prośbą o podjęcie interwencji.

Wykres 19. Liczba interwencji podjętych przez Straż Miejską

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Miejskiej w Białymstoku.

²² Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1763).

²³ Załącznik Nr 1 do uchwały Nr XVII/165/07 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 24 września 2007 r. w sprawie utworzenia jednostki budżetowej pod nazwą Straż Miejska w Białymstoku oraz nadania jej statutu i regulaminu.

²⁴ Zarządzenie Nr 4/10 Komendanta Straży Miejskiej w Białymstoku z dnia 03 marca 2010 r. w sprawie określenia struktury wewnętrznej oddziału, wydziałów i referatów oraz zakresu działania poszczególnych komórek organizacyjnych i stanowisk pracy w Straży Miejskiej w Białymstoku.

Wskazanie występującego zagrożenia przez mieszkańców, a także samorząd, urząd miejski, organizacje społeczne, strażników i operatorów monitoringu wizyjnego, po wcześniejszym zweryfikowaniu takich informacji i uznaniu, że sytuacja wymaga podjęcia stosownych działań, było podstawą do prowadzenia systematycznych kontroli zagrożonego miejsca w ramach tzw. „zadań doraźnych”.

Istotnym działaniem Straży Miejskiej wpływającym na poprawę porządku publicznego jest zapewnienie całodobowego monitoringu wizyjnego Miasta. Kamery rozmieszczone zostały w punktach Miasta najbardziej zagrożonych pod względem naruszenia porządku publicznego. W 2024 r. operatorzy Monitoringu Wizyjnego Miasta obserwując obraz z zamontowanych w Mieście kamer ujawnili 2 007 zdarzeń, z których 1 512 przekazali do realizacji dyżurnemu Straży Miejskiej, a 495 – dyżurnemu Komendy Miejskiej Policji.

Tablica 11. Centrum Monitoringu Wizyjnego Miasta Białystok

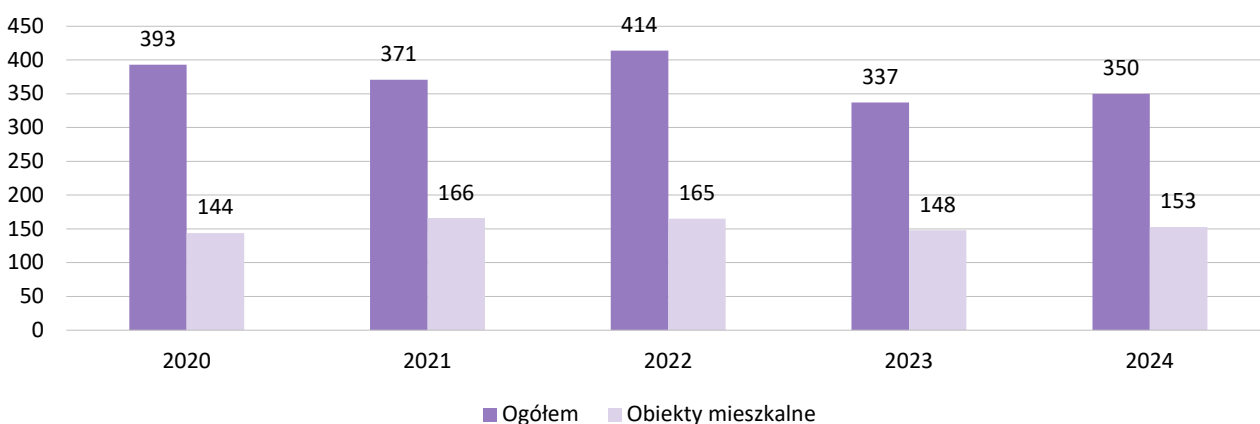
Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba kamer	232	238	250	278	301
Liczba operatorów	13	13	11	12	13
Liczba odnotowanych zdarzeń	4 734	3 952	2 697	2 367	2 007
przekazanych do realizacji dyżurnemu:					
Straży Miejskiej	3 254	2 681	1 850	1 781	1 512
Komendy Miejskiej Policji	1 480	1 271	847	586	495

Źródło: Straż Miejska w Białymstoku.

Państwowa Straż Pożarna

Liczba pożarów uzależniona jest od warunków meteorologicznych oraz przestrzegania zasad bezpieczeństwa pożarowego w gospodarstwach domowych, obiektach użyteczności publicznej, transporcie oraz usługach i przemyśle. W 2024 r. odnotowano 350 pożarów, a ich liczba zmalała o 43, tj. o 10,9% w stosunku do 2020 r.

Wykres 20. Pożary na terenie Białegostoku

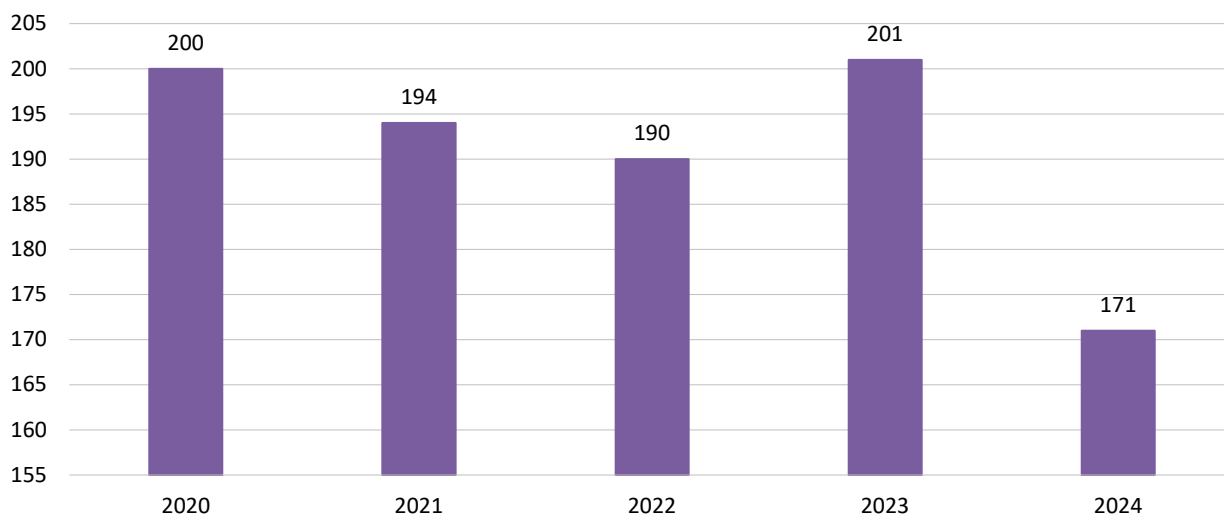

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biura Zarządzania Kryzysowego, Urząd Miejski w Białymstoku.

7.2 Przestępczość

W 2024 r. Policja w zakończonych postępowaniach przygotowawczych stwierdziła 4 968 przestępstw na terenie Białegostoku, tj. o 16,1% mniej niż w 2020 r. W analizowanym roku, dominowały przestępstwa o charakterze kryminalnym (2,9 tys.). Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw wyniósł 62,4%.

Wykres 21. Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KGP/GUS.

7.3 Bezpieczeństwo w ruchu drogowym

W 2024 r. na obszarze Białegostoku doszło do 80 wypadków drogowych, w wyniku których zginęły 4 osoby, a 86 zostało rannych. Wartości zaprezentowanych danych są wyższe w porównaniu z 2020 r., w którym odnotowano 69 wypadków drogowych, z 2 ofiarami śmiertelnymi i 76 osobami rannymi. Należy jednak wziąć pod uwagę fakt, że w 2020 r., ze względu na zastosowane ograniczenia przeciwdziałające rozwojowi pandemii, ruch samochodowy w Mieście był zdecydowanie mniejszy i mogło to mieć istotny wpływ na obniżenie wartości analizowanych statystyk.

Tablica 12. Wypadki drogowe^a

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Wypadki drogowe	69	81	58	73	80
Ofiary śmiertelne w wypadkach drogowych	2	2	5	7	4
Ranni w wypadkach drogowych	76	89	58	74	86

^a Zarejestrowane przez Policję.

Źródło: GUS, na podstawie danych Komendy Głównej Policji.

SFERA GOSPODARCZA

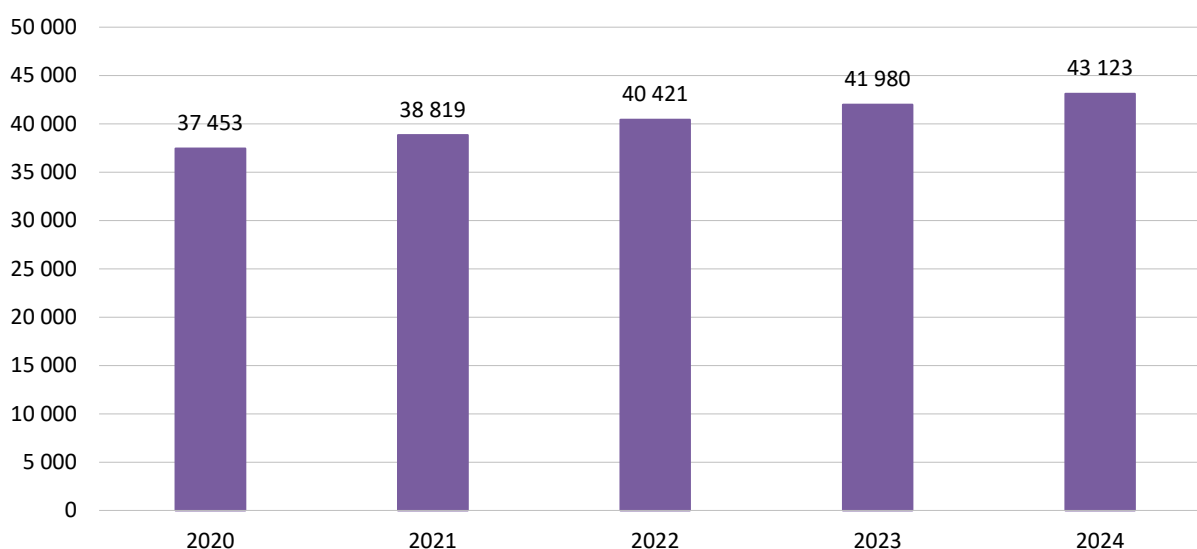
8. Gospodarka i rynek pracy

8.1 Podmioty gospodarcze

Firmy działające w Białymstoku

Według danych rejestru REGON²⁵, w końcu grudnia 2024 r. na terenie Białegostoku zarejestrowane były 43 123 podmioty gospodarki narodowej. Zdecydowana większość spośród nich należała do sektora prywatnego – 41 321 jednostek. Sektor publiczny obejmował 540 jednostek. W porównaniu ze stanem w końcu 2020 r. ogólna liczba podmiotów zwiększyła o 15,1%, przy czym w sektorze publicznym – o 3,8%, a w sektorze prywatnym – o 14,2%.

Wykres 22. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON. Stan w dniu 31 grudnia

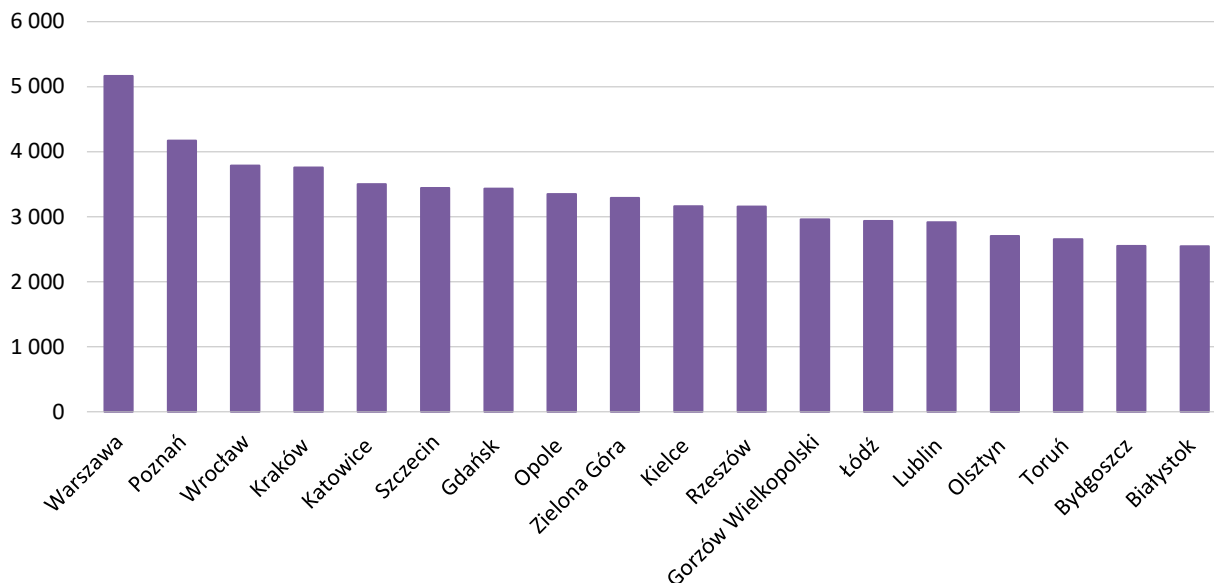

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Białystok znajduje się na ostatnim miejscu wśród miast wojewódzkich pod względem liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym (2 546 podmiotów), przy czym najwyższy wskaźnik cechował Warszawę (5 166 podmiotów). Z kolei w latach 2020 -2024 dynamika wzrostu tego wskaźnika w Białymstoku uplasowała miasto na 5. miejscu wśród miast wojewódzkich (wzrost o 21,1%), przy najwyższym wzroście odnotowanym we Wrocławiu – 23,5%.

²⁵ Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie. W związku z wprowadzonymi od 1 grudnia 2014 r. zmianami przepisów prawnych regulujących sposób zasilania rejestru REGON informacjami o podmiotach podlegających wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego, od danych według stanu na 31 grudnia 2014 r. istnieje możliwość wystąpienia w rejestrze REGON niewypełnionych pozycji dotyczących przewidywanej liczby pracujących, adresu siedziby/zamieszkania, rodzaju przeważającej działalności oraz formy własności. W związku z powyższym dane naliczone z rejestru REGON według ww. informacji mogą nie sumować się na liczbę ogółem prezentowaną w danej podgrupie.

Wykres 23. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w 2024 r. Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W strukturze podmiotów gospodarczych według klas wielkości przeważały jednostki małe, o przewidywanej liczbie pracujących do 9 osób. Zanotowano ich 41 826, co stanowiło 97,0% ogółu podmiotów w Białymstoku. W porównaniu z 2020 r. stwierdzono wzrost liczby tych podmiotów o 15,7%. W klasie wielkości 10-49 osób funkcjonowało 990 jednostek, a ich udział w ogólnej liczbie podmiotów ukształtował się na poziomie 2,3%. Najmniej liczną grupę stanowiły podmioty o przewidywanej liczbie pracujących powyżej 50 osób – 307 jednostek (tj. 0,7% ogółu podmiotów).

Ze względu na formę organizacyjno-prawną, w końcu 2024 r. zdecydowana większość podmiotów należała do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – 30 218 jednostek. Stanowiły one 70,1% ogólnej liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON. W porównaniu z 2020 r. ich liczba zwiększyła się o 12,2%. Wśród podmiotów gospodarki narodowej ważną grupę stanowią również spółki handlowe, które były drugą co do liczby jednostek (po osobach fizycznych prowadzących działalność gospodarczą) grupą podmiotów. Należały do niej 7 092 jednostki, tj. 16,4% ogółu podmiotów wpisanych do rejestru REGON. W ogólnej liczbie spółek handlowych, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością stanowiły 84,2%, a spółki akcyjne – 1,1%. W porównaniu z 2020 r. odnotowano zdecydowany wzrost liczby spółek handlowych na poziomie 42,1%. Spółki cywilne (2 121 jednostek), według stanu na koniec 2024 r. stanowiły 4,9% ogółu podmiotów gospodarki narodowej działających na terenie Miasta Białystok.

W 2024 r. na terenie Miasta Białystok odnotowano 312 podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego²⁶ – ponad 2-krotnie więcej niż w 2020 r. Wartość kapitału zagranicznego tych podmiotów osiągnęła 419,3 mln zł, kapitał zagraniczny na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym wyniósł 2 475 zł.

²⁶ Prezentowane dane nie uwzględniają podmiotów prowadzących działalność bankową, maklerską, ubezpieczeniową oraz towarzystw inwestycyjnych i emerytalnych, Narodowych Funduszy Inwestycyjnych, szkół wyższych, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie, a także samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej i instytucji kultury posiadających osobowość prawną. Dane pochodzą z badania podmiotów z kapitałem zagranicznym, nie z rejestru REGON.

W końcu 2024 r., według danych rejestru REGON, aż 5 038 spółek handlowych deklaroowało udział kapitału prywatnego krajowego w kapitale spółki (o 30,9% więcej niż w 2020 r.), natomiast 1 244 spółki – kapitału zagranicznego (o 72,5% więcej).

Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej (CEIDG) jest prowadzona w systemie teleinformatycznym przez ministra właściwego do spraw gospodarki na podstawie ustawy z dnia 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz. U. z 2026 r. poz. 30 ze zm.). Wnioski o wpis do CEIDG w wersji papierowej można składać w dowolnym urzędzie gminy. Według głównego miejsca wykonywania działalności w CEIDG na dzień 31 grudnia 2024 r. na terenie Miasta Białegostoku zarejestrowanych było 24 767 przedsiębiorców, z czego 20 490 to aktywne wpisy przedsiębiorców mających miejsce zamieszkania w Białymstoku. W Departamencie Obsługi Mieszkańców przyjęto, zweryfikowano i przesłano do CEIDG w okresie od dnia 1 stycznia 2020 r. do 31 grudnia 2024 r. łącznie 31 208 wniosków, w tym w 2024 r. – 4 797. Na spadek liczby wniosków składanych w Departamencie Obsługi Mieszkańców znaczny wpływ miała szybko postępująca cyfryzacja biznesu.

Sprzedaż i wyniki finansowe przedsiębiorstw

W 2024 r. przychody z całokształtu działalności badanych przedsiębiorstw niefinansowych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, mających siedzibę na terenie Białegostoku, wyniosły 26 865,9 mln zł i zwiększyły się w stosunku do 2020 r. o 9 816,3 mln zł (o 57,6%). Natomiast koszty uzyskania tych przychodów ukształtowały się na poziomie 25 561,3 mln zł i zwiększyły się o 9 461,5 mln zł (o 58,8%). Zjawiska te miały odzwierciedlenie we wzroście wskaźnika poziomu kosztów z 94,4% w 2020 r. do 95,1% w 2024 r. Wynik finansowy brutto osiągnął wartość 1 304,6 mln zł i był o 37,4% wyższy od uzyskanego w 2020 r. Obciążenia wyniku finansowego brutto podatkiem dochodowym zwiększyły się z 126,3 mln zł w 2020 r. do 196,5 mln zł w 2024 r. Wynik finansowy netto ukształtował się na poziomie 1 108,2 mln zł i był o 284,7 mln zł (o 34,6%) wyższy w porównaniu z uzyskanym w 2020 r. W odniesieniu do 2020 r. zmalał wskaźnik rentowności obrotu netto o 0,7 p. proc.

Przedsiębiorstwa o liczbie pracujących przekraczającej 9 osób, mające siedzibę na terenie Miasta Białystok, w 2024 r. dokonały sprzedaży produkcji o wartości 17 122,5 mln zł (w cenach bieżących), tj. o 76,6% wyższej niż w 2020 r.

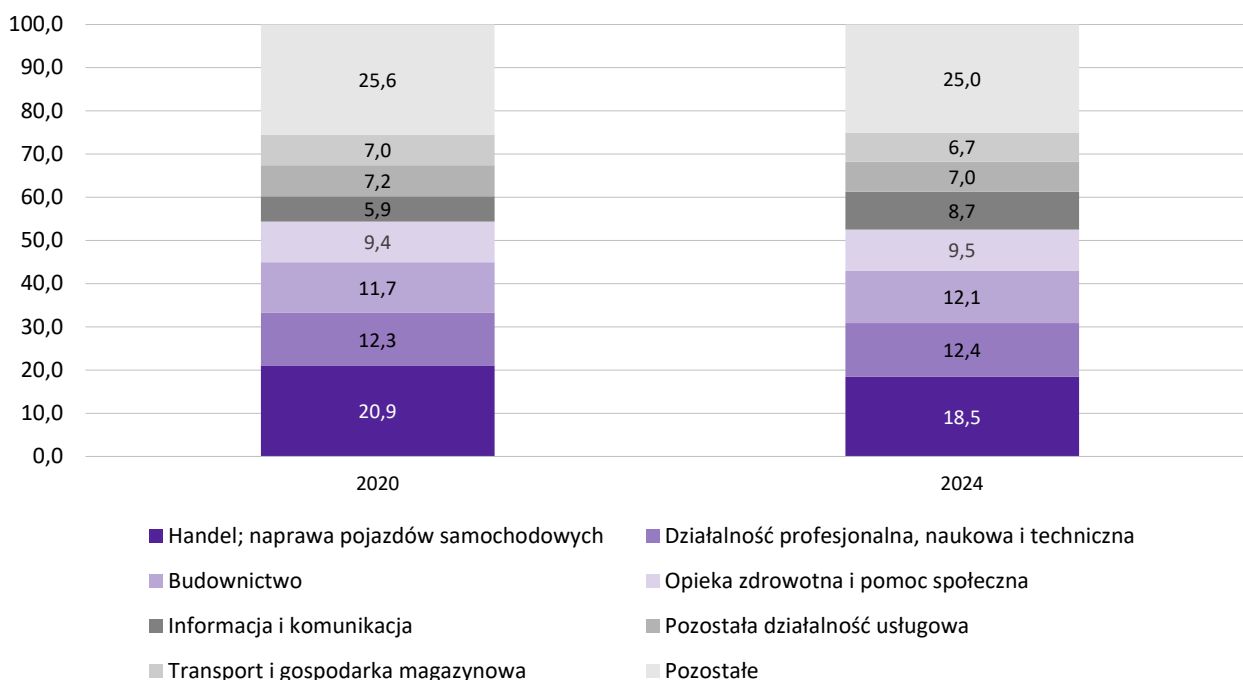
W 2024 r. w strukturze produkcji sprzedanej w sektorze przedsiębiorstw dominowały 4 sekcje PKD, z których pochodziło 70,9% wartości produkcji sprzedanej. Należały do nich: przetwórstwo przemysłowe (24,1%), budownictwo (19,4%), transport i gospodarka magazynowa (14,9%) oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (12,5%).

Biorąc pod uwagę znaczące w skali Miasta Białystok sekcje PKD, znaczny wzrost wartości sprzedaży (w cenach bieżących) w odniesieniu do 2020 r. zaobserwowano m.in. w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej – ponad 10-krotny wzrost (o 918,7%), transporcie i gospodarce magazynowej – o 197,0%, zakwaterowaniu i gastronomii – o 141,0% oraz w handlu; naprawie pojazdów samochodowych – o 122,1%.

8.2 Dominujące branże gospodarki

Analizując strukturę wszystkich zarejestrowanych podmiotów pod względem rodzaju wykonywanej działalności gospodarczej (PKD), można zauważyć, że w końcu 2024 r. w Białymstoku większość podmiotów prowadziła działalność w sekcjach: handel; naprawa pojazdów samochodowych – 18,5% (7 958 firm), działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – 12,4% (5 364 firmy), budownictwo – 12,1% (5 237 firm), opieka zdrowotna i pomoc społeczna – 9,5% (4 101 firm) oraz informacja i komunikacja – 8,7% (3 751 firm).

Wykres 24. Struktura podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON według sekcji (w %). Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

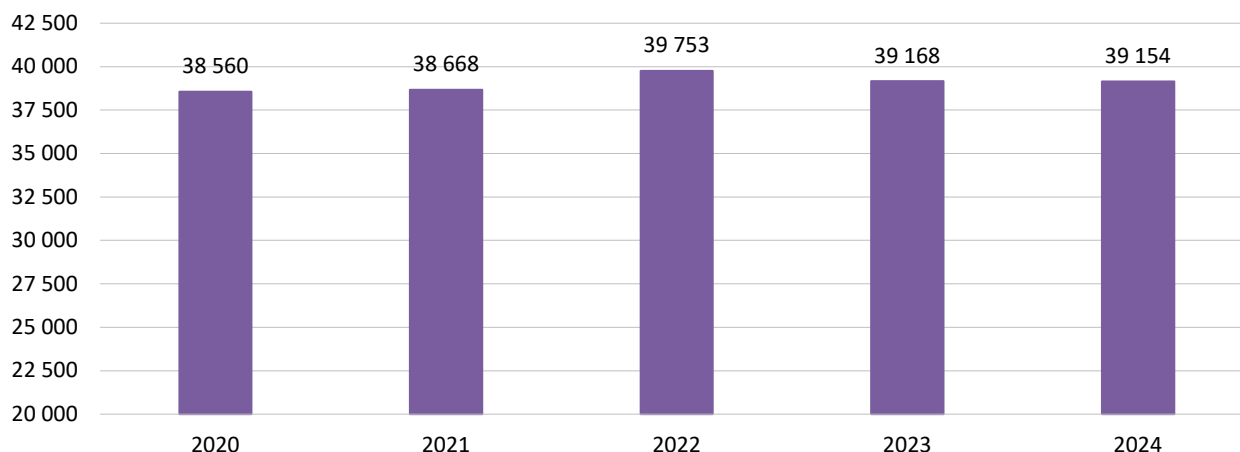
W porównaniu z 2020 r., największy wzrost liczby podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON wystąpił w sekcjach: informacja i komunikacja (o 70,0%), wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (o 50,6%), administrowanie i działalność wspierająca (o 22,1%) oraz edukacja (o 21,0%). Największy spadek liczby podmiotów miał miejsce w dostawie wody i gospodarowaniu ściekami i odpadami (o 10,2%) oraz administracji publicznej i obronie narodowej (o 1,3%). W wartościach bezwzględnych, w latach 2020-2024, najwięcej podmiotów przybyło w sekcjach: informacja i komunikacja (1 545 podmiotów); budownictwo (837 podmiotów); działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (761 podmiotów) oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna (582 podmioty).

Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw (w jednostkach o liczbie pracujących powyżej 9 osób), mających siedzibę na terenie Białegostoku w 2024 r. ukształtowało się na poziomie 39 154 osób, czyli o 594 osób (o 1,5%) wyższym niż w 2020 r. Analizując poszczególne rodzaje działalności, najwyższe przeciętne zatrudnienie stwierdzono w sekcjach handel; naprawa pojazdów samochodowych – 12 703 osoby, tj. 32,4% ogółu (w 2020 r. – 30,9%) i przemysł²⁷ – 11 148 osób, tj. 28,5% (w 2020 r. – 32,0%). Najniższe zanotowano

²⁷ Przemysł obejmuje sekcje: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”.

natomiast w zakwaterowaniu i gastronomii – 1 090 osób oraz w obsłudze rynku nieruchomości – 1 181 osoby, tj. odpowiednio 2,8% i 3,0% ogólnego przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw (w 2020 r. – odpowiednio 2,6% i 3,2%). W 2024 r., w porównaniu z 2020 r., najwyższy wzrost zatrudnienia zaobserwowano w sekcjach sektora przedsiębiorstw: transport i gospodarka magazynowa (o 41,6%), działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (28,3%), informacja i komunikacja (16,9%) oraz zakwaterowanie i gastronomia (9,5%). Największy spadek natomiast w sekcjach: budownictwo (21,9%) oraz przetwórstwo przemysłowe (11,8%).

Wykres 25. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw^a

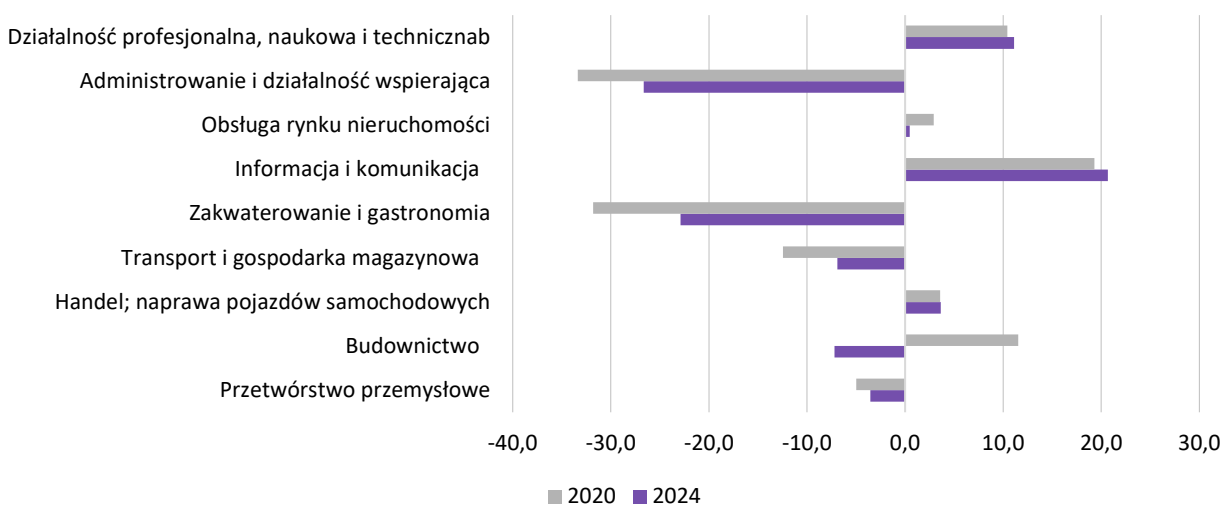

^a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw (w jednostkach średnich i dużych, mających siedzibę na terenie Białegostoku) wyniosło 6 779 zł i było o 51,3% wyższe niż w 2020 r. W stosunku do 2020 r. wzrost wynagrodzeń wystąpił we wszystkich sekcjach sektora przedsiębiorstw, przy czym najwyższy odnotowano w zakwaterowaniu i gastronomii (71,1%), administrowaniu i działalności wspierającej (o 66,7%) oraz transporcie i gospodarce magazynowej (60,9%).

Wykres 26. Odchylenia przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w wybranych sekcjach względem średniego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw^a (w %)

^a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna nie obejmuje działów: badania naukowe i prace rozwojowe oraz działalność weterynaryjna.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wynagrodzenie zdecydowanie wyższe od przeciętnego w sektorze przedsiębiorstw w 2024 r. otrzymali zatrudnieni w sekcjach: informacja i komunikacja (o 20,7%) oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (11,1%), z kolei znacznie niższe od średniego uzyskali przede wszystkim zatrudnieni w jednostkach zajmujących się administrowaniem i działalnością wspierającą (o 26,6%) oraz zakwaterowaniem i gastronomią (o 22,9%).

8.3 Tereny inwestycyjne, powierzchnie biurowe i wielkopowierzchniowe obiekty handlowe

Podstrefa Białystok Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej

Podstrefa Białystok została utworzona w 2008 r. jako część Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (SSSE). W 2015 r. Podstrefa Białystok została rozszerzona, tworząc łącznie obszar o powierzchni 94,2779 ha. Zgodnie z miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, działki w strefie przeznaczone są pod działalność produkcyjną i usługową.

Miasto Białystok uzbroiło tereny w infrastrukturę techniczną i drogową. Inwestycje były zrealizowane m.in. w ramach projektów współfinansowanych ze środków UE w formule Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT). Podstrefa Białystok ma dogodną lokalizację, w niedalekiej odległości od głównych tras tranzytowych krajowych i regionalnych (S8, DK19, DK65, DW678). Atutem inwestowania w tej części Miasta jest możliwość ubiegania się o wsparcie nowej inwestycji poprzez uzyskanie zwolnienia z podatku dochodowego (CIT lub PIT) na okres 10-15 lat, w wysokości nawet do 70% wartości planowanej inwestycji.

W latach 2020-2022 Miasto sfinalizowało sprzedaż terenów inwestycyjnych objętych Podstrefą Białystok SSSE. We wskazanym okresie sprzedano ok. 47 ha terenu, co stanowiło ok. 50% zasobów. Procedury przetargowe cieszyły się dużą popularnością, brało w nich udział po kilku potencjalnych inwestorów.

Na koniec 2024 r. wartość inwestycji zrealizowanych przez przedsiębiorców na terenie Podstrefy Białystok SSSE wyniosła łącznie 945 725 634 zł, z zatrudnieniem 1 632 osób. W Podstrefie Białystok zainwestowało 29 podmiotów. Łączna wartość inwestycji przedsiębiorców posiadających aktywne zezwolenia na dzień 31.12.2024 r. wyniosła 687 494 676 zł. Struktura branżowa przedsiębiorców działających na terenach inwestycyjnych Podstrefy jest zróżnicowana. Rozwija się m.in. przemysł elektromaszynowy, elektrotechniczny, produkcja, przetwórstwo oraz branże: sanitarna, metalowa, logistyczna, poligraficzna, tekstylna.

Ponadto od 2018 r., w związku z nowymi regulacjami prawnymi²⁸, cała Polska jest potencjalnym terenem strefy ekonomicznej. Przedsiębiorcy mogą uzyskać zwolnienie z podatku dochodowego na realizację inwestycji nie tylko na wyznaczonym obszarze Podstrefy Białystok, ale również całego Miasta. Przedsiębiorcy zainteresowani skorzystaniem z tej formy wsparcia składają wniosek do Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej S.A., przedstawiając informację odnośnie zatrudnienia i poniesionych nakładów inwestycyjnych.

Przedsiębiorcy zainteresowani zakupem terenów inwestycyjnych w Mieście poszukują działek o dużej powierzchni, z uregulowanym stanem prawnym i własnościowym – najchętniej działek gminnych znajdujących się w atrakcyjnej lokalizacji i w pełni uzbrojonych w infrastrukturę drogową i media. Natomiast obecnie Miasto posiada bardzo ograniczony zasób własnych terenów o wskazanych parametrach.

²⁸ Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o wspieraniu nowych inwestycji (Dz. U. z 2025 r. poz. 469).

Powierzchnie magazynowe

Zakup terenów typu greenfield nie stanowi jedynej możliwości lokalizacji przedsiębiorstw na terenie Białegostoku. Dostępna jest także oferta najmu istniejących lub planowanych powierzchni magazynowych, w tym realizowanych w formule BTS (build-to-suit). Obiekty tego typu projektowane są z uwzględnieniem potrzeb przyszłego najemcy.

Powierzchnie biurowe

W ostatnich latach Miasto odgrywa coraz większą rolę na rynku powierzchni biurowych. Rosnące zainteresowanie inwestorów miastami, takimi jak Białystok wynika m.in. z dobrze rozwiniętej infrastruktury komunikacyjnej, zarówno zewnętrznej jak również wewnętrznej oraz z dostępu do wykwalifikowanej kadry, niższych kosztów pracy i korzystnych stawek czynszu. W związku z powyższym deweloperzy coraz częściej decydują się na lokalizację nowoczesnych biurowców klasy A w tej części Polski. Według raportu ABSL²⁹ w 2020 r. dostępna powierzchnia biurowa wynosiła 67 100 m², natomiast w 2024 r. nastąpił jej wzrost o 4 500 m². Pomimo rosnącej podaży można zaobserwować wzrost współczynnika pustostanów z 5,7% (w 2020 r.) do 7% (w 2024 r.). Wpływ na tę sytuację mogła mieć pandemia i popularność pracy zdalnej oraz sytuacja geopolityczna w regionie.

Wielkopowierzchniowe obiekty handlowe

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym³⁰ definiuje handel wielkopowierzchniowy jako handel realizowany w obiekcie handlowym o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m². Na obszarze Białegostoku istnieją zespoły wielkopowierzchniowych obiektów handlowych w formie: supermarketów, hipermarketów, galerii handlowych.

Obszary, na których możliwe jest rozmieszczenie obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m²:

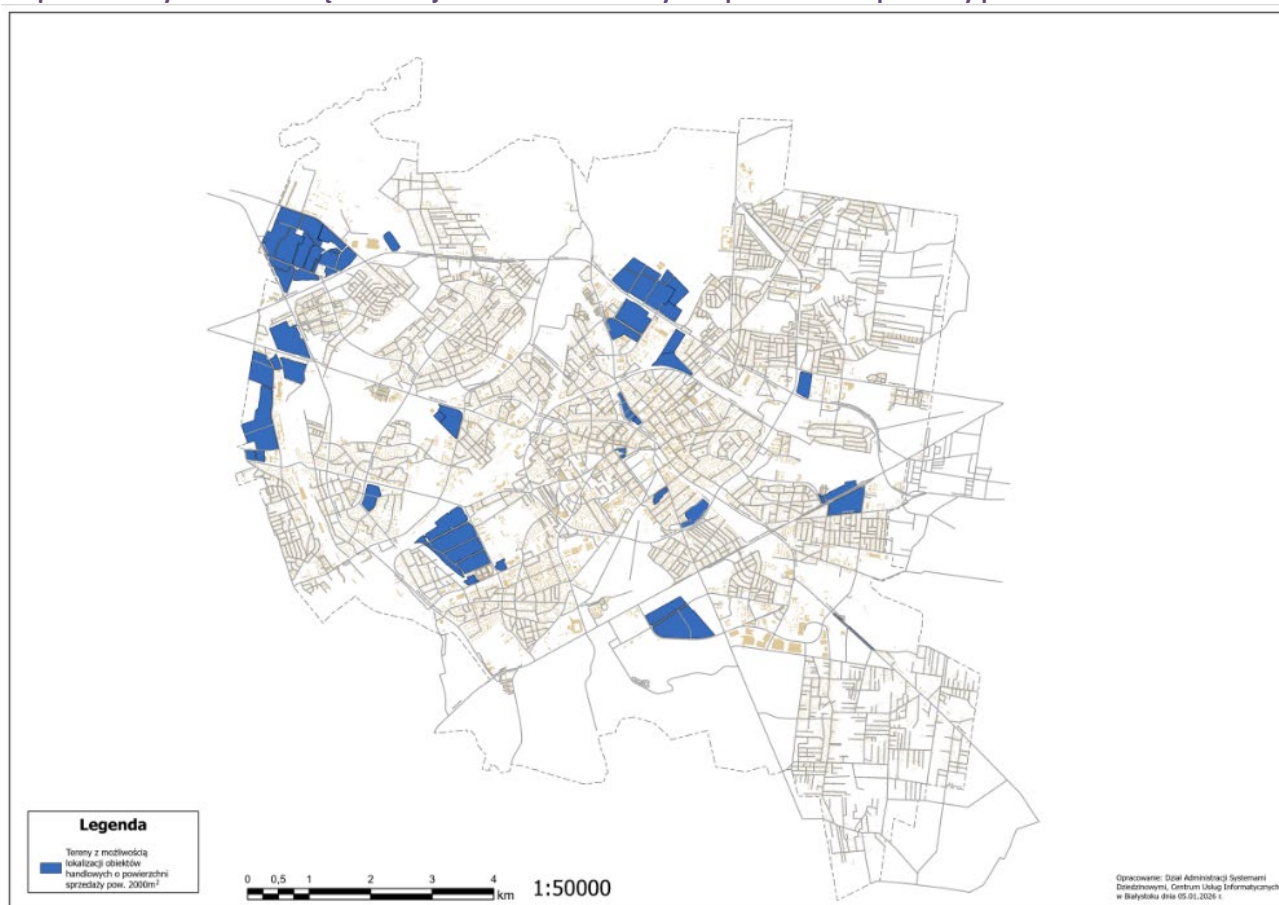
- 1) tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej o charakterze śródmiejskim – obiekty powinny charakteryzować się wysokimi walorami architektonicznymi i materiałowymi. Ich lokalizacja wiąże się głównie z obszarami zabudowy wymagającej wymiany;
- 2) osiedlowe ośrodki usługowe (miejsca centralne) – obiekty powinny stanowić uzupełnienie oferty usługowej koncentrowanej w ośrodkach usługowych osiedli mieszkaniowych;
- 3) tereny aktywności gospodarczej – obiekty lokalizowane w ramach tych obszarów będą posiadały znaczenie ogólnomiejskie i regionalne. Ze względu na dobrą dostępność komunikacyjną, ich realizację zakłada się przede wszystkim w rejonie obwodnicy miejskiej.

Wskazane obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² stanowią o potencjalnej możliwości ich lokalizacji, nie skutkującej obowiązkiem ich powstania. Szczegółowa lokalizacja tych obiektów określana jest w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

²⁹ Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2020, ABSL.

³⁰ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2026 r. poz. 538).

Mapa 5. Tereny z możliwością lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży pow. 2000 m²

Źródło: Centrum Usług Informatycznych, Urząd Miejski w Białymstoku.

Porozumienia na podstawie art. 16 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych

Na podstawie art. 16 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych³¹, w związku z realizacją przez inwestora przedsięwzięcia inwestycyjnego, Miasto jako zarządca drogi zawiera z nim porozumienie na realizację inwestycji celu publicznego. Na podstawie umowy zawartej z zarządcą drogi, inwestor ponosi koszty i realizuje określone w niej prace, związane z budową lub przebudową dróg.

W ostatnich latach obserwowany jest wzrost liczby zawieranych porozumień. W latach 2020-2024 zawarto kolejno: 2020 – 19, 2021 – 17, 2022 – 16, 2023 – 27, 2024 – 35, łącznie 114 porozumień. W większości, porozumienia były zawierane w związku z realizacją przez inwestorów zamierzenia inwestycyjnego związanego z budownictwem mieszkaniowym wielorodzinnym lub jednorodzinny w zabudowie szeregowej lub bliźniaczej. W 2020 r. stanowiło to ok. 84%, 2021 r. – ok. 65%, 2022 r. – ok. 63%, 2023 r. – ok. 70%, w 2024 r. – ok. 77% wszystkich zawartych w danym roku porozumień.

Lokalizacja nowej zabudowy mieszkaniowej dotyczy znacznego obszaru Miasta, aczkolwiek można wskazać dominujące pod względem zainteresowania inwestorów osiedla, z następującymi preferencjami:

- w 2020 r.: Wysoki Stoczek (25% ogółu planowanych inwestycji związanych z realizacją przez inwestorów zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej w ramach zawartych przez Miasto Białystok porozumień na podstawie art. 16 ustawy o drogach publicznych, w związku z inwestycją niedrogową), Zawady (ok. 19%), Białostoczek i Przydworcowe (każde osiedle na poziomie ok. 13%); pozostałe osiedla: Antoniuk, Wygoda, Słoneczny Stok, Skorupy, Bojary (każde osiedle na poziomie 6%);

³¹ Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 889).

- w 2021 r.: Bojary, Przydworcowe i Zawady (na poziomie ok. 18,2%) oraz Dziesięciny, Centrum, Nowe Miasto, Bacieczki i Starosielce (na poziomie ok. 9,1%);
- w 2022 r.: Mickiewicza (20%); pozostałe osiedla: Młodych, Skorupy, Zawady, Bojary, Sienkiewicza, Piasta I, Starosielce i Nowe Miasto (na poziomie 10%);
- w 2023 r.: Przydworcowe i Zawady (na poziomie ok. 15,8%), Skorupy (11%); pozostałe osiedla: Nowe Miasto, Białostoczek, Centrum, Wysoki Stoczek, Piasta I, Nowe Miasto, Mickiewicza, Jaroszkówka, Bacieczki, Piasta II, Antoniuk (na poziomie ok. 5,2%);
- w 2024 r.: Zawady (11,1%), Skorupy, Centrum, Bacieczki, Przydworcowe, Starosielce, Nowe Miasto i Dziesięciny I (na poziomie ok. 7,4%); pozostałe osiedla: Dojlidy Górne, Bagnówka, Sienkiewicza, Wygoda, Dziesięciny II, Wysoki Stoczek, Jaroszkówka, Kawalerskie, Bojary i Mickiewicza (na poziomie ok. 3,7%).

Kluczowymi osiedlami pod względem zainteresowania realizacją zabudowy mieszkaniowej przez inwestorów prywatnych są w głównej mierze Zawady i Przydworcowe. Inne obiekty - poza zabudową mieszkaniową, realizowane w ramach porozumień zawartych w latach 2020-2025 to budynki o funkcji:

- usługowej (drukarnia, piekarnia, stacja paliw) – w ramach osiedli: Zielone Wzgórza, Nowe Miasto, Starosielce, Jaroszkówka, Mickiewicza, Przydworcowe, Leśna Dolina;
- handlowej – w ramach osiedli: Leśna Dolina, Jaroszkówka i Zawady;
- produkcyjnej – na osiedlu Nowe Miasto;
- usługowo-handlowo-biurowej – w ramach osiedli: Przydworcowe, Dziesięciny II i Centrum;
- handlowo-usługowej – w ramach osiedli: Wygoda, Młodych i Skorupy;
- handlowo-biurowo-magazynowej – w ramach osiedli: Starosielce, Zawady, Dojlidy i Bacieczki,
- mieszkalno-handlowo-usługowo-biurowej – w ramach osiedli: Antoniuk i Starosielce;
- magazynowej i produkcyjno-magazynowej (hale) – w ramach osiedli: Jaroszkówka, Zielone Wzgórza, Starosielce i Nowe Miasto;
- handlowo-usługowo-magazynowej – w ramach osiedli: Dziesięciny I, Dziesięciny II i Zawady;
- społecznej (przedszkole) – na osiedlu Dojlidy;
- innej: z zakresu zamieszkania zbiorowego – na osiedlu Dojlidy; sortowni – na osiedlu Nowe Miasto.

8.4 Rozwój przedsiębiorczości, w tym start-upy

Strefa aktywności gospodarczej funkcjonuje w ramach kompleksu inwestycyjnego, zlokalizowanego w południowo-wschodniej części Miasta. Z obszarem aktywności gospodarczej sąsiaduje bezpośrednio teren z działającym ośrodkiem innowacji (Białostocki Park Naukowo-Technologiczny) oraz przestrzeń dydaktyczna z wyspecjalizowaną infrastrukturą naukowo-badawczą (Kampus Uniwersytetu w Białymstoku oraz Politechnika Białostocka). Powiązanie przestrzenne infrastruktury naukowej i gospodarczej pozwala na aktywizację Miasta i realizację współpracy partnerskiej pomiędzy przedsiębiorcami oraz środowiskiem naukowym, zarówno w ujęciu lokalnym, regionalnym, krajowym, jak i międzynarodowym. Bazę współpracy stanowi endogeniczny potencjał ludzki i rzeczowy, w tym zasoby i uwarunkowania, zarówno przestrzenne jak i techniczne.

Białostocki Park Naukowo-Technologiczny

W sąsiedztwie terenów Podstrefy Białystok SSSE funkcjonuje Białostocki Park Naukowo-Technologiczny (BPN-T), który wspiera innowacje i rozwój start-upów, oferując usługi dedykowane przedsiębiorcom, naukowcom oraz entuzjastom nowych technologii. Ma na celu stymulowanie innowacyjności lokalnych i regionalnych firm, podnoszenie atrakcyjności Białegostoku przez inwestycje oparte na nowoczesnych technologiach.

Główne zadania BPN-T obejmują: inkubowanie startup-ów i zapewnienie usług wsparcia firmom innowacyjnym, aktywizowanie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a środowiskiem B+R, wynajem powierzchni biurowej, usługowej i laboratoryjnej dla rozwijających się przedsiębiorstw oraz jednostek naukowo-badawczych po preferencyjnych cenach, wspieranie komercjalizacji wyników badań naukowych oraz popularyzację nauki.

Tablica 13. Przedsiębiorstwa działające w Białostockim Parku Naukowo-Technologicznym

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba firm	76	66	67	68	65
Zajmowana powierzchnia (w m ²)	7 043	6 658	6 290	6 274	5 947

Źródło: Białostocki Park Naukowo-Technologiczny.

W 2024 r. w BPN-T funkcjonowało 65 podmiotów, w tym: 28 startupów (43,1% ogółu lokatorów) i 37 spółek dojrzałych (56,9%). Na zmianę liczby firm mają wpływ czynniki zewnętrzne, m.in. sytuacja geopolityczna w Europie Środkowej i Wschodniej oraz funkcjonowanie sektora IT/ICT (który jest dominującą branżą w BPN-T) w formule modelu pracy zdalnej lub hybrydowej powodują zmniejszone zapotrzebowanie na tradycyjne przestrzenie biurowe. Białostocki Park Naukowo-Technologiczny podejmuje intensyfikację działań promocyjnych w celu wyróżnienia oferty BPN-T oraz dostosowania jej do zmieniających się potrzeb rynku.

W BPN-T funkcjonują specjalistyczne laboratoria: obrazowania molekularnego; prototypownia 3D; laboratorium badania kompatybilności elektromagnetycznej; laboratoria o profilu biomedycznym i fizykochemicznym; pracownia grafiki komputerowej i sztuki interaktywnej; innowacyjne laboratorium o profilu metalurgicznym, BaseLab. W ofercie Parku znajdują się kreatywne przestrzenie coworkingowe: Transferowania i Centroom. W strukturach Białostockiego Parku Naukowo-Technologicznego działa Epi-Centrum Nauki – największe centrum popularyzujące naukę w Polsce Wschodniej, na które składają się: interaktywna Wystawa Główna, Strefa Małego Odkrywcę oraz LABBAR.

W 2023 r. zakończono realizację wieloletniego programu inkubacji „Platforma startowa dla nowych pomysłów – Hub of Talents 2”, w ramach którego wsparcie otrzymały 274 przedsiębiorstwa typu startup. W 2024 r. Park rozpoczął realizację projektu „Platforma startowa dla nowych pomysłów – Hub of Talents 3”, którego celem jest tworzenie korzystnych warunków dla powstawania i rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw poprzez realizację profesjonalnego programu inkubacji startupów. Wsparcie zostanie udzielone 150 technologicznym startupom, a zakończenie realizacji projektu przewidziano na 2027 r.

W 2024 r. realizowane były również nowe inicjatywy promujące przedsiębiorczość i wspierające rozwój kompetencji cyfrowych młodzieży: Przedsiębiorcza Białostoczanka (program skierowany do kobiet, wspierający je w rozpoczęciu i rozwoju działalności gospodarczej), Przedsiębiorcze czwartki w BPN-T (skierowany do przedsiębiorców, właścicieli małych i średnich firm) oraz warsztaty TECHCRAFT (program edukacyjny dla młodych pasjonatów technologii).

Krajowe Klastry Kluczowe

Klastry mają istotny wpływ na rozwój gospodarczy, dzięki współpracy zrzeszonych w nich przedsiębiorstw, a także ośrodków badawczych, innych instytucji otoczenia biznesu oraz władz lokalnych. Ministerstwo Rozwoju i Technologii w drodze konkursu wybiera Krajowe Klastry Kluczowe, które mają istotne znaczenie dla gospodarki kraju i wysokiej konkurencyjności międzynarodowej.

Spośród 18 Krajowych Klastrow Kluczowych w Polsce, 2 funkcjonują w Białymstoku. Są to Evoloma Klaster Przemysłowy (do 2022 r. Klaster Obróbki Metali) reprezentowany przez Centrum Promocji Innowacji i Rozwoju oraz Polski Klaster Budowlany, reprezentowany przez Polskie Stowarzyszenie Doradcze i Konsultingowe. Istotne znaczenie tych instytucji potwierdził fakt, iż jubileuszowa 10. edycja Kongresu Klastrow Polskich odbyła się w 2024 r. w Białymstoku. Organizatorem był Związek Pracodawców Klastry Polskie, reprezentujący ponad 40 klastrow i inicjatyw klastrowych zrzeszających firmy, reprezentujące branże innowacyjne z całej Polski. Miasto Białystok wsparło organizację wydarzenia w ramach prowadzonych działań, związanych z promocją gospodarczą.

Targowisko Miejskie

Targowisko Miejskie, mieszczące się przy ul. Kawaleryjskiej 19 jest zarządzane przez Zarząd Mienia Komunalnego w Białymstoku³². Na dzień 31.12.2024 r. liczba zawartych umów na czas nieoznaczony, oznaczony dłuższy niż 3 lata oraz oznaczony do lat 3 wyniosła 779 (w tym: 734 umowy dzierżawy, 12 umów najmu i 33 umowy udostępnienia).

8.5 Rynek pracy i bezrobocie

Pracujący

W Białymstoku w 2024 r. liczba pracujących według siedziby pracy głównej wynosiła 127,2 tys. osób (o 1,3% więcej niż w 2023 r.). Stanowiły one 77,2% ogólnej liczby pracujących w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym. W strukturze pracujących w gospodarce narodowej według siedziby pracy głównej, największą liczbę pracujących zarejestrowano w sekcjach: administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne – 23 752 osób (18,7% ogółu), handel; naprawa pojazdów samochodowych – 19 357 osób (15,2%), edukacja – 14 856 osób (11,7%), przemysł – 14 621 osób (11,5%) oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna – 13 445 osób (10,6%). Z kolei najniższą liczbą pracujących cechowały się sekcje: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – 321 (0,3% ogółu), działalność finansowa i ubezpieczeniowa – 1 015 (0,8%) oraz działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją – 1 549 osób (1,2%).

Liczba pracujących według miejsca zamieszkania w 2024 r. kształtowała się na poziomie 117,7 tys. osób (o 0,3% mniej niż w 2023 r.). Osoby te stanowiły 69,8% ogólnej liczby pracujących w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym. Analizując pracujących według sekcji i miejsca zamieszkania, w 2024 r. najwięcej osób pracowało w sekcjach: handel; naprawa pojazdów samochodowych – 19 432 osoby (16,5% ogółu), przemysł – 18 095 osób (15,4%) i edukacja – 12 756 osób (10,8%). Najniższą liczbę pracujących zanotowano natomiast w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją – 1407 osób (1,2%), obsłudze rynku nieruchomości – 1 837 osób (1,6%) oraz zakwaterowaniu i gastronomii – 2 342 osoby (2,0% ogółu).

Zgodnie z wynikami eksperymentalnego badania GUS *Cudzoziemcy wykonujący pracę*³³ w Polsce, udział cudzoziemców w ogólnej liczbie wykonujących pracę według miejsca zamieszkania w 2024 r.

³² Uchwała Nr XLVIII/689/22 Rady Miasta Białystok z dnia 17 stycznia 2022 r., zmieniająca uchwałę w sprawie nadania statutu Zarządowi Mienia Komunalnego w Białymstoku (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2022 r. poz. 215), którego przedmiotem działania jest wykonywanie zadań własnych Miasta Białystok, w celu zaspokajania zbiorowych potrzeb wspólnoty mieszkaniowej, w zakresie spraw targowisk i hal targowych w odniesieniu do Targowiska Miejskiego, zlokalizowanego przy ul. Kawaleryjskiej w Białymstoku.

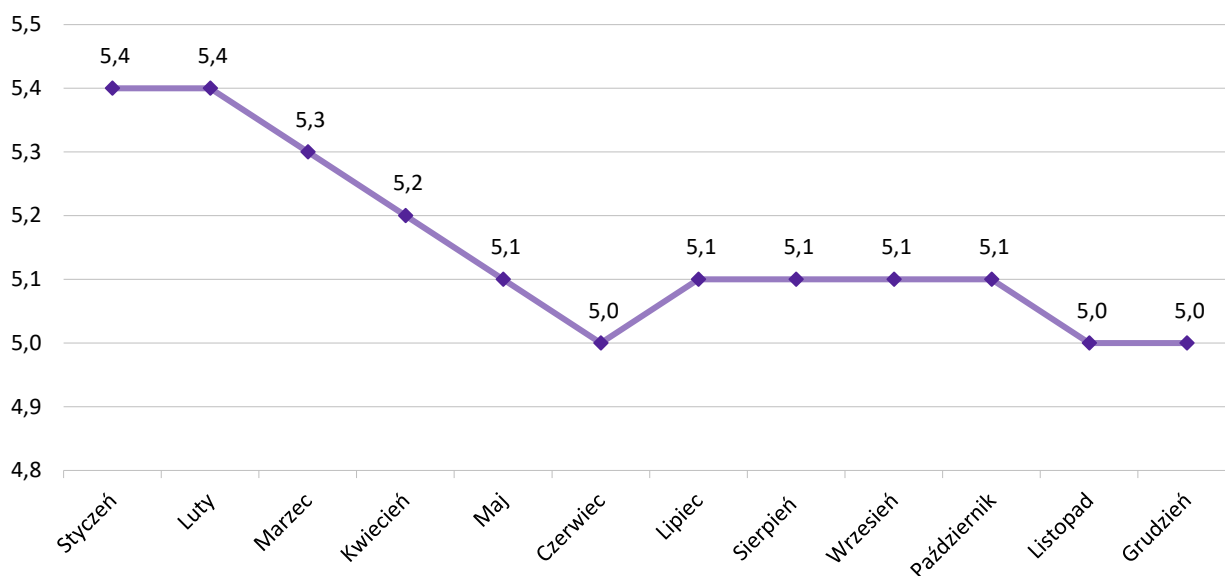
³³ Przedstawione informacje są częścią pracy eksperymentalnej mającej na celu określenie na podstawie źródeł administracyjnych liczby cudzoziemców wykonujących pracę w Polsce. Zgodnie z obowiązującą w statystyce publicznej definicją, do pracujących w gospodarce narodowej nie są zaliczane osoby wykonujące umowy cywilnoprawne.

w Białymstoku wynosił 7,3%, przy czym udział obywateli Ukrainy w ogólnej liczbie cudzoziemców wykonujących prace według miejsca zamieszkania wynosił 23,8%.

Bezrobocie

W okresie od stycznia do grudnia 2024 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Białymstoku (PUP) zarejestrowano 9 310 osób bezrobotnych z Białegostoku, a w tym samym okresie z ewidencji wyrejestrowano 9 363 osoby. Według stanu na koniec 2024 r., w Białymstoku zarejestrowanych było 6 708 osób bezrobotnych, w tym 2 950 kobiet (44,0% ogólnej liczby bezrobotnych). W 2024 r. prawo do pobierania zasiłku dla bezrobotnych w powiecie grodzkim posiadało 835 osób (12,4%). W 2024 r. najwyższą stopę bezrobocia na poziomie 5,4% odnotowano w styczniu i lutym³⁴.

Wykres 27. Stopa bezrobocia według miesięcy w 2024 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Natomiast prezentowane w pracy eksperymentalnej dane dotyczą osób wykonujących pracę, czyli pracujących w gospodarce narodowej oraz osób wykonujących umowy cywilnoprawne możliwe do zidentyfikowania w rejestrach administracyjnych. Osoby sklasyfikowane jako pracujące, które jednocześnie wykonują umowy cywilnoprawne, są liczone tylko raz i zaliczane do grupy pracujących. Analizowana zbiorowość nie obejmuje właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców gospodarstw indywidualnych w rolnictwie (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin), a także osób wykonujących umowy o dzieło i pomocników rolnika.

³⁴ Część danych pozyskano z *Informacji o sytuacji na rynku pracy Powiatowego Urzędu Pracy w Białymstoku w 2024 r.*

Tablica 14. Liczba bezrobotnych według miesięcy w 2024 r.

Miesiąc	Ogółem	W tym kobiety
Styczeń	7 187	3 173
Luty	7 285	3 190
Marzec	7 155	3 101
Kwiecień	6 945	3 012
Maj	6 755	2 945
Czerwiec	6 735	2 975
Lipiec	6 755	3 015
Sierpień	6 851	3 111
Wrzesień	6 828	3 074
Październik	6 776	3 012
Listopad	6 755	3 002
Grudzień	6 708	2 950

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W latach 2020-2024 nastąpił spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych ogółem o 26,4% (w tym wśród kobiet o 29,3%). Stopa bezrobocia zmniejszyła się natomiast o 1,9 p. proc.

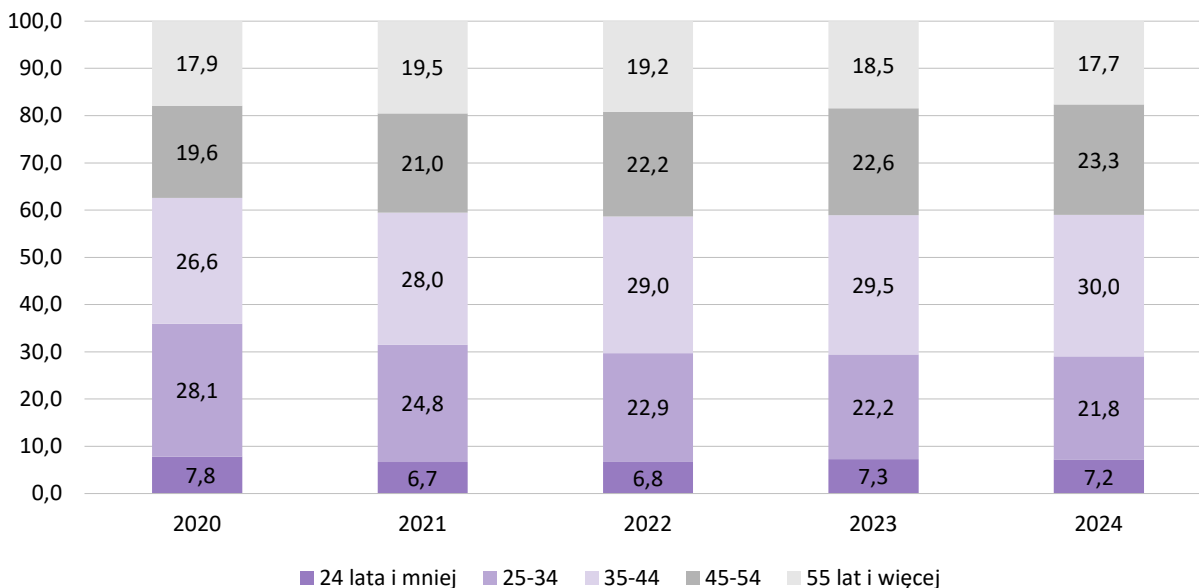
Tablica 15. Stopa bezrobocia rejestrowanego. Stan w dniu 31 grudnia

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %)	6,9	6,1	5,2	5,0	5,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W końcu grudnia 2024 r. najliczniejszą grupę wśród pozostających bez pracy stanowiły osoby w wieku 35-44 lata. Ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych ukształtował się na poziomie 30,0% i w odniesieniu do 2020 r. zwiększył się o 3,4 p. proc.

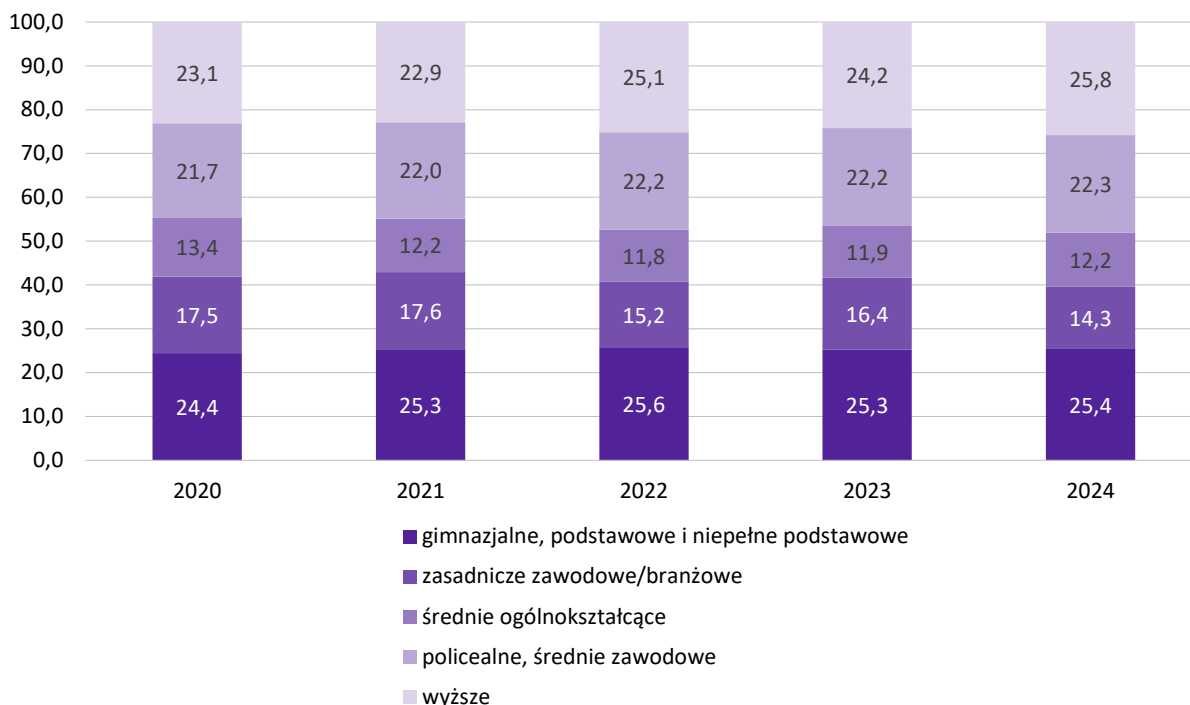
Wykres 28. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych według wieku (w %). Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wśród bezrobotnych zarejestrowanych w 2024 r. przeważały osoby posiadające wykształcenie wyższe. Stanowili oni 25,8% ogółu bezrobotnych. W porównaniu ze stanem w końcu 2020 r. ich udział zwiększył się o 2,7 p. proc. Nadal dość duże problemy na rynku pracy odczuwały także osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym. Ich odsetek w ogólnej liczbie bezrobotnych w końcu 2024 r. wynosił 25,4% i wzrósł w porównaniu do 2020 r. o 1,0 p. proc.

Wykres 29. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych według wykształcenia (w %). Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

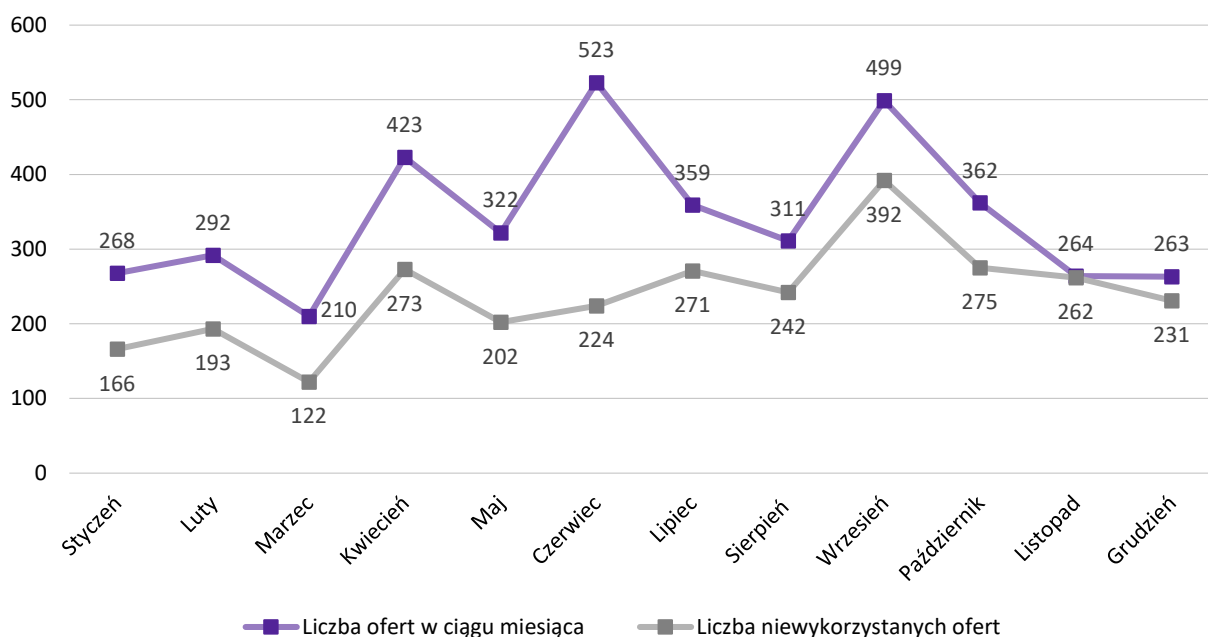
W Białymstoku w końcu grudnia 2024 r. w strukturze bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy, najliczniejszą grupę stanowili bezrobotni pozostający bez pracy przez okres powyżej 24 miesięcy –

1 732 osoby (25,8% ogółu bezrobotnych) oraz 3 miesiące i mniej – 1 717 osób (25,6% ogółu). W porównaniu z 2020 r. ich udział zwiększył się odpowiednio o 2,2 p. proc. i 5,2 p. proc. Z kolei najmniej liczną grupą były osoby pozostające bez pracy w okresie od 12 do 24 miesięcy – 1 035 osób, tj. 15,4% ogółu. W stosunku do stanu z końca 2020 r. ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych był o 3,2 p. proc. mniejszy.

Największe trudności ze znalezieniem pracy miały osoby ze stażem pracy 1 rok lub mniej – 1 583 osoby, (23,6% ogółu bezrobotnych) oraz od 1 roku do 5 lat – 1 539 osób, tj. 22,9%, zaś najmniej liczną grupą były osoby ze stażem powyżej 30 lat – 166 osób, tj. 2,5%.

W końcu grudnia 2024 r. w Białymstoku bezrobotni będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy stanowili 78,4% ogółu bezrobotnych. Wśród nich najliczniejszą grupę tworzyły osoby długotrwale bezrobotne (3 492 osoby), a ich udział w ogólnej liczbie pozostających bez pracy w porównaniu z zanotowanym w końcu 2020 r. zwiększył się o 0,1 p. proc. Drugą najliczniejszą grupę stanowiły osoby bez kwalifikacji zawodowych (2 207 osób) oraz osoby powyżej 50. roku życia (1 926 osób), ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych wzrósł w stosunku do 2020 r. odpowiednio o 1,5 p. proc. i 1,7 p. proc. Zmniejszeniu uległ odsetek osób do 30. roku życia (o 3,6 p. proc., do 17,2%) oraz kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka (o 1,8 p. proc. do 11,8%).

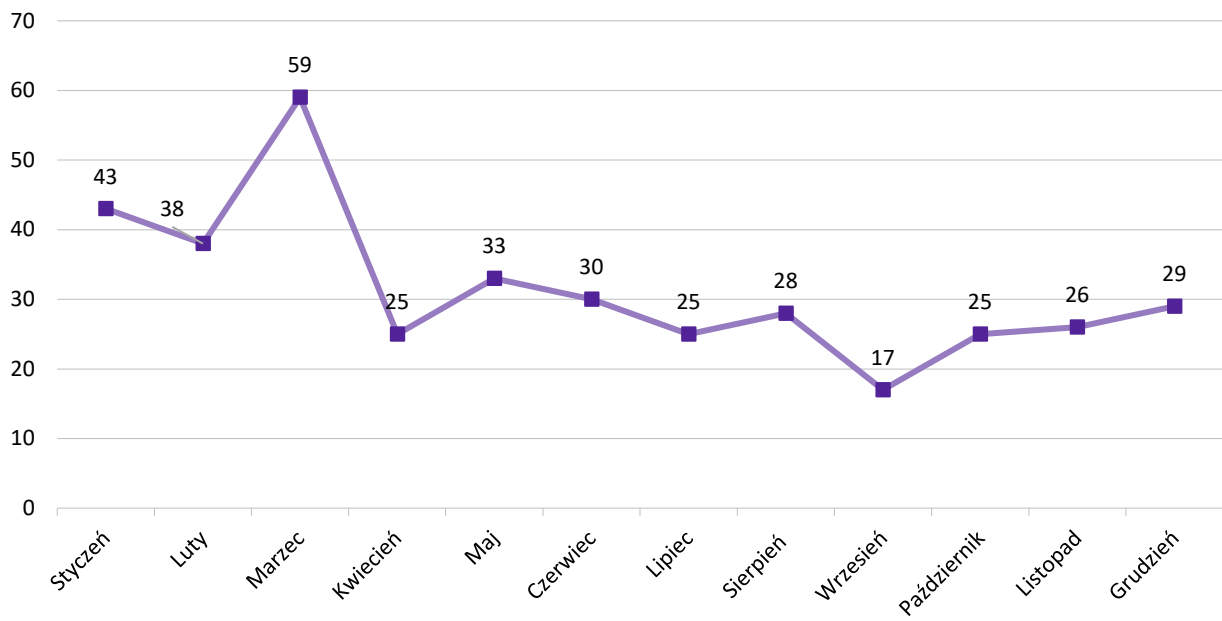
Wykres 30. Liczba zgłaszanych i niewykorzystanych ofert pracy na koniec danego miesiąca w 2024 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2024 r. do PUP w Białymstoku wpłynęło 4 096 ofert pracy z powiatu grodzkiego, z czego najwięcej zgłoszono w czerwcu, a najmniej w marcu. Najniższy wskaźnik bezrobotnych zarejestrowanych na 1 ofertę pracy odnotowano we wrześniu (17 osób), zaś najwyższy – w marcu (59).

Wykres 31. Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy w 2024 r

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

9. Finanse samorządowe

9.1 Budżet Miasta

Poziom wydatków, jak i dochodów Miasta Białystok w okresie 2020-2024 wzrastał, zarówno w ujęciu bezwzględnym, jak i w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W 2024 r. dochody budżetu Miasta zrealizowane zostały w kwocie 2 861,0 mln zł (o 27,7% wyższej niż w 2020 r.), a wydatki – 2 899,0 mln zł (o 27,5% wyższej w porównaniu z 2020 r.). Oznacza to, że budżet Białegostoku zamknął się deficytem w wysokości 38,0 mln zł (w 2020 r. – deficytem na poziomie 34,2 mln zł). W przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2024 r. dochody wyniosły 9 834,85 zł, a wydatki – 9 965,30 zł³⁵.

Struktura dochodów uległa nieznacznym zmianom – sukcesywnie malał poziom dotacji celowych oraz środków na finansowanie zadań z udziałem UE, wzrósł natomiast poziom subwencji, dochodów własnych oraz udział w PIT i CIT. W strukturze dochodów ogółem³⁶ dominowały subwencje (33,4%), które w 2024 r. osiągnęły wartość 954,6 mln zł – o 88,9% wyższą niż w 2020 r. Dochody własne stanowiły 29,5% dochodów Miasta – 843,7 mln zł, tj. 51,8% więcej niż w 2020 r. Budżet zasilony był również udziałem w PIT i CIT, który w 2024 r. wynosił 704,5 mln zł, co stanowiło 24,6% wpływów ogółem. W stosunku do 2020 r. dochody z tego tytułu zwiększyły się o 52,8%. Wysokość środków z UE kształtowała się na poziomie 5-krotnie niższym niż 2020 r., stanowiąc niewielki udział w dochodach ogółem.

W 2024 r. podatki i opłaty lokalne stanowiły największą część dochodów własnych – 46,0%. Podatek od nieruchomości oraz opłata za gospodarowanie odpadami miały największy udział w podatkach i opłatach lokalnych, odpowiednio 60,3% oraz 22,1%.

W strukturze wydatków Białegostoku według rodzajów przeważały wydatki bieżące, które osiągnęły wartość 2 636,2 mln zł (90,9% wydatków ogółem), kształtując się na poziomie 36,7% wyższym niż w 2020 r. Na wydatki majątkowe Miasto przeznaczyło 262,8 mln zł (24,0% mniej niż w 2020 r.). Analiza wydatków stolicy województwa podlaskiego według działów klasyfikacji budżetowej wykazała, że w 2024 r. najwyższą kwotę przeznaczono na oświatę i wychowanie – 1 299,7 mln zł (44,8% wydatków ogółem). Kolejnym działem, na który wydatkowano znaczną część środków finansowych był transport – 331,2 mln zł (11,4% wydatków ogółem).

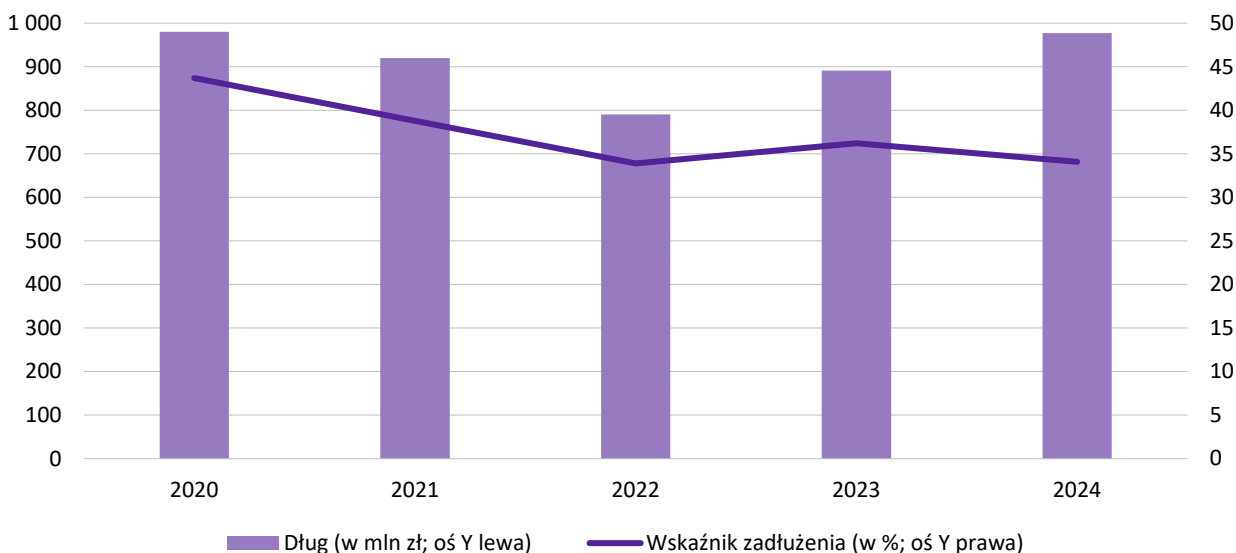
9.2 Poziom zadłużenia

Zadłużenie Miasta na dzień 31.12.2024 r. wyniosło 976,8 mln zł, podczas gdy w 2020 r. – 979,8 mln zł. Na ogólną kwotę zadłużenia składały się: zaciągnięte kredyty i pożyczki na rynku krajowym w wysokości 325,8 mln zł, na rynku zagranicznym w EBI – 539,0 mln zł, wyemitowane obligacje – 112,0 mln zł.

³⁵ W przypadku danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku przy przeliczaniu na 1 mieszkańca przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 30 czerwca.

³⁶ Dane zgodne z ostatecznymi danymi sprawozdawczymi (po korektach) przekazanymi do Ministerstwa Finansów.

Wykres 32. Dług (w mln zł) i wskaźnik zadłużenia^a (w %)

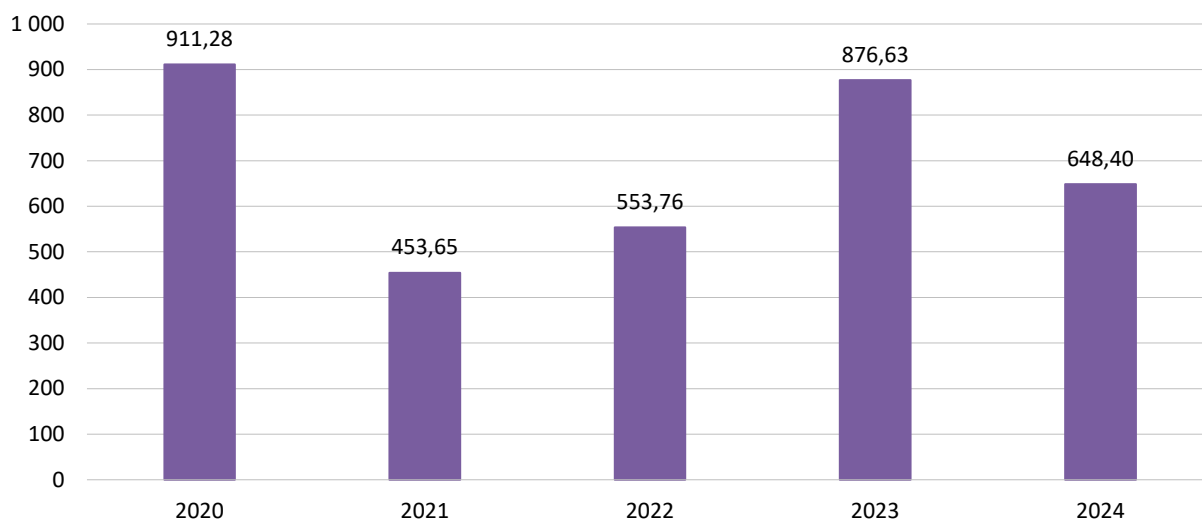
^a Wskaźnik zadłużenia został wyliczony według zasad określonych w art. 170 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych. Jego dopuszczalna granica wynosiła 60%. Od 2014 r. jednostki samorządu terytorialnego stosują indywidualny wskaźnik spłaty zobowiązań, o którym mowa w art. 243 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Dla Miasta Białystok wskaźnik ten wynosił odpowiednio: w 2020 r. – 6,94%, w 2021 r. – 4,11%, w 2022 r. – 9,90%, w 2023 r. – 0,06%, w 2024 r. – 0,05%.

Źródło: Departament Finansów Miasta, Urząd Miejski w Białymstoku.

9.3 Nakłady inwestycyjne

Udział wydatków inwestycyjnych Miasta Białystok w wydatkach ogółem w analizowanym okresie wahał się pomiędzy 11,83%, a 6,51%. Najwyższe nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w 2020 r. na poziomie 911,28 zł, analogicznie do wysokości środków z budżetu UE przeznaczonych na inwestycje, które również osiągnęły najwyższą wartość w 2020 r. i kształtowały się na poziomie 391,87 zł.

Wykres 33. Nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)

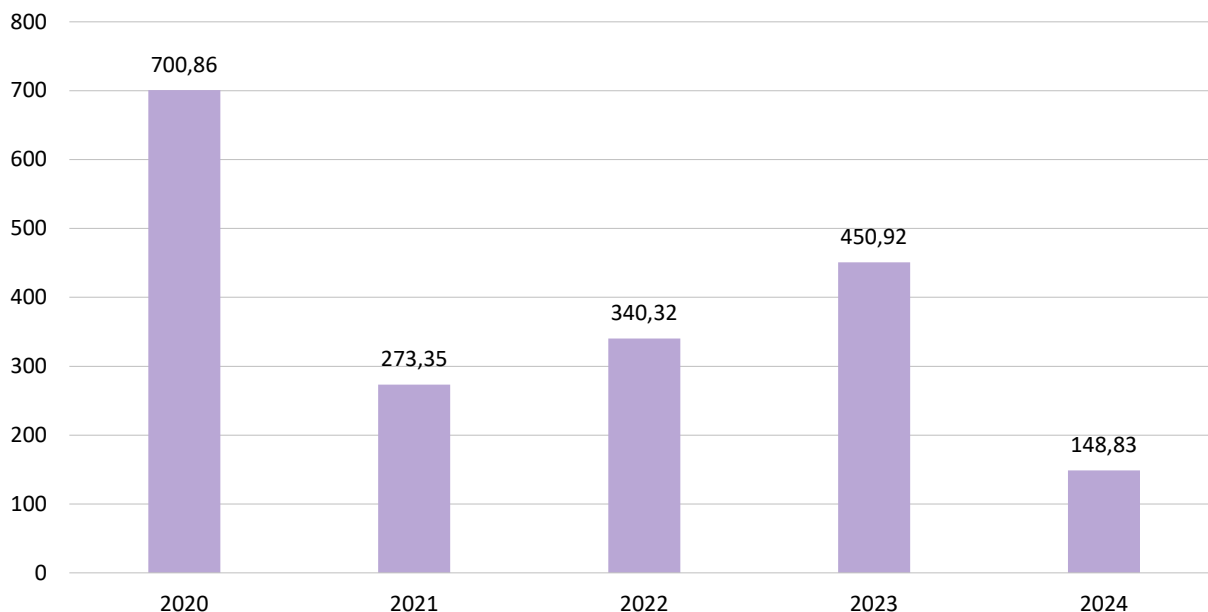
* przy przeliczaniu na 1 mieszkańca przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 30 czerwca.

Źródło: Departament Finansów Miasta, Urząd Miejski w Białymstoku.

9.4 Bezzwrotne środki finansowe pozyskane z funduszy Unii Europejskiej

Spośród lat 2020-2024 najwyższa kwota środków unijnych pozyskanych przez Miasto Białystok w przeliczeniu na 1 mieszkańca została odnotowana w 2020 r. i wyniosła ponad 700 zł. Niższe wartości w latach 2021-2024 były związane z rozpoczęciem nowej perspektywy finansowej UE oraz opóźnieniami w przygotowaniu dokumentów formalno-prawnych na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym, co ograniczało możliwość korzystania z nowych środków i powodowało, że Miasto Białystok koncentrowało się przede wszystkim na finalizacji projektów z perspektywy 2014-2020 oraz realizacji przedsięwzięć finansowanych z KPO.

Wykres 34. Środki unijne pozyskane przez Miasto w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)

* przy przeliczaniu na 1 mieszkańca przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 30 czerwca.

Źródło: Departament Finansów Miasta, Urząd Miejski w Białymstoku.

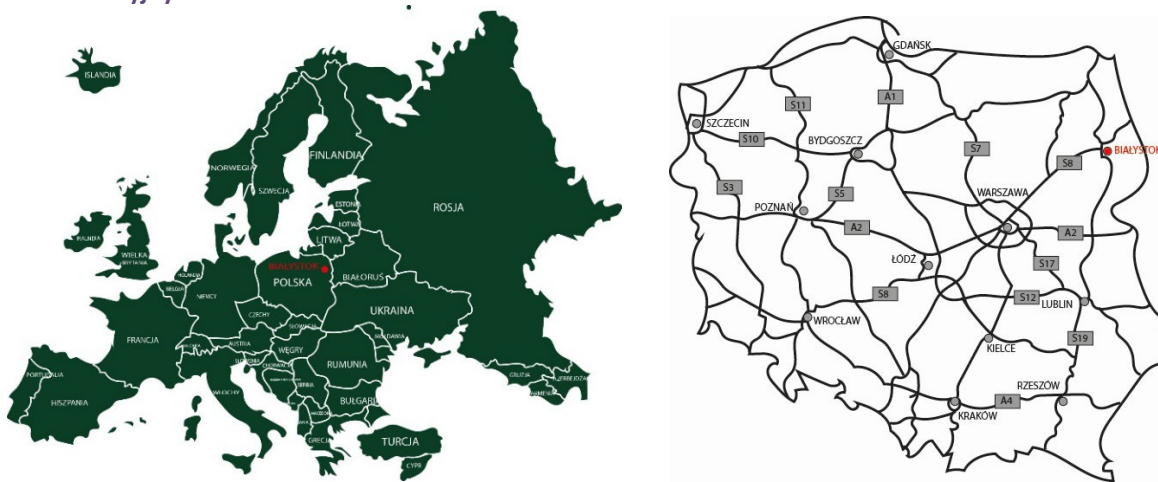
SFERA PRZESTRZENNA

10. Położenie geograficzne, infrastruktura i gospodarka odpadami

10.1 Położenie geograficzne

Miasto Białystok jest centrum administracyjnym województwa podlaskiego o specyficznych na tle innych jednostek administracyjnych regionu funkcjach. Białystok jest największą aglomeracją w północno-wschodniej części Polski. Zajmuje obszar 102,13 km², co stanowi ok. 0,5% powierzchni województwa podlaskiego. W ujęciu przestrzennym istotnym atutem Białegostoku jest położenie w sąsiedztwie wschodniej granicy państwa, stanowiącej granicę Unii Europejskiej.

Mapa 6. Położenie Białegostoku na tle Europy oraz Polski z uwzględnieniem najważniejszych szlaków komunikacyjnych

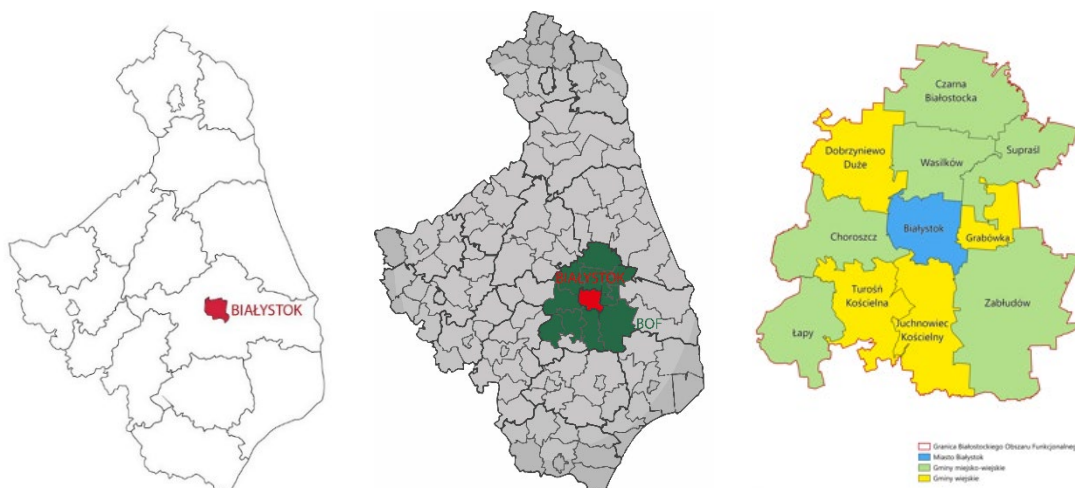

Źródło: Departament Strategii i Rozwoju, Urząd Miejski w Białymstoku.

Miasto Białystok oraz 10 gmin należących do powiatu białostockiego, w tym gminy miejsko-wiejskie: Choroszcz, Czarna Białostocka, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów oraz gminy wiejskie: Dobrzyniewo Duże, Grabówka, Juchnowiec Kościelny, Turośl Kościelna tworzą Białostocki Obszar Funkcjonalny (BOF)³⁷. Obszar zlokalizowany jest w centralnej części województwa podlaskiego i graniczy z powiatami: sokólskim, monieckim, wysokomazowieckim, bielskim i hajnowskim.

³⁷ Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 01 października 2024 r. w sprawie utworzenia gminy Grabówka (Dz. U. z 2024 r. poz. 1454), z dniem 01.01.2025 r. utworzono gminę Grabówka poprzez wyłączenie z gminy Supraśl obszarów ewidencyjnych: Grabówka, Henrykowo, Sobolewo, Sowłany i Zaścianki. Ponadto, Uchwałą nr 1/2025 Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 8 stycznia 2025 r., gmina Grabówka została przyjęta w poczet członków Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.

Mapa 7. Białystok na tle województwa podlaskiego i Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: Departament Strategii i Rozwoju, Urząd Miejski w Białymstoku.

Białystok jest gminą miejską, podzieloną na 29 osiedli: Centrum, Białostoczek, Sienkiewicza, Bojary, Piaski, Przydworcowe, Młodych, Antoniuk, Jaroszkówka, Wygoda, Piasta I, Piasta II, Skorupy, Mickiewicza, Dojlidy, Bema, Kawalerskie, Nowe Miasto, Zielone Wzgórze, Starosielce, Słoneczny Stok, Leśna Dolina, Wysoki Stoczek, Dziesięciny I, Dziesięciny II, Bacieczki, Zawady, Dojlidy Górne, Bagnówka.

Mapa 8. Podział Białegostoku na osiedla

Źródło: Centrum Usług Informatycznych, Urząd Miejski w Białymstoku.

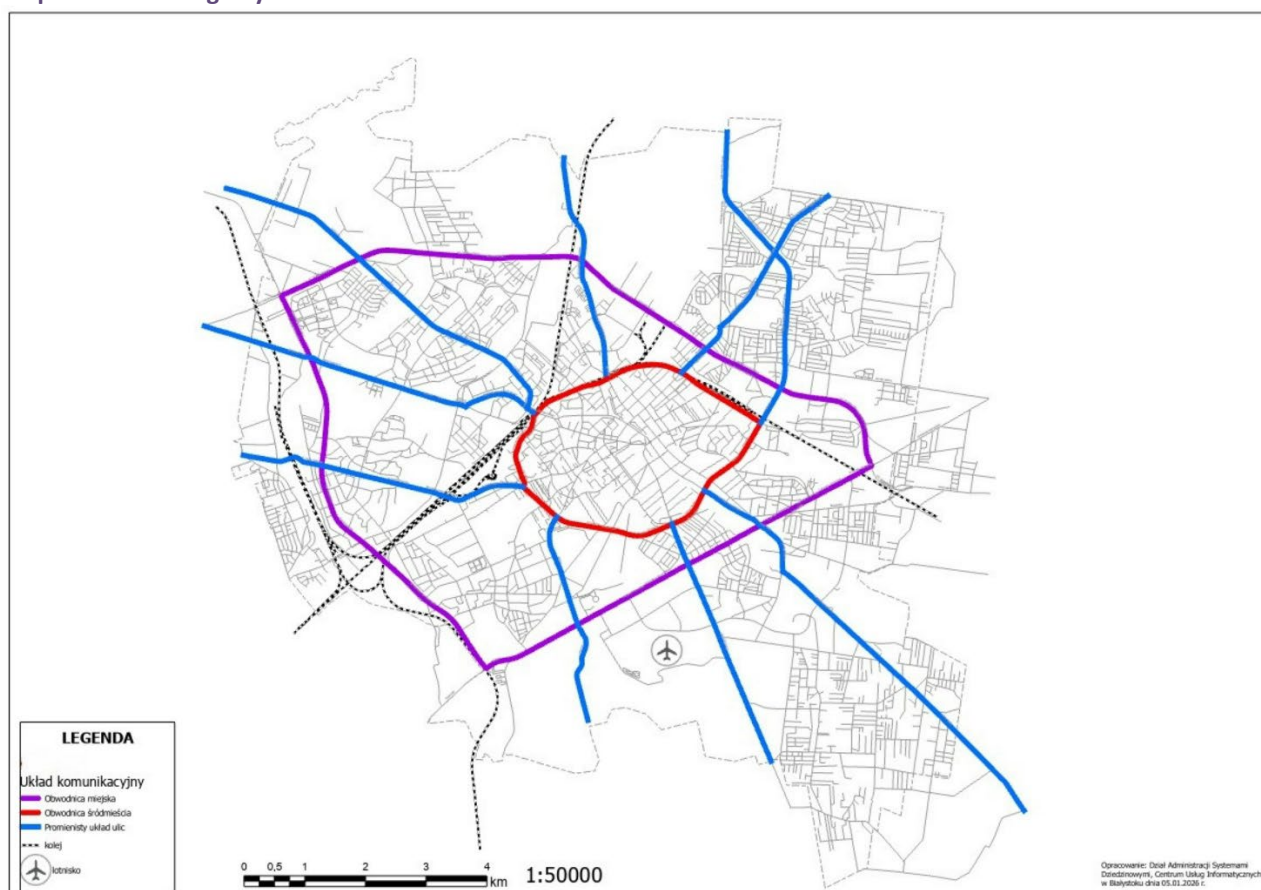
10.2 Dostępność komunikacyjna

Infrastruktura drogowa

Miasto Białystok jest jednostką administracyjną położoną na przecięciu głównych szlaków komunikacyjnych. Kęgosłup komunikacyjny Miasta stanowią trzy drogi: DK8, DK19 i DK65. Struktura funkcjonalna oraz geometria podstawowej sieci drogowo-ulicznej Miasta jest od lat zdefiniowana i tworzy układ promienisto-obwodnicowy. Wokół centralnej części Miasta wytworzyły się, zgodnie z rozwojem historycznym układu, pierścienie lub ich elementy (obwodnica śródmiejska oraz obwodnica miejska) spięte ze sobą promienistym układem dróg.

Obwodnica miejska prowadzi zarówno do obwodnicy śródmiejskiej okalającej centrum Miasta, jak i dróg wyprowadzających ruch drogowy w kierunku Warszawy, Lublina i Bobrownik. Pierścień dróg pozwala na ominięcie mocno obciążonego ruchem centrum Miasta i uspokojenie ruchu na mniejszych arteriach komunikacyjnych oraz zapewnia płynność przejazdu pomiędzy osiedlami.

Mapa 9. Układ drogowy

Źródło: Centrum Usług Informatycznych, Urząd Miejski w Białymstoku.

Infrastruktura drogowa charakteryzuje się trendem wzrostowym. Wzrost dotyczy głównie długości dróg wojewódzkich (wzrost o 40,1% w porównaniu do 2020 r.) oraz dróg gminnych (wzrost o 5,2% w porównaniu do 2020 r.). Należy zwrócić uwagę na znaczny spadek długości dróg gruntowych w latach 2020-2024 o 21,7%.

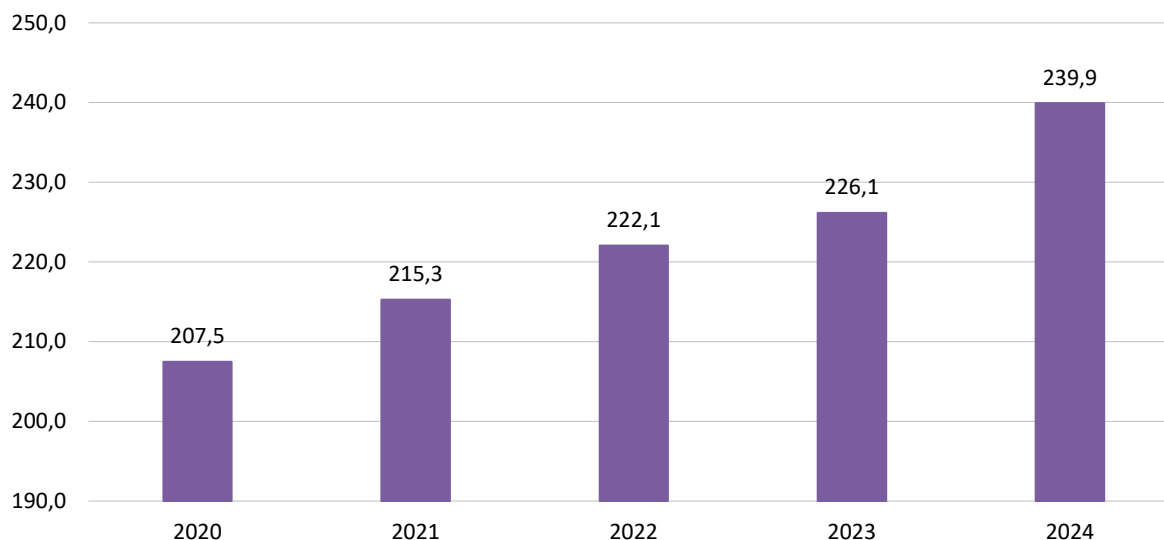
Tablica 16. Drogi krajowe przebiegające przez Miasto Białystok

Nr drogi	Przebieg drogi	
8	Gen. Franciszka Kleeberga ^c	od granicy Miasta – do ul. Gen. Stanisława Maczka
	Gen. Stanisława Maczka ^c	od ul. Gen. Franciszka Kleeberga – do Al. 1000-lecia Państwa Polskiego
	Al. 1000-lecia Państwa Polskiego ^a	od ul. Gen. Stanisława Maczka – do granicy miasta
19	Al. 1000-lecia Państwa Polskiego ^b	od granicy miasta – do ul. Gen. Stanisława Maczka
	Gen. Władysława Andersa ^c	od ul. Gen. Stanisława Maczka – do ul. Wasilkowskiej
	Gen. Stanisława Sosabowskiego ^{7c}	od ul. Wasilkowskiej – do ul. Piastowskiej
	Piastowska	Gen. Stanisława Sosabowskiego – do Placu Witolda Antonowicza
	Plac Witolda Antonowicza	od ul. Piastowskiej – do ul. Jana Klemensa Branickiego
	Jana Klemensa Branickiego	od Placu Witolda Antonowicza – od ul. Nowowarszawskiej
	Nowowarszawska	od ul. Jana Klemensa Branickiego – do ul. Dojlidy Fabryczne
	Dojlidy Fabryczne	od ul. Nowowarszawskiej – do ul. Ks. Stanisława Suchowolca
	Ks. Stanisława Suchowolca	od ul. Dojlidy Fabryczne – do ul. Zabłudowskiej
	Zabłudowska	od ul. Ks. Stanisława Suchowolca – do granicy miasta
65	Szosa Etcka	od granicy miasta – do ul. Gen. Franciszka Kleeberga
	Gen. Franciszka Kleeberga ^b	od ul. Szosa Etcka – do ul. Gen. Stanisława Maczka
	Gen. Stanisława Maczka ^b	od ul. Gen. Franciszka Kleeberga – do ul. Gen. Władysława Andersa
	Gen. Władysława Andersa ^a	od ul. Gen. Stanisława Maczka – do ul. Wasilkowskiej
	Gen. Stanisława Sosabowskiego ^a	od ul. Wasilkowskiej – do ul. Piastowskiej
	Gen. Nikodema Sulika	od ul. Piastowskiej – do granicy miasta

^a Wspólny przebieg z drogą krajową nr 19. ^b Wspólny przebieg z drogą krajową nr 8. ^c Wspólny przebieg z drogą krajową nr 65.

Źródło: Zarząd Dróg Miejskich, Urząd Miejski w Białymstoku.

Wykres 35. Liczba zarejestrowanych pojazdów (w tys.) Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: Departament Obsługi Mieszkańców z SI POJAZD, Urząd Miejski w Białymstoku.

Parkingi

Strefa Płatnego Parkowania w Białymstoku obejmuje ok. 3700 miejsc postojowych i podzielona jest na 2 podstrefy – A i B, zróżnicowane pod względem wysokości opłaty za postój pojazdu. Nowe miejsca parkingowe, w tym dla osób niepełnosprawnych, wyznaczane są w ramach budowy i przebudowy dróg. Nowe stanowiska postojowe wydzielane są również w ramach bieżącego utrzymania dróg. Opłaty za postój pobierane są przy użyciu 185 parkomatów, umiejscowionych w pobliżu parkingów, oferujących różne formy płatności za postój. Użytkownicy strefy płatnego parkowania mają również możliwość wnoszenia opłat przy użyciu telefonu komórkowego i płatności mobilnych.

Infrastruktura kolejowa

Za podstawowy element kształtujący strukturę przestrzenną Miasta należy uznać linie kolejowe. Wybudowane w formie wysokich, kilkumetrowych nasypów gruntowych lub wąwozów, podzieliły Miasto od strony zachodniej i północno-wschodniej – torowiska do dziś stanowią barierę dla powiązań infrastrukturalnych, komunikacyjnych i estetyczno-widokowych Miasta.

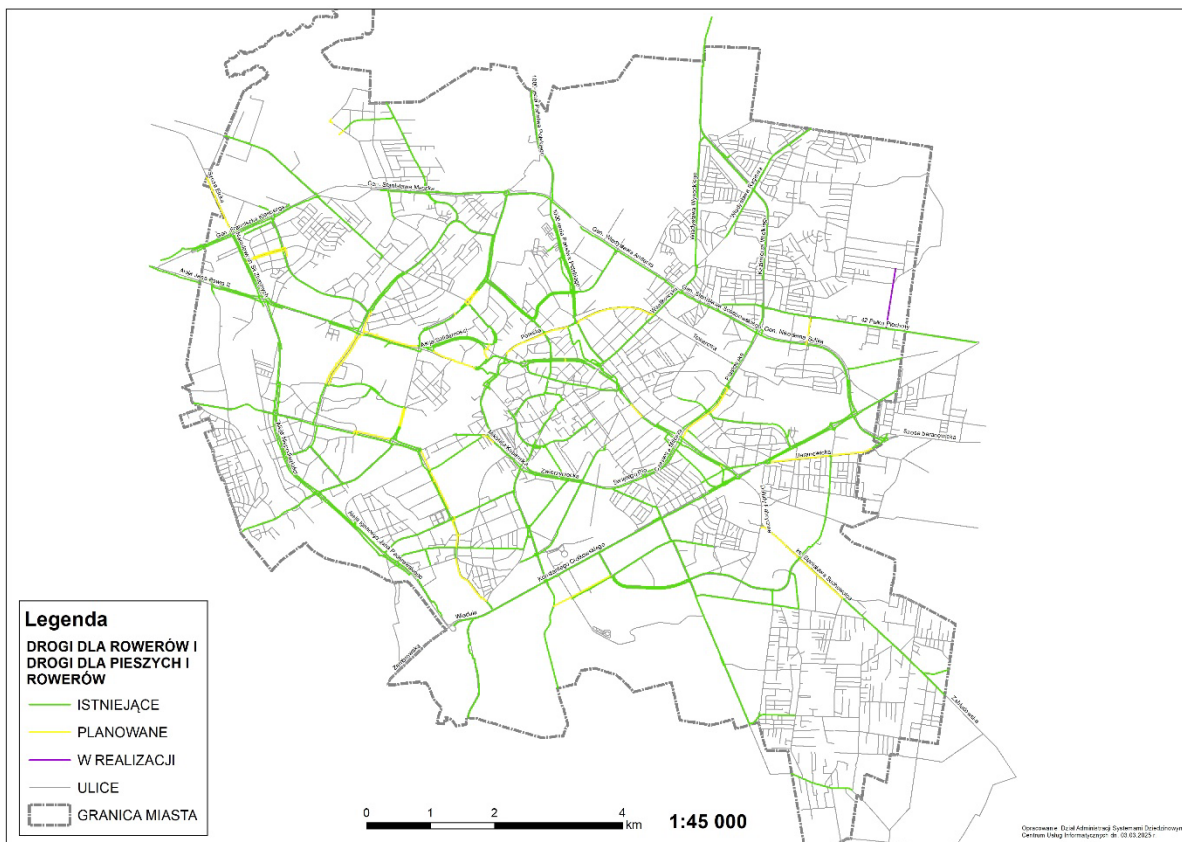
W 2024 r. w granicach administracyjnych Miasta funkcjonowały 2 dworce kolejowe (Białystok Centralny, Białystok – Starosielce) oraz znajdowały się 4 przystanki obsługujące regularne linie kolejowe (Białystok – Bacieczki, Białystok – Stadion, Białystok – Zielone Wzgórza, Białystok – Nowe Miasto).

Infrastruktura rowerowa

W Białymstoku według stanu na 31.12.2024 r. odnotowano 170,9 km dróg rowerowych (wzrost o 7,6% względem 2020 r.). W Mieście realizowane są głównie dwa rodzaje dróg rowerowych. Pierwszy, to droga rowerowa umownie nazwana „komunikacyjną”, prowadzona w pasie drogowym ulicy, równoległe do jezdni, oddzielona od niej pasem zieleni, bezpiecznikiem lub prowadzona wspólnie z ruchem pieszym (trudne warunki terenowe), służąca podróżom w relacji źródło – cel. Przyjęto zasadę budowy dróg rowerowych we wszystkich realizowanych i modernizowanych ulicach układu podstawowego, o ile szerokość pasa drogowego na to pozwala. Drugi rodzaj, to droga rowerowa niezależna od układu ulicznego,

tw. „rekreacyjna”, prowadzona w terenach o walorach widokowych, wypoczynkowych i dla łączenia terenów o charakterze rekreacyjnym z terenami mieszkaniowymi.

Mapa 12. Mapa dróg rowerowych

Źródło: Zarząd Dróg Miejskich, Urząd Miejski w Białymstoku.

Infrastruktura lotnicza

Transport lotniczy stanowi integralny element strategicznej infrastruktury komunikacyjnej. Oprócz pełnienia funkcji węzła transportowego, lotnisko jest inwestycją o kluczowym znaczeniu, mającą wpływ na szeroko pojęty rozwój społeczno-gospodarczy.

Lotnisko Białystok Krywlany (EPBK³⁸)

1. Stan istniejący

Lotnisko Białystok Krywlany zlokalizowane jest w południowej części Białegostoku, w granicach administracyjnych Miasta. Teren lotniska Krywlany od dawna pełnił funkcję lotniczą. W sąsiedztwie lotniska znajdują się: Las Solnicki, tereny inwestycyjne, objęte Podstrefą Białystok Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej oraz obiekty sportowe takie jak: Stadion Miejski Sp. z o.o. – „Chorten Arena”, Tor Białystok, a także planowana hala widowisko-sportowa. Obecnie lotnisko jest cywilnym lotniskiem użytku publicznego o ograniczonej certyfikacji. Lotniskiem zarządza spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, która jest odpowiedzialna za jego funkcjonowanie i bieżące utrzymanie. Głównym użytkownikiem lotniska jest Aeroklub Białostocki. Pozostałymi użytkownikami są: Podlaski Oddział Straży Granicznej im. Gen. dyw.

³⁸ Kod ICAO „EPBK” stanowi czteroliterowy wskaźnik lokalizacji nadawany przez International Civil Aviation Organization (ICAO), służący do jednoznacznej identyfikacji lotnisk oraz innych obiektów lotniczych.

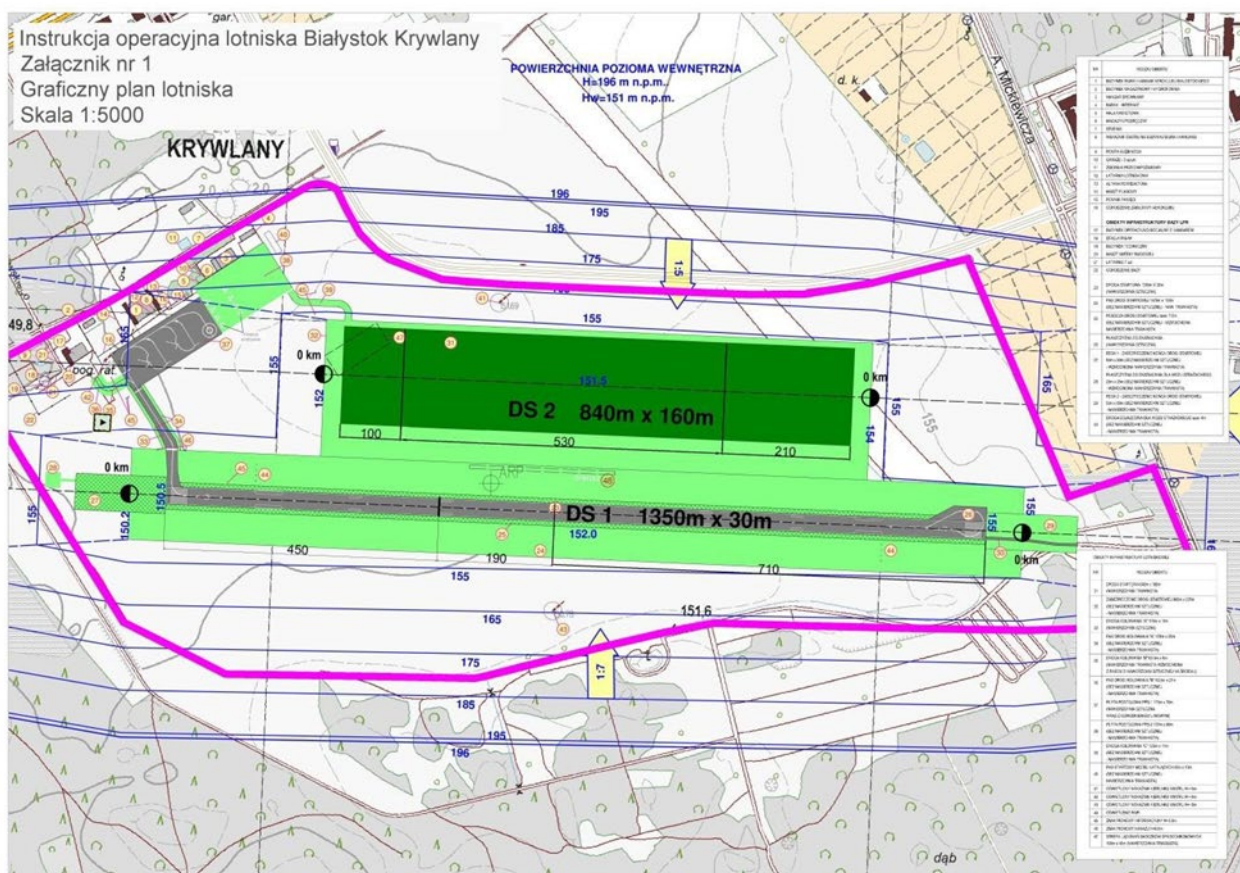
Henryka Minkiewicza oraz SP ZOZ Lotnicze Pogotowie Ratunkowe. Ponadto w związku z obecną sytuacją geopolityczną na lotnisku stacjonują również służby mundurowe.

W związku ze swoją strategiczną lokalizacją, w pełni zmodernizowane lotnisko Białystok Krywlany mogłoby być wykorzystane na stałe do zadań związanych z bezpieczeństwem i obronnością kraju. Przemawia za tym fakt, że lotnisko położone jest w bliskiej odległości od granicy Polski z Białorusią, będącej jednocześnie granicą Unii Europejskiej i wschodniej flanki NATO.

2. Istniejąca infrastruktura lotniskowa i rozbudowa lotniska

Wykonana w 2018 r. modernizacja wprowadziła funkcjonalny podział lotniska na dwie części: szkoleniową i komunikacyjną. Część szkoleniowa zlokalizowana jest w północnej części terenu i przeznaczona na realizację celów statutowych oraz szkoleniowych Aeroklubu Białostockiego. Obejmuje ona m.in.: drogę startową o nawierzchni naturalnej (trawiastej) o wymiarach 840 m x 80 m, drogę kołowania o nawierzchni naturalnej (trawiastej), płytę postojową o nawierzchni naturalnej wzmocnionej kratą lotniskową oraz istniejące budynki i budowle użytkowane przez Aeroklub Białostocki, Straż Graniczną i Lotnicze Pogotowie Ratunkowe. Część komunikacyjna zlokalizowana jest w południowej części i obejmuje m.in.: drogę startową o nawierzchni sztucznej (asfaltobeton) o wymiarach 1350m x 30m, drogi kołowania o nawierzchni sztucznej oraz płytę postojową o nawierzchni sztucznej. Istniejąca infrastruktura techniczna naziemna jak i podziemna zlokalizowana na terenie lotniska stanowi własność Gminy Białystok³⁹.

Mapa 13. Lotnisko Białystok Krywlany

Źródło: Instrukcja operacyjna Lotniska Białystok Krywlany – EPBK.

³⁹ Informacja została opracowana na podstawie dokumentu pn. „Konceptja Funkcjonalna Lotniska Białystok Krywlany (EPBK)”, 14 grudnia 2023 r.

W październiku 2024 r. został wydany kolejny certyfikat lotniska (ADRC⁴⁰) dla lotniska Białystok Krywłany (EPBK). Do czasu usunięcia przeszkód lotniczych, lotnisko funkcjonuje na podstawie zgody Prezesa ULC na użytkowanie w kodzie 2B, pomimo tego, że parametry technicznej infrastruktury lotniskowej pozwalają na funkcjonowanie w kodzie 3C. Sytuacja ta wynika z faktu występowania przeszkód lotniczych w rejonie lotniska. Aby możliwe było funkcjonowanie lotniska, do czasu usunięcia wszystkich przeszkód lotniczych, zarządzający lotniskiem dokonał tymczasowego przesunięcia obu progów drogi startowej DS1, jednak jest to rozwiązanie doraźne znacznie ograniczające możliwości lotniska. Obecnie z drogi startowej mogą korzystać statki powietrzne, których rozporządzalna długość startu/ładowania nie przekracza długości 900 m⁴¹. Dopuszczalne jest wykonywanie lotów krajowych, handlowych i niehandlowych przy ograniczeniu, że lotnisko obsłuży nie więcej niż 10 000 pasażerów rocznie oraz wykona nie więcej niż 850 operacji związanych z obsługą towarów rocznie.

Lotnisko Krywłany jest przedsięwzięciem wieloetapowym. Formuła lotniska daje możliwość rozwoju i dalszego dostosowywania poziomu eksploatacji do realnego zapotrzebowania na usługi lotnicze. W związku z tym, planowane jest etapowe uzupełnianie istniejącej infrastruktury lotniskowej. W I etapie planowana jest budowa budynku hangaru dla statków powietrznych z częścią administracyjno-biurową wraz z dwoma masztami antenowymi i wskaźnikiem kierunku wiatru, drogi kołowania o nawierzchni sztucznej DK D, a także przebudowa, rozbudowa i remont części drogi kołowania o nawierzchni sztucznej DK A wraz z budową i przebudową niezbędnej infrastruktury technicznej. Planowana inwestycja polegająca na budowie hangaru z częścią administracyjno-biurową oraz uzbrojeniem technicznym na terenie lotniska w Białymstoku będzie spełniać również funkcje bezpieczeństwa i stanowić element infrastruktury, służącej zwiększeniu odporności miasta i jego obszaru funkcjonalnego, a także regionu na sytuacje kryzysowe.

Plany inwestycyjne dotyczące sieci transportowej

Układ komunikacyjny Białegostoku od kilkunastu lat ulega intensywnym przeobrażeniom. Główne ulice jednojezdniowe mocno obciążone ruchem drogowym są sukcesywnie przebudowywane do przekrojów dwujezdniowych. W 2019 r. została domknięta od zachodniej strony obwodnica miejska przebiegająca ulicami: Aleja Ignacego Jana Paderewskiego, Aleja Niepodległości, Narodowych Sił Zbrojnych, gen. Franciszka Kleeberga, gen. Stanisława Maczka, gen. Władysława Andersa, gen. Stanisława Sosabowskiego, gen. Nikodema Sulika, Konstantego Ciołkowskiego, Wiadukt, która umożliwi szybszy, bezpieczniejszy i mniej uciążliwy dla środowiska oraz mieszkańców Miasta ruch tranzytowy w granicach administracyjnych Białegostoku.

Wzrastająca liczba użytkowników dróg oraz postępujące procesy urbanizacji Miasta powodują, że niezbędna jest dalsza rozbudowa czy też przebudowa istniejącej sieci dróg. Usprawnienia wymaga zewnętrzna dostępność transportowa Białegostoku i jego obszaru funkcjonalnego, a także lepsza integracja dróg wojewódzkich przebiegających przez Białystok z siecią dróg krajowych i TEN-T. Działania te przyczynią się do wsparcia realizacji krajowych i regionalnych zamierzeń prowadzących do poprawy standardów oraz rozbudowy infrastruktury drogowej.

Poprawy spójności i dostępności wymaga także układ komunikacyjny poszczególnych osiedli, w tym Bagnówka, Wygoda, Dojlidy Górne.

⁴⁰ ADRC (Aerodrome Certificate) – certyfikat lotniska potwierdzający spełnienie przez zarządzającego lotniskiem wymagań w zakresie bezpiecznej eksploatacji, określonych w obowiązujących przepisach lotniczych, uprawniający do prowadzenia operacji lotniczych na lotnisku użytku publicznego.

⁴¹ Informacja została opracowana na podstawie dokumentu pn. „Koncepcja Funkcjonalna Lotniska Białystok Krywłany (EPBK)”, 14 grudnia 2023 r.

Konieczność zapewnienia odpowiednich warunków ruchu w newralgicznych punktach sieci drogowej wymusza stosowanie skrzyżowań bezpiecznych, tj. z sygnalizacją świetlną, jak również charakteryzujących się wysoką przepustowością.

Jednym z kierunków działań wymagających kontynuacji jest dostosowanie kanalizacji deszczowej na terenie Miasta Białystok do obecnego i planowanego sposobu zagospodarowania terenu. Obejmuje to zabezpieczenie Miasta przed skutkami deszczy nawalnych oraz dużej ilości wód opadowych i roztopowych, w tym ograniczenie podtopień budynków i zalania ulic, a także zwiększenie możliwości retencjonowania wody i jej wykorzystania w okresach suchych.

Jednym z działań wpływających na zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego jest odpowiednie oświetlenie pasów drogowych. Miasto sukcesywnie buduje nowe, energooszczędne oświetlenie uliczne, a także modernizuje źródła światła na bardziej efektywne energetycznie. W kolejnych latach planowana jest kontynuacja tych działań.

Miasto od kilkunastu lat promuje ruch niezmotoryzowany, m.in. rowerowy oraz komunikacji zbiorowej. Posiada rozwiniętą sieć dróg rowerowych, która jest sukcesywnie rozbudowywana o nowe drogi i ciągi pieszo-rowerowe. Wprowadzanych jest także coraz więcej udogodnień dla rowerzystów – bezpłatny przewóz rowerów w autobusach, strefy ograniczonego ruchu dla samochodów, parkingi i wiaty rowerowe, doświetlenie przejazdów rowerowych i przejść dla pieszych, system wypożyczalni rowerów miejskich (BiKeR). Istotnym problemem infrastruktury rowerowej jest niedostateczna liczba i stopień skomunikowania dróg rowerowych na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (BOF), w szczególności w gminach poza rdzeniem BOF. Budowa nowych ścieżek łączących Białystok z gminami BOF stworzy alternatywę dla transportu indywidualnego oraz wzmocni obustronne powiązania funkcjonalne między Białymstokiem a gminami ościennymi. Działanie to wpisuje się w jeden z trzech celów strategicznych „Planu zrównoważonej mobilności miejskiej w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym do roku 2035”.

10.3 Mobilność, transport zbiorowy

Białostocka Komunikacja Rowerowa

W Białymstoku od 2014 r. funkcjonuje Białostocka Komunikacja Rowerowa BiKeR – wypożyczalnia rowerów publicznych. W 2024 r. rowery miejskie były wypożyczane ponad 374 tys. razy, a do grona użytkowników BiKeRa dołączyło ponad 8 tys. nowych osób. W 11. sezonie użytkownicy mieli do dyspozycji 55 stacji rowerowych, rozmieszczonych w granicach Miasta Białystok i 550 rowerów znajdujących się w stałej eksploatacji, w tym: 470 rowerów standardowych, 50 rowerów z fotelikiem do przewożenia dzieci, 10 rowerów typu tandem i 20 rowerów dziecięcych. Na podstawie porozumień międzygminnych sieć rowerowa BiKeR obejmuje swym zasięgiem również gminy: Choroszcz (2 stacje), Juchnowiec Kościelny (2 stacje), Supraśl (2 stacje) i Wasilków (3 stacje). Na terenie tych gmin dostępne są 84 sztuki rowerów. W 2024 r. użytkownicy systemu BiKeR mieli do dyspozycji łącznie 64 stacje rowerowe oraz 634 rowery.

W ramach innych działań wspierających ruch rowerowy w 2024 r. zamontowano 43 stojaki rowerowe (86 miejsc postojowych). Łącznie na terenie miasta w ogólnodostępnej przestrzeni publicznej, a także na terenie jednostek oświatowych zlokalizowanych jest 1 348 stojaków rowerowych. W Białymstoku na ulicach jednokierunkowych wprowadzono kontrapas (m.in. na ul. Wesołej) lub kontraruch rowerowy (m.in. na ul. Bitwy Białostockiej, ul. Fabrycznej, ul. Kraszewskiego).

Komunikacja miejska

Miasto organizuje i zarządza przewozami o charakterze użyteczności publicznej na liniach komunikacyjnych w granicach Miasta Białegostoku oraz gmin ościennych objętych porozumieniami międzygminnymi (Choroszcz, Dobrzyniewo Duże, Grabówka⁴², Juchnowiec Kościelny, Supraśl, Wasilków, Zabłudów). Na terenie Miasta Białegostoku i gmin ościennych zlokalizowanych jest 1 140 przystanków, w tym na terenie Białegostoku 704 przystanki (542 wyposażone są w wiaty). Usługi przewozowe świadczy trzech operatorów: Komunalne Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o.o., Komunalne Przedsiębiorstwo Komunikacji Miejskiej Sp. z o.o. i Komunalny Zakład Komunikacyjny Sp. z o.o. W 2024 r. liczba przejazdów komunikacją miejską w stosunku do 2020 r. wzrosła o 28,5%.

Dystrybucja biletów

Zarząd Białostockiej Komunikacji Miejskiej zajmuje się dystrybucją biletów uprawniających do korzystania z usług przewozowych świadczonych w ramach Komunikacji Miejskiej w Białymstoku. Prowadzona jest hurtowa sprzedaż biletów jednorazowych.

Sprzedaż biletów realizowana jest w punktach sprzedaży biletów zlokalizowanych na terenie miasta i w niektórych miejscowościach sąsiednich; poprzez stronę internetową www.ekarta.bialystok.pl (po zakupie biletu należy go odebrać w kasowniku lub biletomacie); poprzez aplikacje mobilne mPay i Skycash, umożliwiające zakup biletów komunikacji miejskiej przez telefon komórkowy (po zakupie bilet zostaje przypisany do nr telefonu); w biletomatach i kasownikach elektronicznych, zainstalowanych w każdym autobusie (transakcje opłacane kartą miejską lub kartą bankową nie wymagają drukowania biletów papierowych).

Podróżujący Białostocką Komunikacją Miejską posiadający zbliżeniową kartę płatniczą bądź funkcję płatności NFC w telefonie lub zegarku, dokonując opłaty za przejazd w biletomacie mają możliwość skorzystania z inteligentnego rozwiązania Mass Transit Transaction (MTT – VISA) / Pay As You Go (PaYG – Mastercard) – to rozliczanie za przejazdy, polegające na automatycznym poborze optymalnej opłaty z rachunku karty płatniczej dopiero po zakończeniu doby rozliczeniowej.

Przewóz osób niepełnosprawnych

W Białymstoku funkcjonuje mikrobusowy system przewozu osób z niepełnosprawnościami. Obecnie przewozy realizowane są przez Zarząd Białostockiej Komunikacji Miejskiej i dostępne są przede wszystkim na terenie Miasta oraz po spełnieniu określonych warunków, również poza jego granicami.

Przewóz osób z niepełnosprawnościami w systemie mikrobusowym ukierunkowany jest przede wszystkim na rzecz bezpłatnego transportu dzieci do placówek edukacyjnych (przedszkola, szkoły podstawowe, ponadpodstawowe lub ośrodki umożliwiające realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki). Ten typ usług stanowi ponad 60% wszystkich realizowanych przewozów. W miarę możliwości, przewozy świadczone są też dla pozostałych osób z niepełnosprawnościami.

W 2024 r. przewoźnik dysponował 12 mikrobusami, przystosowanymi do przewozu osób z niepełnosprawnościami, w tym na wózkach. Miesięcznie wykonywano średnio 3 000 kursów.

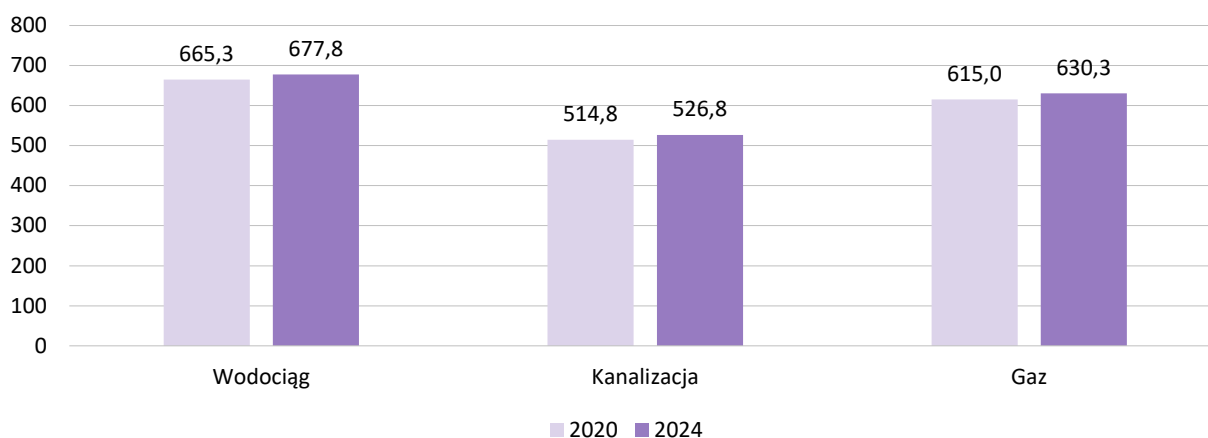
⁴² Od 01.01.2025 r.

10.4 Infrastruktura techniczna

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna i gazowa

Sieci rozdzielcze, tj. wodociągowa (łącznie z siecią przesyłową), kanalizacyjna i gazowa, znajdujące się na obszarze Białegostoku na przestrzeni lat 2020-2024 były systematycznie rozbudowywane. Ich długości zwiększyły się w analizowanym czasie odpowiednio o 12,5 km, 12,0 km oraz 15,2 km. Tym samym, w relacji do stanu z 2020 r. wzrosło zagęszczenie sieci: wodociągowej – o 12,2 km/100 km², kanalizacyjnej – o 11,7 km/100 km² oraz gazowej – o 14,9 km/100 km². Według danych Wodociągów Białostockich w 2024 r. długość sieci wodociągowej wraz z przyłączami w Białymstoku wynosiła 1 055,3 km.

Wykres 36. Długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej*, kanalizacyjnej i gazowej (w km). Stan w dniu 31 grudnia

* Długość sieci wodociągowej dotyczy sieci rozdzielczej (bez przyłączy do budynków mieszkalnych i innych obiektów) oraz sieci przesyłowej (magistralnej, tj. przewodów doprowadzających do sieci rozdzielczej wodę).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

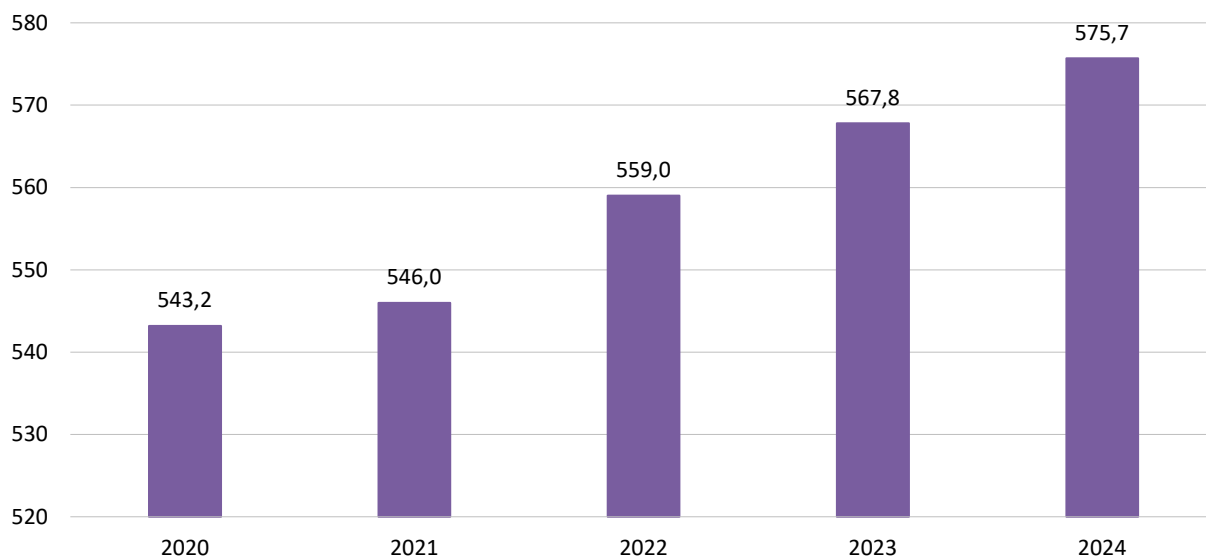
Pod względem odsetka ludności posiadającej dostęp do danego rodzaju infrastruktury, Miasto Białystok zanotowało bardzo zadowalające wartości wskaźników. W 2024 r. z wodociągu, kanalizacji oraz gazociągu korzystało odpowiednio: 97,7%, 96,6% oraz 87,5% mieszkańców. W odniesieniu do 2020 r. udział ludności Białegostoku korzystającej z instalacji wodociągowej i kanalizacyjnej zwiększył się odpowiednio o 0,1 p. proc. oraz o 0,2 p. proc, jednocześnie zmniejszył się odsetek mieszkańców korzystających z sieci gazowej (o 1,5 p. proc.).

W badanym okresie obserwowano systematyczny wzrost zużycia gazu z sieci na ogrzewanie mieszkań. W 2024 r. na terenie Białegostoku wyniosło ono 321,0 TWh i zwiększyło się o 12,4% w porównaniu ze stanem odnotowanym w 2020 r. Wzrasta również zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca – w porównaniu z 2020 r. o 2,93 kWh.

Sieć kanalizacji deszczowej

Widoczne zmiany klimatu (wysokie temperatury latem, w korelacji z nieregularnością opadów, powodujące okresy dość długotrwałych susz, nawałne deszcze, gwałtowne wichury, a zimą: okresy bezśnieżne, lub przeciwnie: okresy krótkotrwałych gwałtownych śnieżyc i duże różnice temperatur) oraz występowanie zjawisk ekstremalnych (powodzie, gradobicia) wymuszają inwestowanie m.in. w sieć kanalizacji deszczowej. Jej długość w latach 2020-2024 wzrosła z 543,2 km do 575,7 km.

Wykres 37. Sieć kanalizacji deszczowej (w km). Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: Departament Gospodarki Komunalnej, Urząd Miejski w Białymstoku.

Infrastruktura energetyczna

Gospodarstwa domowe z obszaru Białegostoku w 2024 r. zużyły 654,0 kWh energii elektrycznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Oznacza to wzrost konsumpcji energii o 2,9 kWh na 1 mieszkańca w stosunku do wartości zanotowanej cztery lata wcześniej. W latach 2020-2024 zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca ulegało wahaniom, osiągając wartości od 635,4 kWh w 2023 r. do 666,4 kWh w 2021 r.

Podstawowymi elementami uzbrojenia elektroenergetycznego Miasta są linie i stacje wysokiego napięcia, źródło własne energii elektrycznej oraz stacje i linie średniego napięcia. Głównym źródłem zasilania miasta w energię elektryczną jest Elektrociepłownia Białystok oraz krajowy system przesyłowy poprzez stację 400/110 kV Narew. Na terenie miasta zlokalizowane jest również mniejsze źródło energii elektrycznej w postaci spalarni odpadów. System miejski połączony jest z siecią dystrybucyjną ośmioma liniami 110 kV pracującymi jako sieć zamknięta. Na terenie miasta zlokalizowanych jest 10 stacji transformatorowo-rozdzielczych WN/SN, a także 2 rozdzielnie sieciowe 15/15 kV, stacje transformatorowe 15/04 kV oraz linie średniego i niskiego napięcia. Łączna długość linii 110 kV na terenie miasta wynosi ok. 65,4 km sieci napowietrznej jedno i dwutorowej oraz około 5,7 km sieci kablowej. Zasilanie odbiorów w energię elektryczną odbywa się przy wykorzystaniu 965 stacji transformatorowych SN/nn (tj. 15/0,4 kV), w tym 919 szt. stacji wewnętrznych i 46 szt. stacji słupowych. Stacje te połączone są ciągami napowietrznymi i kablowymi 15kV o łącznej długości 820,9 km, w tym sieciami napowietrznymi SN o długości 9 km i sieciami kablowymi SN o długości 811,9 km⁴³. Unieruchomienie bądź zniszczenie w wyniku sytuacji nadzwyczajnych pojedynczych elementów głównego systemu zasilania może spowodować zakłócenia w jego pracy, nie spowoduje jednak długotrwałych ograniczeń ze względu na możliwość wzajemnej rezerwacji podstawowych elementów zasilania. Zagrożeniem powodującym dłuższe w czasie pozbawienie Miasta w zasilanie elektroenergetyczne może być wstrzymanie lub przerwa w dostawie energii z krajowego systemu

⁴³ Trzecia aktualizacja projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta Białegostoku na lata 2012-2030, Białystok, marzec 2025 r.

elektroenergetycznego. Zabezpieczeniem w tym przypadku może być możliwość przejęcia zasilania Miasta przez Elektrociepłownię Białystok.

Sieć ciepłownicza

Podstawowym źródłem zaopatrzenia w energię ciepłą w postaci wody gorącej lub pary jest ogólnomiejski system ciepłowniczy zasilany z Elektrociepłowni Białystok, Ciepłowni Zachód oraz Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych. System ciepłowniczy zaopatruje głównie odbiorców na terenach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i usługowej. Przesył energii cieplnej ze źródeł ciepła do odbiorców w postaci wody gorącej lub pary odbywa się za pomocą sieci ciepłowniczych wodnych lub parowych. Na terenie Białegostoku zlokalizowanych jest ponad 288 km wodnych sieci ciepłowniczych i ok. 15 km sieci parowych. Poza systemem ogólnomiejskim eksploatowanych jest ponad 330 lokalnych i zakładowych źródeł ciepła. Dostawą ciepła z systemu scentralizowanego objęta jest większość zasobów mieszkaniowych zabudowy wielorodzinnej, a także przeważająca część obiektów usługowo-handlowych oraz obiektów przemysłowo-składowych.

Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Białymstoku (ZUOK) to instalacja termicznego przekształcania odpadów w energię elektryczną i ciepłą. Dzięki spalaniu objętość odpadów zmniejsza się piętnastokrotnie, a ich masa – czterokrotnie. ZUOK jest w stanie przetworzyć do 15 ton odpadów komunalnych w ciągu godziny, a więc do 120 tys. ton w roku. Dzięki zastosowanej technologii możliwe jest wytworzenie rocznie ok. 44–50 tys. MWh energii elektrycznej oraz ok. 350 tys. GJ energii cieplnej, która trafia do miejskiej sieci ciepłowniczej. Obiekt jest elementem wzorcowo zorganizowanego w skali kraju systemu gospodarki odpadami obejmującego również wdrożenie selektywnej zbiórki oraz budowę sortowni. Poprzez budowę instalacji termicznego przekształcania w znacznym stopniu zmniejszyła się liczba rodzajów i ilość odpadów kierowanych do tradycyjnego składowania.

W 2024 r. ZUOK w Białymstoku przetwarzał odpady komunalne oraz odpady stanowiące frakcję energetyczną pozostałą po sortowaniu surowców, która nie nadaje się do ponownego wykorzystania. Energia elektryczna powstała w tym procesie została w znacznej ilości sprzedana do Miasta Białystok i jednostek mu podległych (od 1.07.2024 r. Spółka „LECH” jest sprzedawcą energii dla ponad 1 200 Punktów Poboru Energii). Wytworzone ciepło sprzedane zostało ponadto do miejskiej sieci ciepłowniczej. Funkcjonowanie Zakładu pozytywnie wpływa na zapewnienie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego.

Działalność ZUOK w Białymstoku ma zasadniczy wpływ na jakość środowiska. W 2024 r. Zakład termicznie przekształcił 107 281,70 Mg odpadów. Powstałe odpady procesowe przekazane zostały do zagospodarowania w procesie odzysku R5, tj. żużle – w ilości 18 962,05 Mg, pyły z kotła – 678,34 Mg i odpady stałe z oczyszczania gazów odlotowych – 2 529,98 Mg. Przyjęcie takiego kierunku gospodarowania odpadami przyczyniło się do dotrzymania przez Miasto wymaganych poziomów odzysku.

W efekcie przetwarzania odpadów Zakład wytworzył i wprowadził do miejskiej sieci ciepłowniczej 346 727 GJ ciepła, a do sieci elektroenergetycznej 46 203,13 MWh energii elektrycznej, redukując tym samym ilość paliw konwencjonalnych, jaka musiałaby być zużyta do wytworzenia tej energii. Całość procesu prowadzona była z wykorzystaniem wód opadowych zbieranych z terenu Zakładu, z wykorzystaniem nowoczesnej instalacji oczyszczania spalin (IOS), gwarantującej emisję szkodliwych substancji na minimalnym poziomie, o wiele niższym od dopuszczalnych wartości.

Tablica 17. System ciepłowniczy w 2022 r.

Wyszczególnienie	2022
Kubatura ogrzewanych budynków [w tys. m ³]	42 683
Powierzchnia ogrzewanych budynków [w tys. m ²]	8 994
obiekty mieszkalne	6 060
obiekty użytkowe	2 934
Moc zamówiona przez odbiorców [w MW]	737,911
Moc osiągalna źródeł ciepła [w MW]	682,9
„Ciepłownia Zachód”	185
ECB Enea	480,4
ZUOK (spalarnia odpadów)	17,5
Moc zamówiona w źródłach ciepła [w MW]	586,19
„Ciepłownia Zachód”	185
ECB Enea	383,69
ZUOK (spalarnia odpadów)	17,5
Moc wykorzystana źródeł ciepła [w MW]	358,5
„Ciepłownia Zachód”	84
ECB Enea	257
ZUOK (spalarnia odpadów)	17,5
Produkcja ciepła w źródłach scentralizowanych [w GJ]	3 992 422
„Ciepłownia Zachód”	133 207
kontenery	36
kotłownia ZUOK	344 236
Produkcja ciepła w ECB	3 859 095
Ilość sprzedanych jednostek ciepła [w GJ]	3 696 719
w wodzie	3 546 103
w parze	150 616

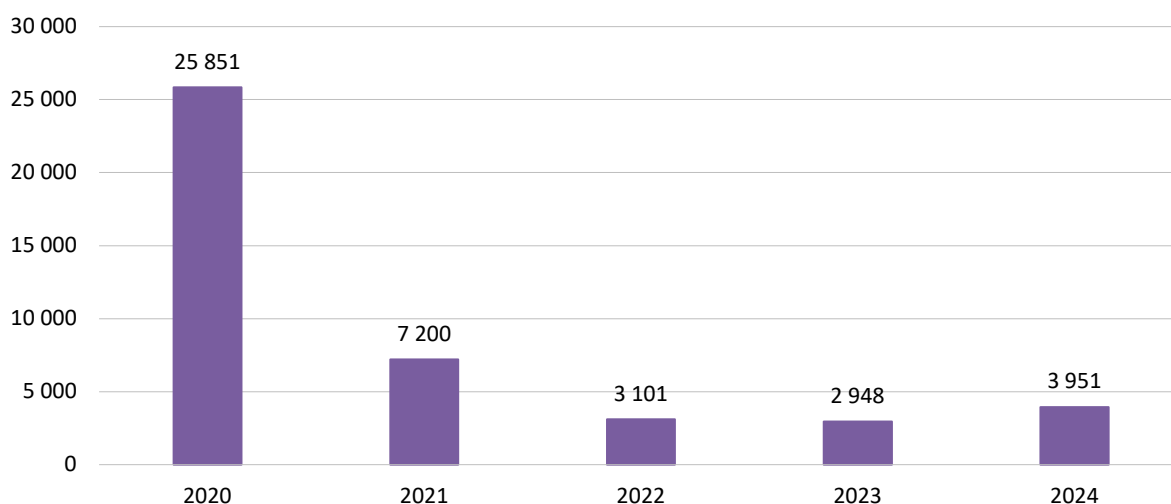
Źródło: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Białegostoku*, Załącznik Nr 1 do uchwały Nr LXXVII/1079/23 Rady Miasta Białystok z dnia 18 grudnia 2023 r. *Opracowanie Departamentu Urbanistyki i Architektury UM w Białymstoku na podstawie danych z Enea Ciepło Sp. z o.o. i Enea „Plan rozwoju miejskiego systemu ciepłowniczego Białegostoku na lata 2019–2023”.*

Zasięg sieci, dostępność i jakość Internetu

W trakcie budowy jest Miejska Sieć Światłowodowa. Aktualny na 31.12.2024 r. stan sieci to:

- ok. 150 km światłowodów,
- 186 lokalizacji podłączonych (w tym: 132 jednostki oświatowe, 33 jednostki podległe i 21 lokalizacji Urzędu Miejskiego),
- rdzeń sieci działa z przepustowością 10 GBit/s,
- jednostki podłączane są interfejsami 1 GBit/s,
- punkt styku z Internetem zapewniony jest redundantnie przez łącza z 2 operatorami, z wykorzystaniem protokołu BGP oraz adresacji pozyskanej z RIPE.

Wykres 38. Długość nowozainstalowanych światłowodów w ciągu roku (w m)

Źródło: Centrum Usług Informatycznych, Urząd Miejski w Białymstoku.

W 2024 r. Miasto utrzymywało i konserwowało urządzenia kanałów technologicznych na terenie Białegostoku, obejmujące: kanały, studnie, rurociągi i kanalizacje wraz ze światłowodami oraz innymi elementami sieci światłowodowej. Całkowita długość utrzymywanych w 2024 r. kanałów technologicznych i kanalizacji teletechnicznej wyniosła 131,69 km. Wydano 48 warunków technicznych na budowę/przebudowę kanałów technologicznych lub kanalizacji teletechnicznej.

Białystok jako operator telekomunikacyjny

W ramach działalności telekomunikacyjnej Miasto zapewnia dostęp do Internetu przez podłączenie do sieci Urzędu dla 139 jednostek miejskich. Połączenia światłowodowe realizowane są z wykorzystaniem światłowodów własnych, umieszczonych w kanalizacji stanowiącej własność Miasta oraz ORANGE (w ramach zadania budowy Miejskiej Sieci Światłowodowej), a także przez włókna światłowodowe, które zostały zainstalowane w ramach wcześniejszej współpracy z operatorem sieci BIAMAN, który działa przy Politechnice Białostockiej. Planowany jest ciągły rozwój miejskiej sieci światłowodowej i poszerzanie jej zasięgu o nowe lokalizacje.

Miejska sieć bezprzewodowa oferowała świadczenie usługi HotSpot w 8 lokalizacjach: Teatr Lalek (ul. Kalinowskiego 1), Pałacyk Ślubów (ul. Kilińskiego 6), Ratusz (ul. Rynek Kościuszki 10), Park Planty (Aleja Zakochanych), Słonimska 1 (wewnętrzny w budynku Urzędu), Branickiego 3/5 (wewnętrzny w budynku Urzędu), Kilińskiego 6 (wewnętrzny w budynku Urzędu), Składowa 11 (wewnętrzny w budynku Urzędu).

W Białymstoku funkcjonuje ponadto 5 ławek solarnych, które poza funkcją ładowania urządzeń mobilnych oferują dostęp do Internetu poprzez hotspot Wi-Fi. Ławki te znajdują się w następujących lokalizacjach: Rynek Kościuszki, ul. Kilińskiego, ul. Suraska (2 sztuki), ul. Kalinowskiego (w pobliżu Teatru Lalek).

10.5 Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami komunalnymi na terenie Miasta Białystok jest kontynuacją przedsięwzięć i działań prowadzonych od 1 lipca 2013 r., czyli od wdrożenia nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi. System ten ewoluuje i na podstawie zebranych doświadczeń jest sukcesywnie ulepszany tak, aby mógł spełniać oczekiwania mieszkańców. W pierwszym kwartale 2020 r. podmiotem zarządzającym systemem gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie Białegostoku było utworzone w ramach PUHP „LECH” Sp. z o.o. w Białymstoku, Biuro Zarządzania Systemem Gospodarki Odpadami mieszczące się przy ul. Kamiennej 17. Od 01.04.2020 r. do 30.06.2024 r. zadania związane z zarządzaniem systemem gospodarowania odpadami komunalnymi realizowane były przez Referat Gospodarki Opadami funkcjonujący w strukturze Departamentu Gospodarki Komunalnej Urzędu Miejskiego w Białymstoku. Od 01.07.2024 r. zarządzającym systemem gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie Białegostoku jest Biuro Gospodarowania Odpadami Urzędu Miejskiego w Białymstoku.

Systemem odbierania odpadów komunalnych objęte są wszystkie nieruchomości położone na terenie Miasta, zarówno te, na których zamieszkują mieszkańcy (objęte z mocy ustawy), jak i te, na których nie zamieszkują mieszkańcy, a powstają odpady komunalne (tzw. nieruchomości niezamieszkałe „n/n-ki”, które zostały włączone do systemu na mocy uchwały Rady Miasta Białystok). Od 1.03.2020 r., w związku ze zmianami przepisów prawnych, przystąpienie właściciela nieruchomości, na której nie zamieszkują mieszkańcy, do zorganizowanego przez Miasto Białystok systemu gospodarowania odpadami komunalnymi jest dobrowolne i następuje na podstawie zgody właściciela nieruchomości wyrażonej w formie pisemnej. Właściciele nieruchomości, na której nie zamieszkują mieszkańcy, którzy nie przystąpią do systemu prowadzonego przez Prezydenta Miasta Białegostoku są obowiązani do zawarcia indywidualnych umów z podmiotem odbierającym odpady komunalne od właścicieli nieruchomości, wpisanym do rejestru działalności regulowanej.

W celu zorganizowania odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości Miasto podzielone jest na 6 sektorów. Każdy sektor jest odrębnym obszarem, na terenie którego odbiór odpadów komunalnych prowadzi jedna firma wywozowa wybrana w drodze przetargu.

Mapa 14. Podział Miasta na sektory

Źródło: Biuro Gospodarowania Odpadami, Urząd Miejski w Białymstoku.

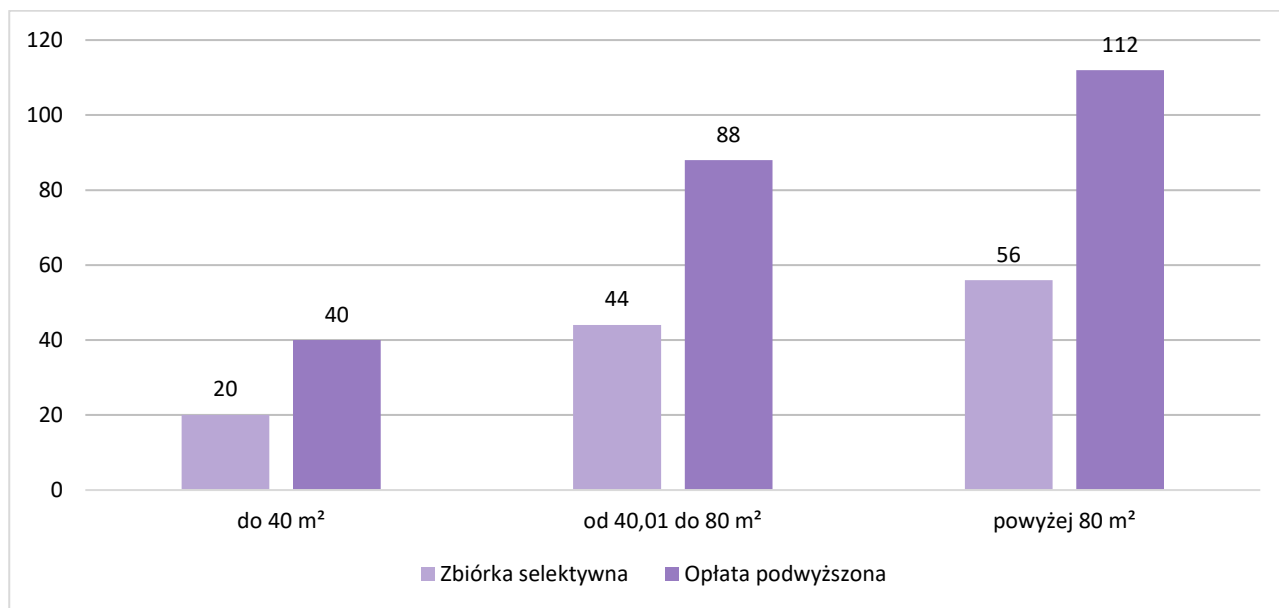
Na terenie Białegostoku opłata za gospodarowanie odpadami komunalnymi w przypadku nieruchomości zamieszkałych naliczana jest od gospodarstwa domowego zróżnicowanego pod względem powierzchni użytkowej lokalu mieszkalnego (do 40,00 m², od 40,01 m² do 80,00 m², powyżej 80,00 m²). Zaletą tej metody jest stała powierzchnia lokalu niezależna od liczby mieszkańców, a w związku z tym mała zmienność deklaracji. Metoda ta jest prosta pod względem kontroli liczby gospodarstw domowych, a także jest przyjazna rodzinom wielodzietnym. Dzięki tej metodzie stawki są jednymi z najniższych w Polsce. Metoda ta charakteryzuje się też stabilną sytuacją pod względem wpływów do budżetu gminy. W przypadku, gdy odpady zbierane i odbierane są w sposób selektywny miesięczne stawki opłaty od gospodarstwa domowego od 1.07.2022 r., w zależności od powierzchni lokalu mieszkalnego wynosiły odpowiednio: 20 zł, 44 zł, 56 zł. W przypadku zbierania i odbierania odpadów w sposób nieselektywny (zmieszany) stawki są odpowiednio wyższe i wynosiły dla lokali mieszkalnych: 40 zł, 88 zł, 112 zł.

Na terenie Białegostoku zgodnie z przyjętą uchwałą⁴⁴ Rady Miasta Białystok właścicielom nieruchomości, których dochód nie przekracza kwoty uprawniającej do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje zwolnienie w wysokości 40% miesięcznych stawek opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Ponadto, obowiązują częściowe zwolnienia w wysokości 50% miesięcznych stawek opłat

⁴⁴ Uchwała Nr XVIII/290/19 Rady Miasta Białystok z dnia 20 grudnia 2019 r. w sprawie wyboru metody ustalenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz ustalenia stawki tej opłaty i ustalenia stawki opłaty za pojemnik o określonej pojemności (Dz. Urz. Woj. Podl. 2022 r. poz. 2561).

za gospodarowanie odpadami komunalnymi, które przysługują rodzinom wielodzietnym, spełniającym warunki do otrzymania Karty Dużej Rodziny. Od 1.03.2020 r. obowiązują dodatkowe zniżki: dla właścicieli nieruchomości jednorodzinnych kompostujących bioodpady stanowiące odpady komunalne w przydomowych kompostownikach. Dodatkowo zgodnie z uchwałami Nr XIX/299/20, Nr XLI/606/21 i Nr LXXIV/1012/23 w sprawie przyjęcia programu osłonowego Rada Miasta Białystok przyjęła zniżki w wysokości 50% należnej opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, zbieranymi w sposób selektywny, które przysługują osobom samotnie zamieszkującym, spełniającym warunki określone w poszczególnych uchwałach.

Wykres 39. Stawki opłaty za odbiór odpadów komunalnych dla mieszkańców obowiązujące w 2024 r. (w zł)

Źródło: Biuro Gospodarowania Odpadami, Urząd Miejski w Białymstoku.

W przypadku nieruchomości niezamieszkałych opłata wnoszona jest „za pojemnik” (tj. należna opłata stanowi iloczyn zadeklarowanej liczby pojemników z odpadami powstającymi na danej nieruchomości i stawki opłaty za pojemnik o określonej pojemności ustalone mocą uchwały Rady Miasta).

W zamian za uiszczoną przez właściciela nieruchomości opłatę za gospodarowanie odpadami komunalnymi, właściciele nieruchomości otrzymują następujące usługi: wyposażenie nieruchomości w pojemniki/kontenery na niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne, pojemniki/worki na odpady surowcowe, a także utrzymanie kontenerów/pojemników w odpowiednim stanie sanitarnym i technicznym. Ponadto z pobranych opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi pokrywane są koszty funkcjonowania systemu obejmujące: odbieranie, transport, odzysk i unieszkodliwianie odpadów komunalnych, tworzenie i utrzymanie PSZOK (Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych) i edukację ekologiczną oraz obsługę administracyjną systemu.

Obowiązujący obecnie na terenie Białegostoku system selektywnej zbiórki odpadów komunalnych spełnia wymogi Rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 10.05.2021 r. w sprawie sposobu selektywnego zbierania wybranych frakcji odpadów i prowadzony jest w następujący sposób:

- „u źródła”,
- na terenach przeznaczonych do użytku publicznego,
- w PSZOK.

Uzupełnieniem zbiórki odpadów „u źródła” i na terenach przeznaczonych do użytku publicznego jest zbiórka odpadów prowadzona w PSZOK. Pierwszy PSZOK funkcjonuje w Hryniewiczach przy Zakładzie Utylizacji Odpadów Komunalnych. Prowadzącym PSZOK jest PUHP „LECH” Sp. z o.o. w Białymstoku. Administracyjnie PSZOK zlokalizowany jest na terenie gminy Juchnowiec Kościelny. Jest to PSZOK należący do gminy Białystok, z którego na mocy Porozumienia Międzygminnego⁴⁵ mogą korzystać również mieszkańcy gminy Juchnowiec Kościelny. Drugi PSZOK funkcjonuje w Białymstoku przy ul. 42 Pułku Piechoty 48. PSZOK ten utworzony został na mocy umowy zawartej pomiędzy MPO Sp. z o.o., a PUHP „LECH” Sp. z o.o. na „Utworzenie i prowadzenie na terenie Miasta Białegostoku Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) oraz zbieranie i zagospodarowanie dostarczonych przez mieszkańców odpadów komunalnych”.

Odebrane od właścicieli nieruchomości położonych na terenie Miasta Białystok odpady komunalne kierowane są do zagospodarowania w instalacjach komunalnych (dawniej do regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych – RIPOK), którymi są: Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych w Hryniewiczach (dalej ZUOK w Hryniewiczach) i Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Białymstoku (dalej ZUOK Białystok). Odpady z dodatkowych umów z przedsiębiorcami kierowane są oprócz ww. instalacji ZUOK także do innych instalacji komunalnych położonych na terenie kraju.

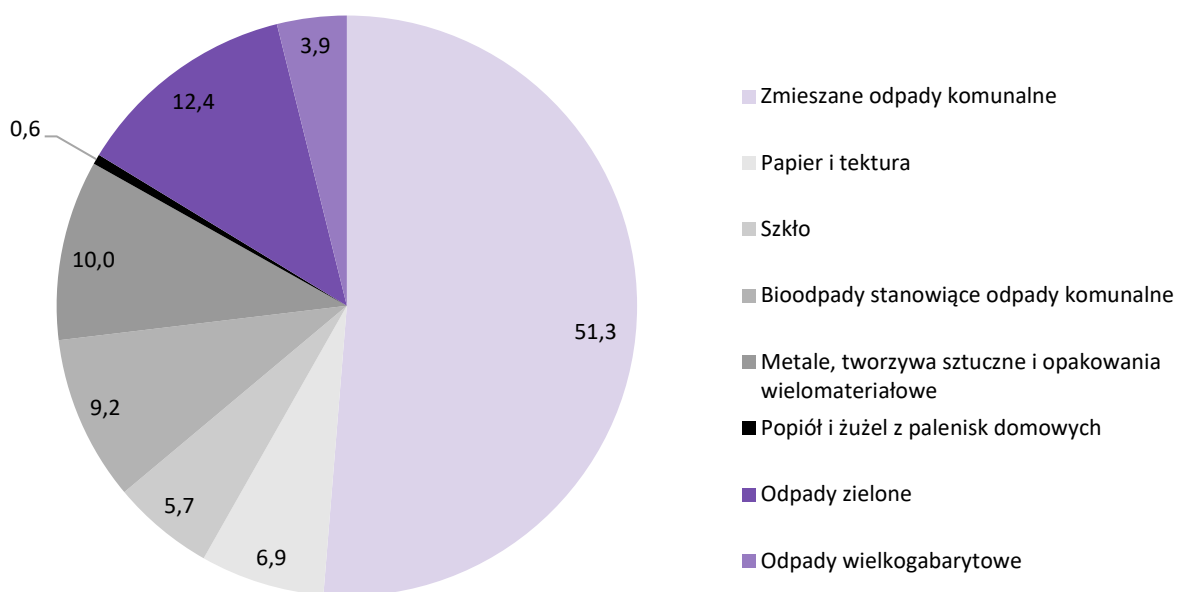
Mniejsze elektroodpady, jak np. telefony komórkowe, komputery i podzespoły, narzędzia elektryczne, drobny sprzęt AGD i RTV itp. mogą być wyrzucane do czerwonych kontenerów na elektrośmieci rozstawionych na terenie całego Białegostoku. Do kontenerów nie można wrzucać żarówek i świetlówek energooszczędnych. Jest to rodzaj pojemników, który rozszerzył system selektywnej zbiórki odpadów w Mieście, dzięki czemu mieszkańcy mogą łatwiej pozbyć się starego, zepsutego sprzętu elektrycznego i elektronicznego.

Na terenie Białegostoku prowadzona jest także selektywna zbiórka baterii i akumulatorów, m.in. w szkołach (w ramach konkursów), urzędach, placówkach handlowo-usługowych, zakładach pracy, na terenie których znajdują się odpowiednie pojemniki przeznaczone na tego rodzaju odpady. Zebrane w ten sposób baterie i akumulatory trafią do odpowiednich firm, które zajmują się ich unieszkodliwianiem i odzyskiem zawartych w nich surowców wtórnych.

Na terenie Miasta Białegostoku wzorem lat ubiegłych kontynuowana jest również akcja pod hasłem: „Przeterminowane leki przynieś do apteki”. Kampania ta skierowana jest do wszystkich mieszkańców, którzy chcą pozbyć się przeterminowanych, nieużytecznych farmaceutyków z domowych apteczek. Wykaz lokalizacji pojemników rozmieszczonych w aptekach dostępny jest na stronie internetowej Nasz Białystok Jest Eko. Podmiotem odpowiedzialnym za logistyczną obsługę akcji (odbiór, transport i przekazanie zebranych odpadów do unieszkodliwiania) zgodnie z zawartą umową są firmy świadczące usługi odbioru odpadów w danym sektorze.

⁴⁵ Porozumienie Międzygminne z dnia 12.02.2014 r. w sprawie powierzenia Miastu zadania własnego gminy Juchnowiec Kościelny w zakresie utworzenia PSZOK na terenie gminy Juchnowiec Kościelny dla mieszkańców gminy Juchnowiec Kościelny.

Wykres 40. Struktura odpadów komunalnych odebranych z nieruchomości w 2024 r. (w %)

Źródło: Biuro Gospodarowania Odpadami, Urząd Miejski w Białymstoku.

W 2024 r. z nieruchomości w Białymstoku odebrano 100,9 tys. t odpadów komunalnych (w 2020 r. – 101,3 tys. t). W ich strukturze przeważały zmieszane odpady komunalne, które stanowiły 51,3% ogółu odpadów komunalnych odebranych, a w dalszej kolejności odpady zielone (12,4%) oraz metale, tworzywa sztuczne i opakowanie wielomateriałowe (10,0%). Odpady zebrane w PSZOK stanowiły 7,7% ogółu odpadów. W porównaniu z 2020 r., w 2024 r. zebrano ponad 4-krotnie więcej elektroodpadów.

11. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

11.1 Struktura funkcjonalno-przestrzenna

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej wyodrębnia się 4 jednostki strukturalne, których granice wyznaczają linie kolejowe, ulice układu podstawowego oraz obwodnica śródmiejska.

Centralnie położona jednostka – Śródmieście, której granice wyznacza przebieg obwodnicy śródmiejskiej, ma charakter wielofunkcyjny. Znajdują się tu najważniejsze obiekty świadczące o tożsamości Miasta, najlepiej ukształtowane przestrzenie publiczne (w tym nowy wizerunek Rynku Kościuszki i Placu Jana Pawła II), obiekty usługowe o znaczeniu ogólnomiejskim i ponadlokalnym.

Jednostka Południe ma charakter wielofunkcyjny, w znacznym stopniu wspierający jednostkę Śródmieście. Zlokalizowane są tu obiekty uczelni wyższych, sportowo-rekreacyjne, specjalnej strefy ekonomicznej i parku naukowo-technologicznego. Znajdują się tu również przestrzenie publiczne będące kontynuacją założeń śródmiejskich oraz osiedla mieszkaniowe.

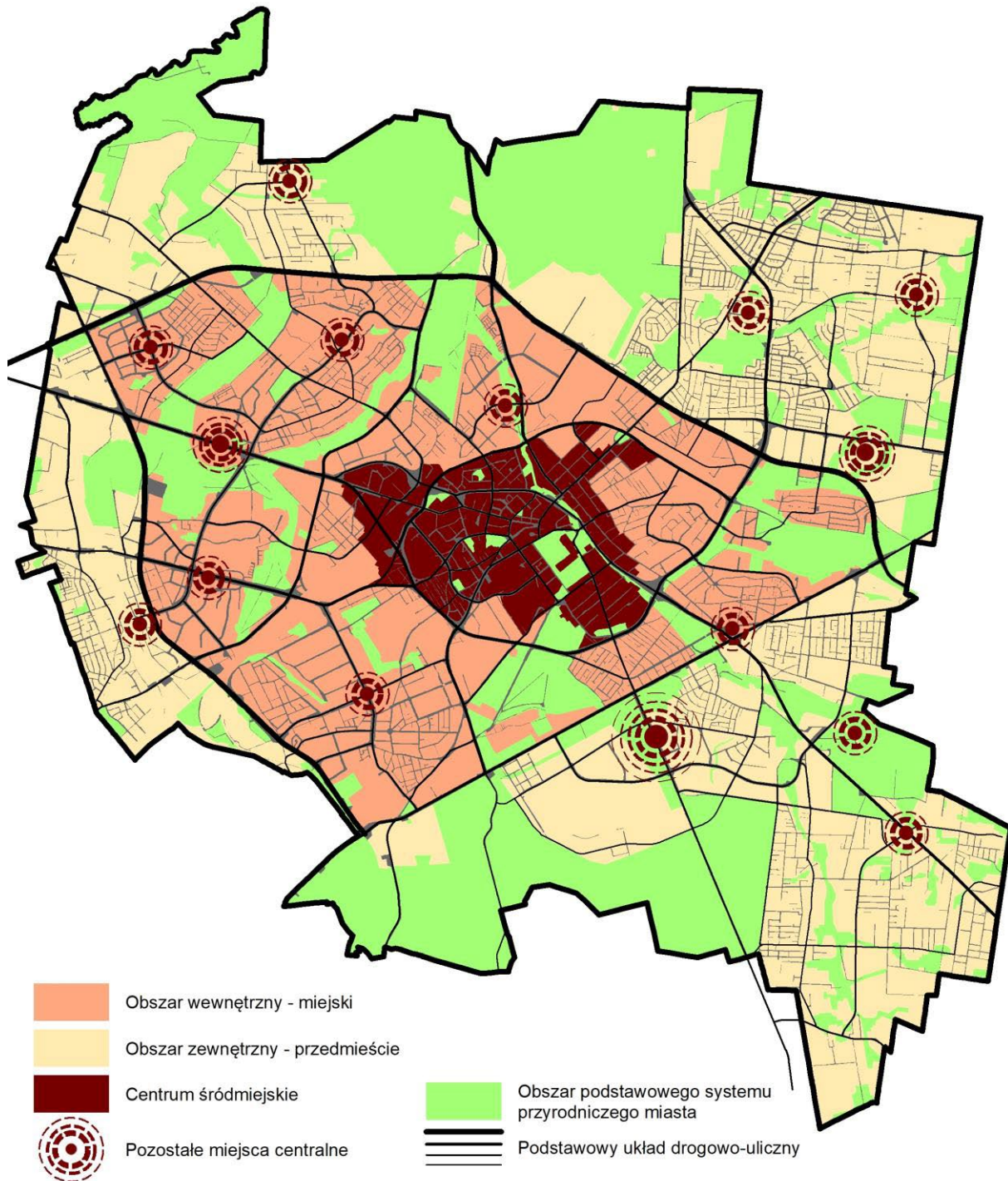
Jednostka Zachód skupia największe osiedla zabudowy mieszkaniowej, tereny aktywności gospodarczej oraz największe w skali miasta skupiska obiektów handlowych wielkopowierzchniowych.

Jednostka Wschód odznacza się dominacją zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej.

W poszczególnych jednostkach strukturalnych wyróżnia się miejsca centralne – istniejące oraz planowane na terenach jednostek strukturalnych obszary koncentracji funkcji usługowych oraz przestrzeni publicznych. Istotnym składnikiem struktury funkcjonalno-przestrzennej jest podstawowy układ drogowo-uliczny, który tworzą ulice układu podstawowego i uzupełniającego oraz linie kolejowe.

W oparciu o przebieg obwodnicy miejskiej struktura miasta podzielona jest na obszary: wewnętrzny (o intensywnym stopniu zagospodarowania), położony w granicach obwodnicy miejskiej oraz zewnętrzny (o niższym stopniu zagospodarowania), położony pomiędzy obwodnicą miejską a granicą administracyjną miasta. Ważną cechą struktury miasta jest podział na obszary urbanizacji (przewidziane pod zabudowę) oraz obszary podstawowego systemu przyrodniczego (o najwyższych walorach przyrodniczych, objęte zakazem lub znacznymi ograniczeniami możliwości zabudowy).

Mapa 15. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej na podstawie *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Białegostoku*

Źródło: Departament Urbanistyki, Urząd Miejski w Białymstoku.

Białystok posiada cechy miasta zwarte – rozwija się w sposób harmonijny, racjonalnie wykorzystując przestrzeń i jest miastem kompaktowym. Granice Białegostoku zamykają się w zwięzłym obrysie a ścisła struktura przestrzenna powoduje bliskość poszczególnych osiedli, zapewniając względnie dobrą dostępność czasową i fizyczną czynników zaspokojenia istotnych potrzeb, względnie małą transportochłonność struktury Miasta oraz dobrą dostępność do terenów podmiejskich, w tym zielonych, o potencjale rekreacyjnym.

11.2 Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Pokrycie Białegostoku miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego na koniec 2024 r. obejmowało 6 078,0 ha, czyli 59,52% powierzchni Miasta. Planami miejscowymi objęta była znaczna część jednostki śródmiejskiej, w której znajdują się najważniejsze obszary i obiekty podlegające ochronie, stanowiące o tożsamości Miasta oraz ogólnomiejskie przestrzenie publiczne. Ustaleniami planistycznymi objęta była przeważająca część obszarów stanowiących system przyrodniczy Miasta, chroniąc istotne dla funkcjonowania miasta obszary środowiska przyrodniczego przed presją zabudowy.

W 2024 r. Rada Miasta Białystok uchwaliła 13 planów miejscowych (11 nowych i 2 zmiany) w stosunku do których zakończono procedurę planistyczną, podjęto 14 uchwał dotyczących przystąpienia do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz uchwałę w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu ogólnego miasta Białegostoku⁴⁶. Procedowane plany i zmiany planów obejmowały 14% powierzchni Miasta.

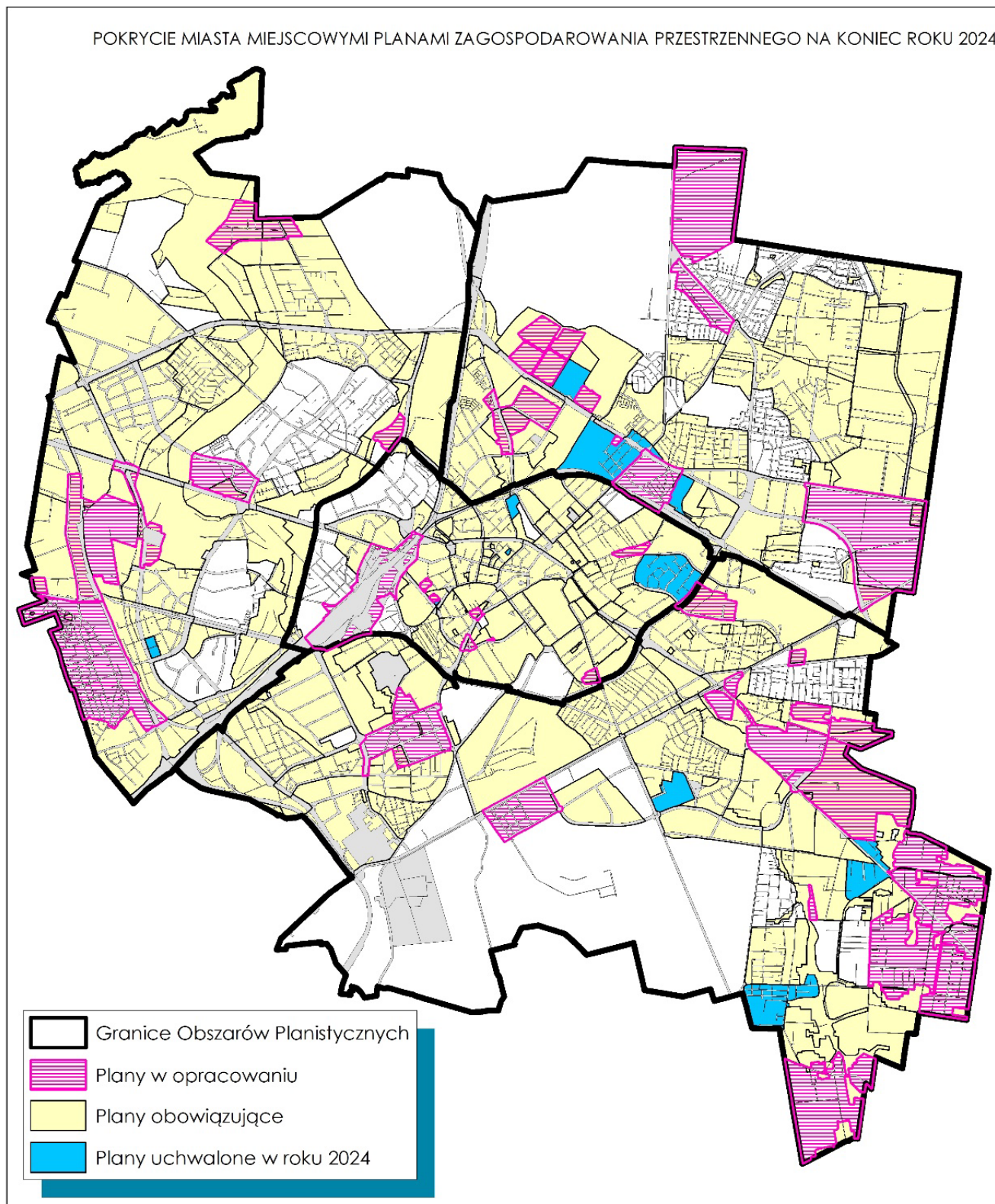
Tablica 18. Powierzchnia Miasta objęta obowiązującymi m.p.z.p.

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Powierzchnia Miasta objęta m.p.z.p.(w ha)	5 597,45	5 661,41	5 677,12	5 934,44	6 078,00
Udział m.p.z.p. w powierzchni Miasta (w %)	54,81	55,44	55,59	58,11	59,52

Źródło: Departament Urbanistyki, Urząd Miejski w Białymstoku.

⁴⁶ Uchwała Nr IV/49/24 Rady Miasta Białystok z dnia 20 czerwca 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu ogólnego miasta Białegostoku.

Mapa 16. Pokrycie planami zagospodarowania przestrzennego obszaru Białegostoku

Źródło: Departament Urbanistyki, Urząd Miejski w Białymstoku.

Zintegrowane Plany Inwestycyjne

W 2023 r. ustawodawca wprowadził nowe narzędzie planistyczne jakim jest zintegrowany plan inwestycyjny (ZPI). Jest on szczególną formą planu miejscowego, który swoim zakresem obejmuje inwestycję główną oraz inwestycję uzupełniającą realizowaną na rzecz gminy. ZPI jest uchwalany przez radę gminy na wniosek inwestora, po przeprowadzeniu negocjacji i zawarciu umowy urbanistycznej. Wskutek uchwalenia ZPI tracą moc obowiązujące na danym obszarze plany miejscowe lub ich części.

W 2024 r. zostały podjęte 2 uchwały Rady Miasta Białystok w sprawie wyrażenia zgody na przystąpienie do sporządzenia zintegrowanego planu inwestycyjnego. Inwestycją główną w przypadku obu sporządzonych ZPI jest kompleks zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej wraz z lokalami usługowymi, natomiast inwestycją uzupełniającą – rozbudowa układu drogowego, wpływająca na dostępność komunikacyjną inwestycji głównej. Procedowane ZPI dotyczą inwestycji na osiedlach: Skorupy i Starosielce oraz obejmują obszar o łącznej powierzchni ok. 12,5 ha.

12. Gospodarka mieszkaniowa, inwestycje celu publicznego, rewitalizacja

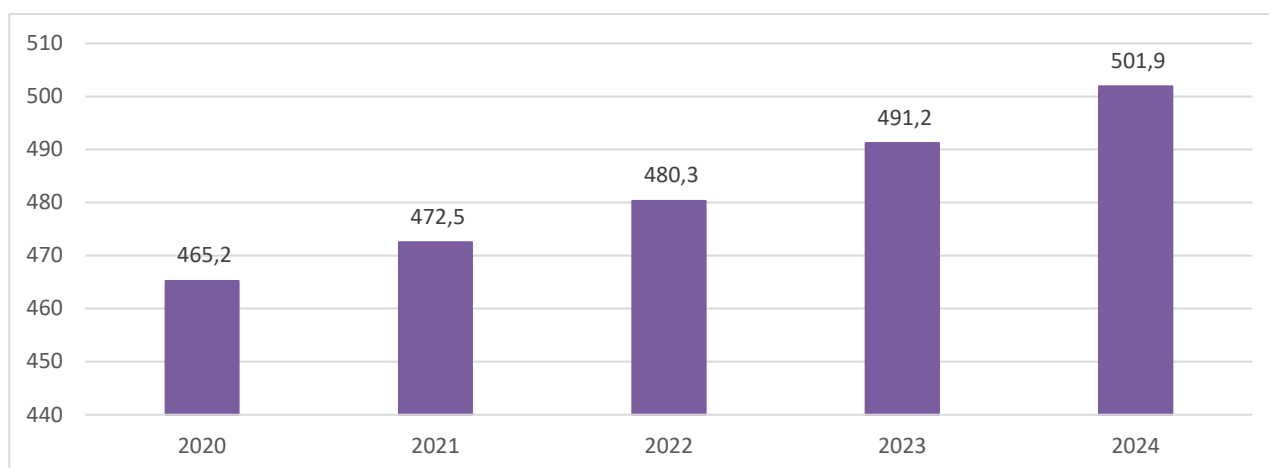
12.1 Gospodarka mieszkaniowa

Według stanu w końcu 2024 r. na terenie Białegostoku w zasobach mieszkaniowych znajdowało się 145,8 tys. mieszkań, co oznacza wzrost o 6,3% w porównaniu z 2020 r.

Wartość wskaźnika mieszkań w zasobach mieszkaniowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców cechowała się na przestrzeni lat 2020-2024 tendencją wzrostową. W odniesieniu do 2020 r. zwiększyła się o 36,7 mieszkania na 1000 ludności i w 2024 r. osiągnęła poziom 501,9. W porównaniu do stolic województw, Białystok zajmuje 15. lokatę pod względem liczby mieszkań na 1000 mieszkańców, a najwyższym wskaźnikiem cechuje się Łódź, gdzie na 1000 mieszkańców przypada 598,8 mieszkania.

W końcu omawianego roku łączna powierzchnia użytkowa mieszkań w zasobach mieszkaniowych zlokalizowanych na terenie Miasta wynosiła 9,0 mln m² (wzrost w stosunku do stanu w końcu 2020 r. o 6,3%), a przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 mieszkanie – 61,6 m² była identyczna jak ta odnotowana w 2020 r.

Wykres 41. Mieszkania w zasobach mieszkaniowych^a na 1000 ludności. Stan w dniu 31 grudnia

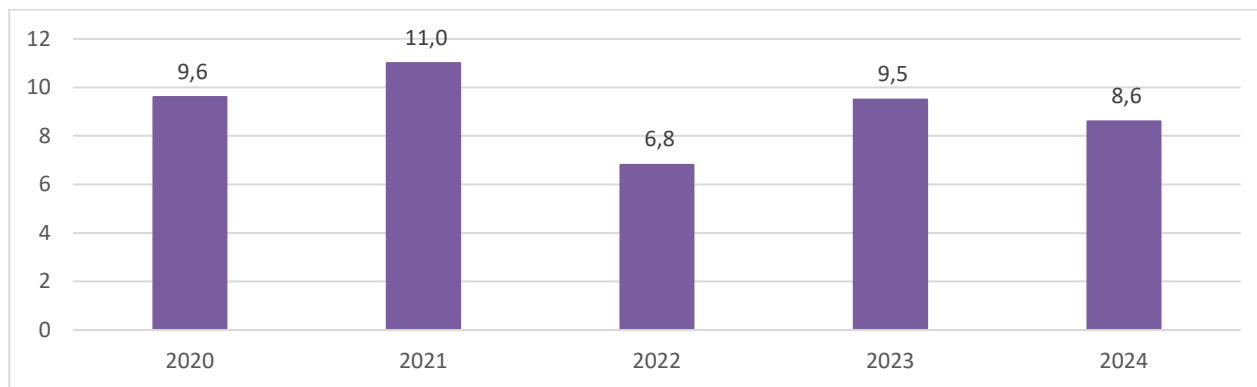
^a Na podstawie bilansów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W latach 2020–2024 notowano z roku na rok nieznaczną poprawę warunków mieszkaniowych na terenie Miasta Białystok – zmniejszała się przeciętna liczba osób zamieszkujących w 1 mieszkaniu, przy równoczesnym wzroście średniej powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na 1 osobę. W końcu 2024 r. przeciętnie w 1 mieszkaniu zamieszkiwało 1,99 osoby (wobec 2,15 osoby w 2020 r.), a przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w zasobach mieszkaniowych przypadająca na 1 osobę wynosiła 30,9 m² (podczas gdy w 2020 r. było to 28,6 m²). W porównaniu do miast-stolic województw, pod względem przeciętnej liczby osób na 1 mieszkanie Białystok zajmuje 15. miejsce, cechując się jednym z najwyższych wskaźników w kraju. Najmniej osób na mieszkanie przypada w Łodzi – 1,67 osoby. Z kolei pod względem przeciętnej powierzchni mieszkania przypadającej na 1 osobę, 13 pozycja Białegostoku wskazuje, że Miasto cechuje mała powierzchnia mieszkań. Największą przeciętną powierzchnię mieszkań posiada: Poznań i Rzeszów.

W 2024 r. w Białymstoku oddano do użytkowania 2 503 mieszkania, tj. o 11,6% mniej niż w 2020 r., lecz o 26,5% więcej niż w 2022 r. Oznacza to, że w przeliczeniu na 1000 ludności oddano do użytkowania 8,6 mieszkania, podczas gdy w 2020 r. wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 9,6, a w 2022 r. – 6,8.

Wykres 42. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W analizowanym roku podmioty budujące na sprzedaż lub wynajem, oddały do użytkowania 2 116 mieszkań (o 16,0% mniej niż w 2020 r.), inwestorzy indywidualni – 201 mieszkań (tyle samo co w 2020 r.), oddano także 186 mieszkań komunalnych (przy braku oddanych mieszkań w 2020 r.).

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w 2024 r. w Białymstoku wyniosła 58,8 m² (o 3,6 m² mniej niż w 2020 r.), przy czym w budownictwie indywidualnym – 139,0 m² (przed czterema laty – 162,1 m²), przeznaczonym na sprzedaż lub wynajem – 53,1 m² (w 2020 r. – 55,1 m²), a w budownictwie komunalnym – 35,9 m².

Tablica 19. Odbiorcy decyzji podatkowych

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Miejscowi	105 775	106 519	109 796	112 104	114 295
Zamiejscowi	13 604	14 295	15 831	17 101	18 554
Razem	119 379	120 814	125 627	129 205	132 849

Źródło: Departament Finansów Miasta, Urząd Miejski w Białymstoku.

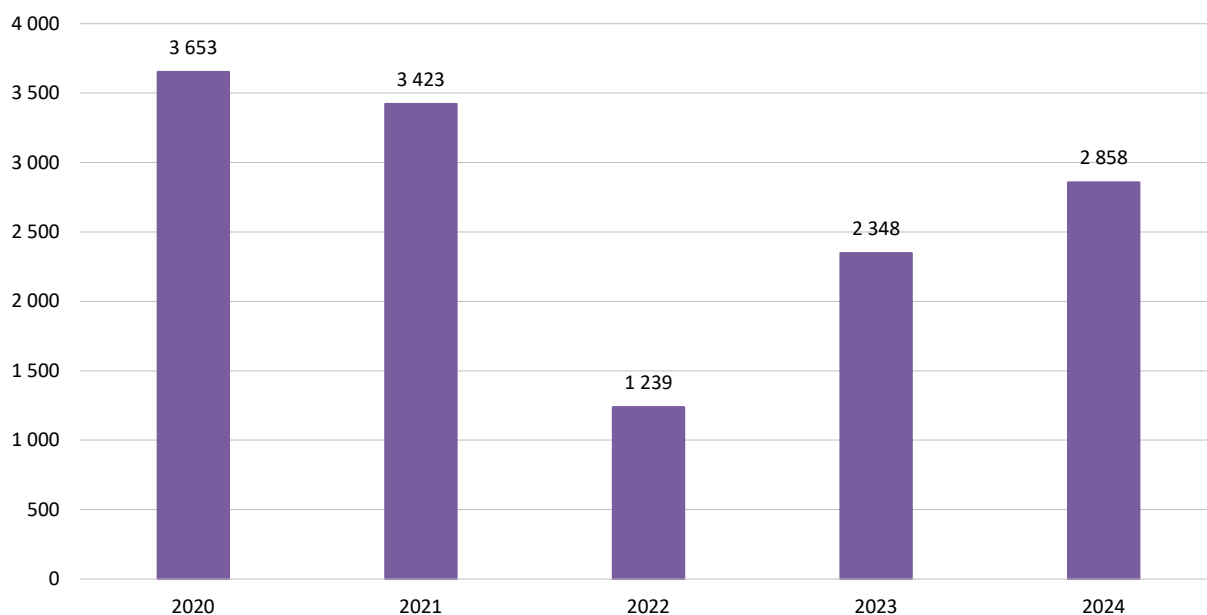
Wskaźnikiem świadczącym o prawie własności mieszkania są odbiorcy decyzji podatkowych (nakazów płatniczych). W 2024 r. w Białymstoku odbiorcy miejscowi (zamieszkali w gminie) stanowili 86,0% podatników, zaś zamiejscowi – 14,0%. W porównaniu z 2020 r. liczba odbiorców miejscowych zwiększyła się o 8,1%, podczas gdy zamiejscowych – o 36,4%.

12.2 Pozwolenia na budowę i inwestycje celu publicznego

Pozwolenia na budowę

W 2024 r. w Białymstoku wydano pozwolenia na budowę lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym 2 858 mieszkań, tj. o 21,8% mniej niż w 2020 r. Dotyczyły one budujących z przeznaczeniem na sprzedaż lub wynajem oraz inwestorów indywidualnych – odpowiednio 96,2% (wobec 93,5% w 2020 r.) i 3,8% (wobec 6,5% w 2020 r.) ich ogólnej liczby.

Wykres 43. Mieszkania, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2022 r. branża budowlana doświadczyła załamania w związku z niedostępnością materiałów budowlanych i gwałtownymi wzrostami cen zarówno materiałów jak i energii, wysokiej inflacji, rosnących stóp procentowych oraz odpływu pracowników z Ukrainy spowodowanym wybuchem wojny. Kryzys miał odzwierciedlenie w liczbie pozwoleń na budowę lub dokonanych zgłoszeń z projektem budowlanym. W 2022 r. wydano jedynie 1 462 pozwolenia lub zgłoszenia, w tym dominujący spadek odnotowano w budownictwie wielorodzinnym – o 66,1%, zaś w indywidualnym jedynie o 5,9%. Z kolei w budownictwie indywidualnym spadek o ponad połowę wydanych pozwoleń lub zgłoszeń z projektem budowlanym odnotowany został z rocznym opóźnieniem – w 2023 r. Od 2023 r. liczba wydanych pozwoleń lub zgłoszeń rokrocznie wzrasta, przy czym głównie w budownictwie wielorodzinnym.

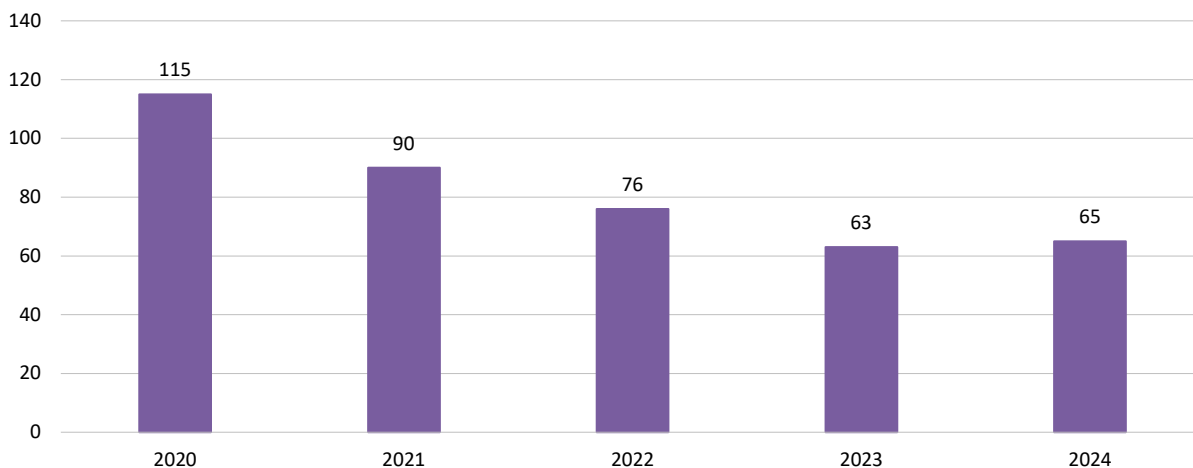
Inwestycje celu publicznego

Zgodnie z art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym⁴⁷ przez inwestycję celu publicznego należy rozumieć działania o znaczeniu lokalnym (gminnym) i ponadlokalnym (powiatowym, wojewódzkim i krajowym), a także krajowym (obejmującym również inwestycje międzynarodowe i ponadregionalne), oraz metropolitalnym (obejmującym obszar metropolitalny) bez względu na status podmiotu podejmującego te działania oraz źródła ich finansowania, stanowiące realizację celów, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami⁴⁸.

⁴⁷ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2026 r. poz. 538).

⁴⁸ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2026 r. poz. 399).

Wykres 44. Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego

Źródło: Departament Urbanistyki, Urząd Miejski w Białymstoku.

Inwestycja celu publicznego jest lokalizowana na podstawie planu miejscowego, a w przypadku jego braku w drodze decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. W 2024 r. wydano 65 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego (w 2020 r. – 115). Zdecydowana większość decyzji dotyczyła sieci uzbrojenia terenu, pozostałe dotyczyły obiektów kubaturowych, najmniej zaś inwestycji komunikacyjnych (dróg). Tendencja spadkowa może wynikać ze zwiększenia pokrycia Miasta planami miejscowymi (w latach 2020–2024 o ponad 480 ha).

12.3 Rewitalizacja

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Białegostoku na lata 2024-2034

Miasto Białystok uruchomiło proces rewitalizacji w 2010 r., w oparciu o „Lokalny Program Rewitalizacji Białegostoku na lata 2010–2015”, który umożliwił zainicjowanie pierwszych działań naprawczych na terenie uznanym za zdegradowany. Ponieważ rewitalizacja jest procesem długofalowym i ciągłym, w kolejnych latach opracowywano i uchwalono następne dokumenty. Obecnie w mieście obowiązuje „Gminny Program Rewitalizacji Miasta Białegostoku na lata 2024-2034” (GPRB), który został opracowany zgodnie z ustawą z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji⁴⁹.

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasto podzielono na 45 jednostek, które przebadano pod kątem zjawisk kryzysowych w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej. Obszar rewitalizacji zajmuje 10,5% powierzchni miasta (1 071,5 ha) i jest zamieszkały przez 12,8% mieszkańców (34 989 osób). Obszar został podzielony na 2 podobszary: Centrum i Dojlidy oraz Starosielce.

W odpowiedzi na zdiagnozowane problemy zaplanowano 30 przedsięwzięć podstawowych oraz 13 uzupełniających, które są sukcesywnie realizowane i mają na celu poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej na tym obszarze.

⁴⁹ Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2024 r. poz. 278).

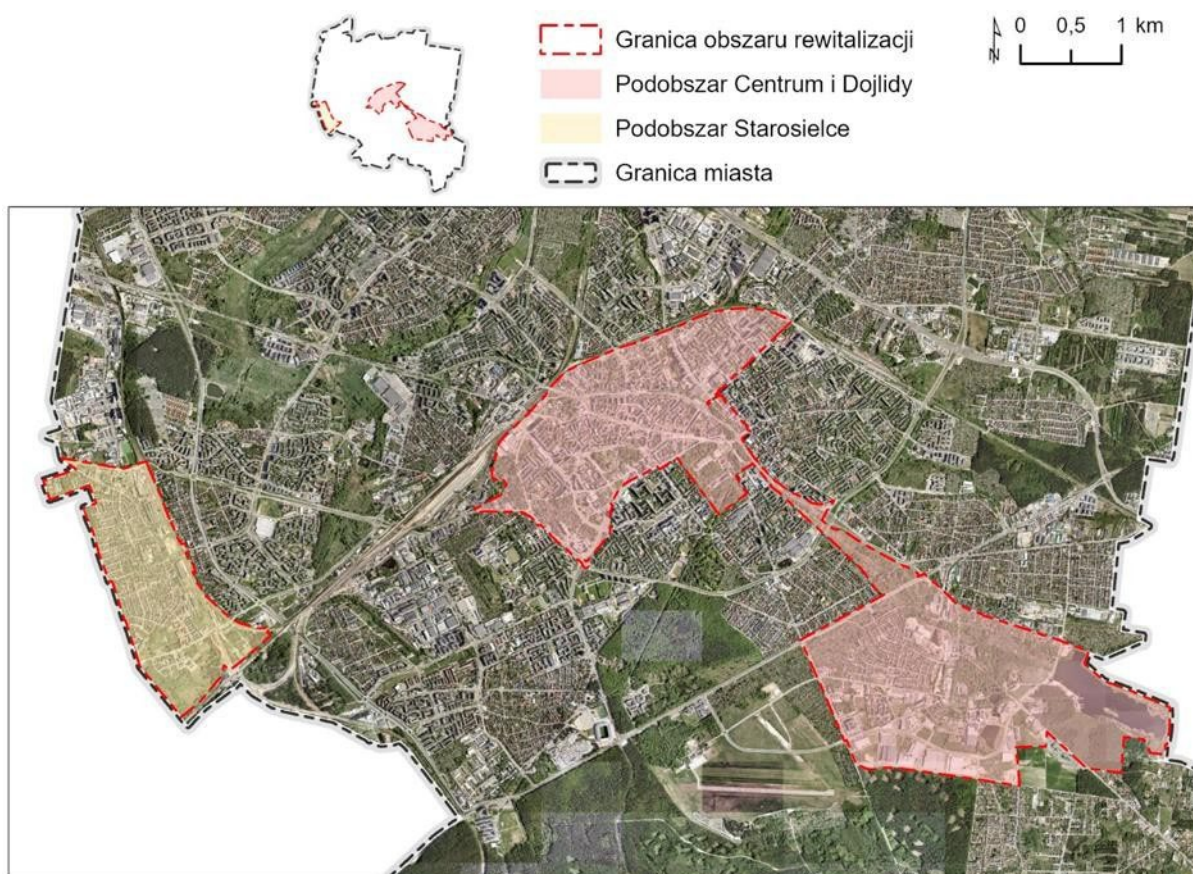
System monitorowania Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Białegostoku na lata 2024-2034 zaprojektowano przy założeniu występowania dwustopniowej kontroli procesu, obejmującej:

- ocenę stanu zaawansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych – realizowaną raz do roku;
- ocenę stopnia realizacji celów GPRB z użyciem informacji o stanie wybranych zjawisk kryzysowych występujących na obszarze rewitalizacji – realizowaną raz na 3 lata, zgodnie z wymogami art. 22 ust. 1 ustawy o rewitalizacji.

W 2024 r. przeprowadzono pierwszy monitoring postępu w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, którego efektem był „Raport z monitoringu za rok 2024 Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Białegostoku na lata 2024–2034”. W trakcie realizacji było 27 przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w tym 21 podstawowych. Dominowały projekty realizowane w sferze przestrzenno-funkcjonalnej. W 2024 r. łączne wydatki poniesione na realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych wyniosły ok. 19 mln zł.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Białegostoku na lata 2024-2034 wpisano do Wykazu Gminnych Programów Rewitalizacji w województwie podlaskim w perspektywie finansowej 2021–2027⁵⁰. Wpis do Wykazu daje możliwość ubiegania się o wsparcie ze środków programu Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021–2027.

Mapa 17. Granice obszaru rewitalizacji w Białymstoku

Źródło: Gminny Program Rewitalizacji miasta Białegostoku na lata 2024-2034, (str. 11).

⁵⁰ Uchwała Nr 21/396/2024 z dnia 22 lipca 2024 r. Zarządu Województwa Podlaskiego w sprawie wyrażenia opinii w zakresie zgodności Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Białegostoku na lata 2024-2034 z zasadami określonymi dla strategii IIT i możliwości jego finansowania w ramach programu Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027.

Komitet Rewitalizacji miasta Białegostoku

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji opracowano zasady wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji Miasta Białegostoku⁵¹. Komitet pełni funkcję opiniodawczo-doradczą Prezydenta Miasta Białegostoku oraz stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami Miasta Białegostoku w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny procesu rewitalizacji. W 2024 r. przeprowadzono nabór na członków Komitetu Rewitalizacji na kadencję 2025–2029, który finalnie składa się z 21 osób.

⁵¹ Uchwała Nr IV/44/24 Rady Miasta Białystok z dnia 20 czerwca 2024 r. w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji Miasta Białegostoku.

SFERA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWA

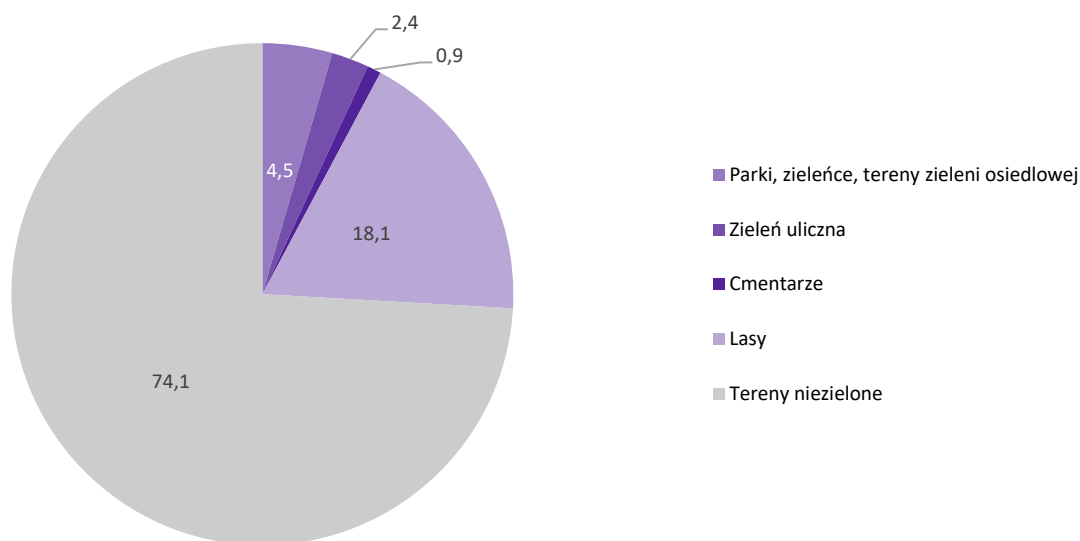
13. Walory przyrodnicze⁵²

13.1 Tereny zieleni

Istniejące zasoby przyrodnicze Miasta są jednym z najcenniejszych aktywów Białegostoku. Zachowanie tych zasobów ma podstawowe znaczenie nie tylko dla utrzymania charakteru Miasta, ale przede wszystkim dla jakości życia. Na strukturę zieleni Białegostoku składają się: lasy, tereny zieleni położone w dolinach rzek (łąki, pastwiska), tereny zieleni urządzonej (parki, skwery, zieleń cmentarna, zieleń ogrodów działkowych), wody powierzchniowe oraz inne tereny otwarte. Przeważająca część tych terenów tworzy system przyrodniczy Miasta, zidentyfikowany i celowo wyodrębniony, ciągły przestrzennie obszar o dominującej funkcji przyrodniczej (biologicznej, klimatycznej, hydrologicznej oraz mieszanej).

Oszacowano, że tereny zieleni (łącznie z lasami) w Białymstoku zajmują 25,9% powierzchni miasta. Zgodnie z definicją⁵³, za tereny zieleni uznano wszystkie tereny urządzone wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, pełniące funkcje publiczne, a w szczególności: parki, zieleńce, skwery, zieleń osiedlowa, zieleń przyuliczna, zieleń cmentarna, z uwzględnieniem lasów. Nie uwzględniono tu natomiast terenów ogródków działkowych. Wśród terenów zieleni w końcu 2024 r. największy udział w powierzchni Miasta, jak wspomniano wyżej, miały lasy (18,1%), w dalszej kolejności parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej (4,5%), zieleń przyuliczna (2,4%), zaś najmniejszy – cmentarze (0,9%).

Wykres 45. Tereny zieleni w 2024 r. (w %). Stan w dniu 31 grudnia

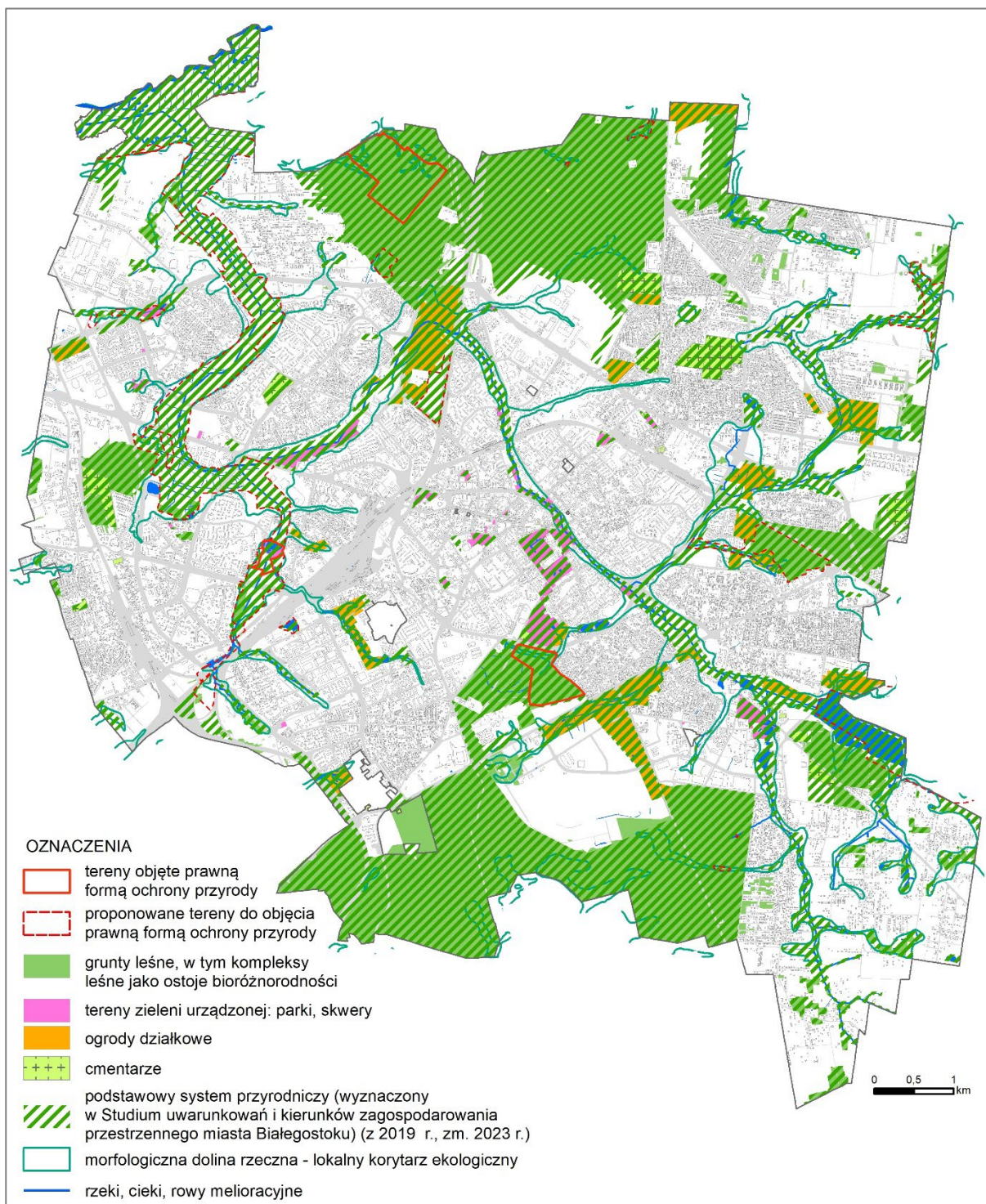

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Departamentu Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska, Banku Danych Lokalnych GUS.

⁵² Część danych opracowano na podstawie *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Białegostoku*, Załącznik Nr 1 do uchwały Nr LXXVII/1079/23 Rady Miasta Białystok z dnia 18 grudnia 2023 r.

⁵³ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2026 r. poz. 13 ze zm.).

Mapa 18. Obszar systemu przyrodniczego miasta

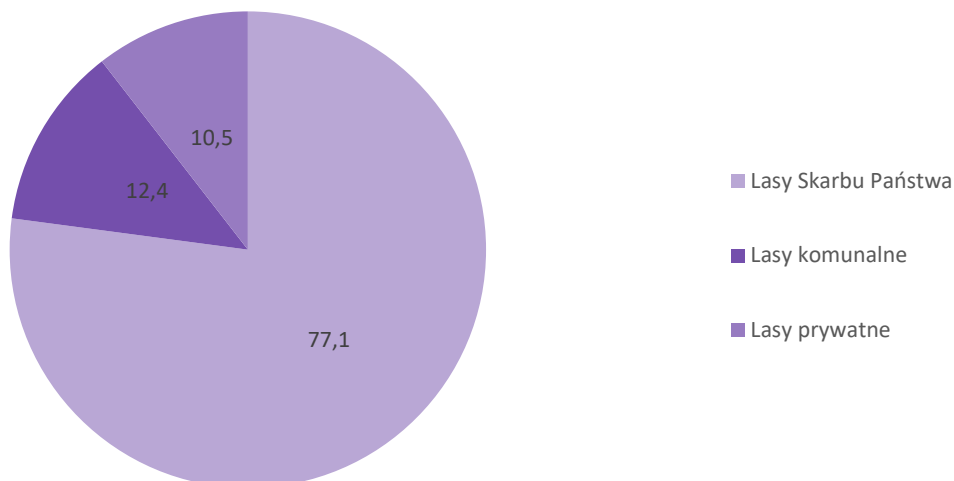

Źródło: Departament Urbanistyki, Urząd Miejski w Białymstoku

Lasy

Lasy zajmują 18,1% ogólnej powierzchni Białegostoku (1 845 ha). W strukturze własnościowej lasów przeważa własność publiczna. W końcu 2024 r. lasy Skarbu Państwa stanowiły 77,1% ogólnej powierzchni lasów (1 422 ha), komunalne – 12,4% (229 ha), a lasy prywatne – 10,5% (194 ha).

Wykres 46. Struktura powierzchni lasów według form własności w 2024 r. (w %). Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Departamentu Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska, Banku Danych Lokalnych GUS.

Obszary leśne koncentrują się głównie w północnej i południowej części Miasta. Zróżnicowanie wielkości kompleksów leśnych, walorów przyrodniczych i wartości gospodarczej lasów na terenie Miasta pozostaje w ścisłych związkach z ich strukturą własnościową.

Lasy państwowe administrowane przez Nadleśnictwo Dojlidy skupione są w głównych kompleksach: Las Antoniuk, Las Pietrasze, Las Solnicki i Las Bagno. Lasy komunalne obejmują większe kompleksy: Las Dojlidy, Las Zwierzyniecki oraz las przy zrehabilitowanym wyrobisku „Silikaty”. Lasy prywatne cechuje znaczne rozdrobnienie i mała powierzchnia kompleksów leśnych. Największy z nich to Las Bacieczki w zachodniej części Miasta. Lasy prywatne stanowią własność osób fizycznych, spółek prawa handlowego, kościołów i wspólnot gruntowych.

Las Zwierzyniecki (w ewidencji gruntów jest zaliczany do zieleni miejskiej) stanowi cypel leśny, poprzez który kompleks Lasu Solnickiego łączy się z Parkiem Konstytucji 3 Maja. Jest jedynym obszarem leśnym Miasta częściowo przystosowanym do wypoczynku i rekreacji.

Lasy państwowe i komunalne na terenie Miasta poprzez istniejące połączenia z systemem przyrodniczym pozamiejskim posiadają predyspozycje do wykorzystania rekreacyjnego i wypoczynkowego, natomiast lasy prywatne, które pełnią funkcję krajobrazotwórczą i uzupełniają system terenów zieleni są predestynowane do włączenia ich w system zieleni osiedlowej, jako łącznika systemu przyrodniczego Miasta z terenami otwartymi nie objętymi urbanizacją.

Różnice w ogólnej powierzchni lasów (rzędu kilku hektarów) na przestrzeni ostatnich lat wynikają głównie ze zmian zachodzących w lasach niepaństwowych. Zmiany te spowodowane były przede wszystkim zmianami własnościowymi oraz aktualizacją klasyfikacji gruntów.

W zakresie leśnictwa Miasto Białystok sprawowało w 2024 r. nadzór nad gospodarką leśną w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa, o łącznej powierzchni 427 ha. Poszczególne zadania związane z nadzorem obecnie realizuje Nadleśnictwo Dojlidy, które podpisało z Prezydentem Miasta Białegostoku porozumienie w sprawie powierzenia realizacji zadań związanych z gospodarką leśną w lasach niepaństwowych. Lustracja stanu lasów niepaństwowych była prowadzona na bieżąco, obejmowała kontrolę stanu sanitarnego lasów oraz ich dewastację i zaśmiecanie. Stan sanitarny lasów w granicach Miasta

Białegostoku uznano za zadowalający, nie stwierdzano nadmiernie wydzielającego się posuszu, jak również złomów i wywrotów.

Parki

W Białymstoku znajduje się 12 parków o powierzchni 88,36 ha, w tym:

- 6 parków zabytkowych, wpisanych do gminnej ewidencji zabytków o łącznej powierzchni 60,15 ha: Park Stary im. Księcia Józefa Poniatowskiego, Bulwary im. Zygmunta Kościałkowskiego, Park Konstytucji 3 Maja, Park Branickich, Park Planty, Park Lubomirskich;
- 5 parków miejskich o łącznej powierzchni ok. 24,85 ha: Park im. Jadwigi Dziekońskiej, Park Centralny, Park Antoniuk, Bulwary św. Jana Teologa (przy ul. Herberta), Park im. Andrzeja Piotra Karolskiego (teren zieleni przy ul. Marczukowskiej);
- Park przy ul. Fredry, będący w utrzymaniu Zarządu Mienia Komunalnego o powierzchni ok. 3,35 ha.

Skwery, parki kieszonkowe i zieleńce miejskie:

W Białymstoku istnieje 18 skwerów miejskich oraz 5 parków kieszonkowych o łącznej powierzchni 17,84 ha:

- Skwer Armii Krajowej;
- Skwer doc. Włodzimierza Zankiewicza ;
- Skwery Tamary Sołoniewicz;
- Bulwary Ireny Sendlerowej;
- Plac bł. ks. Michała Sopoćki przy ul. Radzymińskiej;
- Zieleniec z Pomnikiem Obrońców Białegostoku;
- Skwer Konstantyna Wielkiego, cesarza przy ul. Lipowej/Liniarskiego;
- Skwer przy ul. Żabiej/Proletariackiej;
- Skwer przy ul. Pułkowej;
- Skwer im. ks. Henryka Szlegiera przy ul. Mickiewicza/Podlesnej;
- Skwer bł. Bolesławy Lament;
- Skwer J. Smaczego przy ul. Augustowskiej;
- Skwer przy ul. Bema;
- Zieleniec wokół pomnika ks. Jerzego Popiełuszki;
- Bulwary ks. dr Stanisława Hałko;
- Skwer Anny Markowej przy ul. Św. Mikołaja;
- Skwer P. B. Adamowicza;
- Bulwary ks. Aleksandra Chodyki;
- Park kieszonkowy przy ul. Parkowej;
- Park kieszonkowy przy ul. gen. W. Andersa;
- Botaniczny Park Kieszonkowy na osiedlu Nowe Miasto przy ul. Transportowej;
- Lawendowy park kieszonkowy przy ul. KEN/ul. Kołłątaja;
- Park kieszonkowy przy ul. Malmeda (utrzymywany przez ZMK).

W utrzymaniu Zarządu Mienia Komunalnego znajdują się ponadto: Ogródek Jordanowski przy ul. Mickiewicza, Park Janiny Kurkowskiej-Spychajowej przy ul. Szkolnej.

Największą powierzchnię parków i skwerów odnotowano na terenie osiedla Centrum i Mickiewicza. Istotny odsetek występuje także w obszarze osiedla Dojlidy oraz Antoniuk. Mieszkańcy tych jednostek mają zatem największy dostęp do zorganizowanych terenów zieleni, co podwyższa komfort ich życia i wpływa na wysoką ocenę miejsca zamieszkania. Analizując przestrzenne rozłożenie parków i skwerów zaznaczyć należy,

że najmniejszą ich powierzchnią charakteryzują się osiedla położone w zachodniej i północno-zachodniej części Miasta.

Zieleń osiedlowa, zieleń przyuliczna

Szczególne znaczenie w krajobrazie miejskim mają pasma i skupiska zieleni drzew i krzewów, które łączą tereny zurbanizowane z otaczającymi terenami otwartymi o dużym potencjale biotycznym. Tereny zieleni przyulicznej i towarzyszące zabudowie pełnią bardzo ważne funkcje kształtujące warunki życia mieszkańców. Prawidłowo komponowane oddziałują pozytywnie na układ urbanistyczny i zabudowę miasta. Pomagają zachować równowagę pomiędzy elementami środowiska naturalnego i stworzonego przez człowieka. Na terenie miasta Białegostoku najwięcej drzew towarzyszących zabudowie mieszkaniowo-usługowej oraz szpalerów drzew przy ciągach komunikacyjnych występuje w centralnej części miasta. Na terenie młodszych osiedli mieszkaniowych, oddalonych od centralnej części Białegostoku, liczba drzew jest zdecydowanie mniejsza. Najdłuższe szpalery drzew znajdują się m.in. przy ulicach: Antoniukowskiej, Antoniuk Fabryczny, K. Ciołkowskiego, al. Jana Pawła II oraz przy drogach położonych w centralnej części miasta: Al. J. Piłsudskiego, ul. Poleskiej, Lipowej, M. Kopernika, Zwierzynieckiej, A. Mickiewicza, J.K. Branickiego, Piastowskiej, Towarowej, H. Sienkiewicza.

Zieleń cmentarna

Na terenie Miasta znajdują się 24 cmentarze parafialne, cmentarze przykościelne, miejsca pamięci narodowej, cmentarze wyznaniowe, które łącznie zajmują powierzchnię ok. 110 ha. Są one tradycyjnie położone na lokalnych wyniesieniach, co ogranicza możliwość skażenia wód gruntowych i spełnia wymogi sanitarne i ochronne. Istniejąca zieleń na cmentarzach jest uzupełnieniem zieleni miejskiej, stanowiąc ważny element w krajobrazie.

Łąki kwietne

W latach 2020-2024 kontynuowano zakładanie łąk kwietnych w pasach drogowych i na działkach gminnych Białegostoku. Na wyznaczonych terenach w przestrzeni miasta powstały wieloletnie, wielobarwne i antysmogowe łąki kwietne, pola słonecznikowe oraz łąki jednoroczne dla motyli. Tworzenie różnych rodzajów łąk kwietnych ze specjalnie dobraną kompozycją roślinną wpływa korzystnie nie tylko na bioróżnorodność i estetykę miasta, ale także angażuje społeczność lokalną w jej ochronę, poszerza wiedzę i kształtuje świadomość ekologiczną. Ponadto, łąki kwietne zwiększają bazę pokarmową dla owadów zapylających, korzystnie wpływają na zanikające populacje pożytecznych owadów na obszarach miejskich, ograniczają skutki zanieczyszczenia powietrza oraz chronią teren przed nadmiernym parowaniem poprzez gromadzenie i zatrzymywanie wilgoci.

Ogrody działkowe

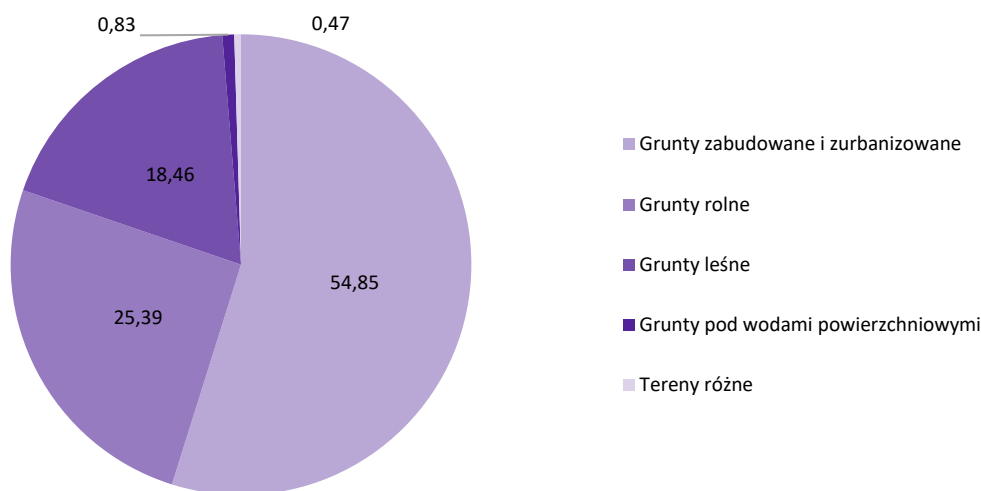
Ogrody działkowe na terenie Miasta zajmują powierzchnię ok. 268 ha. Największe skupiska występują w dolinie Dolistówki, pomiędzy Bagnówką i Pieczurkami, w okolicach lotniska Krywlany, wzdłuż linii kolejowej Białystok-Sokółka, pomiędzy trasami wylotowymi na Augustów i Supraśl. Ogrody położone są w większości w dolinach rzecznych, dzięki czemu ograniczono wykorzystanie terenów pod ogólnodostępne tereny zieleni urządzonej, z możliwością zastosowania gatunków nieinwazyjnych, charakterystycznych dla siedlisk okresowo i stale podmokłych w morfologicznych dolinach rzek. Ogrodnictwo działkowe przyczynia się do zaspokajania socjalnych, wypoczynkowych i rekreacyjnych potrzeb społeczeństwa, a zwłaszcza rodzin z dziećmi, emerytów, rencistów i osób z niepełnosprawnościami, poprzez kształtowanie warunków

dla prowadzenia aktywnego i zdrowego trybu życia oraz ochrony środowiska (funkcje retencyjne, biologiczne, aerosanitarne, klimatyczne).

13.2 Struktura użytkowania gruntów. Ukształtowanie terenu

W strukturze użytkowania powierzchni Białegostoku największy udział stanowią grunty zabudowane i zurbanizowane – 54,85% powierzchni Miasta (5 602 ha), następnie: grunty rolne – 25,39% (2 593 ha), a także grunty leśne – 18,46% (1 885 ha). Pozostały obszar Białegostoku zajmują grunty pod wodami powierzchniowymi – 0,83% (85 ha) oraz tereny różne – 0,47% (48 ha).

Wykres 47. Struktura użytkowania gruntów w 2024 r. (w %) Stan w dniu 1 stycznia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Departamentu Geodezji, Urząd Miejski w Białymstoku.

Użytki rolne

Wg ewidencji gruntów (stan na 31.12.2024 r.), powierzchnia użytków rolnych w Białymstoku wynosi 2 550 ha, z czego 1 354 ha przypada na grunty orne, 593 ha na łąki i 402 ha na pastwiska. Pozostała część gruntów rolnych to sady, grunty rolne zabudowane, zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych, pod stawami i pod rowami. W faktycznym użytkowaniu rolniczym znajduje się nie więcej jak 50% gruntów ornych położonych na północno-wschodnich, północno-zachodnich i południowo-wschodnich obszarach miasta. Obserwuje się sukcesywne ubywanie terenów rolnych, w wyniku przeznaczania ich pod zabudowę. łąki i pastwiska położone w dolinie rzeki Białej stanowią jeden z najważniejszych terenów pod względem przyrodniczym na terenie miasta. Obok zwartych obszarów leśnych jest to najcenniejszy pod względem bogactwa i zróżnicowania pokrywy roślinnej obszar.

Ukształtowanie terenu

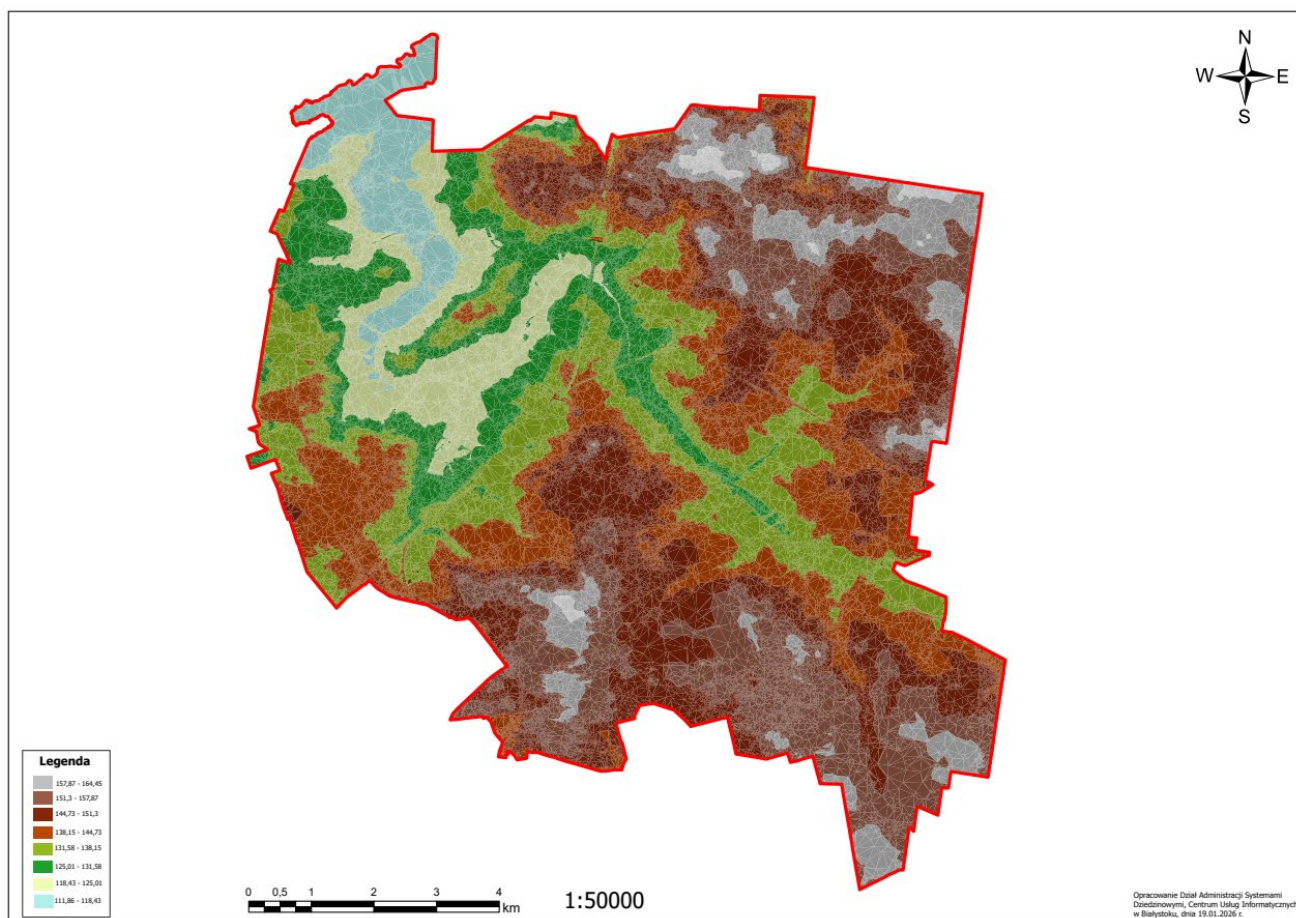
Białystok jest położony w obszarze makroregionu Niziny Północnopodlaskiej, na obszarze Wysoczyzny Białostockiej. Budowa geologiczna i rzeźba terenu mają dominujący wpływ na układ przestrzenny Białegostoku, na system przyrodniczy Miasta, a przede wszystkim na układ sieci hydrograficznej, ponadto decydują o walorach krajobrazowych Miasta. Budowa geologiczna rozstrzyga także o ilości i jakości zasobów wód podziemnych oraz o warunkach geologiczno-inżynierskich, mających wpływ na warunki budowlane w poszczególnych częściach Miasta.

Obszar Białegostoku stanowi część rozległej wysoczyzny morenowej, uformowanej podczas stadiału środkowego (Wkry) zlodowacenia Warty. Ze względu na stopień urozmaicenia rzeźby oraz obecność

odmiennych form polodowcowych, cały omawiany obszar można podzielić na 4 charakterystyczne jednostki: północną, północno-wschodnią, środkową oraz południowo-zachodnią.

Znaczny wpływ na krajobraz Miasta ma współczesna działalność człowieka, budowa nasypów ziemnych związana z inwestycjami komunikacyjnymi oraz meliorowanie i osuszanie terenów. Zmiany powierzchni terenu są także związane z dawną eksploatacją surowców mineralnych, które doprowadziły do powstania hałd i wyrobisk. Znaczna liczba form pagórkowatych i wzgórzowych, najczęściej kemów i moren została zniszczona w wyniku eksploatacji piasku i żwiru na cele budowlane. Dominującą formą utworów powierzchniowych na znacznych obszarach dolin rzecznych, są wysokie nasypy ziemno-gruzowe związane z budową dróg oraz ekspansją zabudowy na tereny dolinne. Tereny najbardziej przydatne do zabudowy na obszarze Białegostoku, czyli obniżone, płaskofaliste równiny moreny dennej, zbudowane z glin zwałowych, miejscami przykrytych warstwą piasków zwałowych, zostały już w większości zainwestowane. W mniejszym stopniu wykorzystane są tereny piaszczystych wysoczyzn morenowych i występujących w ich obrębie form pagórkowatych oraz wzgórzowych. Wynika to z ograniczeń jakie powoduje zróżnicowany charakter rzeźby oraz znaczne pokrycie tych terenów przez lasy, a także do niedawna przez grunty orne o wysokiej bonitacji. W północno-wschodniej części Miasta, na terenach porolnych dominują ugory, częściowo porośnięte zaroślami brzoźowo-osikowymi, obserwuje się tu samoistny powrót środowisk leśnych. Są to tereny o dobrych warunkach do zabudowy, pomimo ich peryferyjnego położenia i braku odpowiedniej infrastruktury technicznej. Słabe lub złe warunki budowlane charakteryzują wszystkie doliny rzeczne, obszary źródliskowe i zagłębienia bezodpływowe.

Mapa 19. Ukształtowanie terenu

Źródło: Centrum Usług Informatycznych, Urząd Miejski w Białymstoku.

Udokumentowane złoża kopalin

Na terenie Białegostoku nie występują złoża kopalin. Ze względu na specyfikę gminy (gmina miejska, teren w bardzo wysokim stopniu zurbanizowany), zarówno prace w kierunku rozpoznania nowych złóż, jak też i ich późniejsza eksploatacja są praktycznie niemożliwe. Ze względu na specyfikę budowy geologicznej, potencjalnie można byłoby spodziewać się jedynie złóż piasków/żwirów lub surowców ilastych.

13.3 Warunki klimatyczne i zagrożenia naturalne wynikające ze zmian klimatu

Na klimat Białegostoku wpływa szereg czynników naturalnych, takich jak położenie w podlaskim regionie klimatycznym (subregion białostocki), przynależność do strefy klimatu umiarkowanego o charakterze przejściowym z wyraźnymi cechami kontynentalnymi, a także ukształtowanie terenu, sposób zagospodarowania przestrzeni oraz obecność zbiorników wodnych. Warunki meteorologiczne Białegostoku cechują się m.in.: średnią roczną temperaturą powietrza 6,8° C oraz średnią prędkością wiatru 2,8 m/s. Dominują wiatry z kierunków zachodniego i południowo-zachodniego, dla których średnia prędkość wynosi 3,15 m/s. Średnia roczna suma opadów atmosferycznych kształtuje się na poziomie ok. 588,9 mm. Największa średnia liczba dni pogodnych występuje w marcu, maju i sierpniu, natomiast największe zachmurzenie obserwuje się w miesiącach zimowych (od listopada do lutego) z maksimum w listopadzie i grudniu.

Największymi zagrożeniami klimatycznymi dla Miasta Białystok⁵⁴ są wzrostowe trendy zarówno opadów (sumy i ich intensywności powodujące wezbrania i nagłe powodzie lokalne typu flash flood), upałów (w tym temperatur maksymalnych i liczby fal upałów) jak i susz (w szczególności długość okresów bezopadowych). Pomimo tendencji spadkowej nie należy również lekceważyć przymrozków, które mogą powodować istotne skutki wiosną w okresie kwitnienia roślin oraz oblodzenia groźne o każdej porze roku. Zjawiska te mogą stanowić poważne zagrożenie dla prawidłowego funkcjonowania Miasta oraz zdrowia i życia jego mieszkańców. Znajduje to odzwierciedlenie w zmianach warunków klimatycznych obserwowanych w wieloleciu 1981-2015.

Analiza prognoz zmian klimatu dla Białegostoku (klimat przyszły) wskazuje, że w perspektywie roku 2050 należy się spodziewać:

- 1) zwiększenia o połowę liczby dni upalnych oraz występowania fal upałów;
- 2) znacznego wzrostu występowania tzw. nocy tropikalnych (obecnie nie występujących);
- 3) utrzymania się na obecnym poziomie liczby dni chłodnych, w tym fal chłódów;
- 4) w praktyce niewielkich zmian (spadku) liczby dni z przymrozkami;
- 5) znacznego (ok. 15%) wzrostu opadów intensywnych, w tym deszczy nawalnych;
- 6) wzrostu sumy opadów w skali roku o ok. 5%;
- 7) wzrostu okresów susz o ok. 5%.

W wyniku przeprowadzonej analizy w „Planie Adaptacji Miasta Białystok do zmian klimatu do roku 2030”, za jeden z najbardziej wrażliwych sektorów w Białymstoku uznano gospodarkę przestrzenną (tuż obok sektora gospodarki wodnej, transportu oraz sektora zdrowia publicznego połączonego z usługami publicznymi). Gospodarka przestrzenna została oceniona jako wrażliwa na zjawiska takie jak miejska wyspa ciepła, powodzie miejskie oraz zanieczyszczenie powietrza. Wrażliwość Miasta wynika w dużym stopniu z presji inwestorów (i często braku ich świadomości) oraz prognoz demograficznych, których konsekwencją

⁵⁴ Uchwała Nr XIV/210/19 Rady Miasta Białystok z dnia 23 września 2019 r. w sprawie przyjęcia „Planu adaptacji Miasta Białystok do zmian klimatu do roku 2030”.

jest potrzeba planowania rozwoju Miasta w oparciu o zasady zrównoważonej polityki przestrzennej z uwzględnieniem zagrożeń wynikających ze zmieniających się warunków klimatycznych.

Dodatkowo na klimat Białegostoku silnie modyfikująco wpływają tzw. czynniki antropogeniczne (związane z działalnością człowieka), pogłębiające w szczególności 3 negatywne zjawiska: intensyfikację miejskiej wyspy ciepła, silne ulewy powodujące podtopienia oraz suszę, która sprzyja deficytowi wody w miastach. Miejska wyspa ciepła jest to efekt zaburzonego przez powierzchnie sztuczne (asfalt, beton, pokrycia dachów itp.) przebiegu procesów wymiany energii między podłożem a atmosferą. Dodatkowo wzmacnia ją wzrastająca temperatura, co sprzyja stresowi cieplnemu, stagnacji powietrza nad Miastem, wzrostowi koncentracji zanieczyszczonego powietrza, w tym pyłu zawieszonoego i smogu. Opady ulewne, podobnie jak powodzie, stanowią zagrożenie dla infrastruktury miejskiej poprzez podtopienia i zniszczenie ciągów komunikacyjnych, budynków i mienia. Zagrożenie powodziewe rzeki Supraśl dotyczy północnej części miasta, z kolei rzeki Białej związane jest przede wszystkim z dużą ilością wód odprowadzanych do rzeki podczas nagłych i intensywnych opadów burzowych przy pomocy kanalizacji deszczowej.

Niezbędne jest zatem utrzymanie należytego stanu ilościowego i jakościowego terenów zieleni, które w sposób naturalny intensyfikują procesy wymiany i regeneracji powietrza. Tereny zieleni – szczególnie te położone w zagłębieniach terenu, bądź na terenach dolin rzecznych – są naturalnymi polderami, na które można odprowadzić nadmiar wód opadowych z ulic, placów i terenów zabudowy, tym samym chroniąc ludzi i mienie przed zalaniem. Są to tereny, na których woda może swobodnie stagnować i wsiąkać, odnawiając nadwątlone przez suszę i eksploatacje zasoby wód podziemnych. Niezwykle ważna jest ochrona przed zmianą funkcji naturalnych terenów podmokłych i obniżen terenowych, które równoważą negatywny wpływ antropopresji.

Białystok charakteryzuje się stosunkowo dużym udziałem terenów zabudowanych i zurbanizowanych oraz niewielkim udziałem terenów prawnie chronionych. Udział terenów zieleni jest na poziomie zbliżonym do średniej innych miast na prawach powiatu w Polsce. Władze Miasta poczyniły wiele inwestycji w zakresie planowania działań zmierzających do uregulowania gospodarki wodami opadowymi i w konsekwencji do zmniejszenia zagrożenia powodziami i podtopieniami oraz zagrożenia dla jakości wód powierzchniowych.

13.4 Zasoby wodne

Wody powierzchniowe

Wody powierzchniowe na terenie Miasta Białystok zajmują ok. 122 ha powierzchni, co stanowi 1,2% ogólnej powierzchni miasta.

Wody płynące

Wody płynące stanowią zaledwie 0,7 % powierzchni miasta. Głównym elementem systemu hydrograficznego Miasta jest rzeka Biała, która jest lewostronnym dopływem rzeki Supraśl (źródła w rejonie wsi Kuriany). Długość rzeki wynosi 32,7 km, z czego ok. 20 km przebiega w granicach Miasta Białystok, a przepływy kształtują się w przedziale od 0,2 m³/s do 5,1 m³/s. Przeciętna szerokość rzeki waha się w granicach od 0,9 do 6,0 m, a głębokość w granicach od 0,15 m do 1,5 m. Rzeka Biała jest rzeką silnie zmienioną na skutek funkcjonowania na obszarze zurbanizowanym. Ponad 60% zlewni rzeki znajduje się na obszarze Miasta Białystok. Rzeka Biała pełni przede wszystkim rolę odbiornika wód deszczowych, a w dolnym biegu także odbiornika oczyszczonych ścieków. Ma to ścisły związek z ukształtowaniem koryta rzeki Białej, które praktycznie na całej długości zostało uregulowane, na wielu odcinkach ma prostoliniowy przebieg z ukształtowanymi technicznie brzegami i wylotami kanalizacji deszczowej. Pełnienie roli odbiornika wód

deszczowych zmieniło w sposób drastyczny reżim hydrologiczny ciek (gwałtowne, krótkotrwałe wezbrania i długie, głębokie niżówki) oraz silnie zmodyfikowało (pogorszyło) jakość zasobów wodnych wprowadzając dużą zmienność parametrów jakościowych w zależności od sytuacji meteorologicznej. Należy podkreślić, że ochrona przed zabudową i zmianą funkcji samej doliny rzeki Białej w istocie nie jest wystarczająca, żeby zlikwidować podstawowe problemy rzeki – dużej zmienności przepływów oraz okresowo silnego zanieczyszczenia. Zapewnienie ochrony doliny rzeki Białej jest w stanie jedynie łagodzić te problemy, ale nie wyeliminować.

Bażantarka jest lewym dopływem rzeki Białej. Ciek ten na całej długości (3,9 km) jest uregulowany, a miejscami jej koryto jest wybetonowane. Jego źródło stanowi ciek spod Nowego Miasta.

Dolistówka jest prawobrzeżnym dopływem rzeki Białej. Bierze ona swój początek w rejonie wsi Sowlany i uchodzi do rzeki Białej w rejonie ulicy Branickiego. Ciek ten charakteryzuje się dużymi przepływami wód wezbraniowych, a niewielkimi w pozostałych okresach.

Jaroszówka jest lewobrzeżnym dopływem rzeki Supraśl. Początek ciek znajduje się w rejonie osiedla Jaroszówka. Cechą charakterystyczną jest występowanie w jej dolinie licznych i zasobnych źródeł i młak.

Naturalne wypływy wód podziemnych

Źródła wód podziemnych bardzo rzadko występują na obszarze Polski środkowej, dlatego ich obecność w granicach Miasta Białegostoku jest ewenementem i należy chronić je przed dewastacją. Wyjątkowo sprzyjające warunki dla powstania źródeł istnieją w północno-wschodniej części miasta, znajduje się tu 37 źródeł, co stanowi aż 90% wszystkich źródeł występujących na terenie Białegostoku, których jest 41, w tym 21 młak. W części południowo-zachodniej Miasta zarejestrowano 4 źródła, w tym 2 młaki. W latach bardzo suchych niektóre małe młaki zanikają. Zarejestrowane na terenie Miasta źródła należą do typu źródeł warstwowych, tzn. drenujących wodę ze skał porowatych na granicy warstw: wodonośnej i podścielającej ją nieprzepuszczalnej.

Wody stojące

Wody stojące na obszarze Białegostoku zajmują niewiele ponad 0,8%. Jednak odgrywają dosyć istotną rolę w kształtowaniu stosunków wodnych. Obecnie na terenie Miasta brak jest zbiorników naturalnych.

Starorzecza

Pojedyncze przypadki istnienia zanikających starorzeczy stwierdzono w dolinie Supraśli. W obrębie dolin rzecznych, w granicach Białegostoku, brak jest funkcjonujących starorzeczy – da się zaobserwować meandry i zakola, szczególnie dobrze rozwinięte w dolinie Białej na północ od Zawad. Fragmenty zanikających, odciętych meandrów rzecznych spotyka się także w dolinie Dolistówki, głównie w obrębie łągu położonego na terenie Rodzinnych Ogrodów Działkowych im. 27 Lipca. Przebieg dawnych koryt rzecznych, nieczytelny już na zdjęciach lotniczych, został miejscami utrwalony w strukturze działek geodezyjnych na terenach dolin rzecznych.

Zbiorniki zaporowe i stawy

W obecnej chwili na terenie Miasta istnieje kilkanaście zbiorników zaporowych wybudowanych w różnym okresie dla różnych potrzeb społeczno-gospodarczych. Są to zbiorniki w większości nie przekraczające 1 ha powierzchni i 2 m głębokości. Obecnie na terenie Miasta znajduje się 14 stawów,

wszystkie w zlewni rz. Białej. Największy kompleks zbiorników wodnych Stawy Dojlidzkie, położony jest w południowo-wschodniej części Białegostoku. Obecnie stanowi główny obszar zasilania rzeki Białej. W podziale administracyjnym Stawy Dojlidzkie znajdują się na granicy trzech gmin: Białystok, Grabówka i Zabłudów. Kompleks Stawów Dojlidzkich zajmuje powierzchnię ok. 400 ha. Największy ze stawów tzw. Staw Plażowy pełni funkcję rekreacyjną i wędkarską, pozostałe są stawami hodowlanymi. Wśród istotniejszych zbiorników wyróżnić należy: kompleks stawów Marczukowskich, stawy przy ul. A. Mickiewicza, staw przy ul. Octowej, staw przy ul. gen. J. Bema, staw przy ul. A. Fredry, staw pomiędzy ul. Rolną a Zacisze, stawy przy ul. Niskiej, staw przy Pałacu Hasbacha w Dojlidach, staw na terenie fabryki sklejek przy ul. Dojlidy Fabryczne 24, kompleks stawów w Parku Lubomirskich i przy ul. J. Kuronia.

Wody podziemne

W Białostockim Obszarze Funkcjonalnym, na terenie wsi Jurowce i gminy Wasilków znajduje się strefa ochronna komunalnych ujęć wód podziemnych i powierzchniowych dla Białegostoku⁵⁵. Strefa ochronna składa się z terenu ochrony bezpośredniej i pośredniej i nie obejmuje terenów Miasta.

Teren ochrony bezpośredniej o łącznej powierzchni ok. 75,60 ha obejmuje:

- grunty wokół studni wchodzących w skład ujęcia wody podziemnej w Jurowcach,
- grunty wokół studni, stawów infiltracyjno-retencyjnych, kanału doprowadzającego wodę do stawów z rzeki Supraśl, ujęcia brzegowego, budynków stacji wodociągowej i fragmentu koryta rzeki Supraśl w obrębie ujęcia brzegowego, wchodzących w skład ujęcia infiltracyjnego i powierzchniowego w Wasilkowie.

Teren ochrony pośredniej obejmuje obszar o powierzchni ok. 5 658,09 ha i graniczy z miastem Białystok.

Natomiast przez północno-zachodnią część Miasta przebiega granica Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) Nr 218 „Pradolina rzeki Supraśl”. Zbiornik posiada dokumentację hydrogeologiczną, określającą warunki hydrogeologiczne dla ustanowienia obszarów ochronnych GZWP (1995 r.) – zaktualizowaną w formie dodatku do dokumentacji, przyjętego przez Ministra Środowiska w 2011 r. Zgodnie z ww. dokumentacją niemal cały obszar zbiornika oraz wyznaczone tereny poza jego granicami wymagają ochrony, jako strefy jego zasilania. Zasady ochrony zbiornika oraz jego strefy ochronnej zostały określone w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego, stosowanie do wspomnianej dokumentacji. Powierzchnia zbiornika to 85,5 km², a zasoby dyspozycyjne oszacowane w wielkości Q_{dysp} – 2 364 m³/h. Zbiornik GZWP nr 218 stanowi podstawowe źródło zaopatrujące w wodę Miasto Białystok oraz sąsiednie gminy, cechując się bardzo dobrymi parametrami warstw wodonośnych oraz dobrą jakością wód.

Obszary gruntów zmeliorowanych

Na terenie osiedla Zawady i Dojlidy Górne występują urządzenia melioracji wodnych (rowy melioracyjne, drenowanie). Ich obecną rolą jest zmniejszenie podtopień podczas nagłych, intensywnych opadów deszczów oraz wspieranie bioróżnorodności na terenie Miasta.

⁵⁵ Rozporządzenie Nr 13/2014 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie z dnia 24 lipca 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2014 r. poz. 2921), zmienione Rozporządzeniem nr 25/2015 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie z dnia 30 października 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia strefy ochronnej komunalnych ujęć wód podziemnych i powierzchniowych dla Białegostoku w Jurowcach i Wasilkowie (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2015 r. poz. 3450).

14. Ochrona środowiska

14.1 Formy ochrony przyrody

Rezerваты przyrody

Na terenie Miasta Białegostoku występują 2 rezerваты przyrody. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych nie uległa zmianie i tak jak w latach poprzednich wynosiła 103,93 ha. System obszarów chronionych w obrębie Miasta stanowią dwa rezerваты przyrody: „Antoniuk” i „Las Zwierzyniecki”.

Rezerwat „Las Zwierzyniecki” położony jest w południowej części miasta na terenie Parku Konstytucji 3 Maja, jego powierzchnia wynosi 33,86 ha i jest w całości zalesiona. Ma bardzo rozbudowaną sieć dróg i alei spacerowych. Dominują tu rośliny borealne oraz świerczyny, na żyznych glebach pojawiają się grądy, rzadko występują dąbrowy świetliste. Na najuboższych piaskach rzecznych, wydmych i utworach sandrowych rosną bory sosnowe. Torfowiska są pokryte lasami tworzącymi zbiorowiska tajgowe. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych drzewostanu o charakterze grądu wilgotnego.

Rezerwat „Antoniuk” utworzono w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu lasu o wysokim stopniu naturalności, typowego dla Wysoczyzny Białostockiej. Las ten pełni rolę monitoringu ekologicznego informującego o stanie środowiska w północnej części Miasta, obejmując teren pomiędzy terenem osiedla Zawady, a Al. 1000-lecia Państwa Polskiego do okolic siedziby Nadleśnictwa Dojlidy. Jego powierzchnia to 70,07 ha. Charakteryzuje się on dużym zróżnicowaniem szaty roślinnej. Przez najciekawsze tereny rezerwatu przeprowadzona jest ścieżka przyrodnicza.

Pomniki przyrody

Pomnikiem przyrody według definicji zawartej w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody⁵⁶ są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie. Zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami, ustanowienie pomnika przyrody bądź jego zniesienie następuje w drodze uchwały rady gminy po zaopiniowaniu projektu takiej uchwały przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska. Na terenie Białegostoku wg stanu na 31.12.2024 r. znajdowało się 16 pomników przyrody.

⁵⁶ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2026 r. poz. 13 ze zm.).

Tablica 20. Pomniki przyrody w Białymstoku

Lp.	Opis pomnika przyrody	Obwód na wysokości 1,3 m (w cm)	Opis lokalizacji
1.	sosna zwyczajna (Pinus sylvestris)	313	Park Konstytucji 3 Maja (Park Zwierzyniecki)
2.	buk zwyczajny (Fagus sylvatica)	277	ul. Traugutta 11
3.	klon zwyczajny (Acer platanoides)	250	ul. Traugutta 11
4.	8 dębów szypułkowych (Quercus robur), 1 kasztanowiec (Aesculus hippocastanum), 1 jesion wyniosły (Fraxinus excelsior)	203-316	dawny cmentarz ewangelicki w rejonie ul. Pułkowej 1 i Wasilkowskiej
5.	wiąz szypułkowy (Ulmus laevis)	330	ul. Malmeda 31A
6.	wiąz szypułkowy (Ulmus laevis)	380	ul. Zacisze 1
7.	grab zwyczajny (Carpinus betulus)	303	Rezerwat przyrody „Las Zwierzyniecki” (przy ul. Żwirki i Wigury)
8.	dąb szypułkowy (Quercus robur)	322	skwer osiedlowy przy ul. Białostoczek 54
9.	dąb szypułkowy (Quercus robur)	368	ul. Raginisa za posesją nr 20/3
10.	klon zwyczajny (Acer platanoides)	388	ul. Młynowa przy blokach nr 66 i 68
11.	modrzew europejski (Larix decidua)	275	ul. Zielna 23
12.	dąb szypułkowy (Quercus robur)	305	ul. Pogodna 8
13.	dąb szypułkowy (Quercus robur)	326	ul. Wołodyjowskiego 8
14.	dąb szypułkowy (Quercus robur)	286	ul. Skorupska 34
15.	czereśnia ptasia (Prunus avium)	260	al. 1000-lecia Państwa Polskiego 75
16.	8 dębów szypułkowych (Quercus robur)	266-340	pas drogowy ul. Kawaleryjskiej

Stan na: 31.12.2024 r.

Źródło: Departament Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska, Urząd Miejski w Białymstoku.

14.2 Ochrona środowiska

Zanieczyszczenie środowiska

W 2024 r. na obszarze Miasta Białystok wyemitowano z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza 37 t zanieczyszczeń pyłowych i 692,9 tys. t zanieczyszczeń gazowych (łącznie z dwutlenkiem węgla). W porównaniu z 2020 r. ilość wyemitowanych zanieczyszczeń pyłowych spadła o 28,8%, zaś zanieczyszczeń gazowych – o 18,6%. W 2024 r. spośród zanieczyszczeń pyłowych wytworzonych przez zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza, zdecydowana większość, tj. 99,9% (35,6 tys. t) została zatrzymana w urządzeniach do ich redukcji. W przypadku zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) wskaźnik ten wyniósł 68,7% (2,7 tys. t).

Na stan jakości środowiska naturalnego wpływa m.in. emisja zanieczyszczeń. Znaczącym źródłem zanieczyszczeń (pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 oraz benzo(a)pirenu) są: emisja z kotłowni domów jednorodzinnych, lokalnie – komunikacja samochodowa i emisja punktowa związana z produkcją energii cieplnej oraz źródła przemysłowe. Unia Europejska ustaliła w politykach na rzecz czystego powietrza w Europie wartość dopuszczalną dla PM2,5 na poziomie średniorocznym 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, przy czym od 2030 r. wartość dopuszczalnego zanieczyszczenia obniżona zostanie do 10 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Krajowy cel redukcji narażenia na pył PM2,5 to 18 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (termin osiągnięcia: 2020 r.). Wartości wskaźnika średniego narażenia na pył PM2,5 dla aglomeracji białostockiej w 2024 r. (liczony jako średnia z 3 lat kalendarzowych) wyniosła 12 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, co oznacza spadek o 5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w porównaniu z 2020 r. Wartość krajowego wskaźnika średniego narażenia na pył zawieszony w Polsce dla 2024 r. kształtowała się na poziomie 15 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

W końcu 2024 r. udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie mieszkańców Białegostoku ukształtował się na poziomie 99,1%. Z oczyszczalni ścieków w Mieście Białystok korzystało 287,7 tys. osób.

Programy i działania na rzecz ochrony środowiska

Plan Adaptacji Miasta Białystok do zmian klimatu do roku 2030

Urząd Miejski w Białymstoku sukcesywnie prowadzi działania zmniejszające podatność miasta na zagrożenia wskazane w przedmiotowym Planie. Celem monitorowania podejmowanych działań, wpisujących się w Plan powołano Zespół do spraw monitoringu i realizacji Planu Adaptacji Miasta Białystok do zmian klimatu do roku 2030. Szczegółowe informacje dotyczące zrealizowanych zadań ujmowane są w Raportach, tworzonych w cyklach 2-letnich. Najnowsze dane zawarte są w opracowanym w 2025 r. Raporcie Prezydenta Miasta Białegostoku z realizacji „Planu Adaptacji Miasta Białystok do zmian klimatu do roku 2030” za lata 2023-2024 – dostępnym w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Białymstoku, w zakładce: Rozwój Gminy/ Plan Adaptacji Miasta Białystok do zmian klimatu do roku 2030.

Program likwidacji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie miasta Białegostoku⁵⁷

W 2024 r. udzielono dotacji celowej ze środków budżetu Miasta Białegostoku 11 właścicielom nieruchomości, którzy złożyli wnioski o dofinansowanie na kwotę 47 550 zł. W latach 2012–2024 właścicielom nieruchomości udzielono łącznie 414 dotacji w wysokości 1 376 828,43 zł. Zlikwidowano 555 zbiorników bezodpływowych oraz 1 przydomową oczyszczalnię ścieków.

Program zagospodarowania wód opadowych w obrębie własnej nieruchomości gruntowej na terenie miasta Białegostoku⁵⁸

W 2024 r. 2 właścicielom nieruchomości udzielono dotacji na realizację zadania polegającego na budowie systemów do zagospodarowania wód opadowych w obrębie własnej nieruchomości gruntowej na terenie Miasta Białegostoku. Właściciele ci złożyli wnioski o dofinansowanie na łączną kwotę 1 080 zł.

Plan ochrony przed szkodliwością azbestu i program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu miasta Białegostoku na lata 2006–2032⁵⁹

W 2024 r. udzielano dotacji z budżetu Miasta Białegostoku na usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów/odpadów zawierających azbest, zgodnie z zasadami uregulowanymi w ramach uchwały⁶⁰. Pomocą finansową objęto 41 dotowanych, na łączną kwotę 104 139,55 zł. W ramach udzielonych dotacji usunięto 47,76 Mg wyrobów/odpadów zawierających azbest.

Program ochrony środowiska dla Miasta Białegostoku na lata 2021–2024 z perspektywą na lata 2025–2028 (zwany dalej: POŚ)⁶¹

Program o randze dokumentu, dotyczącego planowania strategicznego, zawiera cele i kierunki polityki w zakresie ochrony środowiska prowadzonej przez Miasto Białystok oraz określa wynikające z nich działania. POŚ podzielony jest na 2 zasadnicze części. Pierwsza z nich stanowi diagnozę, w ramach której na podstawie analizy realizacji Programu ochrony środowiska dla Miasta Białegostoku obowiązującego

⁵⁷ Uchwała Nr LXXI/981/23 Rady Miasta Białystok z dnia 29 maja 2023 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej ze środków budżetu Miasta Białegostoku na finansowanie lub dofinansowanie zadań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych na terenie Miasta Białegostoku oraz sposobu jej rozliczania i kontroli wykonania (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2023 r. poz. 3093), uchylona uchwałą Nr VIII/126/24 Rady Miasta Białystok z dnia 21 listopada 2024 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej ze środków budżetu Miasta Białegostoku na finansowanie lub dofinansowanie zadań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych na terenie Miasta Białegostoku oraz sposobu jej rozliczania i kontroli wykonania (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2024 r. poz. 5269).

⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ Uchwała Nr LXII/772/06 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 23 października 2006 r. w sprawie przyjęcia Planu ochrony przed szkodliwością azbestu i programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta Białegostoku, na lata 2006-2032, zmieniona uchwałą Nr VII/68/15 Rady Miasta Białystok z dnia 30 marca 2015 r. i uchwałą Nr LXII/870/22 Rady Miasta Białystok z dnia 28 listopada 2022 r.

⁶⁰ Uchwała Nr VI/85/19 Rady Miasta Białystok z dnia 11 stycznia 2019 r. w sprawie określania zasad udzielania dotacji celowej ze środków budżetu Miasta Białegostoku na finansowanie lub dofinansowanie zadań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych na terenie Miasta Białegostoku oraz sposobu jej rozliczania i kontroli wykonania (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2023 r. poz. 3093), uchylona uchwałą nr VIII/126/24 Rady Miasta Białystok z dnia 21 listopada 2024 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej ze środków budżetu Miasta Białegostoku na finansowanie lub dofinansowanie zadań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych na terenie Miasta Białegostoku oraz sposobu jej rozliczania i kontroli wykonania (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2024 r. poz. 5269).

⁶¹ Uchwała Nr LIV/767/22 Rady Miasta Białystok z dnia 23 maja 2022 r. w sprawie przyjęcia „Programu ochrony środowiska dla miasta Białegostoku na lata 2021-2024 z perspektywą na lata 2025-2028”.

w latach 2017–2020 oraz oceny stanu obecnego zidentyfikowano główne wyzwania ochrony środowiska w Mieście. Część druga przedstawia cele, kierunki działań i zadania, a także zasady wdrażania oraz monitoringu realizacji POŚ.

Program ochrony środowiska przed hałasem dla obszaru województwa podlaskiego⁶²

Program identyfikuje m.in. obszary miasta (w oparciu o wyniki mapy akustycznej), na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny oraz na których występuje największe zagrożenie narażenia mieszkańców na skutki hałasu (pod względem liczby mieszkańców). Główny i dominujący udział w ponadnormatywnym stanie akustycznym środowiska miasta ma hałas drogowy. Większość przekroczeń dopuszczalnych norm hałasu zawiera się w granicy do 1 dB. Dla wszystkich zakresów przekroczeń, liczba ludności narażonej na ponadnormatywny hałas wynosi 315. W Programie zaproponowano przede wszystkim działania i kierunki redukcji hałasu drogowego. Do działań krótkoterminowych należą m.in.: coroczna kontrola stanu nawierzchni drogowej, utrzymywanie nawierzchni w dobrym stanie technicznym, stosowanie nowoczesnych nawierzchni o zredukowanej hałaśliwości w przypadku przebudowy, remontu oraz budowy odcinków drogowych, wprowadzenie środków uspokojenia ruchu na wybranych ulicach. Działania przewidziane w ramach długofalowej strategii walki z hałasem skupiają się na: zmniejszeniu ruchu pojazdów na drogach poprzez świadome kreowanie polityki transportowej, modernizacji torowisk i taboru kolejowego, przebudowie sieci transportowej (głównie dróg) z uwzględnieniem aspektów oddziaływania akustycznego – obwodnice miast, zrównoważonym rozwoju ruchu lotniczego z uwzględnieniem nie tylko korzyści gospodarczych, ale także uwarunkowań środowiskowych, zmianach w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, przywracających i/lub konstytuujących kompromis społeczny, edukacji i udziale społeczeństwa w prowadzeniu polityki ochrony przed hałasem, ale także w prowadzeniu polityki przestrzennej i gospodarczej.

Monitoring stanu jakości powietrza na terenie miasta Białegostoku

Jednym z kluczowych działań na rzecz ochrony środowiska jest monitoring jakości powietrza. Monitoring jest realizowany na stacjach pomiarów prowadzonych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. W 2024 r. pomiary stężeń były prowadzone w stacjach przy ulicach: Warszawskiej 75A, Al. J. Piłsudskiego 34, 42 Pułku Piechoty 117 i Upalnej 26. W 2024 r., zgodnie z zarządzeniem Nr 332/17 Prezydenta Miasta Białegostoku⁶³ monitorowano poziom zanieczyszczeń pyłowych PM10 na podstawie odczytów z 3 stacji pomiarowych Generalnego Inspektoratu Ochrony Środowiska, usytuowanych na terenie Miasta. Średni roczny poziom pyłu zawieszonego PM10 w powietrzu wyniósł 19,54 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (dopuszczalny poziom to 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$). Średnia dobowo 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ została przekroczona 7 razy, w dniach: 9 stycznia, 1-2 i 8 marca, 4 i 16 września oraz 6 listopada (dopuszczalna liczba przekroczeń to 35). W 2024 r.

⁶² Uchwała Nr LXII/931/2024 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 19 lutego 2024 r. w sprawie przyjęcia „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla obszaru województwa podlaskiego” (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2024 r. poz. 1130).

⁶³ Zarządzenie Nr 332/17 Prezydenta Miasta Białegostoku z dnia 07 marca 2017 r. w sprawie ustalenia procedury postępowania określającej tryb wprowadzenia bezpłatnej komunikacji miejskiej na obszarze miasta Białegostoku w sytuacji wystąpienia przekroczenia określonych poziomów szkodliwych substancji w powietrzu, zmienione zarządzeniem Nr 263/23 Prezydenta Miasta Białegostoku z dnia 17 marca 2023 r.

nie odnotowano przekroczenia $150 \mu\text{g}/\text{m}^3$ i nie wystąpiła konieczność wprowadzenia bezpłatnych przejazdów środkami komunikacji miejskiej⁶⁴.

W ramach działań realizowanych w zakresie „Planu działań krótkoterminowych dla strefy aglomeracja białostocka”⁶⁵, do Miejskiego Centrum Zarządzania Kryzysowego wpłynęły 3 powiadomienia o ryzyku wystąpienia przekroczenia poziomu informowania $100 \mu\text{g}/\text{m}^3$ w dniach: 9 stycznia, 8 marca i 2 kwietnia. Otrzymane informacje zostały przekazane do podmiotów zobowiązanych celem podjęcia działań krótkoterminowych. W 2024 r. nie odnotowano powiadomień o przekroczeniu poziomu informowania ($100 \mu\text{g}/\text{m}^3$) oraz o ryzyku przekroczenia lub przekroczeniu poziomu alarmowania, tj. $150 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Program ochrony powietrza dla strefy aglomeracja białostocka⁶⁶

Program zawiera harmonogram realizacji działań naprawczych, polegających na redukcji emisji w celu osiągnięcia poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu, dla których stwierdzono przekroczenia. Według sprawozdań z realizacji Programu, jednym z działań naprawczych jest obniżenie emisji z ogrzewania indywidualnego (głównie piecami węglowymi) w zabudowie wielorodzinnej oraz jednorodzinnej, tzw. niskiej emisji, która ma największy udział w powstawaniu smogu.

Program ograniczania niskiej emisji dla Białegostoku⁶⁷

Program określa zasady udzielania dotacji celowych na likwidację systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym i zastosowanie innego systemu ogrzewania, tj. podłączenie do miejskiej sieci ciepłowniczej, zainstalowanie ogrzewania gazowego, elektrycznego, olejowego, pompy ciepła lub na instalację kolektorów słonecznych. Celem programu jest ograniczenie emisji zanieczyszczeń powstających w piecach i kotłowniach opalanych paliwem stałym, w szczególności zanieczyszczeń pyłowych oraz benzo/a/pirenu, powodujących przekroczenie standardów jakości powietrza.

⁶⁴ Uchwała Nr XXX/491/17 Rady Miasta Białostok z dnia 16 stycznia 2017 r. w sprawie ustanowienia uprawnień do bezpłatnych przejazdów środkami białostockiej komunikacji miejskiej w sytuacji wystąpienia przekroczenia określonych poziomów szkodliwych substancji w powietrzu (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2017 r. poz. 372).

⁶⁵ Uchwała Nr XXXIV/415/13 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 20 grudnia 2013 r. w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy aglomeracja białostocka”, załącznik nr 2 „Plan działań krótkoterminowych” (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2014 r. poz. 20), zmieniona uchwałą Nr XIX/235/2020 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 8 czerwca 2020 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2020 r. poz. 2879) oraz uchwałą Nr XLIV/610/2022 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 czerwca 2022 r. (2022 Dz. Urz. Woj. Podl. z 2022 r. poz. 2976).

⁶⁶ Uchwała Nr XXXIV/415/13 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 20 grudnia 2013 r. w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy aglomeracja białostocka” (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2014 r. poz. 20), zmieniona uchwałą Nr XIX/235/2020 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 8 czerwca 2020 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2020 r. poz. 2879) oraz uchwałą Nr XLIV/610/2022 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 czerwca 2022 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2022 r. poz. 2976).

⁶⁷ Uchwała Nr XIX/273/16 Rady Miasta Białostok z dnia 29 lutego 2016 r. w sprawie przyjęcia „Programu Ograniczania Niskiej Emisji dla Miasta Białegostoku” (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2016 r. poz. 1204), zmieniona uchwałą Nr XII/182/19 Rady Miasta Białostok z dnia 18 czerwca 2019 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2019 r. poz. 3582) oraz uchwałą Nr XLIV/630/21 z dnia 25 października 2021 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2021 r. poz. 4084).

Dofinansowanie kosztów zadań inwestycyjnych, polegających na montażu instalacji fotowoltaicznych na potrzeby budynków mieszkalnych jednorodzinnych na terenie Miasta Białegostoku⁶⁸

Nabór wniosków przeprowadzono w dniach od 6 maja do 31 lipca 2024 r. Przedmiotem dotacji było dofinansowanie kosztów zadań inwestycyjnych z zakresu ochrony środowiska, polegających na montażu instalacji fotowoltaicznych na potrzeby budynków mieszkalnych jednorodzinnych na terenie Miasta Białegostoku, realizowanych przez osoby fizyczne na zasadach określonych w uchwale⁶⁹.

Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku⁷⁰

Gospodarka niskoemisyjna polega na stopniowym zmniejszaniu konsumpcji energii, poprawie efektywności energetycznej i zwiększaniu udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym. Plan gospodarki niskoemisyjnej zawiera listę zadań w zakresie Miasta Białegostoku oraz innych zaangażowanych w jego realizację interesariuszy, które przyczynią się do zmniejszenia zapotrzebowania energetycznego oraz ograniczenia zarówno emisji dwutlenku węgla, jak i emisji pyłu zawieszonego PM10 i benzo(a)pirenu. Czas realizacji zaplanowanych działań obejmuje lata 2014–2029. Do zadań zrealizowanych należą: wymiana oświetlenia w budynkach Urzędu Miejskiego, zakup autobusów elektrycznych. Zadaniem w trakcie realizacji jest wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne.

Wykorzystanie pojazdu specjalistycznego (smogobus) i sprzętów pomiarowych

W ramach działań prowadzonych w zakresie ochrony środowiska, Straż Miejska prowadzi w sezonie grzewczym działania zmierzające do poprawy jakości powietrza wykorzystując posiadany pojazd specjalistyczny „smogobus”, jak również będący na wyposażeniu sprzęt pomiarowy, tj. dron i pyłomierz. W 2024 r. zrealizowano 855 kontroli nieruchomości pod kątem termicznego przekształcania odpadów w przydomowych paleniskach, w tym nałożono 15 mandatów i udzielono 4 pouczenia. Wykonano 152 pomiary w 19 lokalizacjach – z wykorzystaniem drona oraz 118 pomiarów w 59 lokalizacjach – przy wykorzystaniu pyłomierza.

14.3 Elektromobilność i efektywność energetyczna. Odnawialne źródła energii.

Elektromobilność

Elektromobilność jest jednym z kluczowych obszarów działań prowadzonych w Ministerstwie Klimatu i Środowiska oraz jest częścią szerszej zakrojonej transformacji energetycznej, mającej na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych i zwiększenie efektywności energetycznej w różnych sektorach gospodarki. Rozwój tego sektora wynika z uwarunkowań środowiskowych i klimatycznych oraz z innowacyjnych rozwiązań, zmieniających konkurencyjność gałęzi przemysłu i modyfikujących światową mapę zależności od surowców. Ministerstwo stworzyło pakiet regulacji prawnych, mających wspomóc rozwój elektromobilności oraz zastosowania innych paliw alternatywnych (gazu ziemnego w formie LNG i CNG) w sektorze

⁶⁸ Uchwała Nr LXXXI/1106/24 Rady Miasta Białystok z dnia 26 lutego 2024 r. w sprawie zasad i trybu udzielania oraz sposobu rozliczania dotacji celowych w 2024 r., na dofinansowanie kosztów zadań inwestycyjnych z zakresu ochrony środowiska, polegających na montażu instalacji fotowoltaicznych na potrzeby budynków mieszkalnych jednorodzinnych na terenie miasta Białegostoku, realizowanych przez osoby fizyczne (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2024 r. poz. 1248).

⁶⁹Tamże.

⁷⁰ Uchwała Nr XLIV/631/21 Rady Miasta Białystok z dnia 25 października 2021 r. w sprawie przyjęcia „Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku”, zmieniona uchwałą Nr 831/22 Rady Miasta Białystok z dnia 26 września 2022 r. w sprawie przyjęcia „Aneksu nr 1 do Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku”.

transportowym w Polsce. W wyniku tej zmiany podmiotami uprawnionymi do budowy takich stacji pozostali wyłącznie inwestorzy prywatni, którzy realizują inicjatywy adekwatnie do wzrostu zainteresowania korzystaniem z usługi ładowania przez użytkowników pojazdów elektrycznych.

Strategia rozwoju elektromobilności Miasta Białegostoku na lata 2020-2036⁷¹

Strategia stanowi kompleksowe opracowanie kwestii związanych z redukcją zanieczyszczenia środowiska i poprawą jakości życia mieszkańców. Dokument wyznacza cele i sposoby realizacji obowiązków określonych w ustawie⁷² oraz w krajowych dokumentach strategicznych z zakresu elektromobilności (m.in. w Planie Rozwoju Elektromobilności w Polsce „Energia do przyszłości”, przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 16 marca 2017 r. w ramach Programu Rozwoju Elektromobilności).

Strategia opisuje kwestie związane z rozbudową infrastruktury ładowania pojazdów napędzanych paliwami alternatywnymi oraz rozwojem transportu zero- lub niskoemisyjnego. Dokument określa cele i działania mające doprowadzić do wdrożenia w Białymstoku inteligentnych technologii (smart city), które pozwolą na bardziej wydajne i kompaktowe wykorzystanie przestrzeni miejskiej oraz na zwiększenie efektywności w zakresie mobilności mieszkańców. Wprowadzenie inteligentnych rozwiązań na terenie Białegostoku poprawi atrakcyjność Miasta oraz będzie stanowiło czynnik pobudzający lokalną gospodarkę. W wymiarze społecznym dokument uwzględnia potrzeby mieszkańców (w tym osób z niepełnosprawnościami), poprzez określenie licznych rozwiązań nakierowanych na zwiększenie dostępności i podniesienie jakości usług świadczonych przez komunikację miejską.

Obecnie realizowany jest II etap (2025-2027) II fazy (2023-2035) niezbędnych inwestycji w celu wdrożenia Strategii, m.in. poprzez:

- wymianę taboru komunikacji miejskiej na tabor elektryczny;
- budowę infrastruktury do ładowania autobusów elektrycznych;
- dalszą rozbudowę infrastruktury do ładowania samochodów elektrycznych;
- realizację przedsięwzięć zaplanowanych w Strategii, w szczególności kontynuację budowy infrastruktury do ładowania pojazdów elektrycznych, realizację projektów w zakresie smart city;
- edukację i rozbudowę świadomości mieszkańców w zakresie elektromobilności;
- bieżący monitoring.

Stacje ładowania pojazdów elektrycznych

Miasto Białystok, realizując zadania nałożone przez ustawę o elektromobilności, podejmuje działania mające na celu zwiększenie liczby stacji ładowania aut elektrycznych na terenie Miasta.

Budowa stacji ładowania pojazdów elektrycznych w Mieście realizowana jest zgodnie z uchwałą nr XXXII/474/20 Rady Miasta Białystok⁷³. Harmonogram prac przez PGE Dystrybucja S.A., niezbędnych do uruchomienia stacji przewiduje przyłączenie wskazanych w „Planie” punktów ładowania samochodów elektrycznych do sieci elektroenergetycznej od II kwartału 2025 r.

⁷¹ Uchwała Nr XXIII/357/20 Rady Miasta Białystok z dnia 30 marca 2020 r. w sprawie przyjęcia „Strategii rozwoju elektromobilności Miasta Białegostoku na lata 2020-2036”.

⁷² Ustawa z dnia 11 stycznia 2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1289 ze zm.), zwana dalej: ustawą o elektromobilności.

⁷³ Uchwała nr XXXII/474/20 Rady Miasta Białystok z dnia 23 listopada 2020 r. w sprawie przyjęcia „Planu budowy ogólnodostępnych stacji ładowania”.

W dniu 27.09.2021 r. Miasto Białystok rozpoczęło współpracę z firmą InPost Sp. z o.o. podpisując porozumienie o współpracy. Partnerstwo zakłada włączenie się w działania ogólnopolskiego programu „Green City”. Program wspiera rozwój polskich miast zgodnie z ideą smart city poprzez: oferowanie mieszkańcom nowoczesnych usług, rozwój optymalnej i ekologicznej sieci paczkomatów, działania na rzecz poprawy jakości powietrza i ochrony klimatu. Projekt przewiduje m.in. montaż ładowarek do pojazdów elektrycznych przy paczkomatach. Do 31.12.2024 r. w ramach porozumienia nie powstały stacje ładowania pojazdów elektrycznych. Realizacja porozumienia nastąpi po wybudowaniu przyłącza elektrycznego przez gestora sieci.

Efektywność energetyczna

Miasto aktywnie dąży do zwiększenia efektywności energetycznej poprzez podejmowanie działań polegających na gospodarowaniu energią w taki sposób, aby minimalizować jej zużycie przy procesach produkcji, eksploatacji czy prowadzenia działalności.

Kierunki działań Miasta Białystok i politykę działania w obszarze energetyki wyznacza „Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta Białegostoku na lata 2012-2030”⁷⁴ wraz z aktualizacją⁷⁵. Obecnie trwają prace nad opracowaniem trzeciej aktualizacji projektu założeń do „Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta Białegostoku na lata 2012-2030”.

Białostocki Klaster Energii

W dniu 27.09.2023 r. w Białymstoku został założony Białostocki Klaster Energii. Powstanie klastra energii było poprzedzone licznymi działaniami, związanymi z przygotowaniem do transformacji energetycznej zasobów Miasta i podmiotów komunalnych. Powstała koncepcja rozwoju OZE, zrealizowano wiele projektów OZE w zasobach miejskich oraz podmiotów komunalnych. PUHP Lech Sp. z o.o. uzyskało koncesję na obrót energią elektryczną i przygotowała zasoby do pełnienia funkcji koordynatora. Opracowano koncepcję budowy rozproszonych źródeł z magazynami energii w zasobach obiektów użyteczności publicznej, zostały zakupione autobusy elektryczne. Spółki komunalne także inwestowały w OZE, m.in. opracowano dokumentację techniczną i uzyskano pozwolenie na budowę dla elektrowni hybrydowej, zlokalizowanej w oczyszczalni ścieków w Białymstoku. Po zakończeniu działań przygotowawczych związanych z analizą dostępnych zasobów, przedstawiciele Miasta Białystok oraz dwóch spółek komunalnych – PUHP Lech Sp. z o.o. i Wodociągi Białostockie Sp. z o.o. – zdecydowali o zacieśnieniu współpracy i utworzeniu klastra energii. Jego celem jest osiągnięcie efektu synergii między uczestniczącymi podmiotami oraz dążenie do możliwie najwyższego poziomu samowystarczalności energetycznej.

Miasto Białystok pełni funkcję członka klastra energetycznego jako odbiorca końcowy energii oraz prosument własnych instalacji fotowoltaicznych. Stanowi kluczową lokalną platformę współpracy dla innych członków klastra. Aktywnie promuje wartości i cele klastra w regionie. Jest znaczącym odbiorcą energii elektrycznej, ale też dzięki posiadaniu 39 instalacji fotowoltaicznych jest wytwórcą energii elektrycznej. Miasto Białystok dysponuje potencjałem do produkcji i magazynowania energii oraz do wdrożenia rozproszonego zasobu elastyczności w klastrze. Ponadto Miasto przygotowało w porozumieniu

⁷⁴ Uchwała Nr XLVIII/548/13 Rady Miasta Białystok z dnia 25 czerwca 2013 r. w sprawie uchwalenia „Projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta Białegostoku na lata 2012-2030”.

⁷⁵ Uchwała Nr XLIV/632/21 Rady Miasta Białystok z dnia 25 października 2021 r. w sprawie uchwalenia „Drugiej aktualizacji projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta Białegostoku na lata 2012-2030”.

z koordynatorem klastra energii – spółką PUHP Lech Sp. z o.o. projekt magazynu energii o mocy 4 MW i pojemności 16 MWh (realizowany w 2 etapach), sprzężony w jednym Punkcie Poboru Energii (PPE) z jednostką wytwórczą, który ma stanowić istotny zasób elastyczności dla PPE Miasta Białystok oraz pozostałych członów klastra energii.

Grupa zakupowa Miasta Białystok i Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

W dniu 23.05.2018 r. zawarto Porozumienie Międzygminne w sprawie wspólnego realizowania postępowania w przedmiocie udzielenia zamówienia publicznego na zakup energii elektrycznej oraz usługi dystrybucji energii elektrycznej w ramach grupy zakupowej członków stowarzyszenia, wchodzących w skład Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. Do negocjacji z Miastem, dotyczących dostarczenia w 2023 r. energii elektrycznej, przystąpiła spółka Energa Obrót S.A., w wyniku których 14.12.2022 r. zawarto umowę. Prąd kupowany był po cenie Rynku Dnia Następnego z Towarowej Giełdy Energii. Miasto złożyło również oświadczenia składane przez odbiorców uprawionych zgodnie z ustawą⁷⁶, w związku z czym cena energii nie mogłaby być wyższa niż 785 zł/MWh netto. Miasto nabyło ponadto Gwarancję pochodzenia energii elektrycznej wytworzonej z odnawialnych źródeł energii elektrycznej w 2023 r. o wolumenie 10 000 MWh.

Od 01.07.2024 r. Koordynator Białostockiego Klastra Energii – Przedsiębiorstwo Usługowo-Handlowo-Produkcyjne „Lech” Sp. z o.o. jest sprzedawcą energii elektrycznej wyłonionym w postępowaniu dla wszystkich jednostek miejskich oraz oświetlenia ulicznego. Miasto Białystok już od 4 lat dokonuje zakupu energii elektrycznej w modelu elastycznym, po cenach z Towarowej Giełdy Energii. Model ten polega na tym, że odbiorca energii nie kontraktuje całej potrzebnej ilości energii na dany okres (np. rok) w jednym momencie, czyli w dniu złożenia oferty przez wykonawcę. Energia jest nabywana w mniejszych częściach (transzach) w różnych momentach, korzystnych dla zamawiającego.

Rynek energii gwałtownie ewoluuje w kierunku rozwoju rozproszonej generacji OZE, szczególnie wykorzystywanej na własne potrzeby lub na potrzeby lokalnych społeczności, co spowoduje konieczność dostosowania produktów zawodowej energetyki do nowego modelu zdecentralizowanego rynku energii. Bodźcem do utrzymania wysokiego tempa zmian rynku energii mogą być dynamiczne wzrosty cen uprawnień do emisji CO₂, a także cen energii.

Zakup gazu przez Miasto Białystok

Miasto Białystok rozpoczęło wspólny zakup gazu dla miejskich jednostek organizacyjnych z dniem 01.01.2020 r. Do ostatnich negocjacji dotyczących dostarczenia gazu w 2023 i 2024 r. przystąpiła spółka PGNiG⁷⁷, w wyniku których w dniu 09.12.2022 r. zawarto umowę. Gaz jest kupowany po cenach z Towarowej Giełdy Energii w pakietach transzowych. Miasto złożyło również oświadczenia składane przez uprawionych odbiorców, dzięki którym cena gazu dla odbiorców uprawionych nie może być wyższa niż 200,17 zł/MWh netto. Pod koniec 2024 r. Miasto Białystok przeprowadziło postępowanie przetargowe i w ramach negocjacji został zakupiony gaz dla 120 miejskich jednostek organizacyjnych.

⁷⁶ Ustawa z dnia 27 października 2022 r. o środkach nadzwyczajnych mających na celu ograniczenie wysokości cen energii elektrycznej oraz wsparciu niektórych odbiorców w 2023 r. oraz w 2024 r. (Dz. U. z 2024 r. poz. 1622 ze zm.).

⁷⁷ Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo.

Odnawialne źródła energii

W ramach działalności Biura Zarządzania Efektywnością Energetyczną realizowane są zadania związane z montażem instalacji OZE na budynkach należących do Miasta Białegostoku. Biuro przeprowadza analizę (według zapotrzebowania danej jednostki w prąd), celem której jest określenie budynków, na których należy i można położyć instalację. Ponadto zleca wykonanie projektu, przeprowadza postępowanie o udzielenie zamówienia, sprawuje nadzór nad położeniem instalacji oraz monitoruje działanie instalacji. Łączna kwota przeznaczona na OZE z budżetu Miasta w 2024 r. to ponad 4 mln zł. W 2024 r. wykonano 22 instalacje w budynkach miejskich jednostek organizacyjnych (szkoły, domy pomocy społecznej, obiekty sportowe). Dodatkowo w ramach instalacji zamontowano pierwszy magazyn energii SIGENERGY o mocy 16 kW oraz pojemności 32 kWh wraz z układem samoczynnego załączania rezerwy i trójfazowym Sigen Energy Controllery 25.0 TP o mocy 25 kW, który znajduje się w budynku Urzędu Miejskiego przy ul. Bitwy Białostockiej 2/2.

POWIĄZANIA Z OBSZAREM FUNKCJONALNYM

15. Białostocki Obszar Funkcjonalny⁷⁸

Funkcjonalne powiązania między Białymstokiem a obszarem podmiejskim powodują, że powstają wspólne wyzwania i problemy w obszarze demograficznym, gospodarczym i przestrzennym. Strefa podmiejska to obszar w różny sposób związany z Miastem i w wyniku tych powiązań systematycznie przekształcany. Przemieszczanie się ludności Białegostoku do gmin ościennych stanowi jeden z kluczowych przejawów suburbanizacji i pozostaje bezpośrednio związane z intensywnym rozwojem obszarów podmiejskich. Proces ten znajduje odzwierciedlenie w dynamicznym rozwoju budownictwa mieszkaniowego, relokacji części działalności gospodarczej, w tym przemysłu i usług, a także w postępującym wzroście zagospodarowania infrastrukturalnego. Obszary pozostające w strefie oddziaływania Białegostoku są powiązane z miastem nie tylko poprzez sieć transportową i zintegrowaną infrastrukturę techniczną, lecz również poprzez codzienne przepływy ludności związane z dojazdami do pracy, szkół, instytucji ochrony zdrowia, podmiotów handlowych oraz korzystaniem z usług wyższego rzędu. Istotnym elementem tych relacji są także połączenia komunikacyjne, w tym drogi rowerowe, które wzmacniają dostępność przestrzenną i sprzyjają integracji funkcjonalnej obszaru miejskiego z jego zapleczem. Powiązania te mają charakter wielowymiarowy i obejmują zarówno sferę osadniczą, gospodarczą i społeczną, jak i organizację usług publicznych oraz korzystanie z oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej Białegostoku. W efekcie Białystok pełni funkcję głównego ośrodka, oddziałującego na kierunki rozwoju gmin sąsiednich oraz kształtującego ich strukturę przestrzenną i funkcjonalną.

Białostocki Obszar Funkcjonalny (BOF) tworzą: miasto Białystok – stolica województwa podlaskiego oraz 10 gmin należących do powiatu białostockiego: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Grabówka, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Turośń Kościelna, Wasilków i Zabłudów⁷⁹. BOF położony jest w północno-wschodniej części kraju, przy wschodniej granicy Unii Europejskiej, na obszarze 1 728 km², stanowiącym 8,6% powierzchni województwa podlaskiego. Znajduje się w centralnej części województwa podlaskiego i graniczy z powiatami: sokólskim, monieckim, wysokomazowieckim, bielskim i hajnowskim. W 2013 r. rady wszystkich ww. gmin podjęły uchwały w sprawie wyrażenia zgody na utworzenie Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (SBOF). Spotkanie założycielskie odbyło się 6.12.2013 r. Stowarzyszenie BOF zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym 13.01.2014 r. Szczegółowe cele działalności Stowarzyszenia zostały określone w Statucie.

Białystok stanowi najważniejszy ośrodek administracyjny w regionie – jest siedzibą władz wojewódzkich, a także ośrodkiem gospodarczym, naukowo-dydaktycznym i kulturalnym. Procesy zachodzące w Białymstoku, w tym jego rozwój, kondycja gospodarki, poziom edukacji, nauki i kultury determinują rozwój całego województwa. Wiodąca rola miasta wymaga stałego tworzenia warunków rozwoju gospodarczego oraz w obszarach: administracji publicznej, nauki, szkolnictwa wyższego i średniego, ochrony zdrowia i opieki socjalnej, kultury, sportu itp.

⁷⁸ Część danych opracowano na podstawie „Strategii Rozwoju Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego do 2030 roku”, Załącznik do Uchwały nr 12/2023 Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 23 stycznia 2024 r.

⁷⁹ Dane dotyczą aktualnego stanu prawnego. Od 01.01.2025 r. z gminy Supraśl wyodrębniona została gmina Grabówka, która podczas Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w dniu 8 stycznia 2025 r. została przyjęta w poczet Członków Stowarzyszenia.

15.1 Sfera społeczna

Demografia

W 2024 r. BOF zamieszkiwało 426,0 tys. osób, czyli o 0,5% (2 172 osoby) więcej niż w 2020 r. Na tle zmian demograficznych zachodzących w województwie podlaskim jest to tendencja pozytywna, ponieważ w tym samym okresie liczba ludności województwa zmniejszyła się o 2,1%. W 2024 r. mieszkańcy BOF stanowili 37,6% ogółu ludności województwa podlaskiego, co oznacza wzrost o 1,0 p. proc. W porównaniu do 2020 r. Gminy BOF były zróżnicowane pod względem zmiany liczby mieszkańców w badanym okresie. Największy przyrost ludności odnotowano w gminach: Wasilków – o 11,0% (2 115 osób), Choroszcz – o 10,4% (1 746 osób), Supraśl⁸⁰ – o 9,6%, (1 620 osób), Dobrzyniewo Duże – o 6,1% (603 osoby oraz Turośń Kościelna – o 6,1% (412 osób). Spadek liczby ludności wystąpił natomiast w gminach Czarna Białostocka – o 4,8% (532 osoby) i Łapy – o 3,9% (823 osoby), a także w Białymstoku – o 1,5% (4 289 osób). Należy zaznaczyć, że są to gminy najbardziej oddalone od Białegostoku, w których niekorzystny, spadkowy trend demograficzny utrzymuje się od wielu lat. Gminy położone w sąsiedztwie stolicy województwa podlaskiego charakteryzuje z kolei największy przyrost liczby ludności. Potwierdza to utrzymujący się proces suburbanizacji, tym samym wskazując na dalszą potrzebę prowadzenia działań inwestycyjnych i planistycznych w zakresie zagospodarowania przestrzennego, szczególnie na terenach przylegających do Białegostoku. Dodatkowo wyjątkowo duży przyrost liczby mieszkańców widoczny jest na obszarach wiejskich (wzrost o 8,4% w 2024 r. w porównaniu do roku bazowego), które charakteryzują się słabiej rozwiniętą infrastrukturą niż obszary miejskie.

W Białostockim Obszarze Funkcjonalnym przeważa liczba kobiet. Ta prawidłowość utrzymuje się na stałym poziomie 110 kobiet na 100 mężczyzn od 2014 r., przy czym w województwie podlaskim wskaźnik ten wzrósł od 2022 r. z poziomu 105 na 106.

W strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku w 2024 r. w porównaniu do 2020 r. w BOF nastąpił wzrost liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 2,4%) oraz w wieku poprodukcyjnym (o 8,1%), spadła natomiast liczba ludności w wieku produkcyjnym (o 2,7%). Nadal największy udział w strukturze stanowi ludność w wieku produkcyjnym – 58,5%, jednak wskaźniki obciążenia demograficznego wykazują niekorzystne zmiany struktury ludności na rzecz udziału osób starszych.

Pozytywne tendencje demograficzne widoczne są w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym, w której nastąpił wzrost liczby ludności o 2,4% w 2024 r. w porównaniu do 2020 r. Najwyższy przyrost nastąpił w gminach: Wasilków (13,3%), Supraśl (12,2%) i Choroszcz (11,3%). Liczba urodzeń żywych w BOF w 2024 r. spadła o 32,4% w porównaniu do roku bazowego, co jest powieleniem trendu występującego w województwie podlaskim. Liczba zgonów w BOF wykazuje tendencję malejącą od 2021 r. Zmiany liczby urodzeń żywych i zgonów wpłynęły na to, że w latach 2021-2024 przyrost naturalny w BOF był ujemny (w 2024 r. kształtował się na poziomie minus 641 osób).

Ważną rolę w budowie potencjału demograficznego odgrywają migracje. W latach 2020-2024 w BOF saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały oraz saldo migracji zagranicznych na pobyt stały były dodatnie i wynosiły odpowiednio 626 i 422 osób, jednak poszczególne gminy BOF są zróżnicowane pod tym względem. Dodatni wskaźnik migracji wewnętrznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców odznacza gminy: Choroszcz (23,4), Supraśl (21,5), Turośń Kościelną (17,3), Dobrzyniewo Duże (15,8), Zabłudów (16,1), Wasilków (14,0), Juchnowiec Kościelny (13,0). Ujemny natomiast Łapy (-5,2), Czarną Białostocką (-3,8) oraz Białystok (-3,6). W przypadku Łap i Czarnej Białostockiej migracje potwierdzają pogłębiające się niekorzystne tendencje

⁸⁰ W 2024 r. Gmina Supraśl funkcjonowała jeszcze przed wyodrębnieniem z jej terytorium Gminy Grabówka.

demograficzne. W odniesieniu do stolicy województwa podlaskiego – Miasta o jednej z największych w Polsce gęstości zaludnienia, migracje wynikają z osiedlania się mieszkańców w strefach podmiejskich, charakteryzujących się rozproszoną zabudową, relatywnie niższymi cenami nieruchomości i łatwym dostępem do terenów rekreacyjnych. Saldo migracji zagranicznych we wszystkich gminach – poza Czarną Białostocką – jest dodatnie.

Prognoza ludności na lata 2023-2060⁸¹, opracowana przez Główny Urząd Statystyczny, wskazuje – podobnie jak na poziomie krajowym i europejskim – na postępujący proces starzenia się społeczeństwa w BOF. Przewidywany jest spadek liczby ludności o 8,5 % do 2060 r., w tym ludności w wieku przedprodukcyjnym o 17,2%, ludności w wieku produkcyjnym o 22,4%, natomiast w przypadku ludności w wieku poprodukcyjnym – wzrost o 34,6 %. Spadek liczby ludności do 2060 r. prognozowany jest w Białymstoku (o 16,3%) oraz gminach Czarna Białostocka (o 20,4%) i Łapy (o 21,6%). Z kolei wzrost liczby ludności przewidywany jest w pozostałych 7 gminach BOF, przy czym największy wzrost jest prognozowany w gminach Wasilków (o 26,8%), Turośń Kościelna (o 20,9%) i Choroszcz (o 19,7%). W 2060 r. wskaźnik ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym będzie kształtował się na poziomie 101,8 w gminach BOF, przy czym najkorzystniej będzie kształtował się w gminach Supraśl (94,6), Zabłudów (95,4), Wasilków (97,1) i Juchnowiec Kościelny (98,1).

Szkolnictwo wyższe, edukacja oraz opieka nad dziećmi do lat 3

W 2024 r. na terenie BOF działało 85 placówek opieki nad dzieckiem do 3 lat, co stanowiło prawie połowę (54,5%) wszystkich takich placówek funkcjonujących w województwie podlaskim. Liczba żłobków i klubów dziecięcych na terenie BOF wzrosła w stosunku do 2020 r. o 14 placówek (tj. o 19,7%). Najwięcej placówek znajdowało się w mieście Białystok – 63 (tj. 74,1% ogółu prowadzących działalność tego typu na terenie BOF). W 2024 r. placówki opieki nad dzieckiem do lat 3 zlokalizowane na terenie BOF dysponowały ponad 3,7 tys. miejsc (o 777 więcej niż 4 lata wcześniej). Najwięcej dzieci w wieku do 3 lat miało zapewnioną opiekę w żłobkach i klubach dziecięcych w Mieście Białystok oraz w Supraślu i Wasilkowie.

Na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w 2024 r. działały 233 placówki wychowania przedszkolnego (o 19 więcej niż 4 lata wcześniej). Stanowiły one 35,7% wszystkich placówek wychowania przedszkolnego w województwie podlaskim. Wychowaniem przedszkolnym w gminach BOF 2024 r. objęto 19 003 dzieci (o 5,3% więcej niż w roku 2020). Do placówek zlokalizowanych na tym obszarze uczęszczało ponad 43,0% ogółu dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie podlaskim. W analizowanym roku szkolnym wskaźnik „dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat” był najwyższy w Białymstoku i wynosił 1 136. Może to wynikać z faktu dowożenia dzieci z gmin sąsiadujących do placówek zlokalizowanych w Mieście. W pozostałych gminach BOF wskaźnik ten nie przekroczył 1 000, a najniższy odnotowano w gminach: Choroszcz – 535, Zabłudów – 580, Juchnowiec Kościelny – 684.

W 2024 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego działały 104 szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych). W 2024 r. w szkołach podstawowych uczyło się 37 607 uczniów, tj. o 9,3% więcej niż w poprzednim roku szkolnym i o 12,2% więcej niż 4 lata wcześniej. Uczniowie szkół podstawowych w BOF stanowili 41,0% wszystkich uczniów szkół podstawowych w województwie podlaskim. W omawianym roku szkolnym na jedną szkołę podstawową przypadało 362 uczniów, zaś przed rokiem wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 334, a w roku 2020 wyniósł 322. W województwie podlaskim we wrześniu 2024 r. na jedną szkołę podstawową przypadało średnio 243 uczniów. W 2024 r. najwyższy

⁸¹ Prognoza ludności na lata 2023-2060, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023.

współczynnik skolaryzacji brutto⁸² zanotowano w Białymstoku –121,67%. W gminach ościennych stolicy województwa wskaźnik ten był wyższy w dalszych lokalizacjach, tj. w gminach: Łapy 96,01%, Dobrzyniewo Duże 86,59% oraz Czarna Białostocka 83,63%. Najmniejszy natomiast został zarejestrowany w gminie Choroszcz 53,64% oraz Zabłudów 57,35%, co związane jest z ruchem ludności i faktem dowożenia dzieci mieszkających poza Białymstokiem do placówek w mieście.

W 2024 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego działało 68 ponadpodstawowych szkół dla młodzieży (bez szkół specjalnych), w których kształciło się łącznie 21,7 tys. uczniów. W odniesieniu do roku 2020 przybyło 9 placówek, a liczba uczniów zwiększyła się o 11,4%. W 2024 r. wśród szkół ponadpodstawowych najwięcej uczniów skupiały licea ogólnokształcące, do których uczęszczało 11,5 tys. osób. Dużą grupę, liczącą 8,3 tys. osób, tworzyli także uczniowie techników. W branżowych szkołach I stopnia uczyło się 1,5 tys. młodzieży. Uczniowie szkół ponadpodstawowych BOF stanowili 45,5% ogółu uczniów na tym etapie kształcenia w województwie podlaskim. W 2024 r. najwięcej szkół ponadpodstawowych w BOF działało na terenie Miasta Białystok. Innymi miejscowościami z możliwością kształcenia w szkołach ponadpodstawowych były: Czarna Białostocka, Łapy, Supraśl i Wasilków. Poza szkolnictwem ogólnodostępnym, na terenie BOF działały również szkoły dla dorosłych oraz szkoły specjalne. W ramach kształcenia dorosłych największą część stanowili słuchacze szkół policealnych, których w 2024 r. w BOF było 6 331.

Białystok jest najważniejszym ośrodkiem akademickim w regionie. Poza uczelniami na terenie Miasta, w Kleosinie znajduje się Wydział Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej (gmina Juchnowiec Kościelny). Studenci z terenu BOF stanowili 84,3% ogółu studentów kształcących się w województwie podlaskim w 2024 r.

Kultura i dziedzictwo kulturowe

Głównym ośrodkiem kulturotwórczym jest Miasto Białystok, z którego oferty korzystają mieszkańcy całego terenu BOF. W związku z ogłoszeniem w Polsce w 2020 r. stanu zagrożenia epidemicznego, a później pandemii ograniczona została możliwość prowadzenia działalności przez jednostki kultury. Część z nich nie podejmowała żadnej działalności, część starała się dotrzeć do odbiorców udostępniając swoją ofertę w Internecie. Pandemia w sposób drastyczny ograniczyła aktywność instytucji kultury i poziom uczestnictwa mieszkańców w kulturze, dlatego też dane z 2024 r. wskazują na znaczny wzrost w stosunku do danych z 2020 r.

Z danych GUS wynika, że w 2024 r. na terenie BOF działało 39 placówek bibliotecznych (w województwie podlaskim – 239) z czego 46,2% zlokalizowanych było w Mieście Białystok. Na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi) w obrębie BOF przypadały 10 923 osoby, tj. o 6,2 tys. osób więcej niż w województwie podlaskim. Największą liczbę ludności przypadającą na 1 placówkę biblioteczną zanotowano w mieście Białystok (16,1 tys.) i gminie Wasilków (10,5 tys.), a najmniejszą – w gminach Zabłudów (3,4 tys.) i Turośń Kościelna (3,6 tys.). Warto podkreślić, że na terenie BOF liczba czytelników systematycznie rosła od 2020 r. z 49,5 tys. do 59,8 tys. (wzrost o 20,9%). Ich udział w ogólnej liczbie wypożyczających w województwie podlaskim ukształtował się na poziomie 44,4%. Widoczny jest wzrost wypożyczeń księgozbioru przypadających na 1 czytelnika w BOF: z 14,8 woluminów w 2020 r. do 18,1

⁸² Współczynnik skolaryzacji brutto stanowi miarę relacji liczby osób uczących się (według stanu na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 grudnia) w grupie wieku określonej odpowiadającej temu poziomowi nauczania.

w 2024 r. W 2024 r. najwięcej wypożyczeń na 1 czytelnika odnotowano w gminach Czarna Białostocka (26,9 woluminów) i Dobrzyniewo Duże (23,2), a najmniej – w gminach Choroszcz (12,3) i Łapy (15,0).

Według stanu z 2024 r., na terenie BOF działalność prowadziło 12 muzeów i oddziałów muzealnych, z czego 7 znajdowało się w Mieście Białystok. Oznacza to wzrost liczby tego typu placówek na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, bowiem w 2020 r. wskazano 8 muzeów i jednostek muzealnych. Warto podkreślić, że w całym województwie w 2024 r. funkcjonowało 27 tego typu jednostek.

Na terenie BOF funkcjonuje 5 z 6 podlaskich teatrów i instytucji muzycznych (4 w stolicy regionu i 1 w gminie Supraśl – Teatr Wierszalin).

Największy dostęp do wydarzeń kulturalnych na różnym poziomie mają mieszkańcy BOF w placówkach takich jak centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice – świadczy o tym ich liczba. W 2024 r. na terenie BOF znajdowały się 32 placówki tego rodzaju, z czego 14 (43,8%) w Mieście Białystok. W 2024 r. instytucje te zorganizowały 2,3 tys. imprez, w których udział wzięło 285,2 tys. osób. Najwięcej uczestników, oprócz Miasta Białystok (166,8 tys.), odnotowano w Łapach (42,5 tys.), Wasilkowie (19,3 tys.) i Czarnej Białostockiej (14,4 tys.).

Nieprzerwanie rośnie popularność kin. W 2024 r., w obrębie BOF działały 4 kina stałe zlokalizowane w mieście Białystok. Liczba kin na terenie BOF zmniejszyła się o 1 w porównaniu ze stanem w końcu 2020 r. W 2024 r. liczba miejsc kinowych wynosiła 4 182, a kina zgromadziły ponad 738,8 tys. widzów (tj. 59,7% wszystkich widzów w województwie podlaskim).

Wśród istotnych podmiotów prowadzących działalność w zakresie kultury w BOF poza Białymstokiem wyróżnić należy: Teatr Wierszalin w Supraślu, Muzeum Ikon w Supraślu, Muzeum Sztuki Drukarskiej i Papiernictwa w Supraślu, skansen Podlaskiego Muzeum Kultury Ludowej w Wasilkowie, Domek twórczości Edwarda Redlińskiego w Hołówkach Dużych, Muzeum Fotografii Wiktora Wołkowa w Turośni Kościelnej.

W sierpniu 2020 r. w Białymstoku otwarto Epi-Centrum Nauki – inwestycję zrealizowaną przez Białostocki Park Naukowo-Technologiczny w ramach projektu „Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywcę”. Projekt został dofinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020. Jest to pierwsze tak duże centrum naukowe we wschodniej Polsce, umożliwiające poznawanie nauki poprzez eksperymentowanie i zabawę.

Sport, rekreacja i turystyka

W latach 2020–2024 liczba klubów sportowych na terenie BOF wzrosła o 22. W 2024 r. na terenie BOF działało 177 klubów sportowych, czyli 41,6% wszystkich klubów sportowych funkcjonujących w województwie podlaskim. Najwięcej klubów sportowych zlokalizowanych było w Mieście Białystok (127), zaś najmniej – w gminie Choroszcz (3). W 2024 r. kluby sportowe liczyły 19,1 tys. członków (o 20,1% więcej niż przed dwoma laty), a ćwiczyło w nich 18,1 tys. osób (o 23,1% więcej niż w 2022 r. i o 41,2% więcej niż w 2020 r.). Zdecydowaną większość ćwiczących stanowili mężczyźni (70,5%). Niezmiennie wśród ćwiczących dominowała też młodzież do lat 18 (71,1% ogółu ćwiczących).

Według ostatnich danych GUS z 2022 r., w ramach infrastruktury sportowej w BOF funkcjonowało 206 obiektów sportowych, z czego w samym Białymstoku: 3 stadiony, 2 hale sportowe o wymiarach od 36×19 m, 9 sal gimnastycznych o wymiarach poniżej 36×19 m i sal pomocniczych, 2 korty tenisowe oraz

6 pływalni krytych. W pozostałych gminach infrastruktura jest bardziej ograniczona – osiem z dziewięciu gmin dysponuje stadionami, pięć gmin posiada korty tenisowe. Jedynie Białystok dysponuje krytymi pływalniami.

Sport i rekreacja stanowią ważne elementy kształtowania jakości życia w BOF. Organizowane są cyklicznie imprezy, które wpisały się już w kalendarz życia gmin i są rozpoznawalne w regionie i w Polsce. Poza wydarzeniami w Białymstoku, rokrocznie organizowane są imprezy sportowe, takie jak: Bison Ultra-Trail – ultramaraton terenowy odbywający się w okolicach Supraśla, biegi z cyklu „Cztery Pory Roku” – Łapy, Bieg Konopielki – Juchnowiec Kościelny, Narwiański Triathlon Bagienny – Łapy, Ultra Śledź – Supraśl, Maratony Kresowe – Wasilków i Supraśl. Wydarzenia cieszą się dużym zainteresowaniem oraz frekwencją i stanowią ważny aspekt promocji tego obszaru.

Na terenie BOF znajdują się tereny rekreacyjne służące zarówno odpoczynkowi na świeżym powietrzu, tj. parki, zieleńce, skwery, lasy, jak i aktywności fizycznej, np. siłownie „pod chmurką”, drogi rowerowe. Wśród miejsc rekreacji na obszarze BOF należy wyróżnić: „Kominowe Bajoro” przy ul. Branickiego w Choroszczu, plażę miejską z kąpieliskiem nad Zalewem Zajma w Supraślu, kompleks lasów Puszczy Knyszyńskiej oraz zagospodarowany teren rekreacyjny nad zalewem w Wasilkowie. Uzupełnieniem tej oferty są również Ośrodek Sportów Wodnych „Dojlidy” oraz rozbudowany system parków i skwerów w Białymstoku, zalew „Czapielówka” w Czarnej Białostockiej z infrastrukturą pieszo-rowerową i miejscami wypoczynku, tereny rekreacyjne nad rzeką Narew w Uhowie w gminie Łapy, a także rozwijane tereny turystyczno-rekreacyjne nad rzeką Supraśl w Dobrzyniewie Fabrycznym. Tak zróżnicowana oferta wzmacnia potencjał rekreacyjny całego BOF, sprzyja codziennemu wypoczynkowi mieszkańców oraz wspiera rozwój turystyki weekendowej i aktywnych form spędzania czasu.

W 2024 r. na terenie BOF działalność prowadziły 42 turystyczne obiekty noclegowe, co stanowi 15,7% wszystkich obiektów tego typu w województwie podlaskim. Najwięcej obiektów zlokalizowanych było na terenie Białegostoku (27) i Supraśla (8). Obiekty te dysponowały ponad 3,4 tys. miejsc noclegowych (w województwie podlaskim – 14,5 tys.). Na obszarze BOF w końcu lipca 2024 r. na 10 tys. ludności przypadało 80,5 miejsc noclegowych, czyli o 47,1 miejsc mniej niż w województwie podlaskim. Najwyższym wskaźnikiem charakteryzowały się gminy: Supraśl (169,9), Białystok (99,1) oraz Juchnowiec Kościelny (85,4).

Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

W końcu 2024 r. w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego działało 417 przychodni, tj. 48,8% wszystkich placówek tego typu funkcjonujących w województwie podlaskim. Najwięcej przychodni zlokalizowanych było w Mieście Białystok (357), tj. 85,6% ogółu takich placówek działających na terenie BOF. Świadczeń zdrowotnych udzielano również w ramach praktyk lekarskich, których liczba w końcu 2024 r. wynosiła 18 (w mieście Białystok – 12). Liczba przychodni na 10 tys. ludności w gminach BOF kształtowała się na poziomie od 3 do 5, w Mieście Białystok – 12, zaś w województwie podlaskim – 8. Od 2020 r. istotną część porad lekarskich stanowią porady telemedyczne, które udzielane są za pośrednictwem systemu teleinformatycznego oraz systemu łączności na analogicznych zasadach jak wizyta pacjenta w gabinecie. W zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w ciągu 2024 r. na terenie BOF udzielono łącznie 5,1 mln porad lekarskich w podstawowej i specjalistycznej opiece zdrowotnej (w województwie podlaskim – 10,0 mln). Spośród gmin należących do BOF najwięcej (85,7%) porad udzieliły placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej znajdujące się w mieście Białystok, a najmniej (0,3%) – w gminie Turośń Kościelna. W gminach BOF w 2024 r. udzielono 278,7 tys. teleporad, przy czym najwięcej udzielono w Białymstoku (86,7%), a najmniej w gminie Dobrzyniewo Duże (0,1%).

Na terenie BOF w końcu 2024 r. sprzedażą leków i środków medycznych zajmowało się 148 aptek ogólnodostępnych i punktów aptecznych, które stanowiły 36,9% ogólnej liczby tych placówek w województwie podlaskim. W Mieście Białystok zlokalizowanych było 77,0% ogółu aptek i punktów aptecznych działających na terenie gmin BOF. Najwięcej ludności na jedną aptekę i punkt apteczny w BOF przypadało w gminach Dobrzyniewo Duże (10 544) i Zabłudów (10 171), a najmniej – w gminie Łapy (2 229) i w Białymstoku (2 547).

Ważnym ogniwem służby zdrowia, uzupełniającym opiekę oferowaną przez białostockie szpitale są: Samodzielny Publiczny Psychiatryczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Choroszcz – największa placówka oferująca wszechstronną opiekę pacjentom z zaburzeniami psychicznymi, chorobami neurologicznymi, opiekę geriatryczną i leczenie uzależnień w północno-wschodniej Polsce oraz Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Łapach.

Na koniec 2024 r. na terenie BOF działalność prowadziło 20 placówek stacjonarnej pomocy społecznej (łącznie z jedną filią w Zabłudowie), w tym 12 w Mieście Białystok. Stanowiły one 26,3% ogółu instytucji świadczących usługi w ramach systemu pomocy społecznej w województwie podlaskim. Stacjonarne zakłady pomocy społecznej na obszarze BOF, według stanu w koniec grudnia 2024 r., dysponowały 1 609 miejscami (w województwie podlaskim – 3 978 miejscami). W stosunku do 2020 r. liczba miejsc nieznacznie wzrosła (w BOF – o 13 miejsc, w województwie – o 504 miejsca). Wśród gmin BOF najwięcej miejsc w takich placówkach, oprócz miasta Białystok (818), posiadała gmina Choroszcz (286). Warto zwrócić uwagę, iż na terenie BOF w 2024 r. 3 gminy nie posiadały placówek stacjonarnej pomocy społecznej, tj. Wasilków, Dobrzyniewo Duże oraz Turośń Kościelna. W końcu 2024 r. w domach i zakładach pomocy społecznej przebywało 1 491 mieszkańców (w województwie podlaskim – 3 632). Starzenie się społeczeństwa to wyzwanie wymagające zabezpieczenia zróżnicowanych potrzeb rosnącej grupy osób starszych. Jednym z głównych typów instytucji pomocy społecznej nastawionych na zaspokajanie potrzeb opiekuńczych osób niesamodzielnych są domy pomocy społecznej (DPS). DPS-y działające w obszarze BOF znajdują się w Białymstoku (3) oraz gminach: Choroszcz (1), Juchnowiec Kościelny (1), Łapy (1), Zabłudów (1).

Kapitał społeczny

Partycypacja społeczna mieszkańców Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego przybiera różne formy. Najczęściej spotykaną formą zaangażowania społeczeństwa jest działalność w fundacjach, stowarzyszeniach, a także organizacjach społecznych. W 2024 r. w BOF funkcjonowało 2 029 tego typu organizacji, czyli o 15% więcej niż w 2020 r. Zdecydowanie najwięcej z nich (1 572) prowadziło działalność na obszarze Białegostoku, ale największy przyrost liczby organizacji nastąpił w Wasilkowie (o 39%, z 44 do 61), Supraślu (o 33%, z 55 do 73), a także w Choroszcz (o 29%, z 49 do 63), co oznacza wzrost zaangażowania społecznego na obszarze tych gmin. Tendencje wzrostowe już istniejących i powstawanie nowych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych wzmacnia potencjał społeczny Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, w tym zdolności organizacyjne jego mieszkańców, które są niezbędne do realizacji wielu zadań w obszarze aktywizacji społecznej i zawodowej społeczności BOF.

Kolejną formą partycypacji społecznej jest budżet obywatelski. Są to środki wyodrębnione z budżetu gminy, przeznaczone na projekty obywatelskie wyłonione w procesie otwartego zgłaszania pomysłów, publicznej debaty i głosowania, przeprowadzanego w trybie konsultacji społecznych. Pomimo, że jedynie gminy posiadające status miast na prawach powiatu mają ustawowy obowiązek przekazania co najmniej 0,5% swoich wydatków zawartych w ostatnim przedłożonym sprawozdaniu z wykonania budżetu na utworzenie budżetu obywatelskiego, również w większości gmin miejsko-wiejskich tworzących strefę zewnętrzną Białegostoku ten instrument jest wykorzystywany (Choroszcz, Czarna Białostocka, Łapy, Wasilków,

Zabłudów). Budżet obywatelski cieszy się coraz większym zainteresowaniem mieszkańców BOF, traktujących go jako istotne źródło finansowania działań odpowiadających na najpilniejsze potrzeby lokalne.

Inną formą partycypacji społecznej, także wynikającą z ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym⁸³, jest możliwość tworzenia sołectw w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich oraz dzielnic, czy osiedli w przypadku gmin miejskich. Wszystkie jednostki samorządu terytorialnego tworzące BOF korzystają z takiej formy. W 2024 r. w BOF funkcjonowało łącznie 259 sołectw, o 3 więcej niż w 2020 r. Najwięcej z nich prowadzi działalność w Juchnowcu Kościelnym (47) oraz w Zabłudowie (46), a najmniej w Wasilkowie (14). Białystok – z uwagi na status gminy miejskiej – jest podzielony na osiedla (29). Utworzenie mniejszych jednostek w obrębie BOF ułatwia zaangażowanie społeczności w realizację działań i inwestycji odpowiadających na ich bezpośrednie potrzeby i wpływa na budowę społeczeństwa obywatelskiego w wyodrębnionych obszarach.

Kolejnym istotnym obszarem jest udział społeczeństwa BOF w wyborach. Frekwencja wyborcza jest ważnym wskaźnikiem poziomu aktywności obywatelskiej wskazującej na dbałość o interes grupowy. W 2024 r. ponad 54% mieszkańców BOF wzięło udział w wyborach samorządowych, czyli o 2 punkty procentowe więcej niż średnio w województwie podlaskim. Największa frekwencja charakteryzowała gminę Turośń Kościelną (63,11%) i Dobrzyniewo Duże (57,26%).

Członkowie Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego współpracują na rzecz podniesienia jakości życia wszystkich mieszkańców już od 2013 r. Zacieśnienie współpracy umożliwiły Zintegrowane Inwestycje Terytorialne wdrażane od 2014 r. Wspólne działania przyczyniły się również do identyfikacji kolejnych potrzeb inwestycyjnych, organizacyjnych, wypracowania rozwiązań systemowych w wielu obszarach tematycznych, które mają swoje odzwierciedlenie w strategii rozwoju ponadlokalnego. W celu lepszego rozpoznania potrzeb mieszkańców, w ramach działań Stowarzyszenia BOF, powstają tematyczne lokalne grupy działania, łączące specjalistów ze świata administracji samorządowej, rządowej, biznesu i nauki, a także społeczeństwa obywatelskiego. Stanowią one ciała konsultacyjne i inicjatywne. Z punktu widzenia rozwoju BOF ważne jest komplementarne podejście do budowy kapitału społecznego, angażujące różne środowiska i zasoby, co korzystnie wpłynie na efektywność działań. Bez kapitału społecznego tworzonego przez wszystkich interesariuszy rozwoju nie byłoby możliwe spojrzenie holistyczne – na cały Białostocki Obszar Funkcjonalny, a nie na każdą gminę z osobna.

Koła Gospodyń Wiejskich (KGW) to kluczowe organizacje społeczno-kulturalne na wsi, integrujące mieszkańców, kultywujące tradycje i wspierające rozwój lokalny. Działając jako dobrowolne organizacje, aktywizują mieszkańców, promują regionalną kulturę, rękodzieło oraz kuchnię, a także współpracują z samorządami przy organizacji wydarzeń. Dzięki osobowości prawnej, KGW zyskują fundusze na działalność, stając się motorem lokalnej przedsiębiorczości. Według rejestru prowadzonego przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, wg stanu na 31.12.2024 r. w gminach BOF funkcjonowało 75 kół gospodyń, w tym w gminach: Choroszcz (6), Czarna Białostocka (3), Dobrzyniewo Duże (11), Grabówka – (1), Juchnowiec Kościelny (12), Łapy (8), Supraśl (3), Turośń Kościelna (7), Wasilków (7), Zabłudów (17).

Bezpieczeństwo publiczne

W Białymstoku funkcjonuje Komenda Miejska Policji, w której usytuowane jest stanowisko kierowania oraz 4 komisariaty policji. Na terenie pozostałych gmin BOF funkcjonują 3 komisariaty terenowe

⁸³ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1153 ze zm.).

(w Łapach, Wasilkowie, Zabłudowie), 3 posterunki policji (w Choroszczu, Czarnej Białostockiej, Supraślu) oraz punkt przyjęć interesantów Komisariatu Policji w Łapach, który znajduje się w Juchnowcu Kościelnym.

Na terenie Miasta działają: baza Lotniczego Pogotowia Ratunkowego, centrum powiadamiania ratunkowego, dyspozytornia medyczna oraz pogotowia techniczne: pogotowie energetyczne, pogotowie gazowe, pogotowie ciepłownicze, pogotowie wodno-kanalizacyjne. W Białymstoku działa również Miejskie Centrum Zarządzania Kryzysowego, które wykonuje czynności koordynacyjno-wykonawcze, związane z bezpieczeństwem na terenie Białegostoku. W Białymstoku funkcjonuje Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej, w której usytuowane jest stanowisko kierowania. Na terenie miasta są 4 jednostki ratowniczo-gaśnicze, a 1 jednostka ratowniczo-gaśnicza w Łapach. Na terenie BOF funkcjonują 54 jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych, w tym 21 jednostek włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

15.2 Sfera gospodarcza

Gospodarka i rynek pracy

Według danych rejestru REGON, w 2024 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zarejestrowanych było 59,8 tys. podmiotów gospodarki narodowej (bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie) i stanowiły one 48,3% ogólnej liczby podmiotów w województwie podlaskim. W porównaniu ze stanem z 2020 r., liczba podmiotów w gminach BOF zwiększyła się o 17,5%. W 2024 r. rejestr REGON obejmował 15,8 tys. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej (o 23,9% więcej niż w 2020 r.) oraz 44,0 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (więcej o 15,4%). Wśród gmin BOF najwięcej podmiotów gospodarki narodowej, oprócz Miasta Białystok (43,1 tys.), funkcjonowało w gminach: Supraśl i Wasilków (po 2,7 tys.). We wszystkich gminach BOF ich liczba w ujęciu rocznym w latach 2020–2024 wzrosła.

Białostocki Obszar Funkcjonalny jest atrakcyjnym miejscem do rozwoju handlu. W 2024 r. na terenie BOF znajdowały się 103 supermarkety (w województwie podlaskim – 321) oraz 6 hipermarketów (zlokalizowane były wyłącznie w Białymstoku, a ich liczba nie zmieniła się w analizowanym okresie). Liczba supermarketów w ciągu czterech lat wzrosła o 16 obiektów. Największą ich liczbę odnotowano w Białymstoku (81) oraz w gminach Łapy (6) i Juchnowiec Kościelny (5). W 2024 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zarejestrowanych było 15 targowisk stałych (o 1 więcej niż w 2020 r.) i stanowiły one 13,4% wszystkich targowisk stałych działających na terenie województwa podlaskiego. Uzupełnieniem stałej sieci targowiskowej były targowiska sezonowe, których funkcjonowało 5. W 2024 r. roczne wpływy z opłaty targowej na targowiskach stałych i sezonowych działających na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wyniosły 4 078,5 tys. zł i stanowiły 65,8% rocznych wpływów z opłaty targowej w województwie podlaskim. Najwyższe wpływy odnotowano w Mieście Białystok i w gminie Supraśl.

W 2024 r. na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego pracowało⁸⁴ 164,8 tys. osób (o 0,9% więcej niż w 2023 r.). Osoby te stanowiły 41,9% ogólnej liczby pracujących w województwie podlaskim. W 2024 r. na obszarze BOF na 1000 ludności przypadało 387 osób pracujących, przy czym wśród gmin BOF najwyższą wartość analizowanego wskaźnika notowano w Mieście Białystok – w 2024 r. wynosił on 438, w gminach: Juchnowiec Kościelny – 382, Choroszcz – 334, Supraśl – 320 oraz Zabłudów – 300. Najniższy wskaźnik dotyczył gminy Wasilków, w której liczba pracujących na 1000 ludności w 2024 roku wynosiła 194.

⁸⁴ Pracujący według siedziby pracy głównej.

Liczba pracujących według miejsca zamieszkania w 2024 r. kształtowała się na poziomie 168,7 tys. osób (o ok. 0,3% więcej niż w 2023 r.). Osoby te stanowiły 39,5% ogólnej liczby pracujących w województwie podlaskim. W 2024 r. na obszarze BOF na 1000 ludności przypadało 396 osób pracujących⁸⁵, przy czym wśród gmin BOF najwyższą wartość analizowanego wskaźnika notowano w Mieście Białystok – w 2024 r. wynosił on 405, w gminach: Juchnowiec Kościelny – 403, Choroszcz – 396, i Supraśl – 392. Najniższy wskaźnik dotyczył gminy Czarna Białostocka, w której liczba pracujących na 1000 ludności w 2024 roku wynosiła 312.

W 2024 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wynosiła 9,7 tys. i była niższa od wartości w 2020 r. o 26,5%. Osoby bezrobotne na terenie BOF stanowiły 31,9% bezrobotnych zarejestrowanych ogółem w województwie podlaskim. Spadek liczby bezrobotnych zaobserwowano we wszystkich gminach Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego i oscylował w granicach 19,0–34,0%. W 2024 r. udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym na obszarze BOF wyniósł 3,9% i był mniejszy niż w województwie podlaskim (o 0,72 p. proc.). Najwyższy udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym wystąpił w gminie Łapy (6,27%), zaś najniższy w gminie Choroszcz (2,71%). W 2024 r. w gminach BOF, podobnie jak w województwie podlaskim, wśród bezrobotnych przeważali mężczyźni. Stanowili oni 56,2% ogółu osób zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy.

15.3 Sfera przestrzenna

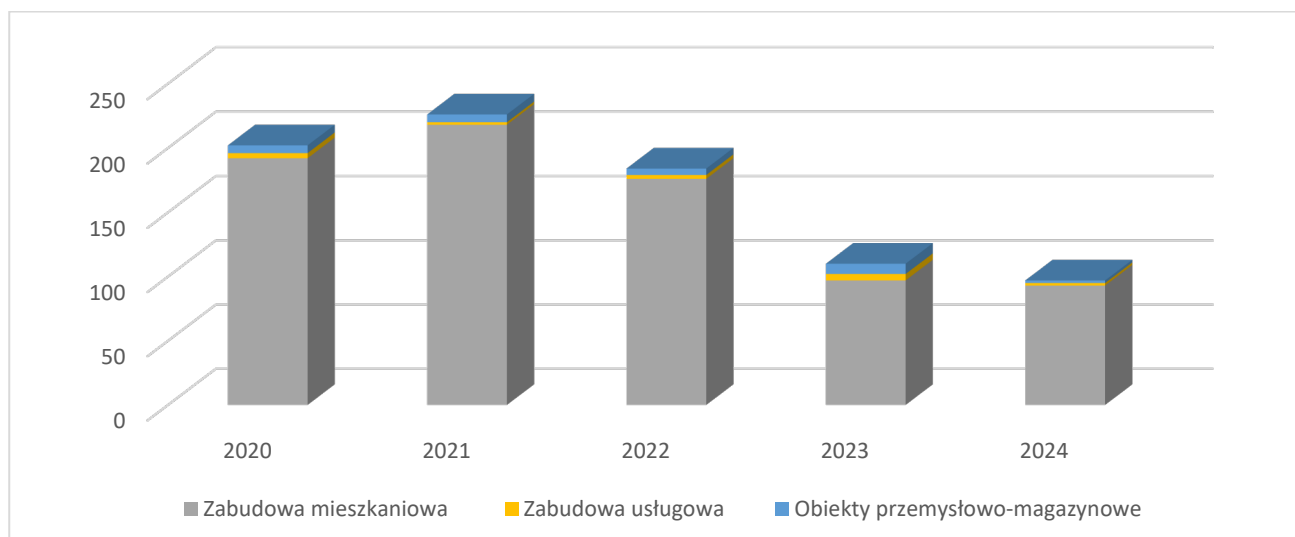
Położenie geograficzne, infrastruktura i gospodarka odpadami

Rozwój funkcjonalno-przestrzenny Białegostoku jest silnie związany z gminami zrzeszonymi w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym. W szczególności istotne są powiązania z gminami przyległymi do granic administracyjnych Miasta ze względu na postępujący proces suburbanizacji (gminy: Choroszcz, Dobrzyniewo Duże, Grabówka, Juchnowiec Kościelny, Supraśl, Wasilków i Zabłudów). Na terenach tych ma miejsce nasilony ruch budowlany, zwłaszcza w zakresie inwestycji mieszkaniowych, przez co obszary te stają się „sypialnią” Białegostoku. Występują tu również silne powiązania społeczno-gospodarcze. Ze względu na powyższe czynniki, scharakteryzowano wszystkie gminy BOF w zakresie wydanych pozwoleń na budowę, z uwzględnieniem: zabudowy mieszkaniowej, usługowej i obiektów przemysłowo-magazynowych.

Gmina Choroszcz przylega do granic Miasta od strony zachodniej, a miejscowości Łyski, Porosty, Krupniki i Klepacze to silnie zurbanizowane przedmieścia Białegostoku bezpośrednio sąsiadujące z położonymi w Mieście osiedlami Bacieczi i Starosielce.

⁸⁵ Pracujący według miejsca zamieszkania.

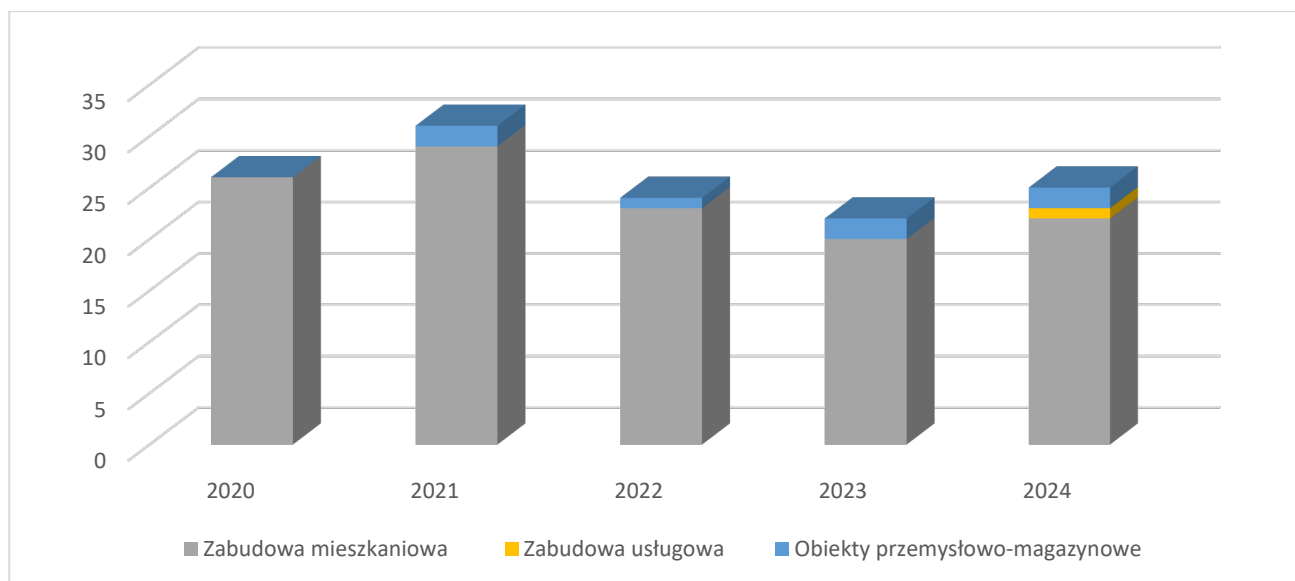
Wykres 48. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Choroszcz

Źródło: Opracowanie Departamentu Strategii i Rozwoju, Urząd Miejski w Białymstoku, na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Białymstoku.

Gmina Czarna Białostocka, położona na północ od Białegostoku, oddalona od rdzenia BOF, charakteryzuje się rozległymi terenami leśnymi (ponad 75% powierzchni) należącymi w części do Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej. Na jej terenie znajduje się Zalew „Czapielówka”.

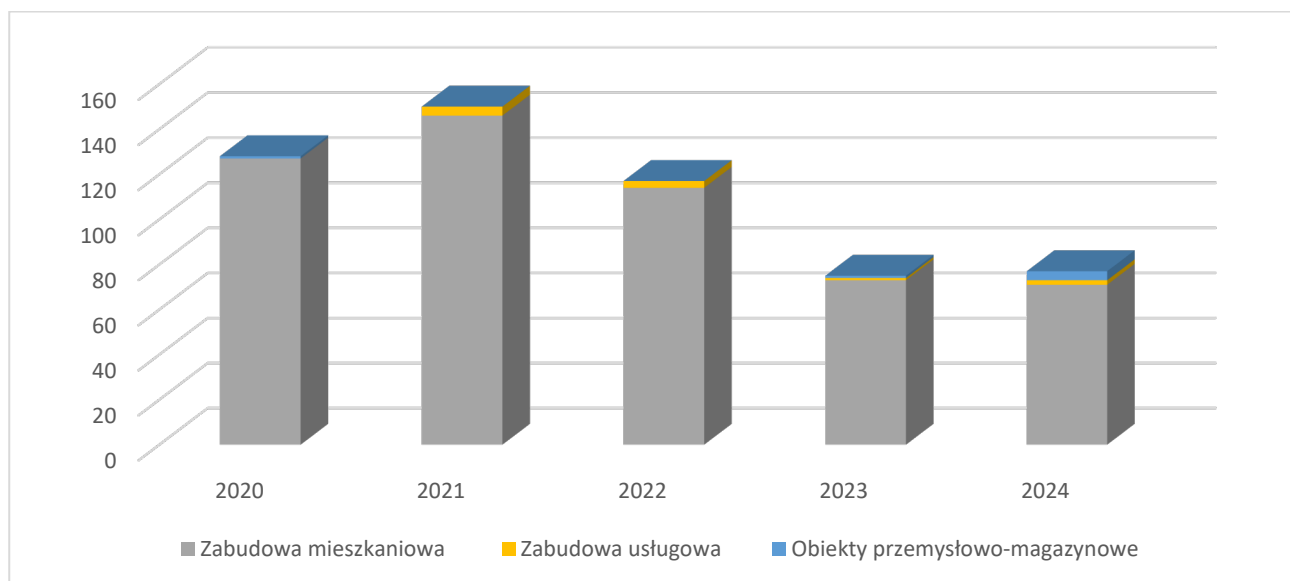
Wykres 49. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Czarna Białostocka

Źródło: Opracowanie Departamentu Strategii i Rozwoju, Urząd Miejski w Białymstoku, na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Białymstoku.

Gmina Dobrzyniewo Duże przylega do Miasta Białegostoku od strony północno-zachodniej z miejscowościami Dobrzyniewo Duże i Kościelne, Nowe Aleksandrowo, Letniki, Leńce, Pogorzałki, Ponikła i Gniła.

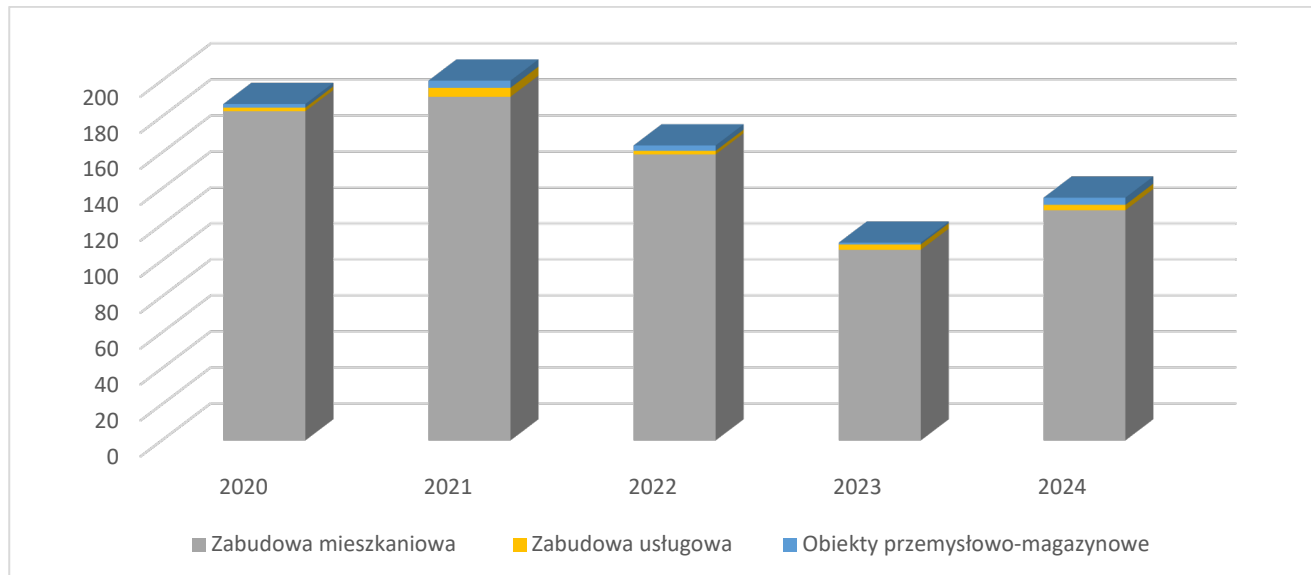
Wykres 50. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Dobrzyniewo Duże

Źródło: Opracowanie Departamentu Strategii i Rozwoju, Urząd Miejski w Białymstoku, na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Białymstoku.

Gmina Juchnowiec Kościelny graniczy z Miastem od strony południowej. W zasięgu obszaru intensywnej urbanizacji znajdują się w szczególności miejscowości Kleosin (oddzielony od Miasta jedynie torami kolejowymi), Księżyno, Ignatki, położone za Lasem Solnickim Hryniewiczze, Olmonty i Stanisławowo.

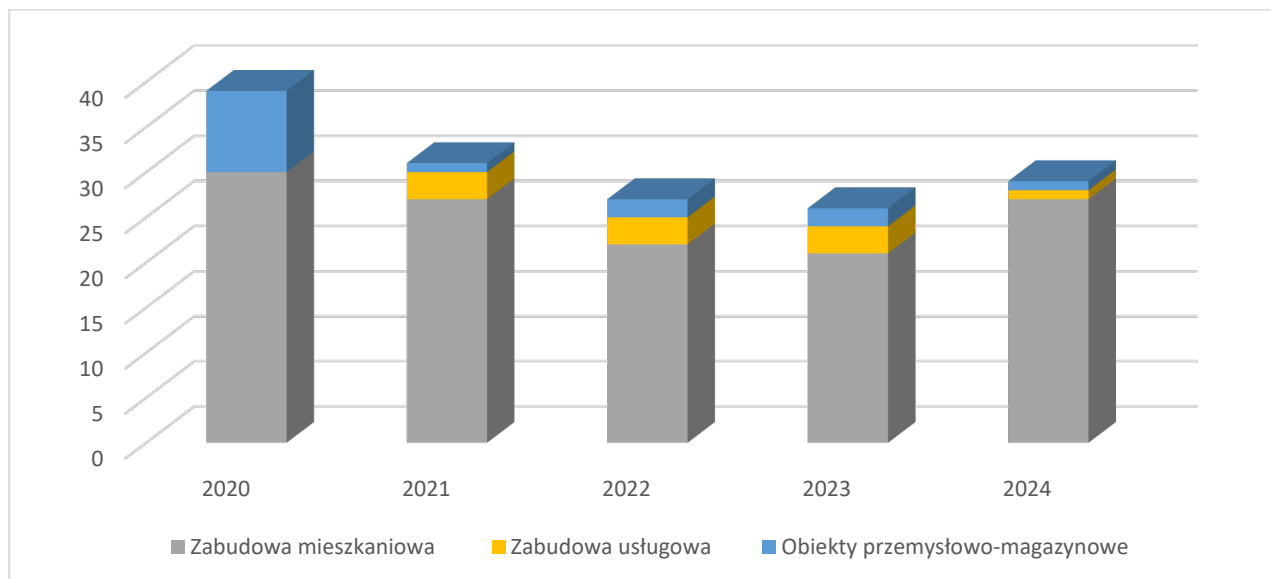
Wykres 51. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Juchnowiec Kościelny

Źródło: Opracowanie Departamentu Strategii i Rozwoju, Urząd Miejski w Białymstoku, na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Białymstoku.

Gmina Łapy, położona na południowy zachód od Białegostoku, oddalona jest od rdzenia BOF. Główną atrakcją turystyczną gminy jest dolina rzeki Narew, której najcenniejsze części wchodzi w skład Narwiańskiego Parku Narodowego. Gmina Łapy dysponuje bogatą ofertą terenów inwestycyjnych, z których część położona jest na terenie Tarnobrzskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.

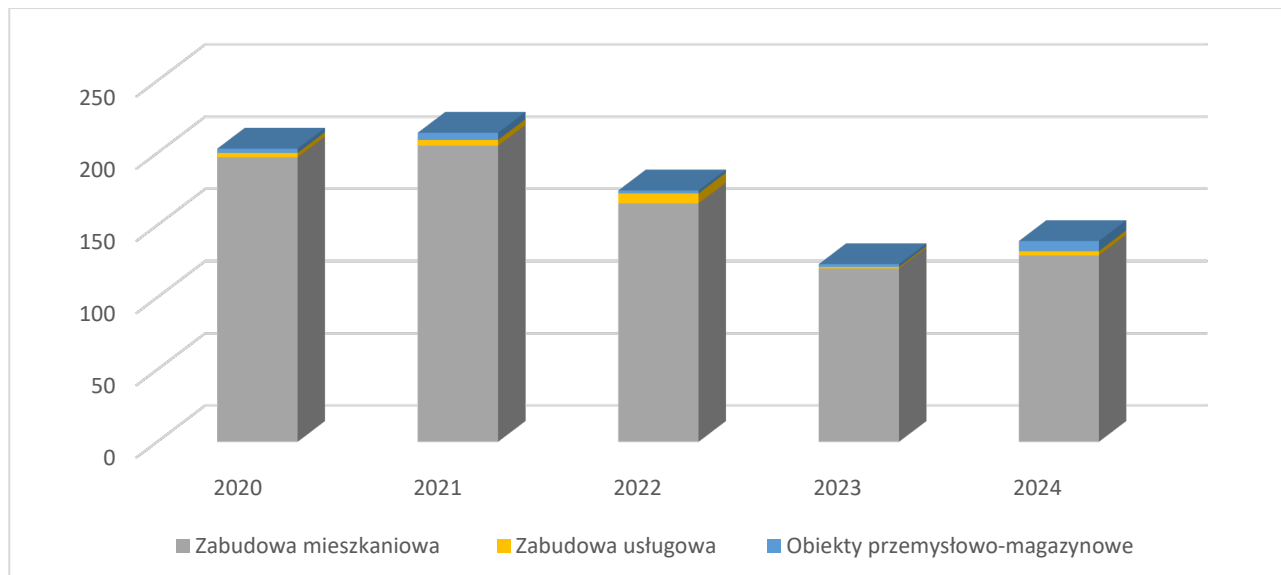
Wykres 52. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Łąpy

Źródło: Opracowanie Departamentu Strategii i Rozwoju, Urząd Miejski w Białymstoku, na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Białymstoku.

Gmina Grabówka graniczy z Białymstokiem od wschodu. Gmina Supraśl, z której terytorium została wyodrębniona gmina Grabówka, w obecnych granicach nie graniczy już z Białymstokiem. Położona jest natomiast w sąsiedztwie gmin Wasilków i Grabówka, a jej obszar jest funkcjonalnie i przestrzennie związany z Puszcą Knyszyńską, w tym z Parkiem Krajobrazowym Puszczy Knyszyńskiej i jego otuliną.

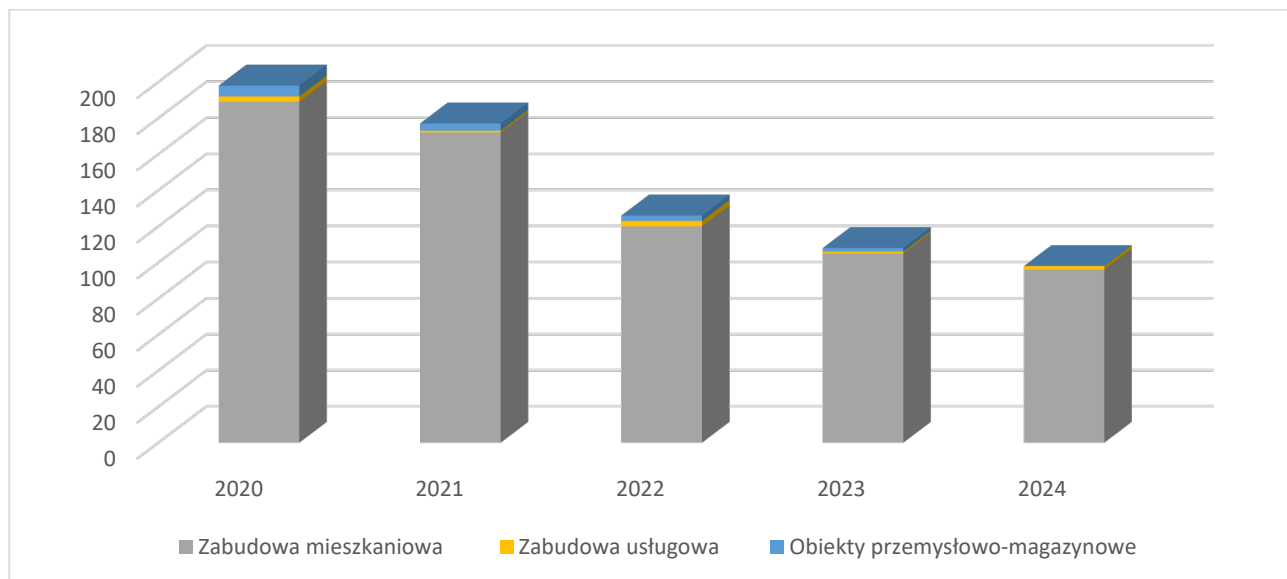
Wykres 53. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Supraśl

Źródło: Opracowanie Departamentu Strategii i Rozwoju, Urząd Miejski w Białymstoku, na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Białymstoku.

Gmina Wasilków przylega do granic Miasta od strony północnej z doliną rzeki Supraśl i sąsiedztwem kompleksu leśnego Puszczy Knyszyńskiej.

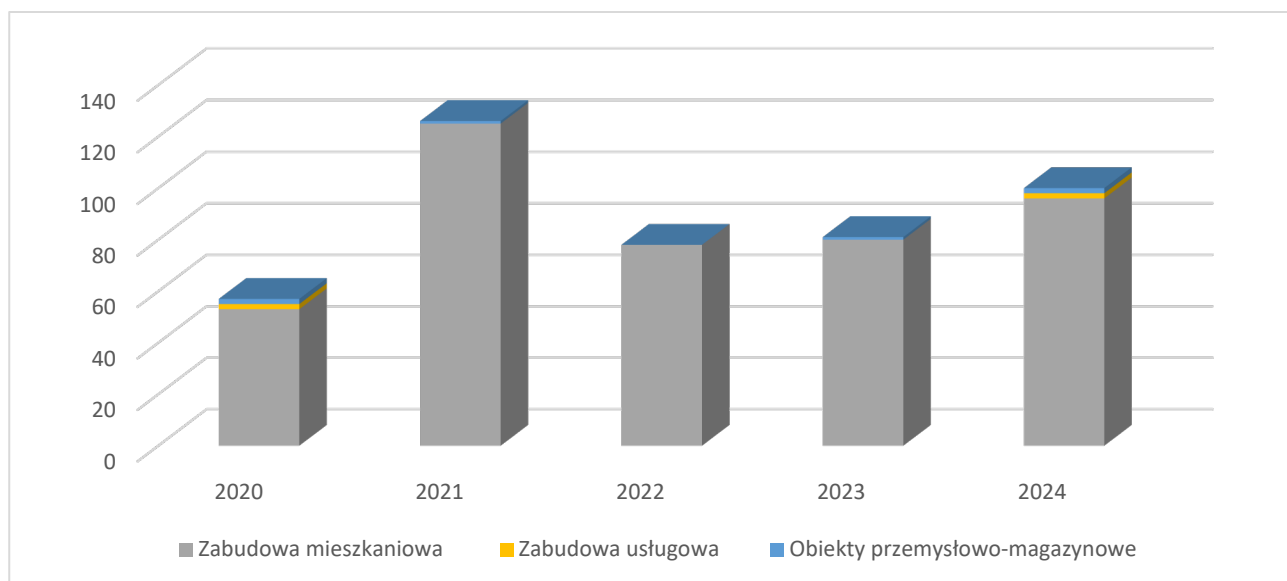
Wykres 54. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Wasilków

Źródło: Opracowanie Departamentu Strategii i Rozwoju, Urząd Miejski w Białymstoku, na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Białymstoku.

Gmina Turośń Kościelna wprawdzie nie graniczy bezpośrednio z Miastem, ale położona jest w bliskim sąsiedztwie między gminami Choroszcz i Juchnowiec Kościelny.

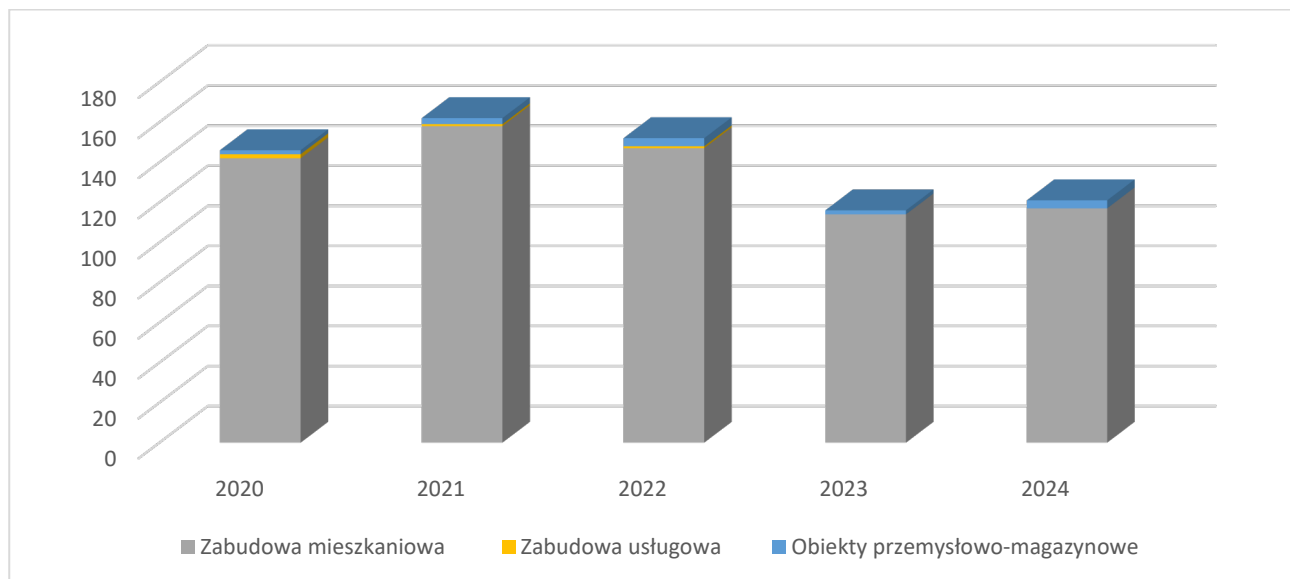
Wykres 55. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Turośń Kościelna

Źródło: Opracowanie Departamentu Strategii i Rozwoju, Urząd Miejski w Białymstoku, na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Białymstoku.

Gmina Zabłudów przylega do granic miasta od strony południowo-wschodniej. Jej dominujące obszary urbanizacji zostały w 2006 r. przyłączone do miasta Białegostoku.

Wykres 56. Pozwolenia na budowę wydane na terenie gminy Zabłudów

Źródło: Opracowanie Departamentu Strategii i Rozwoju, Urząd Miejski w Białymstoku, na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Białymstoku.

Sieć drogową o znaczeniu krajowym i międzynarodowym w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym tworzą ciągi dróg:

- droga krajowa nr 8 (DK8 (częściowo S8) przebiegająca przez gminy: Białystok, Choroszcz, Czarna Białostocka, Wasilków, łącząca województwo podlaskie z centralnymi i południowo-zachodnimi regionami Polski, znajdująca się w ciągu sieci TEN-T,
- droga krajowa nr 19 (DK19 przebiegająca przez gminy: Białystok, Czarna Białostocka, Juchnowiec Kościelny, Wasilków, Zabłudów), to część trasy z Rzeszowa przez Lublin i Białystok, do przejścia granicznego z Białorusią w Kuźnicy (Via Carpatia), w gminie Choroszcz, Juchnowiec Kościelny i Turośń Kościelna projektowana jest południowa obwodnica Białegostoku, w gminie Choroszcz i Dobrzyniewo Duże realizowana jest zachodnia obwodnica Białegostoku, w trakcie realizacji jest również północna obwodnica Białegostoku przebiegająca przez gminy: Dobrzyniewo Duże i Wasilków,
- droga krajowa nr 65 (DK65 przebiegająca przez gminy: Białystok, Dobrzyniewo Duże, Grabówka), to część trasy biegnącej od przejścia granicznego z Białorusią w Bobrownikach, przez Białystok i Ełk do Gołdapi, projektowany jest nowy przebieg DK65 po południowej stronie Białegostoku, trasa przebiegać będzie przez obszar gmin: Zabłudów i Grabówka i połączy się z planowaną trasą S19 w węźle Kudrycze (gm. Juchnowiec Kościelny),
- droga wojewódzka nr 675 (przebiegająca przez Białystok)
- droga wojewódzka nr 676 (przebiegająca przez gminy: Białystok, Choroszcz, Supraśl),
- droga wojewódzka nr 678 (przebiegająca przez gminy: Białystok, Juchnowiec Kościelny, Turośń Kościelna),
- droga wojewódzka nr 682 (przebiegająca przez gminy: Turośń Kościelna, Łapy),
- droga wojewódzka nr 669 (przebiegająca przez Białystok), jej przebieg pokrywa się z przebiegiem Trasy Niepodległości.

Sieć drogowo-uliczną BOF tworzą drogi publiczne (krajowe, wojewódzkie, powiatowe, gminne) oraz drogi wewnętrzne. Według stanu na koniec 2024 r., długość dróg powiatowych o nawierzchni twardej w powiecie białostockim to 967,0 km, dróg o nawierzchni twardej ulepszonej – 815,2 km, a dróg gruntowych

– 120,1 km. Z kolei długość dróg gminnych o nawierzchni twardej na terenie BOF wynosiła 764,4 km, w tym dróg o nawierzchni twardej ulepszonej – 702,3 km oraz dróg gruntowych – 699,3 km. Wyniki generalnego pomiaru ruchu wykonanego w latach 2020-2021 wskazują, że największym natężeniem ruchu charakteryzują się drogi dojazdowe z Choroszczy (DK8/S8), Turośni Kościelnej (DW 678) oraz z Wasilkowa (DK8). Problemy sprawia również dojazd do miasta od strony Łap drogą wojewódzką DW 678, przez Księżyno i Kleosin w gminie Juchnowiec Kościelny⁸⁶.

Rozwój układu drogowego na terenie gmin BOF determinuje inwestycja o strategicznym znaczeniu międzynarodowym – budowa szlaku Via Carpatia. W jej ramach, oprócz obwodnicy zachodniej i południowej, istotna jest realizacja obwodnicy północnej Białegostoku, która przejmie ruch tranzytowy z i do przejścia granicznego w Kuźnicy Białostockiej oraz ruch z i do przejścia granicznego w Budzisku, wyprowadzając go na drogę ekspresową S8 na węźle Białystok Zachód. Południową obwodnicę Miasta Białegostoku dopnie nowy krajowy odcinek drogi nr 65 prowadzący od drogi S19 do DK65 prowadzącej do przejścia granicznego w Bobrownikach. Całość tej inwestycji sprawi, że Białystok i jego obszar funkcjonalny zostanie odciążony od ruchu tranzytowego, ale również usprawni poruszanie się po BOF bez konieczności wjazdu do Białegostoku.

Czynnikiem podnoszącym konkurencyjność, a także wpływającym na rozwój gospodarczy jest rozwinięta sieć kolejowa nastawiona na masowy transport pasażerów i towarów. Głównymi liniami kolejowymi o znaczeniu państwowym, przebiegającymi przez obszar Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego są: linia nr 6 (Warszawa – Zielonka – Kuźnica Białostocka – granica państwa) oraz linia nr 38 (Białystok – Grajewo – Ełk – Bartoszyce). Linie te wchodzą w skład linii kolejowej E75, stanowiącej kluczowy odcinek międzynarodowego korytarza transportowego Rail Baltica. Kolej Bałtycka jest kolejową częścią I Paneuropejskiego Korytarza Transeuropejskiego. Przez obszar BOF przebiegają również linie kolejowe: nr 32 (Białystok – Czeremcha), nr 36 (Łapy – Ostrołęka) oraz nr 37 (Białystok – Zubki Białostockie). Efektem modernizacji transeuropejskiego korytarza Rail Baltica jest skrócenie czasu jazdy pociągów – aktualnie przejazd z Białegostoku do Warszawy zajmuje mniej niż 2 godziny.

Organizowanie oraz finansowanie regionalnych kolejowych przewozów osób należy do zadań własnych samorządu województwa. W zakresie woj. podlaskiego przewozy pasażerskie realizowane są przez dwóch wiodących w kraju przewoźników kolejowych, tj. „PKP Intercity” S.A. i PKP Przewozy Regionalne – z organizacją przewozów regionalnych i międzyregionalnych oraz przewozów międzynarodowych w ruchu przygranicznym.

Infrastruktura kolejowa na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wymaga dalszej modernizacji polegającej na podniesieniu parametrów technicznych, które umożliwią zwiększenie prędkości oraz przepustowości infrastruktury kolejowej.

Lotniska stanowią integralny element strategicznej infrastruktury transportowej i są niezbędne dla rozwoju gospodarczego. Lotnisko Białystok Krywlany jest cywilnym lotniskiem użytku publicznego o ograniczonej certyfikacji. Posiada drogę startową o nawierzchni sztucznej (asfaltobeton) o wymiarach 1350m x 30m. Do czasu usunięcia przeszkód lotniczych, lotnisko funkcjonuje na podstawie zgody Prezesa ULC na użytkowanie w kodzie 2B, pomimo tego, że parametry technicznej infrastruktury lotniskowej pozwalają na funkcjonowanie w kodzie 3C. Sytuacja ta wynika z faktu występowania przeszkód lotniczych w rejonie lotniska, tj. wysokich drzew. Aby możliwe było funkcjonowanie lotniska, do czasu usunięcia przeszkód lotniczych, zarządzający lotniskiem, dokonał tymczasowego przesunięcia obu progów drogi startowej,

⁸⁶ Wyniki Generalnego Pomiaru Ruchu przeprowadzonego w 2025 r. planowane są do publikacji w marcu 2026 r.

co umożliwiło funkcjonowanie na długości 850 m. Dopuszczalne jest wykonywanie lotów krajowych, handlowych i niehandlowych przy ograniczeniu, że lotnisko obsłuży nie więcej niż 10 000 pasażerów rocznie oraz wykona nie więcej niż 850 operacji związanych z obsługą towarów rocznie. Obecna formuła lotniska daje możliwość stopniowego rozwoju i dostosowania poziomu eksploatacji adekwatnie do realnego zapotrzebowania na usługi lotnicze przez budowę i wyposażanie lotniska w niezbędne urządzenia infrastruktury lotniskowej służące zapewnieniu bezpieczeństwa operacji lotniczych oraz obsłudze ruchu pasażerskiego i towarów.

Kluczowym organizatorem publicznego transportu zbiorowego na terenie BOF jest Białostocka Komunikacja Miejska (BKM), która w 2024 r. dysponowała 261 szt. autobusów poruszających się na 50 liniach komunikacji publicznej. W Białymstoku organizatorem komunikacji miejskiej jest gmina miejska Białystok, której zadania wykonuje Zarząd Białostockiej Komunikacji Miejskiej, będący jednostką organizacyjną Urzędu Miejskiego w Białymstoku. Usługi przewozowe świadczone są przez operatorów na terenie Miasta Białystok i na terenie innych gmin w zakresie ustalonym porozumieniami międzygminnymi, na podstawie których gmina – strona porozumienia – powierza miastu Białystok realizację zadań własnych w zakresie prowadzenia lokalnego transportu zbiorowego na swoim obszarze. Porozumienia międzygminne zostały zawarte z 7 gminami: Choroszcz, Dobrzyniewo Duże, Grabówka, Juchnowiec Kościelny, Supraśl, Wasilków, Zabłudów. Białostocki Obszar Funkcjonalny dotyka również problem wykluczenia komunikacyjnego. Część miejscowości z obszaru BOF pozostaje bez dostępu do komunikacji publicznej, a część miejscowości posiada pozorny dostęp dysponując 1-2 połączeniami w ciągu dnia. Taka sytuacja sprawia, że znaczna część mieszkańców jako środek transportu wybiera transport indywidualny, co niesie za sobą problemy takie jak m.in. brak odpowiedniej liczby miejsc parkingowych, korki w godzinach szczytu, zanieczyszczenie powietrza.

Białostocki Obszar Funkcjonalny posiada najgęstszą sieć dróg rowerowych w województwie podlaskim. W 2024 r. długość dróg rowerowych wynosiła 318,7 km, z czego 170,9 km stanowiły drogi w mieście Białystok. Sukcesywnie rozbudowywane są połączenia rowerowe między Białymstokiem, a gminami ościennymi, co ma zapewnić mieszkańcom BOF możliwość wyboru alternatywnego środka transportu (roweru) jako ekologicznego i szybkiego sposobu dojazdu do Białegostoku. W 2024 r. długość dróg rowerowych na 10 tys. mieszkańców w BOF wynosiła 7,5 km. W Białymstoku od 2014 r. funkcjonuje Białostocka Komunikacja Rowerowa (BiKeR), obejmująca swoim zasięgiem gminy ościenne: Choroszcz (2 stacje), Juchnowiec Kościelny (2 stacje), Supraśl (2 stacje) i Wasilków (3 stacje).

Integrację systemów transportowych w Białymstoku zapewnia Intermodalny Węzeł Komunikacyjny (centrum przesiadkowe), funkcjonujący w obszarze dworców PKP i PKS. W ramach realizacji Węzła została zapewniona integracja infrastrukturalna wszystkich form transportu, funkcjonujących na terenie aglomeracji białostockiej, z oddziaływaniem na gminy Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, poprzez powiązanie wykorzystania autobusowej komunikacji miejskiej i rowerowej z istniejącą komunikacją regionalną - autobusową i kolejową. Kolejną inicjatywą była budowa w 2021 r. parkingu typu Parkuj i Jedź (Park and Ride) przy ul. Filipowicza w Białymstoku. Powstało około 100 miejsc postojowych dostępnych blisko granicy miasta, w pobliżu pętli komunikacji miejskiej.

W zakresie infrastruktury technicznej powiązania w ramach BOF obejmują:

- w zakresie zaopatrzenia w wodę – ujęcia komunalne wody Miasta Białegostoku wraz ze strefami ochrony sanitarnej znajdują się w Jurowcach i Wasilkowie;
- w zakresie kanalizacji – na terenie Oczyszczalni Ścieków w Białymstoku znajduje się stacja zlewna nieczystości ciekłych, w gminach Choroszcz, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Supraśl i Wasilków sieci kanalizacji sanitarnej powiązane są z systemem sieci Białegostoku;

- w zakresie sieci gazowej – przez teren gmin: Choroszcz, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Supraśl, Turośń Kościelna, Wasilków, Zabłudów przebiegają systemy gazociągów średniego lub wysokiego ciśnienia powiązane z Miastem Białystok;
- w zakresie sieci energetycznych – utworzono grupę zakupową członków Stowarzyszenia BOF w sprawie wspólnego realizowania postępowania w przedmiocie udzielenia zamówienia publicznego na zakup energii elektrycznej oraz usługi dystrybucji energii elektrycznej; przez teren gmin: Choroszcz, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Supraśl, Turośń Kościelna, Wasilków, Zabłudów przebiegają linie elektroenergetyczne powiązane z systemem elektroenergetycznym Białegostoku, w tym na terenie gminy Turośń Kościelna znajduje się stacja elektroenergetyczna NAREW 400/110 kV;
- w zakresie gospodarki odpadami – poza ZUOK i PSZOK w Białymstoku, w gminie Juchnowiec Kościelny funkcjonuje Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych w Hryniewiczach (instalacja biologiczno-mechanicznego unieszkodliwiania odpadów i składowisko odpadów komunalnych), na jego terenie znajduje się również PSZOK; w gminie Wasilków również znajduje się instalacja przyjmująca odpady komunalne; w gminie Supraśl znajduje się składowisko odpadów paleniskowych EC II w Sowlanach.

Długość eksploatowanej sieci wodociągowej (rozdzielczej i przesyłowej) na terenie BOF w 2024 r. wynosiła 1 986,7 km, co w porównaniu z 2020 r. stanowi wzrost o 5,8%. W 2024 r. sieć wodociągowa na obszarze BOF wyniosła 115,0 km na 100 km² i była wyższa niż przeciętna w województwie (72,3 km na 100 km²). W 2024 r. z sieci wodociągowej korzystało 407,1 tys. osób (95,6% ogółu ludności BOF i 39,3% ogółu korzystających z tej sieci na terenie województwa podlaskiego). W latach 2020-2024 długość sieci na terenie BOF wzrosła o 109,6 km, przy wzroście udziału ludności korzystającej z tej sieci w stosunku do ogółu ludności o 0,2 p.p.

Na koniec 2024 r. długość sieci kanalizacyjnej w BOF wynosiła 1 379,0 km i zwiększyła się o 10,8 % w porównaniu do 2020 r., stanowiąc 34,0% długości sieci w województwie podlaskim. Sieć kanalizacyjna w BOF osiągnęła wartość 79,8 km w przeliczeniu na 100 km² - niemal czterokrotnie wyższą niż w całym województwie podlaskim (20,1 km na 100 km²). Najmniejszą gęstością sieci na 100 km² charakteryzowała się tylko gmina Zabłudów (5,9 km), przy tym było to niemal 5 razy mniej, niż w kolejnej gminie – Czarna Białostocka (27,9 km/100 km²). W większości gmin BOF w 2024 r. gęstość sieci kanalizacyjnej wahała się w przedziale od 48-88 km na 100 km². Gęstość sieci o wartości ponad 100 km na 100 km² zarejestrowano tylko w Białymstoku (515,8 km) i w Łapach (110,5 km). Na obszarach miejskich, poza Białymstokiem, wskaźnik długości sieci kanalizacyjnej na 100 km² był najwyższy w Supraślu (778,2 km) i w Łapach (581,5 km), najniższy zaś - w Zabłudowie (108,4 km). Na terenach wiejskich natomiast najlepsza sytuacja była w gminie Juchnowiec Kościelny (88,3 km/100 km²), a najłabsza w gminie Zabłudów (1,4 km/100 km²) i Czarna Białostocka (6,7 km/100 km²). W pozostałych gminach BOF wskaźnik mieścił się w granicach od 34,8 km do 61,1 km na 100 km². W 2024 r. w BOF z sieci kanalizacyjnej korzystało 374,5 tys. osób (87,9% ogółu ludności zamieszkującej BOF i 49,5% ludności korzystającej z tej sieci w województwie podlaskim). Najwięcej korzystających z sieci kanalizacyjnej mieszkało w Białymstoku (96,6%), Supraślu (87,3%) i w Wasilkowie (86,5%), najmniej – w gminie Zabłudów (24,9%) i Turośń Kościelna (38,4%). Średnio w województwie podlaskim wskaźnik ten wyniósł 66,8%.

Część mieszkańców BOF korzysta z przydomowych systemów odprowadzania ścieków, czyli zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków. W BOF na koniec 2024 r. istniało 13,9 tys. takich urządzeń (w województwie podlaskim – 98,1 tys.). 82,1% wszystkich tego typu instalacji w BOF stanowiły zbiorniki bezodpływowe. Najwięcej zbiorników bezodpływowych znajdowało się na terenie gmin: Choroszcz – 1 902 i Zabłudów – 1 568, najmniej zaś w gminach Czarna Białostocka – 450 i Łapy – 155. W 2024

r. W BOF zainstalowanych było 2 492 przydomowych oczyszczalni ścieków, które stanowiły 9,8% ogólnej ich liczby w województwie podlaskim. Od 2020 r. liczba przydomowych oczyszczalni ścieków w BOF wzrosła o 84,3%. Najwięcej oczyszczalni przydomowych było w gminach: Dobrzyniewo Duże (522), Zabłudów (493) i Choroszcz (404), a najmniej - w gminie Łapy (18).

Na koniec 2024 r. długość sieci gazowej ogółem (rozdzielczej i przesyłowej) w BOF wynosiła 1 370,7 km i zwiększyła się o 14,4 % w porównaniu do 2020 r., stanowiąc nieco ponad 50% ogólnej długości sieci w województwie podlaskim. Gęstość sieci gazowej w BOF wyniosła 79,3 km/100 km² i była niemal 6-krotnie wyższa niż w całym województwie (13,3 km²). W poszczególnych gminach BOF zróżnicowanie gęstości sieci gazowej było duże. Najwyższy wskaźnik odnotowano w Białymstoku – 617,1 km/100 km², a najniższy w Czarnej Białostockiej 0,3 km/100 km². W pozostałych gminach BOF wskaźnik oscylował pomiędzy 38,4 km a 83,6 km na 100 km². W 2024 r. na obszarach miejskich, poza stolicą województwa, sieć gazowa była najgęstsza w gminach: Supraśl (517,0 km/100km²) i Łapy (376,2 km/100km²), najmniejsza w Czarnej Białostockiej (5,0 km/100km²). Na terenach wiejskich najlepsza sytuacja była w gminie Juchnowiec Kościelny (79,3 km/100km²), a najłabsza -w gminie Zabłudów (14,5 km/100km²) i Łapy (23,2 km/100km²). W 2024 r. w BOF z sieci gazowej korzystało 312,4 tys. osób (85,0% ludności korzystającej z tej sieci w województwie podlaskim). Najwięcej korzystających z tej sieci mieszkało w Białymstoku (87,5%) oraz w gminie Wasilków (81,1%), a najmniej – w gminach Czarna Białostocka (0,4%) i Zabłudów (15,2%). Średnio w województwie podlaskim wskaźnik ten wyniósł 32,5%.

Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

W latach 2020-2024 w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (MPZP) w powierzchni ogółem BOF z roku na rok nieznacznie wzrastał – w 2024 r. wyniósł 23,7% (40 982 ha), czyli o 1,1 p. proc. więcej niż w 2020 r. Pokrycie BOF miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego jest nadal niedostateczne. Jedynie dwie gminy: Choroszcz i Łapy, mają po 99,9% powierzchni objętej MPZP. Dostateczny udział powierzchni objętej obowiązującymi MPZP na koniec 2024 r. miało również Miasto Białystok (59,5%). W pozostałych gminach BOF wskaźnik ten był na bardzo niskim poziomie nieprzekraczającym 10%. Najgorsza sytuacja wystąpiła w gminach Dobrzyniewo Duże i Zabłudów, w której pokrycie planami wyniosło odpowiednio 2,5% i 2,6% powierzchni. W badanym okresie największy przyrost powierzchni objętej obowiązującymi MPZP nastąpił w Białymstoku (o 4,8 p. proc.) i w gminie Turośń Kościelna (o 4,5 p. proc.).

Słabe pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego nie sprzyja rozwojowi gospodarstwu. Ponadto brak ładu przestrzennego negatywnie wpływa na szeroko rozumianą jakość życia mieszkańców. Wśród skutków niewłaściwie zarządzanej przestrzeni wymienić można m.in.: niekontrolowaną urbanizację, lokowanie inwestycji na obszarach zalewowych, brak pełnej ochrony zabytków przyrody, dewastację ładu przestrzennego. Jednym ze skutków jest również mała atrakcyjność terenów inwestycyjnych, gdyż inwestorzy lokując swoją działalność gospodarczą, szczególną uwagę przywiązują do planów zagospodarowania przestrzennego. Informacja o tym czy teren inwestycyjny jest objęty miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego jest istotnym elementem podczas szacowania długości czasu realizacji procesu inwestycyjnego. Jeśli teren jest objęty MPZP to formalności związane z budową są mniej uciążliwe, a procedury trwają znacznie krócej.

Gospodarka mieszkaniowa, inwestycje celu publicznego, rewitalizacja

W latach 2020–2024 na terenie BOF wydano łącznie 1 599 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i 7 692 decyzji o warunkach zabudowy, w tym: 220 dotyczących zabudowy mieszkaniowej

wielorodzinnej, 5 683 dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, 337 dotyczących zabudowy usługowej i 1 452 dotyczących innej zabudowy. Najwięcej decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego wydano w Wasilkowie (301, tj. 18,8% ogółu), z kolei najwięcej decyzji o warunkach zabudowy wydano w gminie Zabłudów (1 648, tj. 21,4% ogółu), wśród których 68,9% stanowiły decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Najmniej decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego (48, tj. 3,0% ogółu), jak i najmniej decyzji o warunkach zabudowy (251, tj. 3,3% ogółu) wydano w gminie Czarna Białostocka. Wśród decyzji o warunkach zabudowy największy udział w każdej z gmin BOF miały decyzje o warunkach zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, a najmniejszy udział decyzje o warunkach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, które wydawano głównie w Białymstoku.

Po wejściu w życie ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji gminy zyskały możliwość prowadzenia procesów rewitalizacyjnych w oparciu o gminne programy rewitalizacji (GPR). W okresie przejściowym, tj. do końca 2023 r., działania rewitalizacyjne mogły być prowadzone również na podstawie programów rewitalizacji (PR) wprowadzanych na podstawie ustawy o samorządzie gminnym lub innych dokumentów strategicznych (IDS). Według danych GUS, w 2023 r. w programach (GPR lub PR) wskazane zostały obszary rewitalizacji o powierzchni 13 523 ha, które w momencie uchwalenia programu rewitalizacji zamieszkiwało 105,3 tys. ludności. Łącznie gminy BOF zaplanowały do realizacji 248 projektów rewitalizacyjnych. Od 1 stycznia 2024 r. jedynymi programami w oparciu, o które gminy mogą prowadzić działania rewitalizacyjne pozostają GPR przyjęte na podstawie ustawy o rewitalizacji. Na dzień 31.12.2024 r. spośród gmin BOF jedynie Miasto Białystok przyjęło gminny program rewitalizacji.

W BOF w 2024 r. znajdowało się 198 138 mieszkań (o 7,6% więcej niż w 2020 r.), co stanowiło około 41,0% ogółu mieszkań w zasobach województwa podlaskiego. Najwięcej mieszkań znajdowało się w Białymstoku (145 759), Wasilkowie (8 252), Juchnowcu Kościelnym (7 566) i Łapach (7 442), a najmniej w gminach Turośń Kościelna (2 696) i Dobrzyniewo Duże (3 706). Przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 mieszkanie w BOF wyniosła 71,2 m² i była o 0,7 m² większa niż w 2020 r. Największą przeciętną powierzchnię użytkową mieszkań, powyżej 100 m², odnotowano w gminach: Supraśl (119,6 m²), Dobrzyniewo Duże (116,9 m²), Turośń Kościelna (113,1 m²) i Choroszcz (102,6 m²). Najmniejszą – w Białymstoku (61,6 m²) i w Czarnej Białostockiej (71,3 m²), co wynika z dominacji zabudowy wielorodzinnej.

Powierzchnia użytkowa mieszkań ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca była dość wyrównana i oscylowała między 28 a 44 m². Największą powierzchnię miały mieszkania w gminie Supraśl (43,9 m²), Turośń Kościelna (42,5 m²). Powierzchnię mniejszą niż 30 m² odnotowano tylko w Czarnej Białostockiej (28,4 m²). Średnia dla BOF wyniosła w 2024 r. 33,1 m², a dla województwa 33,5 m². W 2024 r. w stosunku do 2020 r. powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 osobę wzrosła o 8,2%. W 2024 r. w BOF w 1 mieszkaniu zamieszkiwało 2,1 osób (średnia województwa – 2,3), a najwyższą przeciętną liczbę osób w mieszkaniu odnotowano w gminach: Dobrzyniewo Duże (2,8), Łapy, Supraśl i Turośń Kościelna (po 2,7). Najniższym zaludnieniem mieszkań odznaczał się Białystok (2,0) oraz Zabłudów (2,3).

W 2024 r. w BOF oddano do użytkowania 3 896 mieszkań (61,5% ogółu mieszkań oddanych do użytkowania w województwie podlaskim). Najwięcej mieszkań oddano w Białymstoku (64,2%), Choroszcy (9,1%), Wasilkowie (6,2%), Supraślu (5,7%) i Juchnowcu Kościelnym (5,1%). W przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2024 r. w BOF oddano do użytkowania 9,1 mieszkania, co było powyżej średniej wojewódzkiej (5,6). Najwięcej mieszkań na 1000 mieszkańców oddano w gminach: Choroszcz (19,4), Dobrzyniewo Duże (12,6), Zabłudów (12,3) i Supraśl (12,2), najmniej zaś w gminach: Łapy (1,6) i Czarna Białostocka (1,7).

W 2024 r. łączna powierzchnia użytkowa nowo wybudowanych mieszkań w BOF wyniosła 298,6 tys. m² – o 9,3% mniej niż w 2020 r. i stanowiło to 54,8% ogólnej powierzchni użytkowej mieszkań oddanych do użytkowania w województwie podlaskim. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytku w 2024 r. w BOF wynosiła 76,6 m² i była niższa o 5,4 m² w porównaniu z 2020 r. W analizowanym roku na obszarze BOF w budownictwie indywidualnym oddano 908 mieszkań (w 2020 r. – 943). Najwięcej mieszkań w budownictwie indywidualnym w 2024 r. wybudowano: w Białymstoku (201) oraz w gminach Juchnowiec Kościelny (109), Zabłudów (109), Choroszcz (102) i Supraśl (102), a najmniej w gminach Czarna Białostocka (18) i Łapy (33). W 2024 r. w BOF oddano do użytkowania średnio 2,1 mieszkania w budownictwie indywidualnym na 1000 ludności (w podlaskim 1,8). Wśród gmin BOF w danym roku najwyższy wskaźnik wystąpił w gminach: Zabłudów (10,8), Turośl Kościelna (9,1) i Dobrzyniewo Duże (7,6), a najniższy – w Białymstoku (0,7) oraz w gminach Łapy (1,6) i Czarna Białostocka (1,7). Liczba nowych mieszkań oddanych do użytkowania jest dodatnio skorelowana z przyrostem mieszkańców gmin BOF.

Mieszkania w zasobach mieszkaniowych w gminach BOF według stanu na koniec 2024 r. były wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne, takie jak: ustęp – 193,4 tys. mieszkań, łazienka – 192,3 tys. mieszkań, centralne ogrzewanie – 183,3 tys. mieszkań, stanowiąc odpowiednio: 43,3%, 43,7% i 45,1% ogółu mieszkań w województwie. W latach 2020-2024 liczba mieszkań wyposażonych w te rodzaje instalacji w BOF wzrosła odpowiednio o 7,8%, 7,9% i 8,4%. W 2024 r. najwyższy odsetek mieszkań wyposażonych w ustęp sfluwkiwany był w Białymstoku (99,4%) i w gminie Supraśl (96,6%), a najniższy – na terenie gminy Zabłudów (77,8%). Z kolei najwięcej mieszkań posiadających łazienkę znajdowało się w Białymstoku (99,1% ogółu mieszkań w tym mieście) i w gminie Wasilków (95,4%), zaś najmniej w gminie: Zabłudów (75,2%) i Turośl Kościelna (83,8%). Na terenach miejskich, poza Białymstokiem, najwyższy wskaźnik występował w Łapach (98,6%), a najniższy w Zabłudowie (86,4%). Na terenach wiejskich najwyższy wskaźnik występował w Supraślu (96,8%), a najniższy – w Zabłudowie (72,2%). W 2024 r. najwięcej mieszkań posiadających centralne ogrzewanie znajdowało się w Białymstoku (96,2% ogółu mieszkań) i w gminie Łapy (87,4%), zaś najmniej w gminach: Zabłudów (64,5%) i Dobrzyniewo Duże (76,9%). Na terenach miejskich najniższy wskaźnik występował w Supraślu (70,7%), zaś najwyższy - w Łapach (91,4%) i w Choroszczy (90,4%). Na terenach wiejskich z kolei najlepsza sytuacja występowała w gminie Supraśl (88,2%), zaś najstabsza – w gminie Czarna Białostocka (54,1%).

Grunty pozostające w zasobie gmin BOF pod budownictwo mieszkaniowe w 2024 r. obejmowały 236,8 ha, przy czym najwięcej gruntów posiadała gmina Zabłudów (67,7 ha), Białystok (50,7 ha), Wasilków (38,7 ha), Choroszcz (28,9 ha), Dobrzyniewo Duże (14,2 ha), Turośl Kościelna (11,0 ha).

15.4 Sfera klimatyczno-środowiskowa

Walory przyrodnicze

W 2024 r. lasy w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym zajmowały 63,2 tys. ha. Powierzchnia lasów zwiększyła się o 213,4 ha w stosunku do 2020 r. W strukturze własnościowej przeważały lasy publiczne (46,9 tys. ha), a ich udział w ogólnej powierzchni lasów BOF wynosił 74,3%. W końcu 2024 r. wskaźnik lesistości w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym wynosił 36,6 %, podczas gdy w województwie podlaskim – 31,3%. Wśród gmin BOF wskaźnik lesistości był zróżnicowany. Największą lesistością odznaczają się gminy Czarna Białostocka (74,3%) i Supraśl (67,6%), natomiast najmniejszą – gminy: Łapy (13,4%), Juchnowiec Kościelny (15,9%) i Choroszcz (16,6%).

W 2024 r. powierzchnia terenów zieleni ogólnodostępnej (parków spacerowo-wypoczynkowych, zieleńców oraz zieleni osiedlowej) w BOF wynosiła 573,74 ha i stanowiła ok. 0,3% jego powierzchni ogólnej

oraz 43,4% powierzchni tego rodzaju terenów zieleni w województwie podlaskim. W stosunku do stanu z 2020 r. zmniejszyła się ona o 4,8%.

Zasoby wodne

Białostocki Obszar Funkcjonalny jest położony w regionie wodnym Narwi, stanowiącym 1 z 7 regionów wodnych dorzecza Wisły. Na obszarze tego regionu nie występują liczne skupiska ludności. Największym ośrodkiem miejskim jest Białystok, natomiast do pozostałych ważniejszych miast regionu należą Łomża i Suwałki. Obszary miejskie wykazują wysoką podatność na skutki zmian klimatu, a jednocześnie charakteryzują się silnym sprzężeniem zwrotnym na linii miasto-klimat, oddziałując negatywnie na warunki klimatyczne co najmniej w skali regionalnej. Jakość i ilość zasobów wodnych pozostają pod wpływem licznych presji antropogenicznych, które oddziałują na stan hydromorfologiczny wód, elementy biologiczne i fizykochemiczne, a także na stan chemiczny oraz wielkość zasobów wód powierzchniowych.

BOF leży w Jednolitej Części Wód Podziemnych (JCWPd) nr 52, kod PLGW200052, o powierzchni 6 102,1 km². JCWPd 52 znajduje się w dorzeczu Wisły, w regionie wodnym Środkowej Wisły, w regionie I – mazowieckim, II – mazursko-podlaskim i IX – lubelsko-podlaskim, w zlewni II rzędu Narwi⁸⁷. W granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych „Pradolina rzeki Supraśl” (GZWP nr 218) położona jest część BOF, obejmująca fragmenty gmin Dobrzyniewo Duże, Choroszcz i Wasilków oraz Miasto Białystok. W ocenie stanu JCWPd nie stwierdzono ryzyka niespełnienia celów środowiskowych, lokalnie jednak dochodzi do pogorszenia jakości wody podziemnej na skutek czynników naturalnych i antropopresji, szczególnie wód pierwszego poziomu wodonośnego⁸⁸.

Najbardziej odczuwalnym elementem zmiany klimatu będzie zmienność pogody oraz rozchwianie klimatu, prognozowane jako zjawiska o narastającej sile i rosnącym prawdopodobieństwie wystąpienia. Z coraz większym natężeniem mogą występować 3 główne problemy związane z wodą: jej deficyt, nadmiar i zanieczyszczenie⁸⁹. Według Planu Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły, w granicach BOF obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi zlokalizowane są wyłącznie w dolinie górnej Narwi oraz w dolinie Supraśli⁹⁰. Ryzyko powodzi jest umiarkowane i wskazuje się je tylko dla gmin Łapy i Wasilków. W dolinie Narwi wezbrania nie powodują istotnych strat gospodarczych. Na obszarach chronionych w Narwiańskim Parku Narodowym są one traktowane jako pożądane zjawisko hydrologiczne warunkujące właściwy stan mokradeł i utrzymanie systemu rzeki wielokorytowej. Znaczne obszary BOF są silnie zagrożone suszą rolniczą i hydrologiczną⁹¹. W BOF susze atmosferyczne występują między kwietniem i wrześniem.

W obszarach zurbanizowanych jednym z najpoważniejszych problemów hydrologicznych jest rosnąca liczba powierzchni szczelnych, zmniejszona retencja i przyspieszony odpływ powierzchniowy, co skutkuje podtopieniami, powodzią i pogorszeniem jakości ekosystemów wodnych i „zależnych od wody” będących odbiornikami wód opadowych. Wydarzenia ostatnich lat pokazują, że problemu nie da się rozwiązać opierając się wyłącznie na tradycyjnym, inżynierskim systemie gospodarki wodno-ściekowej, czyli zbieraniu

⁸⁷ Karta informacyjna JCWPd nr 52; <https://www.pgi.gov.pl/dokumenty-pig-pib-all/psh/zadania-psh/jcwpd/jcwpd-40-59/4411-karta-informacyjna-jcwpd-nr-52/file.html>, dostęp: 09.03.2026 r.

⁸⁸ Rocznik hydrogeologiczny Państwowej Służby Hydrogeologicznej. Rok hydrologiczny 2020., PIG-PIB, Warszawa 2021.

⁸⁹ Komunikat 01/2020 interdyscyplinarnego Zespołu doradczego do spraw kryzysu klimatycznego przy Prezisie PAN na temat zmiany klimatu i gospodarki wodnej w Polsce.

⁹⁰ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. z 2022 r. poz. 2739).

⁹¹ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy, Dz. U. z 2021 r. poz. 1615.

i przekazywaniu opadu systemem kanalizacji burzowej do cieków lub centralnych stawów retencyjnych. Konieczne jest nowe podejście polegające na harmonizacji rozwiązań technicznych z inżynierią ekologiczną i kształtowaniem krajobrazu, czyli tworzenie tzw. błękitno-zielonej infrastruktury, która może znacząco łagodzić problemy środowiskowe terenów zurbanizowanych, a tym samym wydatnie wpływać na jakość życia mieszkańców miast⁹².

Zanieczyszczenie środowiska

Masy powietrza przemieszczają się niezależnie od granic administracyjnych, nadrzędnym celem gmin BOF powinna być więc dbałość o środowisko. Zanieczyszczenia pochodzą z transportu, niskiej emisji (ogrzewanie domów) i przemysłu, co wymaga spójnej polityki dla całego obszaru. W 2024 r. na terenie BOF wyemitowano z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza 56 ton zanieczyszczeń pyłowych i 717,1 tys. ton zanieczyszczeń gazowych (łącznie z dwutlenkiem węgla), co stanowiło odpowiednio 16,2% i 40,6% ogólnej emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych w województwie podlaskim. Ilość wyemitowanych zanieczyszczeń pyłowych zmalała w porównaniu z 2020 r. o 17,6%, a zanieczyszczeń gazowych o 18,2%, co wskazuje na pozytywny trend w kierunku poprawy jakości powietrza. W 2024 r. 99,8% zanieczyszczeń pyłowych wytworzonych przez zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza zostało zatrzymanych w urządzeniach oczyszczających (w województwie podlaskim – 99,4%). W przypadku zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) wskaźnik ten wyniósł 65,4% (w województwie podlaskim – 41,0%).

W końcu 2024 r. udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie mieszkańców BOF ukształtował się na poziomie 89,5%. Z oczyszczalni ścieków korzystało 381,4 tys. osób. Największy udział osób korzystających z oczyszczalni ścieków w ludności ogółem wystąpił w Białymstoku (99,1%), Łapach (95,3%), Czarnej Białostockiej (85,8%), a więc na terenach z przeważającą zabudową mieszkaniową wielorodzinną.

Ochrona środowiska

W 2024 r. tereny o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych zajmowały w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym 49,6 tys. ha, co stanowiło 28,7% powierzchni BOF. Spośród gmin BOF, największy udział obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych w powierzchni ogólnej miały gminy Czarna Białostocka (74,5%) oraz Supraśl (66,8%), natomiast najmniejszy – Miasto Białystok (1,0%) oraz gmina Juchnowiec Kościelny (10,1%). Najwyższą pozycję wśród prawnie chronionych form ochrony przyrody zajmują parki narodowe (Narwiański Park Narodowy). W 2024 r. ich powierzchnia w BOF wynosiła 5,65 tys. ha (3,3% powierzchni ogólnej BOF). Ponadto, wśród prawnie chronionych obiektów i obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych zanotowano: rezerwy przyrody o powierzchni 2,3 tys. ha, parki krajobrazowe – 35,4 tys. ha (Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej) oraz obszary chronionego krajobrazu – 8,4 tys. ha.

⁹² A. Januchta-Szostak, Rola urbanistyki i architektury w gospodarowaniu wodą, „Zrównoważony Rozwój – Zastosowania” nr 5, 2014, s. 31–47; I. Wagner, K. Krauze, M. Zalewski, Błękitne aspekty zielonej infrastruktury, „Zrównoważony Rozwój – Zastosowania” nr 4, 2013, s. 145–155; A. Januchta-Szostak, Miasta przyjazne rzekom, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2019; M. Zalewski, Woda jako podstawa jakości życia w miastach przyszłości, „Zrównoważony Rozwój – Zastosowania” nr 5, 2014, s. 9–15; Zielona infrastruktura – zwiększanie kapitału naturalnego Europy, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Bruksela, COM(2013) 249 final, dnia 6.05.2013 r., s. 3.